Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

CARDANVS
IN HIPPOCRATEM

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

1308(2) (3)

HIERONYMI CARDANI IN HIPpocratis Coi Prognostica, opus DIVINVM, SVPERANS HVMANI INGENII CAPTVM, QVO NIHIL VNQVAM, OMNIVM SApientum uirorum testimonio, perfectius scriptum est, utilissimum non duntaxat ad prædictionem in morbis sed & curationem. Atq; etiam in Galeni prognosticorum expositionem, COMMENTARII absolutissimi.

ITEM in libros Hippocratis de Septimestri & Octomestri partu, & simul in eorum Galeni Commentaria, Cardani Commentarij.
ITEM pro grauissimè diuersis morbis laborantibus Consilia Septem Hieronymi Cardani, nunc primum edita.
PRO Cardinali Morono.
Alterum pro eodem.
Aemilio Maluetio.
Romulo Cæsio.
Quodam Bononiensi ciue, ad destillationem capitis cum præparatione ad tabem, & impotentia ad uenerem.
Patritio quodam Bononiensi, difficultate spirandi laborante.
Germano quodam nobili.

FVERVNT HI VIRI HIPPOCRATES ET CARDANVS, *præter summam doctrinam, longo feliciq; usu & experientia in operibus artis admirandi, cum hæc scripserunt, uterq; ultra* LX. *annorum ætatem. Quod ad operum maturitatem perfectionemq; plurimum ualet.*

Cum Cæs. Maiest. Gratia & priuilegio.
BASILEAE,
EX OFFICINA HENRICPETRINA.

1568

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Illuſtri Ciuitatis libertatiſque patrenti totique Senatui Bononienſi Hieronymus Cardanus Mediolanenſis, Ciuiſque Bononienſis S. P. D.

OPERAEPRETIVM mihi facturus uidetur, Patres cõſcripti, quiſq;, ſi ſuę uitę laboris, muneriſque pręſertim publici ratione aliquã ſummo magiſtratui Primoribusq; Reip. reddat, tum pręcipuè cum ab illis & honorificè acceptus, & beneficijs affectus fuerit. Sic enim & otij turpis calumniam euitabit, & alios ſui ſimiles exemplo ad idem præſtandũ accendet & gratiam his qui de ſe bene meriti ſunt, reddet: quorum utrunq; cũ ego memor ſim, quàm cumulatè mihi pręſtiteritis, non tam à me id expectare, quàm exigere humanitate ueſtra uidemini. Hæc igitur mihi in animo uerſanti occurrit liber Prognoſticorum Hippocratis, illius inquam Hippocratis, quem mortalium genus uniuerſum pro Deo colit. Diuinum dico illud opus, quo mortalem conditionem ſuperauit. Namſi futura prænoſcere in humanis res ſemper diuina habita eſt: in prædicendo autem nihil tam pulchrum atq; admirabile, quàm ſi diuinationem ſequatur euentus, meritò hoc opus inter omnia quæ præclara humani uis ingenij fert, eſt præſtãtiſsimum atq; pulcherrimũ. Fuerunt & huius libri nõnulli explanatores, inter quos Galenus ipſe ut in reliquis etiam partibus eminet, & ſi res ipſa pateretur nihil iam reliqui deſideraremus, ſed ut ferunt conditiones diuinarum quarumcunq; artium, & uita hominum breuis, quæ ſenſim illas adauget, paulatim ad tanti uiri mentem aſſequendam, imò ad artis apicem peruẽtum eſt: ueſtra hæc eſt laus, ueſtra hæc gloria, deniq; etiam præmium, ſi quid utile mortalibus, ueſtris nõ ſolum auſpicijs (nam hoc parum eſſe uolo quodcunq; meum eſt) ſed beneficio ueſtro in lucẽ prodierit. Quippe eam amplexatus ſum artem quam apud Arabes, Perſas, & Indos ſoli reges tractabant, eamq; artis partem quæ cũ dijs ipſis communis ſit, ut nihil propius ad illius maieſtatem poſsit accedere. Tanta fuit cura, ut dignum aliquid ueſtris in Rempub. meritis ederem, ut genio

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

quodam bono magis hac in parte fœlix uideri possim, quã sapiens. nam rem quã uires meę recusent, quam sustinere aut perficere non queam, aggressum me intelligo: nihilominus tanta me uobis placendi incessit cupido, & uestra sub autoritate cunctos iuuandi mortales, ut leuis non solũ labor uisus sit, & dulces uigiliæ, sed quòd maius est, aliquid profecisse uidear. Sit qualecunq; iudiciũ aliorũ de nostris lucubrationib. nos solabitur honestũ desiderium, magnitudo ipsa rei, & uoluptas quã uberrimã capimus in referenda gratia. si tot uiri sapientia illustres hoc onus, ut graue recusarunt, quę gloria mihi illud subeunti relinquiť? Si ob incuriã prętererunt, digna erit laude diligẽtia mea? si satis esse putarunt, quæ in hoc argumento ab alijs scripta sunt: certè uituperationem non mereor, quod in pulcherrima palæstra cum optimis quibuscunq; ac sapientissimis uiris tã illustri proposito fine, qualis est salus hominum, aut diuinitatis cuiusdã imago decertare proposuerim. Cũ uerò in singulis tũ artibus, tũ disciplinis turpis sit error atq; dãnosus, tũ maximè in Medicina, ubi erroris alieni culpa morte luitur. Neq; enim solũ hic liber prædicere de futuris euẽtibus docet, sed salutis humanæ maxima portio in illo reposita est. Quis enim rationẽ uitæ instituere, aut uenã secare, aut tẽpestiuè medicamento uti poterit, qui non exactã futuri atq; omnium eorum quæ in hoc libro continẽtur, notitiã habuerit? sic illæ pręclarę prędictiones Hippocratis & Galeni post tot secula illustres adhuc habentur: sic Medicina in excelso rerũ humanarum fastigio non solũ supra Philosophos & iuriscõsultos, sed etiã supra militarẽ disciplinam, cũctasq; humanas artes, utpote diuinitus nobis concessa, eminet: inde orta est iure meritò opinio de illius origine, quod à dijs promanauerit, ueluti iurisprudentia à regibus. Etenim quodnã maius argumẽtum diuinitatis esse potest, quã omnibus prodesse nemini nocere, maximo beneficio mortales afficere, futura præuidere? quę omnia cũ Medicina ipsa præstet, non est, cur quisquã mortalium cũ medico de dignitate cõtendere audeat. Dico dignitatẽ, quę à uera uirtute proficiscitur, non illã, quę ementitis personis ac titulis sub medici nomine ac habitu, latronũ uitã carnificisq; facta exercet. Et sub eruditi specie profundã ignorantiã, sub mãsueta uerborum & calamistrata imagine lupinos mores retinet. Non enim quicquã tam sanctum est, cuius uicẽ non subeat consuta dolis humanæ, imò potius ferinæ improbitatis uitiositas, & atra mens dolis, auaritia, ambitione, calumniaq;, corrupta. Quàm doleo me adeò imparem esse cogitatione improbitati hominum nunc, longè uerò uerbis inferiorem his, quæ mente ipsa concepi, atque mecum reuoluo. Dij boni, quantum prauitatis in hoc humano genere inultum sinitis? sed non est inultum, quicquid adeò

impro-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

improbũ est, ut seipsum dãnet: omitto nunc diuinæ iustitiæ terribilẽ expectationẽ: ipsum atrocium uitiorum semper in deterius ruentiũ casum haud dubium, ne quisq; in sua colluuie, suisq; sordibus & amentia infœliciter pereat: illud nemo negare potest, cũ qui sic cõtaminatus est, etiã si omnibus delitijs ac fortunę bonis affluat, cũ uidet aliquem qui uerè artis peritus sit, qui diuinũ quippiã spiret, qui super humanã mediocritatẽ iã euectus sit, posse quidẽ dissimulare dolorem, simulare lætitiã. at fieri nõ posse quin grauiter animo torqueatur, angatur, excrutietur. At contra quam pulchrũ est (ut ille dicebat) digito mõstrari, & dicier, hic est, integrã uitã agere, sibi consciũ rectæ mẽtis & fidei, posse prodesse suis, securũ euētuũ, certũ de dogmate quod profitetur, deniq; cõiunctum cum dijs, non solum innocentia uitæ, sed & beneuolentia in cunctos & diuinitate sapientiæ. Quid ergo esse potest in humanis tã magnificum, ut uestro huic beneficio immortali (si quid præstitero uobis dignũ) cõparari possit: sunt inquã huius almæ urbis tot alia ornamẽta atq; decora, ut q ue nõ unã ciuitatẽ, sed plures exornare possent. Antiquitas summa, ut quæ Tyrrhenorũ, inde latinorũ Colonia fuerit: postea Triũuirorũ tẽpore, annis ab hinc plus mille sexcẽtis Mutinẽsi prælio Pansa Cõsul uulneratus ꝓ libertate Reip. obijt. sita in Italiæ ipsius medio, ac corde, ut ita dicã, ipsa urbs ędificiorũ magnificentia adeò splendet, ut multitudo tollat admirationẽ. Iam uerò mons, amnis præclara, atq; augusta diuorũ fana, insigne gymnasiũ & in medio foro elegãtissimus fons, hãc inter cæteras ita conspicuã reddunt, ut paucæ urbes pulchritudine cũ ea cõferri possint. Adest pręterea libertatis honos, religionis cultus, tutela Pont. Max. splendor ciuiũ frequẽtia populi, ornatus, mores, & leges redolẽtes antiquã seculi maiestatẽ, sorte tot magistratus ducẽdi cõsuetudo, ludi, certamina, ubertas ipsa soli, omniũ linguis ac uocib. celebrata, uiri deniq; armis, literis, sanctitate clari, Põtificesq; maximi duo, Honorius Luciusq; Secundi. Antiquitas ipsa Academiæ à Iuniore Theodosio Imperatore inchoatę, iã annis mille centũ trigintaquinq;, ut nulla sit uetustior. Sed nullum adeò perpetuũ peneq́ue diuinũ munus, quã tot aluisse uiros celebres uestris pecunijs, & grandi liberalitate sustentasse, priuilegijs exornasse, adhortationibus incitasse, præsertim medicos, quorũ una est salus humani generis, unum commune cõsortium cum dijs, unicum beneficiũ afflictis hominibus, diuinæq; nostræ naturæ exemplũ, dũ futura preuident, ut intelligant, omnes mortales fastigium in hac sola arte residere. Inde factum est, ut tam constanti proposito elogium illud insigne, quod etiam pecuniæ publicæ uestræ inscriptum est, totoq́ue in orbe uagatur, uobis pro meruentis, BONONIA DOCET. Ergo, ut rursus ad argumen-

tum libri redeam, unde amor urbis, admiratioq; ordinis uestri me distraxerant. Tractamus argumentum cognitione pulchrum, exercitatione utile, experimento admirabile, in quod quicquid boni ac reconditi ille sapientissimus senex potuit, uerisimile est contulisse, ut ex re mortali immortalem doctrinam nobis relinqueret. Tractamus argumētum quod quicquid habet præcipuum aut singulare Medicina disciplinarum omnium absque controuersia nobilissima totum continet. Sola enim Medicina constātem facit prædictionem, modumq; docet, tempus ac eorum omnium certas & euidentes causas affert, atq; ostendit. Quam partem adeò ante nos conspurcatam atq; fœdatam accepimus, ut iam non arti fidem & existimationem Hippocratis auctoritas reddere posset. Sed contra potius ipsa disciplina adeò lacerata & fallax reddita uituperaret authorem. Vnde coacti sumus aliquando eos deserere qui quanquam magni essent nominis, plus tamen impedimenti quam auxilij artem tradendam afferebāt. Ergo ut aurum permixtione fœda terreæ fecis, tum multorum metallorum expurgare nemo potest citra magnos labores, & multum ignem, ita mihi non licuit hos commentarios nisi magnis uigilijs, & longa edoctum experientia, & ueritatis incomparabili amore puros edere. Vt simul & prædicendi artem, & curandi addiscerent studiosi. At pudet homines præsertim iam prouecta ætate discere. non ne turpius est atq; damnosius nescire? nos uerò neq; ætas ulla ingrauescens, neq; timor calumniç, nec uerecundia ulla deterruit, ut non mallemus discendo scire, quàm negligendo aut contradicendo in tenebris ignorantiæ uersari. Et dum nō pudet nos in mortalium commodum quicquam omittere, factum est, ut diuinitus adiuti tam quiescendo quam laborando artem ipsam exornaremus. Sed si modo ea fœlicitate natus est Galenus, ut omnes illum sequuti sint, nemo tamen quæ deerant restituit, aut quæ mutanda erāt mutauit, sed potius ab illo bene dicta multi corruperunt, & perperam interpretati sunt. Vt iam cum multis pro uno nūc sit decertandum: nec tamen recuso laborem in quo & res & ars & sententiæ illius illustrentur. Et quanquam nonnulli quod desperent, interturbare alios malint, quam discere artem, uidereq; tam clara illius miracula, nō tamē ideo negligere eā oportet, quod rudes diffidāt: alioquin omnes disciplinas negligere oporteret, quòd in qualibet earum plures imperiti sint, quam periti, cum nos his tantum scribamus, qui fœlices esse cupiunt & gloriosi, beatiq;, quod si aliæ honestæ disciplinæ, quanquam non ut hęc beatum reddere possint hominem, cur quenquam debet huius tædere studij, in quo omnia bona continentur: contendant aliqui non esse necessariam, existimarunt alij nos non ex arte diuinare. Velut

etiam

etiam olim de Galeno, & Hippocrate, atq; ea causa coactus sum hæc cōmentaria postmodum in publicum edere, ne quod Deo, quodq; genio meo in radice debetur, id falsò alijs causis in fructu tribuatur. discēt itaq; studiosi, posse hæc sciri, atque fuisse homines, esseq; hac ætate, qui ista norint, natura duce, nō dæmone, aut magicis artibus: hęc, inquam, non nunc primùm prodita, sed ab Hippocrate tradita, à Galeno amplificata, qui etsi nimio gloriæ propriæ amore sæpius, & seipsum, & nos fefellit, tam magni tamen nominis uirum, ac iam tot seculis fato functum insectari, haud propositum est, ne cum manibus, ac laruis luctari uelle uideamur, quin potius, quæ ab illo adiecta fuerunt, seu pauca, seu multa, amplecti, atq; illustrare propositum est, cum præsertim in tanta inopia bonorum authorum, & tot cum rabulis. Neq; ulli desperandum est, ne possit hanc artem cōsequi, quæ longè facilior est ipsa dissectione, & longè breuior doctrina cognoscendi plantas: in quibus tamen adeò multi hoc seculo profecerūt, & ad admirationem usq;, seu breuitatem temporis, seu eruditorum multitudinem, seu perfectionem inspicias. Et tamen hæc ipsa, quam nunc edituri sumus illis, ūt dixi, multo facilior, & breuior est: tū uerò fructus, qui ex ea colligitur, uberior, atq; diuinior. persuasit etiam, atq; animos addidit ipse rei euentus, cū & nostros libros in manibus multorum uideam, & rei uix inchoatæ fructum uberem sentiam, cum multi institutum, & curandi, & prędicēdi in nobilissimis urbibus, uel his solum initijs immutarint, ut ostendant, quæ editurus sum absoluta, quàm placitura sint. Itaq; iā prodeat hic liber uestris auspicijs, eoq; arrhabone, ut medici, relictis nugis, & contētionibus inutilibus, & uerbulis inefficacibus, insectationeq; eorum, qui laboribus suis humanum genus iuuerunt, seu Gręci, seu Arabes, seu Latini, aut recētiores fuerint, ad tam utilem languentibus exercitationem, ad tam sublimem experientiam studia sua traducant. Quod si, ut spero, eueniat, ut uniuerso in orbe tantum incrementi huic arti ex Bononiensis Senatus beneficio prodierit, quanta laus uestræ humanitatis ubiq; futura est. quod, ut fœliciter succedat, DEVM OPT. MAXIMVMQVE oro, atq; rogo. VII, Idus Decembris, M. D. LXVI. Bononiæ.

TABVLA QVATVOR Librorum Prognosticorum, & libri de SEPTIMESTRI PARTV, HYERONIMI CARDANI.

ABortus causa 662 quãdo plures fiunt 690

Abscessus concoquit calidum 56. calidus 104 duplex 204 biliosus in membranis cerebri 498 quas ob causas corrumpatur 506 calidi suppuratio 115. in pectore 374

Abscessus alij intrò, alij foras tendũt 125 pectoris quot modis possint discuti 351. in cruribus 432. interiores etiam facta suppuratione sæpe occidunt sol. 507

Abscessus decretorio modo facti 507 iecoris & uentriculi ad curationem requirunt uires ualidas 508. solent fieri in iunioribus 552. qui in hyeme fiunt 554. possunt mutilos facere 663

Abscessuum interiorum morbi 507. superiorum doctrina 438

Abscessus suppuratos quod febris genus sequatur, 409. Heminæ 410. fieri per circuitus 365. ex crudis humoribus diuturniores esse 554. propriè ex uenis fieri 548

Absynthij oleum 589

Accesio quælibet habet sua tempora 489

Accessionis principium 599. & exacerbationis principium lõgum ostendit principium totius morbi esse longum 606

Accessiones & exacerbationes solent esse tempus mortis 629

Acris humoris plenitudo 170

Acutus morbus omnis est non intermittens 141. febres longæ 141

Acuti morbi proprium 477

Acutorum morborũ symptomata 477

Acutos morbos qui morbi comitari soleant 81

Adami malum 533

Adeps 398

Adolescentia 374

Adulatio ex segnitia 482

Aetas consistens 442

Aetates hominis quales sint 374. quomodo annorum numero sint definiendæ 442

Aegyptus propinqua signifero circulo 667

Aegypti terra irrigata à Nilo 667 fœlicitas in omnibus ad uitam necessarijs 667

Aequalitas in pulsibus difficilè seruatur 596

Aër densus refrigerat 73. purus in pectoris partibus continetur 183

Aër in Aegypto qualis 667

Aër malus quantum ægro noceat 348 ipsius corruptio quid mali afferat 2. malitia quantum noceat cerebro 78. ambientis effectus 146

Aërem nos haurire per tria loca 13. quę membra hauriant 72

Aëruginis color 173

Aetas & temperatura quid in morbis possint 606

Aëtius 381

Agaricus purgat pituitam 382

Alacritas ingenita pueris 706

Album à candido differt 18

Alexander Trullianus 381

Alexiteria medicamenta 589

Alimentum non coqui significat cruda urina 200

Alimenta in Aegypto qualia 667

Allia cur fœteant 333

Aloë 452

Aluus astricta & lubrica 18

Alui profluuia diuturna 120. egestio opti-

optima 160. durities efficit siccitas & frigiditas 162. profluuia puerorum 578
Aluum deijciendo quid consuetudo possit 163. solutam esse signum febris ardentis 166. euacuare in omnibus morbis superiorum partium utile est 531
Angina 461. ex peripneumonia 602. à lingua inchoata 517. quomodo faciat peripneumoniam 524
Anginæ, in quibus corporis partibus fiant, & celerrimè interimant, 511. malæ duo fines 524
Anginosus quidam quomodo sanatus sit à Cardano 525
Analogismus 18
Anatome quantum prosit 138
Animalis spiritus 76. facultas 142
Animalium generationis triplex distinctio 167. generatio quot modis fiat fol. 329
Animæ humanæ separatæ status 703. immortalitatem credidit Hippocrates 705. 707. mundi instrumentum 711 eam non rectè statuunt facultatẽ 594
Animi perturbationes impediunt naturam pugnantem contra morbos 469. affectus 595
Anni menses lunares 646
Annus, à Sole fit 711. ipsius tempus morbos, & sanitatem affert 711
Annum esse dierum CCCLXV. & horis quinq; cum dimidia 633
Annorum numerus exitialis 714
Annotatio incompressa 380
Antipater Sidonius 712
Anxietatis & doloris discrimen 160
Aphræ ulcera sunt oris puerorum 510
Apoplexia ex supino decubitu 47
Ἀποσιτία 398
Ἀπόσημα 428
Appetitus in febre quotidiana 602. magnus melancholicorum 552
Appetitus cessatio 164
Apij speciem esse sardonicã herbã 706
Aqua intercus sicca, in qua parte corporis incipiat 130. sequitur acutos morbos 81
Aqua Nili tenuis & cocta 607
Aquæ corruptio, quos morbos faciat 2
Aquæ in Aegypto bonitas 667. putridæ noxa 23. frigidæ potus 138
Aquam esse generationis principium fol. 667
Aquarum bonitas quantum faciat ad uitam tuendam ibid.
Aquilonia cœli constitutio adstringit aluum 162
Aquiloniæ constitutiones 183
Aquosa deiectio 171
Arabia mittit bonos odores 329
Archimedes quæ inuenerit 483
Ardentium febrium materia 92. & 93
Argeus serpens 54
Aristotelis laus 432
Arteria uenalis 393. eius uia est ampla 431. & uenæ post aures ustionem sequitur sterilitas 719
Articularis morbi materia 203
Articulorum abscessus iunioribus frequentius fiunt 544. morbi fiunt maximè in uere 555
Ascites 130
Ἀσιτία 3 8
Asperam arteriam proprium instrumẽtum esse uocis 529
Astra omnia suum lumen habent à sole 711
Astringentia quæ non repellunt 452
Astrorum errantium circuitus 984
Attonitus morbus 158. est acutissimus 631
Atra bilis fit ex putredine 550
Auaritia quid faciat 481
Audacia ignorantiam artis arguit 483
Auenzoar 381
Auicennæ laus 580. & 581
Auris dolor cum febre continua 502. dolor acutus, quę mala secũ ferat 506. significata 504
Auram Nili purgatam 667
Aures extenuari in eliphantiasi 42
Aurem esse partem ualde sensilem 512
Aurium tinnitus 66. uermes 168. dolor 461. dolores lethales 602
Aurelius Stagnus Mutinensis Medicus 623
Austrinæ constitutiones 183
Austrini uenti insalubres 614
Autumnales febres 549
Autumni inæqualitas ibid.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Autumno abundat quartana 552
Azimorum dies ab ecclesia statutus ad quod tempus sit 712

B

BAlsamum quomodo fiat 206
Barbæ canities 445
Bibliotheca à Ptolemæo Philadelpho instituta 637
Bilis atra efficit febres difficiles 339. inimica animalibus 322. flaua delirij furiosi causa est 60. flaua efficit febres acutas 339. ex putrefacto sanguine 548. superassata 549. exusta 550. est materia peracuti morbi 563
Bilis nigra peior est quàm flaua 347. ex putrefacto sanguine 548. naturalis 550
Bos agnino capite 662
Bilis per putredinem nigra facta 552. eius uas 545. eam deijcientes 178
Biliosum corpus facere uigilias 363
Biliosum esse tutiorem in morbo pituitoso 576
Bombycum generatio 167

C

CAecus natus 661
Cœli partibus singulis inesse figuras 712. in Aegypto temperies 667
Cæruleus color multum lucis habet 18
Calculus renum 631
Calor potentissima qualitatum 24. quos affectus significet 26. naturalis dat formã 177. est instrumentum animæ 329. naturalis uitiatus 506. est primum instrumentum facultatũ 716. decrescit iuxta decursum ætatum 717
Cancer non congenitus ante pubertatem non fit 715
Cancri morbi possunt hominem mutilum facere 662
Candidus color est cum multa luce 18
Caninos dentes edentes pueri quæ patiantur 578
Capillus ueneris lucem non fert 711
Caput quare natura crearit 16
Caput in homine quod intellexerint ueteres 17. & manus, & pedes frigidę si sint in morbo acuto, malum 140
Capitis dolor in radice oculorũ 558. ex insolatione 556. in febre cõtinua quomodo fiat 566
Carcinoma qualis morbus 15
Carcinomata 555
Cardani libri 612
Cartilago 398
Carolo V. quæ acciderint in die suæ natiuitatis 712
Carunculæ in urina 197
Cathetera fuerit'ne cognita Hippocratis tempore 454
Causæ malæ magis fugiendæ quàm tristia signa 155
Cerebri caliditas, 72. medulla mollissima 74. uetriculi 302. tẽperamentũ est instrumentum facultatis animalis 717
Cerebro conferunt quæ tenentur in ore 78
Cerebrum non creare spiritum 16. respiret 72. quomodo respiret 78. quibus sit incolume 78
Cerebrum quomodo afficiatur in aere malo 78. cum sit affectum, quę symptomata sequantur 104. non est læsum, cum est facilis spiratio 491. inflãmatione laborans, intumescit 498. uulneratum 684. uitæ est necessarium 589
Cibus naturam pugnantem cõtra morbos impedit 469. paucus & solidus roborat naturam 717
Cibum quoties antiqui in die sumpserint 162
Cibi fastidium in morbo diuturno malum 337. & 408. appetentia in ægroto bonum 408
Ciborum qualitas, quantitas, ordo 719
Cibos ob quam causam quidam ęgroti non appetant 397
Cerchnos 388
Chironiam ad naturales causas non posse reduci 8
Chirurgi præstantes 151
Cholera morbus qualis 631
Chordapsus moluulus 715
Cinereus color est sine luce 18
Circulo agunt cœlestia & mortalia 500
Circuitus tertiani ualidi 464
Circuitibus certis omnia generantur, corrumpuntur. 709

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Claudicatio 662
Claudus natus 661
Coctio plus temporis requirit quàm corruptio 466. imperfecta, & peruersa 601. eius signa & crisis parum differre ibid. optima quomodo fiat 719
Coctionem materiæ, quæ symptomata sequantur 602
Conctionem iuuat somnus 491
Coi medici 638
Coli dolores deplorati 122. dolor ob retentã alui deiectionem 162. est uiolentus morbus 631
Colicæ materia 203
Colicus dolor 114. in morbis acutis 169
Colici dolores 164
Color subfuluus 166. luridus in phthisi & suppuratis 393
Coloris nigri in morbis causa 26
Colores qui multum habeãt luminis 18 quomodo fiant 173. alij hominum in alijs regionibus 618
Colorum declaratio 18. uarietas ex quibus causis 146
Columnellæ usus 530
Comitialis qualis morbus sit 15
Comitiali morbo quæ ætas sit obnoxia 578
Cõmodum imperatorem cibis suis immiscuisse stercus humanum 167
Concoctio secũda quæ sit 352. & cruditas quid significet 434
Concoctionem iuuare decumbere in uentrem 56
Concoctiones fieri à calido 113
Consuetudo quantum possit 163
Consuetudines malæ in senibus semper sunt malę 718
Contemplatio animæ humanæ 703
Contusio 595
Conuulsio sine dolore 153. ex uigilijs, febre & delyrio 490. & 491. quę in febribus fit est à siccitate 503. quã ætatem potissimum corripiat 578. à scapulis orta 579. si subsequitur uulnus, lethalis est 586
Conuulsionis causa uigiliæ sæpe sunt fol. 363
Conuulsionem causam esse mortis 152
Conuulsiones pueris quando fiãt 570
Conuulsiui motus 630
Copula 398
Cor in omnibus febribus refrigerandum est & humectandum 81. quando dicatur palpitare 102. robustissimum membrum 204. uulneratum 584. membrum est uitæ necessarium fol. 589
Cordis caliditas 72. fibras esse robustissimas 74. humores corrumpit febris 114. eius & pulmonis locus 393 morbus 559
Corneæ membranæ pustulæ 399
Corporis uniuersi uis ex quibus constet 100
Calorem naturalem esse naturæ instrumentum 513
Cerebri erysipelas lethalis est 522
Ceruix 517
Conceptionis comparatio 678
Concoquendi uis minor est expellendi 526
Continuę separationis dolor 512
Corpora mista quibus cõstent 329. conualescentium 549
Corpora uiuentia in ęgypto qualia 667
Corruptio citius fit quam cõcoctio 466
Corruptionis & suppurationis idẽ esse tempus 506
Cremasteras quid uocent 153
Crisis futura est medico prænoscenda 590. mortalis quolibet tempore accidit 605. solet fieri in die accessionis 610. *eius coctionis signa quid differant* 601. imperfecta 602. nunquam *excedit spacium unius diei* 604. est subita mutatio morbi ad salutem uel ad mortem 682. eius, & coctionis signa quid differant 601
Crisini prædicentia symptomata 602 significantia symptomata ibid.
Crises rarò fiunt senibus 717
Crisium dies ijdem sunt in sanandis & morituris 465
Criticorum dierum summa ibid.
Crocus astringit 452
Cruditas in morbi uigore pessima 59. mater est uermium 168
Crudum non potest à natura uinci, nisi concoquatur 352
Cucurbitini uermes 168

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Cumini Aethiopici usus 397
Curtius medicus 580
Cutis mutata in nigrum uel liuidũ colorem ingens periculum 522. arida 650. eius morbus erysipelas 521
Cynanche 511
Cyprus Aegypto similis 678

D

DEambulatio nõ potest dici exercitatio 716
Debilitates quid à mõstris differãt 662
Decimestris partus robur 675
Declinatio hominis 442. morbi uera, quando sit 602
Declinationis uniuersalis tempore neminem mori 365. falsæ signa 602
Decretorijs diebus multũ tribuisse Hippocratem 353
Decubitus supinus præparat ad apoplexiam 47 super terram 135. optimi qui sint 43. quatuor esse, & qualis quisq; sit, 48
Deiectio nigra est ex atra bile 148. retenta quid mali adferat 162. spumosa aliquando prouenit à capite 175
Deiectionis duo genera 171
Delyrantes malè spirant 84
Delyrare in acutis febribus 68
Delyrium quãdo mortem significet 33. tacitum 491. lætum 59. significat in uentrem decumbere 55. sputa rotunda portẽdunt 338. illud ostẽdit magna spiratio 362. in febre mitissimũ 491. desipientiæ studiosæ 492. continuum ibid.
Delyrij causæ 33. furiosi signum 59. quatuor genera 60. signum ex præcordio 102. propriæ causę, q̃ sint 104
Deliriorum quinq; species 491
Demonstrationes medicæ quales sint 2
Dentes læduntur ab aëre frigido 53. in fantibus, quando incipiunt apparere, 686. quales primum ædunt ibid. eos mutant pueri septimo anno 712
Dentium ortus in pueris 578
Dentium mutatio 442
Dentibus stridere in febrib. furiosum esse & lethale 59
Dentientibus pueris quæ accidant 578
Deo placere studet uerè medicus 485
Desidia quid possit 481
Desipere in morbo acuto 60
Destillationes tardius maturantur abscessibus 351. ad tabem ducentes folio 441
Διάφραγμα 377
Dies multum potentes in morbis 682. quare uarientur 712. inauspicati nautis ibid.
Digiti liuidi 143
Discere reminiscentium esse 703
Distentio à testibus orta 153
Distentionis dolor 512
Distentioni quę ætas maximè sit obnoxia 578
Distentionem sequi uulnera puncturę musculorum 585
Diuinatio quid differat à prædictione fol. 3
Diuinationis arbor 1
Doctrina demonstratiua quæ sit 619
Dolor efficit motum spirituum 503. citmotum 514. quomodo fiat 69. acutus aurium quantum malum sit 506 qui à frigido est, difficilius sanatur quàm qui est à calido 512. nouam materiam trahit 513
Doloris magnitudo, quæ incommoda gignat 512
Dolorem refugit natura 69. mitigantia sputa bona sunt 348. esse proprium inflammationis 513. in tribus consistere 512
Dolores quid faciant in febribus 114. secum adducunt uigilias, inflammationes, conuulsiones &c. 585. alij alios pulsus efficiunt 620. exiccant 503. an mutentur in ægrotis est uidendum 62. ipsos calidum sedat folio 56
Dolorum motus 583.
Dormiendum quando sit, & quando uigilandum 154
Dormire, in die malum 154. aperto ore, quantum adferat mali 53
Dorpa uerspertinus cibus 162
Dysuria 457

E

EDucationis primæ terminus 672
Egestionis bonæ & malę conditio-

nes 160
Elementa immutabilia esse 81.82
Eleuationes præcordiorum diuersæ 111
Emplastrum ex aqua, aceto, & furfure fol. 452
Empyci ex pulmonis morbis 440
Empycorum pustulæ 400
sputum difficile eijcitur 411. sputum quomodo sine ualida tussi posset fieri ibid.
Empyema antiquum 379
Ἐναιώρημα in urina 197
Epar eleuatum in splenico morbo 116
Eparis inflammatio excitat tussim 138
Ephemerarum febrium proprium 189
Epicuri epistola ad Dioginem 454
Epidemiorum libros primum & tertium legitimos esse Hippocratis 623
Epylogismus 18
Epiglottis cartilago 532
Epithymum conuenit in tertiana febre 382
Erasistratus medicus quantum ab Antigono rege consecutus sit 12
Erosio est morbus longus 180
Errans febris 549
Erratica febris succedens acutæ 548
Erraticę febres quomodo fiant 549. febris materia esse potest pituita 551.
Erraticæ stellæ omnes deferuntur per signiferum circulum 667
Erucarum generatio 167
Eruosa urina 197
Erysipelas fit à flaua bile 521. unde dicatur ibid. pulmonis, uentriculi, iecoris & cerebri 522
Erysipelatis exquisiti duplex genus 521
Erysipelata possunt homines mutiles efficere 663
Euriphon medicus 637
Exacerbationis principium 599
Excrementa trium generum 180. syncera in quo morbo bona sint 411. omnes humores, præter sanguinem 550.
Excrementorum multitudinem ostendit podagra 716. colores qui mali sint 174
Exercitatio corroborat naturam 717. auget calorem naturalem ibid. ea, quo tempore utendum ibid.
Exercitationes intempestiuæ morbos pariunt 2
Exhalationes specuum quare repente interficiant homines 78
Expiratio quotuplex 68
Expositoris synceri officium 504
Expositorum absurdus mos 405
Expulsio quomodo fiat 526
Exsufflatio citra strepitum & cum strepitu alia 533
Extremitates liuidæ, nec recalescentes, quid significent 148
Extremitatum liuor 631

F

Fabarum cum melle usus 397
Facies quare potissimum uirium lapsum & morbi magnitudinem declaret 16. ægroti medico consideranda ibid. in homine quæ pars 17. qualis soleat esse in febre syncopali 27
Fames quibus inimica sit 19
Facultas imminuta 592. debilitata nunquam restituitur 593
Facultatis robur quomodo cognoscendum 597
Facultatem quid uocent medici 593
Facultates ueri & falsi quot sint 64 tres in corpore animalis distinctæ 142. in corpore humano 333
Famis incommoda 164.
Fatigantur omnia mortalia 645
Fatum pro ordine causarum admitti ab Augustino 8
Fauces exulcerari cũ febre malum 509
Febris omnis postulat humectari & refrigerari cor 8. siccando facit uigilias 114. quæ abscessus iam suppuratos consequitur 409. mutat humores in bilem 564. & hydrops omnino sunt morbi contrarij 131. quartana sæpe sequitur acutum morbum 81. acuta subsequens phlegmonem 514. ardens sæpe transit in peripneumoniam 356. anxiosa in qua præcordia intenduntur 384. erratica 548. & aliquando in quartanam uertitur 551. pituitosa longa est 600. composita 607. quatuor ob causas fallit 608. sudorifica, & frigorifica 716. & inde.
Febris pestilentis signũ est biliosus uomi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

mitus 316. quartana ex humore nigro qualis sit 553. putridæ urina 382. ardentis symptomata patognomica 470. continuæ materia est intra paruas uenas 548
Febri quando dicatur ordinem seruare 549
Febrem ardentem in phrenitim mutari 12
Febre ardente laborantes solent habere aluum solutam 166
Febres liuidæ 147. quæ possint appellari Malignæ 107. in quibus stercus ualde fœtet 167. colliquantes 178. duplices tertianæ facilè curantur 341. ex inflammatione phlegmonum accensæ 369. quas ob causas maximè noctu affligant 384. simplicissimæ 470. lassitudinariæ 428. trifariam finiuntur 716. cum signis grauissimis 470. quartanæ triennales 488. quomodo iudicentur 462.
Febres erraticæ quomodo fiant 548. ex bile omnes rigorem habent 552
Febres quartanæ quibus ætatibus potissimum fiant 552. Tertianæ puræ 565
Febres continentes qualem materiam habeant 599
Febres compositæ quomodo cognoscendæ 608
Febres acutę fiunt in siccitatibus 614
acutæ rarius corripiunt senes 663
Febrium putridarum tria genera folio 384
Febrium ardentium materia 92
Febrium intermittentium dies quomodo numerentur 489
Febrium inordinatarum genera octo fol. 548
Febres acutas flaua bilis accendit 339
Febres aliquando uigiliæ accendunt fol. 363
Fel 164
Fellis meatus obstructus 526
Ferrugineus color est sine lumine folio 18
Festucas colligere ægrum quid significet 630
Filiæ citiùs pubescunt, quàm masculi 690
Flatuosus est homo 183
Flatus sine crepitu 182. quadruplex fol. 183
Flatus magnus ab atra bile ibid.
plenitudo 170
Fleuisse in utero fœtus pro prodigio habitum 663
Fluxiones quando potissimum moueantur 712
Fluxionum causæ 513
Fluxionum quæ à capite descendunt differentiæ 522
Fæces affligunt fœtum 682. minuit calor 165
Fœmina tardiùs absoluitur, quàm mas 697. earum sexum, quare lunæ tribuant quidam 685
Fœtus exitus ex utero quomodo fiat fol. 641
Fœtus in septem mensibus perfectionem acquirit 684. eius meatus inscissos 677
Fœtum quæ affligant 682
Fœtus Decimestres quam ob causam moriantur 646. in utero fleant'ne 663. quæ utilia habeant 681
Fœtuum membrorum ortus 694. membra, quo tempore conspicua fiunt 690. qui mutuli aut imbecilles nascuntur, causa 662
Foliata urina 195. & 196
Formicans pulsus 630
Frontis musculi quales 17. calor 18. humidum quale ibid.
Frigidum inimicum uitæ 24
Frigidum lædit omnia, quę carent sanguine, membra 58
Frigus est causa doloris dentium ibid.
Frigoris typus 548
Fructuum usus immodicus quos efficiat morbos 2
Fumus olei de lino 174. est liuidus 177
Functio impedita 592
Functionis & facultatis exhaustæ differentia 593
Furor in morbis indicat materiam esse calidam 401
Furorem indicat fore frequens oculorum motus 108

Fuscum colorem esse mortuorum 18
Futura per præterita cognoscuntur 2

G

GAleni libri de demonstratione 632. ipsius paraphrasis in librũ de Septimestri partu 632. ipsum medicum uulnerarium fuisse 151
Gargareon quomodo iuuet ad uocem fol. 533
Gargareones secare aut scarificare, periculosum 527
Gemmarum cognitio 629
Genæ rubræ in quibus affectibus appareant 392
Genarum coarctatio & astrictio quale signum sit 19
Genarum apex malum dicitur 393
Generatio luminaribus tantum tribuitur 684. animaliũ fit octo modis 329
Geometria'ne semper uera doceat 619
Gestationis uteri tria principia 700
Gingiuarum prurigines 578
Glandulæ 398
Glandularum abscessus 520
Glaucus color in uulnere 585
Glottes 532
Gnidij medici 638
Græci rubri sunt 618
Gramsus à flatu fit 153
Grauedo 556
Grauedo & sternutatio 582
Grauedines in morbis circa pulmonẽ fol. 345
Graueolentia corruptionem significat fol. 179
Grauitas plenitudinem significans 170
Guainerius 381
Gulæ & gutturis ostiola 517
Gustus dolor 512
Gutturis uiæ impeditæ 514
Gutturis summa pars ob inflammationem clausa 515
Gutturi proximus erysipelas periculosus 522

H

HEctica febris qualis morbus 15
Hectici omnes habent pinguem urinam 606
Helleborum in quartana dandum 382
Hemitritæi febres 141
Hemitritæi febris materia 607
Hæmorrhois ante pubertatẽ nõ fit 715
Herbacei colores 174
Hiare quando malum sit 55
Hæmorrhoidarum fluxus reuersio 712
Hippocrates solũ pauperes curauit 480 post lõgã in operibus artis exercitationẽ demũ scripsit 577. multas terras peragrauit 618. uoluit animam hominis immortalẽ 705. eius libri qui legitimi sint 622. ipsum non menses sed motũ solis & quadragenarias obseruasse 668
Hominem maximè esse flãmosum 183
Homines in Aegypto robusti & incolumes 667
Horroris typus in febribus intermittentibus 548
Horrorem fieri ex sanguine refrigerato fol. 383
Humanam naturam tempore imbecilliorem factam 500
Humanam conditionem meritò defleuisse Heraclitum 509
Humidum imbecillima qualitatum 24
Humidum innatum in membris triplex 39
Humidum pingue triplex 178
Humidum humido permisceri ob tres causas 206
Humor qualitas ex colore sputi noscitur 34
Humor expellitur ad uas proprium 546
Humor niger 550
Humoris commutatio in alium 548
Humores rubri in corpore duo 393
Humorum multitudo exeuntium 179
Humores omnes præter sanguinem esse excrementa 550
Humores in hyeme concretos magis esse 554
Hydrops qualis morbus 15. 131. non potest fieri à corde 131. fit à causa calida 132. sine siti 133. post crurum inflationem 548
Hydropis tria genera 130
Hydropum differentiæ 136
Hydropicorum urinæ 190

Hydro-

Hydropicorum sitis 359
Hypochondrij nomine quę partes contineantur 104
Hypochondrij situs 104. dextri durus tumor 138
Hypochondriorum palpitatio 102
Hypostalis quæ optima sit, quæcę pessima 198

I

Ichores in suppurationem uerti possunt 527
Iecur 164. se exonerat in lienem 106. robustissimum 204. uulneratum putrescit 585
Iecoris dispositionem declarat color 26 inflammationem excitare tussim 138. & uentriculi coctiones optimè fiunt in somno 156
Ignis sacer intrò recurrens malum 519. eius genera 521
Ignem generationis autorem 331
Ilei dolor 162. in senibus 168
Iliacus dolor in morbis acutis 169
Iliaci dolores 164
Imaginandi uim esse falsorum & uerorum 64
Imaginationis motus 333
Imagines falsæ in oculis unde 66
Imbecillitatis propriæ differentiæ 596
Imbecillitati omni commune, non seruare æqualitatem 595
Impedimenta naturæ pugnantis cum morbo 469
Imperfectio est causa ualde potens 658
Incrementi in homine finis 442
Incubus ex decubitu supino 47
Inducię fictę deteriores sunt aperto bello 481
Inedia exquisita 531. ex triduana corrumpi appetitum 398
Infans in utero non potest respirare 695
Infantis caput deorsum fertur, cum pariendi tempus adest 696
Infantes quando periclitentur 442
Infantes plurimum crescunt 502
Infantes plurimi ante septimum diem moriuntur 579
Infantes post quadraginta dies apparēt intelligere 700
Infantes in somnis ridere & plorare uidentur statim, cum nati sunt 702.
eorum præclara sapientia 705
Infantiæ mala 374
Inferiores partes quas uocet Hippocrates 499
Inflammatio quibus modis faciat dolores 512
Inflammationis motus materiæ & cruditas 599
Inflammationis generatio 513
Inflammationes omnes ex sanguine fieri 346
Inflammationibus prodesse stercus humanum 167
Initium morbi distinguere quid utilitatis adferat 601
Insania quid latinē significet 165. eius genera 60. eam parit multa uigilia 155
Inspiratio duplex 68
Inspirationes suspiriosæ 83
Intellectui memoria similis 702
Intellectū nihil habere quod prius non fuerit in sensu 706
Intemperies 589. sicca 155
Intermittentem febrem quomodo melancholia efficiat 548
Intestina 164
Intestina ualde sentire 512
Intestinorum leuitas 175
Ioui tribuunt secundum mensem 684
Ira in ægro quid faciat 348. impedit naturam 469
Iudæi quare habeant prominentes oculos 35
Iudicatio morborum quid sit 462
Iudicationes sint per concoctiones 209 sunt à natura, quæ non errat 476. quæ fiunt fœminis ex partu 494
Iudicatorij dies quomodo numerentur 564
Iudicij nomen apud Galenum quid significet 82
Iuniores quos intelligat Hippocrates 502
Iupiter beneficus 684
Iuuenes sæpius ægrotant quam senes 663
Iuuentus florida 374

L

Labium 41. inferius tremere in uomituris ibid.

Labia

Labia qualia malum signum sint 41
Labiorum contractionem esse lethale signum 43
Labor nimius 133
Labrum 41
Labra crassa fieri in elephantiasi 42
Lac in quibus mulieribus deficiat 655. infantium quale sit quantum referat fol. 579
Lachrymæ arborum 386. earum causæ 29
Laconica lingua 638
Lactationis tempus 442. & 672
Laminosæ urinæ 193
Laryngam uocis primum instrumentum 529
Laryngem uiginti musculis agi 525
Lassitudo 170
Lateris dolor in quem morbum soleat transire 356
Laurentianus qualis sit interpres 15
Laurus quid significet 1
Læsio nerui lædit cerebrum 586
Læsiones quæ prægnātibus accidūt trium generum 662
Lentescere motum 596
Lethale 584
Leucophlegmatia 130
Libes nigri sunt 618
Libri multi quare alijs autoribus adscripti 637. Libri de Placitis Philosophorum quibus autoribus adscripti sint 637
Liche lucem non fert 711
Lien 164. à se humores transmittens quos creet morbos 106
Liene laborante color faciei solet esse niger 26
Lienes in autumno 549
Lignum aloës 452
Lingua præcisa, facultas loquendi in quibusdam non tota aufertur 535. arida, aspera, pallida 470. & 627
Linguæ operculum 532. eius pustulæ fol. 587
Linguā non esse proprium instrumentum uocis 529
Lini semen 384
Liquidum oportet esse quod concoqui debet 554
Liuescunt exteriora frigore & contusione 148
Liuidæ & frigidæ extremæ partes in morbo acuto lethales 148
Liuidum bifariam fieri 177. ulcus ostendit mortem 62. morbum febris ardens comitatur 148
Liuidus color quomodo mistus sit 144 quomodo fiat 334. in uulnere, malum 585. in morbis quid significet 26 ipsum esse mortuorum 18. uomitus fol. 326. & 327
Liuor & nigrities à frigiditate fiunt 32. extremorum 144
Liuorem parit frigiditas 62
Longæui homines in Aegypto 667
Luminarium deliquia 685
Luna luminare 674. agitat humores 384. eius cum sole coniunctio 653. ipsa decrescente corpora frigidiora esse 685. profluuia mensium fieri ibid. suam uim habet à sole 711
Lunaris motus 467
Lux astrorum 711
Luxatio uertebrarum colli 521
Lucem quæ non ferant 718

M

Malæ in facie unde dictæ 383. quomodo munitæ sint 394
Maligna ulcera quæ sint 510
Mandibulæ ossis dolor 355
Μανικὸν delyrium 59
Μαντικὸν φυτὸν quid uocent 1
Masculorum & fœmellarum in utero formatio 690
Massarius super Plinij tractatum de piscibus 504
Materia prauior aut benignior ob quas causas 355. morbi aut est in uasis, aut in uno membro 502. extra corpus quinque modis protruditur 603. quando dicatur præparari ibid. non cocta nihil potest utiliter excerni 428. relinquens naturalia membra & tendens ad uitalia uel animalia mēbra mortem affert 617
Materiæ coctio, & excretio spectanda fol. 591
Materiæ transmutatio ad uenus 604. motus 610

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Materiam trifariam protrudi 603. concoqui aliud est, quàm præparari ibid.
Matris labores nocent fœtui 682
Marcor in plantis quomodo fiat 329
Marrubij color 174
Mars maleficus 684
Maxillarum contractio 629
Meatuum angustia quid mali faciat 514
Medicamẽtum importunè datum 469
Medicamenta purgantia quæ conueniant in singulis febribus 382
Medicas demonstrationes esse similes Mathematicis 2
Medicinæ præstantia 1. ipsam esse certiorem naturali Philosophia 2
Medicus qualis deberet esse 463. debet credere euidentibus signis 133
Medici scopi qui sint 485
Medico quæ sint præcognoscenda 590
Medicorum impietas 481. delicta 118
Medullæ spinalis defluxus ante pubertatem non fit 715
Melancholica materia est causa delyrij 491
Melancholia putrefacta 552. eius receptaculum lien 548. genus, quod fit ex flaua bile exusta 550
Melancholiã esse causam insaniæ cum timore 60
Melancholicus humor duplex 549
Membra uitæ necessaria 589
Membrana 398. tympanum 503
Membranarum sensus 456
Memoria sensui similis 703. præteritæ beatæ uitæ 705
Mendacium parit mendacium 39
Menocrates Syracusius 408
Mensis quot dierum & horarum sit à Ptolomæo constitutus 712
Mensis fit à ex concursu duorum luminarium 711. eius trigesima pars est nouilunium 660. septimus cur uitalis sit 632. octauus fœtibus pessimus 662. quàm infestus sit pregnantibus 674
Mensis lunaris dies quot 639
Mensem in corporibus peculiarẽ uim habere 684
Menses nec solares, nec lunares 653. ipsos quomodo numerarint Hebræi & Græci ibid. ut ab astris sumuntur 654. à mulieribus à purgationibus numerantur 660
Menses mulieribus sanis singulis mensibus apparent 684
Mensium purgatio quandiu duret, & quibus temporibus potissimum fiat fol. 685
Mente moueri in acutis morbis 60
Methodicorum secta quando inceperit 9
Monstrum mirum in Aegypto uixisse quatuor annos 667
Monstri descriptio ibid.
Monstra in utero fieri octauo mense 674. eorum in animalibus causa 662. duorum generum ibid.
Monstrifica in hominum genere quas ob causas nascantur 644
Morbus eo maior, quo magis mutat statum 16. regius sequitur acutum sepe morbum 81. inconctus qualem habeat urinam 199. morbo succedens perimit 526. per essentiam 556. secundarius ibid. morbo superueniens 588. sit'ne diuturnus futurus, debeat medicus scire 590. omnis potest trifariam uariari 605
Morbi uagantis & temporis constitutio medico debet esse nota 15. breuis signum 335. totius principium 599. tempora 602. peracuti tempora 605. Solutio repentina 610
Morbum facilè ferre quid sit 150. bonum 354. difficile ferre 361. breuem significantia 601. consequentia symptomata 602
Morbi faciem permutantes 16. acuti qui 17. frigidi 133. sæui & mites 355. lethales quomodo cognoscantur ab his, qui ad salutem tendunt 490. alij alijs temporibus fiunt 555. per consensum 556. comparati ætatibus & temporibus 583 præter naturam comparati naturalibus ibid. materiarij 599. diuturni 631. breues & uiolenti ibid. reuertentes 712. autumnales sunt lethales 624. qui ante pubertatem non fiant 715. qui mutilos reddere possunt 662. 663
Morborum initiò difficile est prænoscere futura 478

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Morborum species 556. 583. circuitus 583. permutatio ad abscessus ibid. duo genera 602. tempora quatuor 605. peracutorum quinque genera 477. acutorum sedem esse in præcordijs 100. materiariorum tria genera 599. longorum & breuium tempora 605. populariter grassantium impetus considerandus 612. habentium circuitum duo genera 631
Morbos omnes ab initio posse curari fol. 14
Morbos suos singula tempora generant 711
Morbis longis multa accidunt 108
Mora creant uermes in pueris 167
Mori ægros solum tres ob causas 13
Moriendi tres modi 610
Morituri intra paucas horas signa 629
Moroni Cardinalis morbus & curatio fol. 623
Mors constat frigiditate & siccitate 62
sine crisi manifesta 468
Mortis una ratio 610. signa sex 629
hora, & dies quomodo cognoscenda fol. 629
Mortē inducentia quinque esse 490
Mortale quatuor habet significata 584
Mortalia omnia certis circuitibus agi fol. 708. 709
Mortua pars in corpore non magis restitui, quàm totum corpus 585
Mortuorum colores 18
Motus siccat 514. ferè omnium causa 682. incommodus, quantum mali afferat ægroto 348
Motus, qui non parent uoluntati 318
Mulier uterum gestans quo tempore sit in periculo 674
Mulieres pauci menstrui sanguinis 655
grauidas maxime laborare mēse quarto, & octauo 677
Mulierum impudicarum intemperantia 167
Mulieribus notos esse menses Lunares 660
Multitudo omnis naturę est inimica 117
Mundi oculus 71
Murium genera io 167
Musculi in utrumque testem peruenientes 153
Musculi cum agunt contrahunt se uersum primum ortum suum 415. tenuissimi in fronte sunt 18
Myristicæ nucis oleum 589

N

Nares resimas fieri in elephantiasi 42
Narium usus 75
Nasus spiritus calore munitus ob frigus 394
Natura uictrix cōtra morbum omnia agit meliori modo 468. corporis nititur semper rem noxiam propulsare 515
Naturalis facultas 142. eius operationes q̄ propriæ sint 386. ipsam & animalem adiuuat somnus 160
Naturæ effectus triplices 137. in corporibus animalium instrumenta 513. motus 632. eius roboris causæ sex 717
actio non extenditur ultra tēpus 681
Nautæ quos dies obseruent 32
Nebulæ in urina quam ob causam fiant 198
Νεφέλη in urina 197
Nerueæ partes maximè sensiles sunt fol. 512
Nerui uisus molles sunt 35
Neruorum coniugatio quinta ad aures peruenit 502. uisiuorum ortus 392
Neruos natura siccos esse 576
Niger color in facie ægrotantis quid significet 27. est lucis priuatio 18. mortuorum ibid.
Nigræ bilis quinque genera 550
Nigrities à frigore & calore fit 544. eius causa 174
Nigrum fieri à calore & frigiditate 32
Nilus quare sit saluberrimus 667
Nili aquarum salubritas ibid.
Nitrum 359. rubrum 359
Nitri flos ibid.
Nomæ 501
Nomina septimo die quare imposita fol. 579
Nouilunium esse unum diem 660
Nubeculæ in urina albæ & nigræ quales sint 197
Nubecularum in urinis colorem esse

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

considerandum 209
Nugari in acuto mobo 60
Numerum quadragenariũ quare Hippocrates & etiam sacra scriptura obseruat 670
Nutrices infantium diligenter eligendas 579
Nutriendi facultas quibus dissoluatur fol. 595
Nutriendi difficultas ibid.
Nutritionis penu 100

O

OBstructio 589. in tophum conuersa est insanabilis ibid.
Ochra 325
Octimestris partus quis dicatur 657
Octimestres quomodo, & quando, & ubi uiuere possint 667
Octimestrium morbi & afflictiones folio 676
Oculus cauus uidetur paruus: prominens uerò magnus 35. toruus 629
Oculi in uomitibus quare emineant 35. debiles quas ob causas lædantur 28. instabiles quare fiant 33. tumidi in quibus regionibus sint 35. obscuri 36. Hebræis tumidi sunt 35. quomodo mores indicent 103. tremuli quid significent ibid. purulenti 399
Oculorum gratia caput creatum 16. uenæ rubræ ex quibus causis 28. alba rubra fieri malum 32. alterum minorem fieri in morbis malum est ibid. alba cum liuescunt quid significet 148 cauitas ex quibus causis 390. musculi fol. 390
Oculis falsæ imagines quas ob causas appareant 66
Oculos semiclausos habere quid significet 630
Odoris subiectum est aër 73. boni causa 329
Odores subputridi in uomitu 327. putridi quomodo fiant 332
Odorum duas esse causas 330. & 331
Oedema 104
Oedemata in pedibus quare fiant folio 396
Oleum in urina ostendit summam colliquationem 206. ex mastiche 589
Oleo uinum & mel quanto grauius folio 197
Olfactus dolor 512
Omentum rarò contrahit abscessum fol. 103
Omoplata 415
Operationis læsæ signa 4. læsio morbus est 132
Ordo quid significet 487. febrium fol. 549
Oribasius 381
Oribasij exilium 480
Oris hiatus in somno quanta mala afferat 53
Orthopnæa 511. quale symptoma 59
Os triangulare 415
Oscitationes ex flatu 183
Ouum supernatat in aqua salsa 189
Oui luteum est, ex quo nascitur auis, folio 656

P

PAllida deiectio quam ob causam fiat 171
Pallidus color in facie ægri quid significet 27
παλμός 102
Palpebra inquieta quid indicet 103
Palpitatio 102
Pandiculationes 183
Papaueris capitum usus 364
Papilionum generatio 167
Paralysis ex decubitu supino 47
Paralysim in senibus & debilibus uix esse curabilem 9
Paraphrenesis 498
Parasynanche 511
Parotidæ ex peripneumonia 604
Parotides, cum euanescunt, quæ mala adferant 437
Partus biceps 662
Parthognomica signa 100
PASCHA statuit ecclesia post coniunctionem ab æquinoctio 712
Pectoris ulcus sordidum 411. dilatatio à quo instrumento fiat 414
Pedes intumescentes 410
Pedum tumor 130. & crurum inflatio 548

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Peplīj in purgando usus 361
Peripneumonia deterior est morbo laterali 355. duplex 428. ex phreniti de 451. in anginam mutata 604. in parotidas transmutata 604. ante pubertatem non fit 715
Peripneumonici strangulantur 356
Peripneumonicorũ pulsus quales sint fol. 356
Pestis futura ex quibus cognoscatur 2 cum præcordiorum tumore 101
Pesti difficile est obstare 13
Pestilentis febris signum est uomitus fol. 316
Pestilens febris quomodo diuidatur fol. 382
Pestilentes morbi quarto die potissimum necant 467. febres quales sint 617
Pestilentibus in morbis solent esse fœtidissima excrementa 127
Phlebotomia quando necessaria 623
φλέγμα 429
Phlegmõ in hypochondrijs malus 105. biliosus 428. biliosus pulmonis ibid. in membranis cerebri est species phrenitidis 498. ab humore sanguinis fit 521. fit retento sanguine fol. 530
Phlegmonis dolor 512
Phlegmonas aliquas occidere, alias mutari 108
Phlegmonas dolor facit 490
Phrenitici'ne an peripneumonici faciliores curatu sint 451
Phrenitis ex febre ardente 12. ex qua causa 58. per se orta & ex peripneumonia 451. est inflammatio 498. uera morbus est lethalis 498. abscessus membranarum cerebri ibid.
Phrenitidis argumentum 492. ueræ signum 498
Philistius medicus 637
Philosophia mystica Aristotelis 703
Philosophiæ naturalis certitudo 2
φλυκτaίναι 399. per corpus erumpentes ibid.
Physiognomiæ ueritas 8
Pingue non putrescit 331
Pisces non respirare 74
Piscium generatio 867
Pistaceus color quadruplex 174
Pituita defluens à capite iuuat cerebrũ 78. uiscida 336. salsa quales faciat pustulas 401. impedit expurgationem puris 411. receptaculum uentriculus 548. potest esse materia febris erraticæ 551. exusta 552. potest facere febrem quartanã 551. uitrea ibid.
Pituitam causam esse stulti delyrij folio 60
Pituitosa peripneumonia 428
Pituitosus tutior est in morbo bilioso quàm in morbo pituitoso 576
Pius Iassonus Mutinensis Medicus fol. 623
Placentinus 381
Plantaginis succus 452
Plantarum facultas 386
Plenitudinem significantia signa 170
Pleurisis ante pubertatem non fit 715
Pleuriticorum dolores 356
Plumbeus color mortuorum est 18. quos indicet affectus 26
Plumbi color 177
Podagra quo tempore moueatur 711. ante pubertatem non fit 715. conuertitur in febre 716
Podagræ causa defluxio à cerebro 719
Podagram fieri ex humore crudo 716
Podagrosi non debent conqueri de fortuna sed de gula 719
Pollicis casus 629
Pomponatius 170
Popularium morborum sex differentiæ 613
Porraceus color 174
Potus paucitas roborat naturam 717
Præcordium optimum quale 98
Præcordij pulsus quid significet 102
Præcordia tenduntur sex ob causas 103 eleuata in tumorem post aluum suppressam malum 116
Præcordiorũ locus 104. tumores mali sunt 129
Præcordia sedem esse acutorum morborum 100
Præcox sapientia 698
Prædicendi modi qui 4
Prædictio à præsensione quid differat 2 ex constitutione 583
Prædictionem ad mortem esse securiorem

rem 3
Prædictiones generosæ 2
Prædictionum genera communia 8
Prægnantis dolor nocet fœtui 682
Prægnantes cum laborant octauo mense quid significet 662
Prænotionis utilitas quæ 1
Prænotionum librum esse Hippocratis 623
Præsensio & prædictio quid differunt fol. 2
Prandium 162
Prandendo & cænando quis debeat modus esse cibi 718
Πράσιον 174
Πράσον ibid.
Πράσος 341
Prassij color 174
Prassinus color 173
Prassinum sputum 341
Principium morborum quomodo intelligendum 599
Principium speciale in morbis 599
Principij finis ibid.
Principia tria omnium rerum 633
Principum supina ignorantia 481
Profluuij sanguinis quatuor causæ folio 530
Prognosticorum liber præstantissimus est ex libris Hippocratis 623
Prouidentia quid differat à præsentione 8
Pruriginosæ pustulæ in uere 400
Pudendorum conuulsio quid minetur 150. musculi 153
Puellis quot annis fiant genitales 715
Puer equino capite 662
Pueri conuulsioni obnoxij sunt 578
Puerorum respiratio 619
Puerorum uenæ quales 502
Pueros subiectos uermibus 168
Puerperium morbus naturalis 628
Puerperij purgatio 672
Pueritia 374
Pulmo est instrumentum respirationis 77. cingit cor 393. est paruo sensu preditus 408. trãsmittit ad cor propter quattuor causas 430. semper mouetur 431. membrum est uitæ necessarium 589
Pulmonis nutrimentum 59. coniunctio cum pleura 140. inflammatio 344. abscessus 378. uitæ impeditæ 574. affectus quomodo ex pulsu deprehendatur 620
Pulmoni inimicum est frigidum 53
Pulmone affecto rubent genæ 393
Pulsatilis facultas 142
Pulsus sæpe fallit medicos 6. & respiratio sunt communia signa 5. durus 596. puerorum 620. humilis & languidus 621. unde componatur 68. ualde mollis in febre continua quid significet 598. admodum languidus & formicans quid significet 630
Pulsus uitalis functionis & facultatis nuncius est 592
Pulsum tangere uolens quomodo debeat manum applicare 621
Pulsus indicant dolores 620. languidi in peripneumonia 356
Pulsuum cognitio quæ requirat 621
Purgatio, & uexatio, & conatus, differunt 428
Purgationes mulierum sequuntur mẽsem Lunarem 660
Puniceus color multum habet luminis 18
Purpureus color multum habet lucis fol. ibid.
Pus dum conficitur dolores fiunt 108. quale bonum sit 408. uniuersum non est detrahendum 530
Puris color cinereus est 147. eruptiones 367. descendentis à uesica, & à superioribus partibus distinctio 458
Pustulæ ab atra bile lethales sunt 401
Pustularum genera 399. generatio ex tribus 400
Putredo 328. & 595. mater uermium fol. 167
Putredinis tres causæ 328. motum esse naturalem 467
Putredinem magnam significant uermes mortui in febribus 168
Putredines possunt mutilos facere folio 663
Putria fiunt liuida 335
Putridarum febrium uarietas 369
Putridi caloris proprium est, uitalem ex-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

extinguere 149

Q

QVadragenaria sexta 668. septima 660
Quadragenariæ paris & imparis effectus in fœtibus 666
Quadragenarię quomodo à mensibus distinguantur 657. immobiles folio 669
Quadragenarij numeri obseruatio folio 670
Quadragenarij dies primũ in fœtibus iudicant 690
Quadrupes moritur in latus decumbens 628
Quartana triplex 488. solet subsequi erraticas febres 549. ex pituita exusta 551. simplex fit ex melancholia 552. febris omnes ętates corripit 553. ex adustione 606
Quartanæ finis 489
Quartanæ biennales 488. in autumno 549
Quartanarum febrium sex genera quæ exigunt diuersas curationes 551
Quartanas fieri ex arido humore 549
Quartanus typus unde fiat 551
Quies æqualis motui 646

R

RAncificatio fœtuum in utero folio 694
Ranarum genera 167
Rancidum fit pingue 331
Rasis 381
Ratio duplex 18
Raucedo uocis 517
Rechmon 629
Recidiuæ quibus ætatibus sint periculosiores 505
Recidiuas spontaneas esse ex materia fol. 509
Regius morbus qualis 15. acuto superueniens facilis est curatu 588
Reminiscentium esse quærere ac discere 703
Renes 164
Renum uermes 108
Respiratio rarò fallit medicos 6
uelox ob angustiam meatuum, & ob imbecillitatem frequens 515
Respirationis usus duplex 5. propria functio quæ sit 59. partes 83. malę triplex modus 514. frequẽtis differentiæ 515
Rhabarbarum conuenit amphimerinæ 382
Rhodij medici 638
Rigor in grauibus neruorum affectibus 559
Rigoris typus in febre intermittente 548. causa bilis est in febribus 552
Ridentes qui moriantur 706. pereunt ex quibusdam uenenis 706
Risus infantium spontaneus 702
Rogatianus senator quomodo liberatus sit à podagra 718
Ruboris conuersio 524
Ruffus Ephesius medicus 17

S

SAcrum ignem quare Latini ita uocarint 521
Sal Hispanum 359
Salis genera 359
Salutis in morbis tres modi 610
Sanguis est causa læti delyrij 60. arterialis 530. putrescens transit in pus 109. difflatur in febre 109. è pectore nunquam sine uiolenta tussi exit 413. è pulmone facilè exit ibi. ex naribus frequentius fluit in iuuenibus, quàm in inclinata ætate 500. quibus sistatur 530. crassus 549
Sanguinis eruptio ex naribus 110. ex naribus profluuia, quib. potissimum ætatibus accidant 112
Sanguinis plenitudo 170. profluuium ex euulsione dentis necare potest 530. uarietas 146. fęx 550. in flauam bilem commutatio 548. in uulneribus affluxus 584
Sanguinem in febribus non solebant mittere antiqui 518. extra uenas esse excrementum 551
Sanies potest uerti in suppurationẽ 527

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Saniei cruditas 388
Sanitatem uniuscuiusque naturalem statum esse 16
Sanum quem appellet Hippocrates 16
Sapientia nec sensu, nec ulla disciplina parta 706
Saturnus maximè ex causa morborum 474. maleficus 684
Saturno tribuunt primum mensem 684
Saturninus 384
Sardonica herba 706
Sardonius risus ibid.
Scabies uesicæ 457
Scabies ex seroso humore, nō putrido, fit 716
Scamomum ardenti febri conuenit 382
Scarabei cur fœteant 332
Scarabeorum oleum 452
Scientia cum errore 653
Scirrhi fiunt à melancholia 113
Scorpij lucem non ferunt 711
Scythæ candidi sunt 618
Sectæ Medicorum antiquorum in Grecia tres 638
Sedimentum urinæ in qua coctione fiat 188
Senecæ scripta qualia 653
Senectus triplex 445
Senectutē solet uexare quartana ex humore crudo 553
Senes profluuium sanguinis non facilè ferunt 530. minus ægrotant iuuenibus 663. imbecilles sunt 717. raro à morbis liberantur crisi ibid.
Senum morbi plerunque comitantur ad mortē 662. facultates 716. imbecilles fol. 593
Senibus aluus astricta 162. nocent uigiliæ 155
Sensiles maximè quæ partes 512
Sensuum dolores ibid.
Sentiat nec ne particula quomodo considerandа 585
Separationes facit natura in somno 156
Septenarijs annorum quæ insignia corporibus accidant 712
Septimestrium fœtuum plures species 648. infantium mortis causæ tres 643. quatuor genera 677
Septum quale sit 414
Septum transuersum 377. uulneratum 706
Sermonis instrumentum 535
Sermoni utiles partes 534
Serosa maria 400
Serpentes lactis & uini sunt expetentes 54. sæpe ingedriuntur per os dormientium 54
Sfondratus Cardinalis 667
Siccitas immodica est causa communis insaniæ 159
Siccitas quæ mala afferat 553
Siccitatis & inquietis discrimen 160
Siccum inimicum uitæ 24
Sinanchem stercore humano curarunt fol. 167
Signa prenunciatiua que medicis dicta fuerint 12. non mutari 616. in morbis securissima 470
Signa bona propriè sunt duo 507
Signorum comparatio inter se 585
Signifer circulus uitæ autor 667
Singultus in fine febrium 629
Sitis est indicium caloris uel sicciatis 133. ob quas causas fiat 357. & 358. superficialis 357. inexhausta malum 408. in febre 602
Situs erecti necessitas 516
Sol surgens mitigat omnia 384. & 385. iuuat uires 469. est oculus mundi 711. per circulum signiferum defertur 667. quot diebus circumeat signiferum circulum 670. facit annum fol. 711
Solis discessu omnia tristantur ibid.
Soli uita tribuitur 684
Sole adueniente omnia uiuentia lætantur 711
Somniare quando incipiant pueri 686
Somnium Cardani 613
Somnia prædictiones in Medicina posse facere certas 8
Somnus facit ad uirium constantiam 82. quid sit 155. sit'ne priuatio 159. nocturnus melior diurno 156. matutinus senibus utilis 158. tranquillus adiuuat functionem naturalem 360. in morbis laborem faciens 360. 160. in morbis laborem faciens 360. omnia reuocat ab externis ad interna 384. bonus ratione signi & causæ 491.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

491. humectat, reficit uires 491
Somni ordines quatuor 154
Somni tempus quantum debeat esse 155. duæ partes 158. causæ 155. interruptio nocet 156. secunda pars un de fiat 158. matutini commoda 158.
Somno quomodo utendum sit 154
Soni uariatio in fistulas 529
Sorbitiones sunt pro ægris 717
Spirandi difficultas quomodo cognosci possit 84. difficultas quomodo mortem pariat 514. difficultatis causæ 59. difficultates quot sint 87
Spiratio densa 362. magnam ad salutē in morbis habet uim 79. magnam uim habet in acutis morbis 81. recta uel sublimis 515. è naribus 627. crebra & breuis significat ægrum proximum esse morti 629. mala 361. facilis 490
Spirationem celerem facit caloris magnitudo 490. densam facit dolor 87. 490. magnam quam appellat Hippocrates 362. tardam facit refrigeratio 409
Spirare difficile, quale signum sit 491
Spiritus magnus quis appelletur 69. densus in laterali morbo 69. frigidus è naso & ore malus 72
Spiritus nomine quid intelligat Hippocrates 86. & putridus est signum imminentis mortis 630. uaporosus 183. secundum naturam 183
Spiritum bifariam efflari 72. esse naturæ instrumentum 513
Spiritus animales reparantur dormiendo 156
Spiritus à corde ueniunt 49
Spirituum multitudo necessaria est ad bonam spirationem 490
Splenicus morbus 116
Spuma quomodo fiat 175
Spumosa deiectio ibid.
Sputum in doloribus qui circa costas fiunt 334. bene permistum quare optimum sit 336. flauum sanguine permistum 346. rubiginosum 341
Sputi tres conditiones 334. difficultas ex quibus causis 336. colores 346. purulenti tria genera 402
Sputum facile screare 355
Sputa mala esse quæ dolorem non sedant 348. rotunda quid portendant fol. 338
Sudaminum nomine quem morbū appellarint 522
Surditas quos dolores soluat 110
Sudor ubi, ibi morbus 92. quid sit & quomodo fiat 94. frididas 93. in facie malus 94. in syncopi 386, ex magno animi æstu 387. cum guttis 630
Sudoris causam esse cordis facultatem fol. 386
Sudorem semper fieri à calore 93. esse symptoma cordis 45. & 49
Sudores optimi quales 88. miliſ formes qui sint 96. & 97. cum guttis quales fol. 97
Sudorifica febris 716
Suffusiones unde 66
Supinus homo moritur 628
Suppuratio sæpe sequitur acutos morbos 81. ex pituita 382
Suppuratio in senibus 367
Suppuratio post aurem 382
Suppurationis causa & signum est febris 115. incipientis signa 373. & corruptionis idem tempus 506. diuersa loca petunt 124
Suppurationes quomodo disrumpantur 367. quos potissimum occidant fol. 440
Suppuratus ex peripneumonia 410
Suppuratorum iam diu signa 379. quadruplex conditio 407
Surditates unde 66
Stellarum effectus 8
Stercus humanum 167
Stercora nigra, pinguia, & malè olentia 177
Sternon os 377
Sternutationes in morbis circa pulmonem 345
Stridor dentium à qua causa 61
Stranguria 457
Studium antelucanum sit'ne bonum folio 158
Stultitia sapiens 60
Stupidi mente 662
Strumæ qua ætate fiant 715

Syde-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Sydera clara quando oriantur 712
Symptomata patognomica 470. plura simul iuncta 583. iuxta naturam partium 583. prauitate materię sequentia 662.
Symptomata decretoria posse dici signa 616
Symptomata mutari ibi. eorũ crisim significantiũ genera tria 602. sex genera ibid. declinatio ibid.
Symptomatum magnitudo 610
Syncopales febres 23
Syncopim qui sudores minentur 94
Syderum errantium motus faciunt dies uariari 712
Synanche 511
συνδρομή 360
Synochus febris non admittit compositionem 609
Syria mittit bonos odores 329
Syridatus 712

T

TAbes sæpe sequitur morbum acutum 81
Tabes est longus morbus 182. in animalibus quomodo fiat 329
Tabes qua ætate in hominibus maximè fiant 502
Tabidi qua maximè febre laborent folio 383
Tabificis quales nares sint 42
Tactus sensus solus uehemementi dolore afficitur 512
Talpæ lucem non ferunt 711
Tarantula 381
Temperamenti læsio 717
Tempus anni in morbis quantum possit 606
Tempore alio alij morbi grassantur 552
Tempora collapsa in tabificis 42. morborum quatuor 599. efficere bona & mala 680
Temporum differentiæ 408
Tenebræ à nigro quid differant 18
Tensio in præcordijs 101. plenitudinem significans 170
Tertiana duplex simplici est lõgior 488 extensa 608
Tertianæ puræ initium 605. nothæ materia 607
Tertianam rigor consequitur 560
Tertianæ duæ 607. legitimę, quæ sint fol. 565
Testes & pudenda reuulsa quid significent 150
Testiculorum aphtæ 510
Thadeus Florentinus 480
Thales Philosophus quid de aqua senserit 667
Themiso Laodicus autor sectæ Methodicorum 10
Timidi ex uulneribus citius moriuntur quàm confidentes 584
Timiditas impotentiam arguit 483
Timor quid faciat in homine 23. in morbis quid possit 348. magnus causa sudoris 387
Timorem uehemẽtem qualis color in facie hominis consequatur 149
Timore surgentes in morbis raro non mori 58
Τεκμήριον 615
Tonsillis prodesse fœces hominis 167
Tremorem cum siccitate insanabilem esse 33
Tristitia quid noceat 23. in morbo qd faciat 348
Taberculum seps appellatum 448
Tabercula maligniora quæ sint 424 iuxta aures quomodo sanentur 427
Tumor plenitudinem significans 176
Tumoris latentis signum est dolor 373
Tumorem ad suppurationem conuerti, quę indicent 108
Tumores occulti 106. mortem breui affuturam significantes 107. dolorosi, duri & magni quid significent 116. magni multitudinem materię indicãt 117. in uentre minus faciunt abscessum, quam qui sunt in pręcordijs 120
Tumorum generatio 373. omnium quatuor fines 108
Turpetum est medicamentum pro continua febre ex pituita 382
Tussiendi cupiditas 387. uoluntas ob lęsionem pulmonis 387
Tussis in hydrope lethalis est 136. à iecoris inflammatione 138. quid sit 389 est motus à naturali facultate ibid. ex intemperię uel uapore 389. cuius facultatis

cultatis sit 408. sicca 410. ualida in morbis pectoris bonum 404
Tympanites 130

V

Vacuatio immodica 595
Vapor quadruplex 183. sudore est frigidior 94. crassus in intestinis 183. per uenas & arterias iugulares in caput ascendit 566
Varis similes pustulę 399
Varix ante pubertatem non fit 715
Vena arterialis 393
Venę sectio importuna 469. sectionem ante Hippocratem non fuisse in usu 531. arterialis amplitudo 431
Venę latę 601
Venter inanis in morbis malum est signum 169. debet in omni morbo esse mollis 169. superior 164. inferior ibid. imus debet habere in morbis crassitudinem 169
Ventris inflatio 136. fluxu multi moriuntur 366. dolor ob potum aquę fol. 602
Ventriculus calore iecoris fouetur 16. trahit nutrimentum 77. 164. sensilis pars 512
Ventriculi dispositionem declarat color 26. inflatio 131. uermes 168. abscessus, nisi uires sint ualidę, uix curari possunt 508. imbecillitas ob pituitam 556. uapores feruntur ad membranas cerebri, faciuntq́ꝫ magnos capitis dolores 566. & pectoris dolor 629
Ver minimè exitiale 624
Veratri potio 116. nigri usus in purgationibus 361
Veritas parit ueritatem 39
Veritatis hostes 483
Vermes ex quo genere cibi nascantur potissimum 167. carentes oculis ibid. in quibus partibus in corpore fiant 168. ex cruditate ibid. in pestilentibus febribus mali ibid. ex putredine humorum ibid.
Vermium generatio duplex 167. signum senibus 168
Vermibus subiecti infantes 167
Vermium signum in senibus 168
Vertebrarum colli luxatio 515
Vertigo 164. ex uitio uentriculi 556
Vesalium anatomen instaurasse 609
Vesica 164
Vesicæ lapis 15. & 457. uermes 168. collo innascitur caro sæpe 457. exulcerationem qualis urina indicet 458.
Vesicæ duræ ac dolorosæ 453. dolores quàm periculosi 622
Vespertilionis uita 154
Victus rationem uariatam non nunq̃ꝫ sequuntur erraticæ febres 548
Vigilantes esse ægros malū est signum fol. 491
Vigilia quibus noxia sit 22
Vigilia senibus maximè nocet 155
Vigiliæ quid faciant 155. faciunt mala 363. semetipsas augent 364. matris nocent fœtui 682
Vigilias esse symptoma siccitatis cerebri 364
Vinum crassius aquæ ardentis plus habet 579
Vini appetentes esse serpentes 54. potentis potatores quibus morbis corripiantur 518. meri potus 135
Violenti affectus 600
Violentum quid 635
Vires humani corporis in quibus 100. ualidæ trifariam intelliguntur 508
Virium constantia 470. robur & coctio materię sunt optima signa in morbis 507
Viribus quæ conferant 82
Viridis color semper est cum luce 17. quid in morbis indicet 26. in deiectione quid significet 172. significat prauum humorem 146. emplastri causa 173
Viscera naturalia 164. & pulmo, uentriculus, iecur, quomodo cōnexa sint se pro transuerso 139
Visiui nerui semper sunt spiritu pleni fol. 392
Visus dolor 512
Vitæ tria necessaria 633. breuis esse, quæ celerius adolescunt 698
Vitam calore & humido constare 62
Vitalis spiritus generatur ex aëre 78. facultas 142. & naturalis sunt robustissimæ in his, qui crescunt 500

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Index

Vitiligo ante pubertatem non fit 715
Vlcus recti intestini 15. in morbis considerandum 62. pallidum quid ostendat 62. pectoris fistulosum 411
Vlceris labra tumere bonum 585
Vlcera uesicæ 457. in ore puerorum 510. putrida & maligna ibid. exitialia ibid. externa siccane sint an liuescant in ægris est uidendum 628
Vmbilico quomodo fœtus in utero nutriatur 642
Vndecimestres partus 658
Vngues liuidi 143. manuum quare incuruentur 395
Vox quomodo fiat 534
Vocis primum instrumentum 529. claritatem augere columnellam 530
Vocem grauẽ formari in imo pectoris tenuem in larynga 535
Volucris quomodo ex oui luteo nascatur 656
Voluulus non cognatus ante pubertatem non fit 715
Vomitorium ex aqua, hyssopo, sale & aceto 562
Vomitus est symptoma uentriculi 95. pestis signum 316. ad primam coctionem attinet 316. in quibus frequenter fiat 318. per consensum 320. malum signũ 321. symptoma uentriculi 334. irritus ualde lædit uentriculum 562. futuri signa 555.
Vomitus uirulenti in phreniticis 521
Vreteræ magno sensu sunt præditę 456
Vrigo 457
Vrina optima in acutis morbis bonum est signum 188. utero gerentiũ qualis sit 198. qualis morbum non coctum significet 199. fœtida & aquosa 201. cruda qualis sit 312. est aliquando causa claudicationis 434. multa, crassa & alba liberat ab abscessu 428. purulenta quẽ morbum soluat 457. pinguis 194. eius præter naturam quot sint genera 206
Vrinæ sedimentum fieri in secunda coctione 188. substantia bona est cum contenta sunt bona ibid. sæpe deest in his, qui tenuius nutriuntur ibid. locus triplex 197. cruditas quid significet 200.
Vrinæ circulus oleaginus 206. duas esse partes 312. retentio 467
Vrinæ crudæ cum multa hypstasi significatio 2
Vrinam sæpe reddendam 457. bonam in pestilentia mortem significare 617
Vrinæ bifariam sunt fœtidæ 201
Vrinarum nebulæ ex quibus fiant causis 198. idea 312. & alui suppresio 516. nigrarum duplex generatio 201
Vstio uenarum, & arteriarum post aures 719
Vterus 164
Vteri uermes 168. dolor in febre ardenti 602. solutio in partu 653
Vtilia & hostilia non possunt simul adesse fœtibus 681
Vua à quibusdam plectrum uocatur folio 528
Vulnus uentris inferioris 586
Vulnera quare sint lethalia 584. punctim illata lethalia esse 585
Vulnerata loca dolorosa ibid.
Vulnerati in diaphragmate moriuntur ridentes 706

Y

Ὑπόστασις in urina 197
Ὑπόχλωρον 176

Z

Zonam torridam dissecat Nilus à Meridie in Septentrionem 667

FINIS.

ERRATA PARTIM PER INCVRIAM,

partim per literam Exemplaris admiſſa, ſic caſtigabis.

Primus numerus uerſum, ſecundus fo lium indicabit.

17.1.antequam 28.1.tanquã 63.bis 39.3. deſipiat 43.4.læſi 14.5.laterali 37.ibid.caloris 42.ibid.
patuit 43. aluum ibidem 9.6. hic 44.7. prædictione 1.9. & ſic 7. ididem paralyſim 34.11. liber
38.12.facias 23.13.facias 46.ibid.præponatur 131.13.magis deeſt 23.ibid. urigine 5.16.an ipſa 29.ibi.
pudet 42.ibid.ſcitu 6.17.pallet 25.ibid.naſus,31.18.utinam 46.ibid.arida ult. 19.uidetur.15.19.naſi
39 ibid.naſi 37.ibid.Dignum 48.ibid.num 28.20.tum 30.ibid.febriculoſis 35.defectum: ult.24.uerbo=
rum) 3 22.agitatur,11.ibid.ut 35.25.affectus 11.28.faciẽ 28.tantũ 40.31.ſe 43.33. nictatio.6.35.veſali
us 47.ibid.febris 10.38.obtorti,30.ibid.cõmiſſis,12.41.permiſti 8.42.& 3.45.pareat.14.47.excedẽs
26.49.ubi 49.51.non ſolũ 8.57.parte 43.58. dolor 21.59.tum 3.64.ob 43.ibid.ſurdo: 8.65. colores
17.67.prolixè,37.ibid. habetur 27.68.nongenti 30.70.ſpiratio.32.ibid.ſpiratio.51.ibid.ſpiratio 9.71.
ſpiratio 15.ibid.ſpirationẽ,antep.73.anatomia ult.82.moueantur 41.83.rectæ reſpirationi 48.85.in tan
tum 12.88.aut 42.ibid.uidentur 5.89.color 15.90.qui 2.92.hominẽ 23.94.inter 31.ibid.tortis,27.96.
eſſe 34.101.referri 15.103.ſi 13.105.mania,7.108.aliquas 23.108. aut,18.114.molles:34.117.pericu=
loſi:20.120.tumores 24.128.coloris,10.130.umbilicum 38.131.ſit 58.132.uniuerſali 7.134.renũ 59.
134.quia antepenul.135 fit 8.137.mortis 45 ibid.aſtricta,14.141.illic 46.144.liuorem 29.147.deeſt
in 17.148.colorem 24.ibid.aut ſuperabundat 25.ibid.ualidum 31.153.oſſe 49.ibid.connatum 47.155.
quantum ult.156.lethargia 43.159.nox 13.162.leuior 23.164 quantitate 10.165.ſurſum,12 166 diar
rhæa 8.167.tonſillas 49.ibid.apes,46.168.ieiunio,uterum 50.ibid.humoris,7.169.mole 27. ibid.iuſta
35.ibid.colice,37.23.176.ubi 28.181.decumbebat 16.182.pares 44.ibid.dolore 40.183. lentigo 59.i=
bid.aut 6.184.nobis 23.185.ſtrepitum 38.ibid.uacuatio urinas:3.186.ut 30.ibid.illam 21.194.craſſioris
46.ibid.membrana 57.195 foliatæ 2.196.foliatæ 7.ibid.folium 11.ibid.intelligitur 29. ibid.ſolidis 8.
199.naturali,26 ibid.calore 5.200.nodum 1.201.urinæ,4.204.utrunq; antep. ſupernatantes,3.206.
uiribus 45.207.cibus 9.319.liene 46.320.affectus 4.321.alij 10.324 coloris 30.ibid.uita.46.329.o=
ſtreis.45.non 36.333.calorem 3.335.putrent 39.342.ſoliua 2.344.perſecrauit 7.347.uidetur, ſi, deeſ
ſe 38.347.colligitur,34,348.tum 19.357.ſitis 11.358.acribus ult.362 an uſtam 33.368.ephemeræ.47.
375.uilis 16.377.uena,19.378 ſecandi 20.385,diurno,15.386.ſeu 42.ibid.nulla 46.388 continentur:
antep.343.facies 4.396.coloris,24.ibid.ſanitatis 27.400 puſtularum 41.ibid.natura ſe, 28.401.caſ=
ſia 19.405.difficiliorum 20.406.nam 12.408.quodam 34.ibid. facilemq; 35.ibid. breuem. 21. 429.
flaccidum,15.480.poſſimus.43.ibid.nihil.52.481.eos 9.482.ſortem 22.ibid.ortus 35.484. ullum 24.
485 honeſto.17.491.ſomnus 29.492.uti auxilijs 19.498.ſuturæ 32.ibid.deſipit 2.501.fluctuantibus di
uulſis.9.545.raucam 37.ibid.repentina.10.516.ſolers,34.597.fuerint,13.601.paruus, 8 610. artem
39.622.quam 15.625.phreniticum,3.662.mutilum 16.663.umbilicum,44.671.numeretur 12 528.uua
18.ibid.ſcarificare 26.ibid.uua 39.ibid.impetus 6.529.foramina 21.706.riſum 7.505.uitellis 9.ibid.
aleam:antepen.506.laterali 11.507.non,abundat 15.510.ore,39.ibid.autem 6.520.re=
frices.31.521.colorem 13.694 tum 41.ibid.menſe ſol=
uitur,23.695.cor 28.ibid. homines

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Hieronymi Cardani Medio-LANENSIS MEDICI IN PROGNO-STICA HIPPOCRATIS PRAELECTIO HA-bita Bononiæ, Die XXIII. Octobris, in initio studij.

AVſpicaturus librũ Prognoſticorũ Hippocratis, operepretium quoq; facturus uideor, ſi aliquid de utilitate, tũ eius partis medicinæ, tum ipſius libri dixero, omiſſo præconio, tũ totius diuinatiõis, quæ nimis lõgè lateq; patet, tũ ipſius Authoris, de q̃ alias copioſè ſatis, etiã ſi non ꝓ rei magnitudine, diſſeruimus. Nãq; q̃d laurũ uocet Dionyſius in Panegyricis præceptis μαντικὸν φυτὸν, id eſt, arborẽ Diuinationis, & Aphthonius ſymbolũ uatũ, q̃q; negent eã tãgi fulmine, & myſticè dictũ puto, & nil mirũ ſignificãtes eos ſolos, q diuinare noſſent, irã Iouis deuitare poſſe. Verũ ad rẽ ipſam ꝓpius accedamus. Quanta ſit utilitas prænotionis, docebat Hippocrates in primo de Diæta (Pag. 2.) dicens: Homo quamdiu benè temperatus eſt, ſanus degit: cùm uerò à temperamento recedit, ægrotat. Sed cum non aceruatim in intemperiem deueniat, ſed ſenſim, ſi Medicus prænoſcit, id in ſanitate contineri poterit, ut iam hoc ſit primum emolumentum medicæ prædictionis, hominem perpetuò in ſano habitu cõſeruare: fieri enim non poteſt, ut cum uideatur corpus inclinatum ad morbum, quin occurrẽdo, anteq; plenitudo, uel intemperies inualeſcat, homo morbo corripiatur. Secundum autem eſt, ut ex prædictione homo nõ ſolum ſingulum quęq; tueri poſſit, ſed etiam uniuerſam prouinciã, quod factitaſſe Hippocratem teſtatur Theſſalus in Oratione ad Athenienſes, cũ totam Græciã, & Macedoniam, ac inſuper Theſſalos præmuniuit aduerſus imminentem peſtem. Tertium commodum eſt, ut morbum nullum ſinat eſſe mortalem, ab initio illi occurrens, ut uidebitis tertia poſt hanc lectione, ubi ex ſentẽtia Hippocratis in hoc libro claris demonſtrationibus oſtendam (Super Tex. 4. primi lib. Prog. Si dict.) Ob hancq; utilitatem tum primam inualuit uſus apud principes habendi medicum, quem ſi rectè conſulant, & à morte, ſi ægrotent, & ne ægrotent, ſecuri, quantum fas eſt, homini redduntur. Inde illud glorioſum ſuccedit emolumentum medico, ut tamq; Deus quidam in terris habeatur: quod non ſolum teſtatur Hippocrates in lib. de Decenti ornatu (pag. 3.) Medicus enim Philoſophus Deo æqualis eſt, neque enim multa inter eos intercedit differentia: Medici tamen eis concedunt, quoniam in medicis non eſt redundans potentia. Hoc ipſum ſic intelligi debet, quatenus Medicus eſt non homo, & ad genus præcognitionis, & curationis cõſideratio extẽditur. Præuidẽt dij futura, in morbis præuidet & Medicus, & quatenus Medicus excellenter quidem, quia artẽ, quæ diuina eſt, refert: quatenus autem homo, & miniſter, longè ſuperatur à dijs. Item de curatione dico. Eſt enim ſolius Medici, præſtare ſalutem cum dijs: nam occidere commune eſt principibus cum feris ac tegulis. Quin etiam & uerius multò id Sacra pagina docet, dicens. (Eccleſiaſt. cap. 38.) Medicum creauit Dominus, & à ſupremo medicina uenit: non ita laudauit, ant extulit Iuriſprudentiam, multoq; minus cæteras artes, aut diſciplinas. Non pigebit commemo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

rare, quæ Hippocrates in primo de Diæta (pag. 6.) rursus ait. Vaticinatio enim, inquit, quadruplex est: ex manifestis obscura cognoscere, ex obscuris manifesta, ex præsentibus futura, ac ex mortuis uiuentia. Quomodo primũ ex manifestis queamus obscura cognoscere, hic processum a signis, & causis exterioribus docet. Et dat exemplum: Intelligo ex concubitu re manifesta nasciturum puerum. Et ad hoc genus reducuntur quæcunq; in Medicina per signa dignoscuntur. nam accidentia sola subiecta sunt sensibus: substantia tantum mente comprehenditur. Qui ergo substantiam per accidentia dignoscit, obscura percognita intelligit: atque hoc ad præsentia præteritaq; refertur. At manifesta ex obscuris dicit, ad prudentem solum medicum cognoscere pertinet: ille enim ex causis obscuris, quæ manifesta sunt, scilicet genere, dijudicat. Vnde intelligendum est, quòd genera accidentiũ semper nota sunt: species autem, & modi, & quãtitates nequaquam. Scio, quòd is, qui febrem, aut, ut exemplo utar nitidiore, quem inuasit frigus occupabit calor, hoc quidem est manifestũ: sed qualis, acris' ne an satis mitis, quantus, quandiuq;, hoc solum est prudentis Medici. nam ex causa dignoscitur. Hanc iterum per signa, quæ sunt manifesta, dignoscimus, uelut per urinam crudam cum multa hypostasi intelligimus plurimam esse materiam, quæ non est euicta à calore: atq; ideò necessarium est eam putrescere, idq; longũ & uehementem efficiet morbum. Vtar autem exemplo illi proprio: Mens hominis obscura est, scilicet alijs: per hanc tamen tam abditam causam dignoscũtur naturalia, & artificiosa, atq; huiusmodi. Et ob hoc intelligimus, Medicinam esse certiorẽ naturali philosophia, cùm naturalis philosophia semper procedat ab effectibus ad causas, Medicina uerò persępe à causis supra effectus. Et ob id dicebat Galenus primo artis curandi (cap. 4.) quod demõstrationes medicæ sunt similes mathematicis, & à causis. Futura autem per præterita, iterum exemplum affero suum, scilicet, quòd puer transibit in uirum. huiusmodi quædam sunt necessaria, ut quòd Ver succedet: quia iam hyems inchoauit, quæ ut in pluribus uelut quod ex puero fiet. Quæ rarius atq; in his opus est solertia multa, quæ ex æquo in utrãq; partem inclinantur. Et hoc scientia indiget, uelut de morbo, an poterit curari, uel nõ: an morietur, an seruabitur. Ex mortuis uiuentia, ut quod, uelut ille inquit, mortuo animali non redibit amplius, & quòd nullum erit ei simile. Et ita per uentrem, tanquam rem mortuam, homo cognoscit appetitum cibi & potus, tanquam rei contrariæ, & in summa nube intelligit per mortuum et uiuum, quod etiam ex rebus, quæ sensu carent, cognoscimus ea, quæ sensu prædita sunt. Et ut apponam exemplum accommodatum (nam mos antiquorum fuit, non curare omnino pulchritudinem in exemplis: quod uitiũ, si modò uitium maximè in Aristotele perspicitur) capiemus aerem & aquã ex quorum corruptione pestem futuram aut præsentem pręcognoscimus. Dico, quòd fieri potest, ut plures moriantur, & tum nesciamus etiam an sit pestis: fieri enim potest & immodico fructuum usu, ex exercitationibus intempestiuis, & immodicis exuentis frigidis in hora uespertina succedentibus magnis caloribus, ut homines plures moriantur, & non sit pestilentia tamen. Porrò splendidas Hippocrates, & generosas prædictiones dixit, esse in libro de Articulis (Sec. 3. Tex. 103.) quæ docent an insanabilis sit morbus, an possit sanari: & si possit, quando, & quod in membrum, & qualiter. Galenus autem diligentius hanc prosequutus est rationem, (1. Prorrhit. 1.) docens, præsensionem esse in anima, prædictionem autem eorum quæ iam in

anima

anima concepisti. Esse autem trium utranque futurorum & obscurorum, præsentium atque præteritorum symptomatum, neque opus esse semper prædictione, sed solum præsentire persæpe decet. nam non oportet prędicere, ubi iterum de re tractandum sit, neque ubi dubia res est. Nam qui prædicit, debet esse uoti cōpos omnino, aut saltem maxima ex parte: nam si octies prędicendo Medicus erret, his uera dicat, erit Medicus ille contemptibilis, & quouis idiota uilior. Secūdo Prorrhiticorū (Com.3.) & sexto Epidemiorū (Par.1. Com.16.) ubi etiam uelle uidetur, quod aliquando errare necesse sit. Vnde in libro de Constitutione dicit (cap.18.) Prędictio in hoc differt à diuinatione, quòd qui diuinant, dicunt absolutè. Sic erit gratia exempli, quòd nono die liberabitur æger, ut etiam de impedimento sint certi: at Medicus, dicit, non debet ita prædicere, sed adijcere, si omnia ritè administrentur. At si secus inquit, uel seriùs sanabitur, si sanari debet, uel celerius morietur, si sit moriturus. Vnde patet, prædictionem ad mortem esse securiorem, sed magis inuisa, ut in secundo Prædictionum (cap.7.) nam de illa intelligit. Tū uerò excelluisse se prædicat, ut non ex arte medica, sed ex diuinatione id facere uideretur, scilicet, quòd ita ad unguem prædicebat. Secundo de differentijs febrium dicebat in libro de Constitutione artis medicæ (cap.16.) Debet autem prædicere ob tria commoda cognitionem, temporis, auxiliorū, & cibi: sed hoc pertinet ad solam prenotionem, ut liberet se ab infamia, si æger moriatur uindicare. Circa quod dicebat in Duodecimo artis medendi (cap.3.) Oportet ut prȩter prædictionem, si debet se uindicare ab infamia, ut nō utatur generosiore aliquo medicamento. Ego dicam potius auxilio, ut & inedia, & sectio uenæ sub eo dicto comprehendatur. Ratio huius est: Quoniam si à prædictione tali auxilio utaris, primùm uideberis sperasse salutem, secundo poterit tribui causa mortis illi auxilio, tertiò etiā infamabis auxilium, quartum commodum est, quòd æger se concredet magis medico, & ita obediet illi. Adijcit in sexto Epidemiorum (Par.4. Com.16.) quòd ob hoc multi sanabantur in templo Aesculapij, qui à Medicis sanari non poterant: quia ob fidem, quam in Deo illo habebant, ferebant auxilia incredibilia, quæ non tulissent à Medicis, concepta spe certa salutis: utpote dicit, abstinere à potu per XV. dies perpetuos, & talia huiusmodi. Est autem duplex prædictio propria, & est præcognoscere die iudicij tertio Prognosticorum (Com.10.) & communis scilicet cognoscere an sit moriturus æger, uel sanandus, quæ ex quatuor præcipuè habetur, tertio Epidemiorum (Par. 1. Com.1.) à natura ægrotantis, uelut si sit macilentus morbosus, & maximè quòd laboret perpetuo morbo graui, ut lapide uesicæ uel fistula, & quantum à naturali statu per nouum morbum recesserit: secundò ex moribus sapiens qui desipiant maiore in periculo est, & si mitis, ferociter respondeat: tertio si deliquerit, uel non paruerit, & usus fuerit malis cibis, nec tamen multùm sæuierit morbus, signum est salutis, contra ubi obediendo, & bonos cibos & moderatè sumendo nihil profecerit: Demū si à Medicis claris curatus, semper in deterius lapsus fuerit, hoc indicat grauissimū esse morbum, aut insanabilem. Porrò liber Prędictionum, quam suscepimus exponendum, teste Galeno, tertio de Difficultate spirandi (cap.9.) solum tractat de acutis morbis, licet possit per cōiunctionem aut similitudinem etiā traduci prædictio ad diuturnos. Vnum uos monere uolo ab illis, qui non ad unguem præcepta seruant, etiam abstinendum à cura, ne dum à Prognostico: neque ex uno auxilio opportuno ad dubium propter ægri, aut astantiū

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

pertinaciã,aut timorẽ transe undũ.nam qui non paret, neq; fidẽ habet,nec decorum est tibi admouere manus illi,ut plerũq; dedecus tibi, illi dãnũ ex hoc succedat.Quod generaliter ex plicatũ est, specialiter aggredi oportet, sc.ut doceamus,qui nã sint prædicẽdi modi:atq;,ut uno uerbo dicã, cũ symptomatũ tria sunt genera, ut in libro de Constitutione Artis medicæ (cap. 15.)læsio operationis exiens & qualitas mutata, ex his ꝙ nã præferri debeat primùm uidendum est. Siquidem principale uidetur lẹsa actio, postquam uiuere ipsum quædam actio est. exeuntia mutata & qualitas mutata certã mortem aut salutem futuram ostendere possunt,præsentem,non nisi læsio operationis. Adeò uerò certa sunt signa læsæ operationis,ut quandoq; tanquam notissima omittantur. Qualitatis mutatæ illud in primo libro, nares „ acutẹ,oculi concaui,tempora plana (Tex.6.) Operationis,uelut illud,spiri- „ tus creber dolorem aut inflammationem, quæ supra prẹcordia hominem „ fatiget,significat(Tex.23.) Exeuntium: sudor.ibidem(Tex.25.) Verùm o- „ mnia simul in uno comprehendit membro, locoq;,cũ dixit de oculis (Tex. „ 9.)loquens: si enim lucem effugiant,aut nolentes illachriment,aut peruer- „ tantur:tria tetigit genera signorum.Ea enim, quòd lucem effugiunt,operatio læsa est:quod illachriment nolentes, & ultra id exiens mutatum,ꝙ peruertant qualitatem, ut inferius docebo. neq; enim me latet, quantæ sint in his dubitationes. quod ergo sit efficacius signum,dignoscitur ex eo,quod est proprinquius uitæ,& morti:talia aũt sunt læsa operatio absq; dubio. Exeũtia uerò mutata fiunt ex mutatione operationis: ideo cũ sint potentiora qualitate mutata,obtinent secundum locũ. Sed qualitas mutata in substantia membri, cũ posit significare super membri ipsius temperaturam & cõpositionem:ideò eatenus hoc signum potentius est. Videtur aũt sexto in sextum de Morbis uulgaribus(Com.6.)docere comparationem symptomatum reliquorum cũ exeunte mutato,dicẽs: Cũ signa pessima fuerint, ut in illo ægro,qui ibi describitur,urina aũt optima,æger acutè ẹgrotabit,euadet tamen:sin uerò mediocris,moriturũ,sed seriusq;,si mala esset urina. In uniuersum dico, quòd malum & bonũ comparari possunt bifariam, uel quod ad uelocitatem & tarditatem,& tunc certiora sunt signa læsarum operationum,idest,uelocius ostendunt decretũ suum quàm excrementa: uel quod ad firmitatem iudicij, & hoc modo signa ab excrementis sunt certiora. Est aliud discrimen ratione bonorũ & malorum. nam signa bona in exeũtibus sunt securiora,quã signa bona in operationibus: quia signa bona in exeũtibus significant simul minorem morbũ,& maius robur facultatis: signa aũt bona in operationibus significant solũ robur facultatis:maior aũt est significatio à minore morbo & robore uirtutis quã à robore uirium solo:ergo exeuntia certius decernunt,quã læsa operatio. Tertia differẽtia est ratione generis operationis:nam in operationibus uisus plus refert quòd non uideat, quàm quòd uulnus sit in pupilla: & plus refert quòd uulnus sit in pupilla, q̃ qualitas saniei:non tñ plusq; illud,quod exit ex uulnere:ideo oportet cõsiderare diuersitatem membri læti,& facultatis læsæ.Et ista sunt utiliora longẽ, q̃ disputatio de differentia inter symptoma & epigennema, & quid sit symptoma,apud Olympicum uel Thessalum. Pudet me tot inutilium illius uiri disputationum in tam ubere segete.

Secundũ discrimen est,quod ad mortẽ est,qd plus faciãt signa imbecillitatis facultatis uitalis,an naturalis,an animalis? Et uideť secũdũ Galenum, quod minus animalis,secunda Aphorismorũ(Com.29.) cum in statu morborum

borum illa sit fermè semper imbecillis. De uitali illa cum fuerit in ultimo imbecillitatis statim occidit, quinto de locis (cap. 1.) Verùm in mediocri imbecillitate plus refert naturalis, ut in quarto de præsagio ex Pulsibus (cap. 12.) cum illa concoqueat materiam dicit, separet, & expellat.

Tertia consideratio est ratione magnitudinis & paruitatis. Et in hac clarum est, quòd multò plus potest magnum symptoma cuiusq; ordinis, aut facultatis, quàm exiguum alterius, quando non augeatur.

Quarta consideratio est signorum generalium & propriorũ. Generalia quidem dicuntur rursus duorum generũ alia declarantia robur uirium, uel imbecillitatem, uelut bene appetere facies quoq;, & moueri præcipuè, facile & ordinatè: alia morbi magnitudinem uel paruitatem: & sunt quinque communia, ut dixi, egestio, urina, sudor, pulsus, & respiratio. Specialia, sputum in morbo pectoris, sanies in ulcere, quid magis significet? Vt potè, duo sunt, unus laborat morbo Catherali cum bono sputo, sed habet urinam malam: alius autem urinam bonam cũ malo sputo. Dubitatur, quis morietur potius, & ubi ambo morituri sint, quis celerius? Ad hoc respondeo, quod in morbis, qui appellantur pessimi, plus possunt signa propria, quàm uniuersalia. Sed animaduertendum, quod signa mala plus possunt, quã bona. Et hoc ex regula Aristotelis ad destruendum sufficit unũ, ad construẽdum aũt plura requiruntur. Ideo debemus comparare bona signa bonis, & mala malis: nõ autem comparare bona cum malis. Porrò de diuisione libri uidetur Galenus librum diuisisse, more eius, qui carmina stylo metiebatur quòd non existimauerit Hippocratem ullum seruasse ordinem. Sed si uera fateri uolumus, in tres partes cõmodè diuidi potest. In prima tractat de signis, sumptis ab operatione animali, & qualitate mutata: usq; eo (sudor optimus est.) In secunda parte, cuius est initium dictum tractat de exeuntibus mutatis: usq; eo (screatio in omni dolore.) In tertia cuius id est initium propria ponit signa morborum magis familiarium, ueluti febris, & abscessuum pectoris. In quarta partem, cuius est initium (oportet eum, qui sit rectè præsensurus) ponit quædam præcepta generalia necessaria rectè iudicaturo. ex quo patet Galenum confudisse totum ordinem.

Et quia dictum est, quòd pulsus & respiratio sunt signa communia, uidẽdum est, quis illorum maiorem ad uitam & morbum significationem habeat. Galenus siquidem in libro de Pulsuum usu (capite sexto) eandem refert utilitatem respirationis ad cor, & pulsus ad reliquum uniuersum corpus. Porro usum respirationis dixerat (capite secundo) duplicem esse antea principalem scilicet coloris naturalis refrigerationem: minorem autem restaurationem spiritus animalis differre in hoc, quod respiratio fit ab animali facultate, pulsus à uitali. Addo ego, quòd respiratio rarior & tardior est pulsu semper, aut fermè semper: neque enim contrarium uidere contigit. sine pulsu etiam toto triduo manere iuuenem uidimus, qui euasit sine respiratione, neq; uidi, neq; audiui. Causa est, ut etiam in illo paruit, quod ex frigiditate per cõsensum (excreuit enim per alium sanguinis maiori ex parte coagulati libras circirer duodecim) impediri potest cor, ne uim illã arterijs cõmunicet, per se retineat: aliter non daretur pulsus uiuens. Itẽ in tertio de Crisi (ca. 11. pag. ult.) dicit, q; Hippocrates nõ posuit signa crisis ex pulsu: uel qa ignorauit, uel quia nõ credidit, magni esse momenti. Idẽ in primo de pulsuũ differentijs (cap. 2.) Hippocrates primus pulsum nominauit, neq; tamen cuilibet arteriarũ motui hoc nomen tribuit, nec artẽ ipsam elaborauit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Causam huius reddit in libro (cap. 8. in fine) quod animi mores corporis temperaturam sequantur dicens: Quoniam Hippocratis ætate pulsum solum uehementer uocabant arteriarum motum unde secundo Epidemiorum (Par. 5.) Quorum uena in cubito pulsat, hi furiosi sunt, iræcp præcipitis. Verũ dicit Hippocrates, in eũ traducit usum hoc nomẽ, qui nũc habet, scilicet, ut per pulsum motũ illũ ordinariũ arteriarũ intelligeremus. Et in de Prædictione ad Posthumum (cap. 12.) Hippocrates solum pulsuũ doctrinam non attigit: qua tantum adiecta his, quæ ab illo tradita sunt, prædictiones illas, ut scis, feci. Vt uideatur præponere non solum hinc, sed ubique, præcognitionem ex pulsibus ei, quæ est ex respiratione. Videtur etiam certior, cum pulsus, ut dixi, ad facultatem uitalem pertineat, respiratio ad animalem. Et tamen uidemus quotidie pulsum sæpe fallere Medicos, respirationem uix unquam. Dico ergo, quòd hæc determinatio pendet ex uno dicto Philosophi (2. de Anim. cap. 9.) scilicet quòd homo est præstantissimi tactus, & non solum excellit omnia alia animalia in eo sensu, sed omnes proprios alios sensus. Sed pulsum dignoscit sensu tactus, respirationem uisu. Ergo in pulsu plures cognoscit differentias, quàm in respiratione. Et ita cognoscit morbos, causas, symptomata, & uires, quæ sunt quatuor principalia. In respiratione autem præcipuè, ut à Galeno docetur, (In libris de diff. spir.) quatuor præcipua habentur (licet adeò confuderit totam illam doctrinam in libris de difficultate spirandi, ut neque omnibus perlectis, quòd quatuor uerbis declaro hęc paucula, quæ omnia sunt, quæ ille dixit, assequi posit: quod illi euenit, non ob prolixitatem, ut quidam putant, sed ob dialecticæ, quam maximè tamen profitebatur, defectum.) magnitudo, uelocitas & frequentia, uel contraria à caloris seu naturalis, seu præter naturam magnitudine: paruitas cum uelocitate, & frequentia, à dolore: raritas cum magnitudine ex delyrio: & inter costalium musculorum motus ob imbecillitatem uirium, & cum sunt in ultimo imbecillitatis, mouentur etiam omoplatæ, & narium primæ. Hoc est totum & maius eo omni, quod dixit in omnibus illis libris. Ex quibus patet, quòd neque tot differentiæ rerum demonstrantur ex anhelitu, neque tam adamussim magnitudo, sicut per pulsum. Reliquum est igitur, ut ostendamus, quare cum imperfectior sit notitia respirationis & minus propria uitæ, tamen magis certa sit pulsu. Et respondeo, quòd hoc pendet quatuor dictis: quorum primũ est Hippocratis, (In libro de gland. & exempla ad Demetrium Regem) scilicet quòd cerebrum est imbecillisimum inter membra principalia: secundum Galeni, quòd cor est ualidissimum in omni operatione: tertium Aristotelis, si de quo minus uidetur inesse, & inest: ergo & de quo magis: quartum, quòd membra ualidiora celeriùs & sępius reficiuntur, ac restituuntur imbecillibus. Quibus intellectis, si cerebri uis salua est, ergo & cordis: ergo ęger sanatur. Sin autem uis cerebri læsa est ualde: ergo restitui non poterit, sed cerebri operatione cessante, homo strangulatur statim: ergo respirationis significatio tam ad bonum quàm ad malum certior est, quàm pulsus. Est etiam alia ratio, quòd spiratio simul est signum & causa mortis, aut salutis, sicut & pulsus: sed pulsus est longè minus causa mortis, & uitæ, quàm spiratio, cum per illum cor non adeo perfrigeretur.

Præter hæc admonitum te uolo, ut in signis necessarijs fidei maximam partem colloces, & sunt pręcipuè Vrinę, inde alui excrementa, demum propria uelut sputa, ob coctiones. Secundum est à similitudine cum mortuis.

Mortui

Mortui enim iacent supini ad pedes cum facie horrida, oculi semiaperti, & obscuri, dentes sicci. Reliqua sunt minora his. At ex illis uix unquam euadit aliquis. Gloria medici ergo est, cùm sunt signa magnitudinis morbi: furor quod exilit, quod iacet, ut mortuus, postmodum quod pulsus quasi abscedit. Tunc enim diligentia medici plurimum præstare potest, non in prioribus. Respiratio ad malum est, in primo genere: sed ad salutem, non est signum, nisi quod non de proximo moriturus sit. Secundum est, ut neque amore, neq; timore, aut uerbis aliorum, aut omnibus quibusdam, aut quodam diffidentia omittas rectam prædicendi rationem, aut in ea dubites. Tertium, ut nisi fueris benè certus de interitu non prædicas, iuxta præceptum Consiliatoris, ne cogaris illius postmodum desiderare mortem. Quartum, ut in prædictione de uita circumspicias diligenter, an sit insidiator, qui illius mortem procuret. Multi enim cum signis salutis Medicis obstupescentibus periêre.

*

HIERONYMI CARDANI MEDIOLANENSIS, CIVISQVE BONONIENSIS, MEDICI MEDICINAM supra ordinariam Bononiæ profitentis, in Prognosticorum Hippocratis librum, Libri quatuor, Bononiæ, Anno M. D. LXV. enarrati.

PROGNOSTICVM I.

7

MEDICum uti prouidentia (ut mihi uidetur) optimũ est.

COMMENTARIVS.

Librum hunc genuinum Hippocratis *esse, ipsa dicendi forma docet grauis, plena, ordinata, certa, acuta, breuis, antiqua, & ipse* Galenus, *quanquã non hic, sed in tertio de* Difficultate *(cap. 1) spirandi id testatur.* Idem litigat *secum, ne dum cum* Hippocrate, *quòd dixerit* πρόνοιαν *id est, prouidẽtiam,* ἀντὶ τῆς προγνώσεως, *scilicet pro præsensione.* Interest *autem inter prouidentiam, atq; præsentionem: quod prouidentia est omnium generalisq; cognitio, antequam eueniant, dum in nostra potestate sunt:* Velut *apud* Euripidem *hæc moriens multam adhibuit prouidẽtiam, ut honestè caderet. Sic & mundum gubernati diuina prouidentia dicimus: ut prouidentiæ significatũ sit, curam gerere, atq; eorum, quæ in nostra sunt potestate.* At *præsẽtire, seu prænoscere eorũ est, quæ ab alijs fiunt, & nõ in nostra sunt potestate.* Hæc *sunt, in quib. tacitè sugillat* Hippocratẽ, *quæ quia sunt* Grammatici, *potius quam* Medici, *condonemus illi, ac uictoriam sinamus etiam aduersus* Hippocratem. Sensus *enim est huiusmodi* Galeni, *cùm tria sint* πρόνοια *prouidentia,* πρόγνωσις *præsensio, seu prænotio, &* πρόῤῥησις *prædictio.* Prouidentia *est eorum, quæ sunt in potestate nostra, prænotio in aliena, prædictio est præsensionis per uerba declaratio.* Hippocrates *prouidentiæ nomine pro prænotione impropriè usus est.* Quin *etiam uult prouidentiam habere, idem esse, quod curam gerere de aliquo: ut libentius accuset, quem laudare uidetur.* Sed *omissa disputatione, an prouidentiæ opponatur solum casus an etiam fortuna, & an in utramq; partem bonã & malam dicatur. nam apud* Græcos *utrumq; significat, non ita apud latinos.* Sed *diuinum quid habet, & ut etiam utriq; opponitur, uideamus, in quo differt prædictio, & præcognitio medicorum à prædictionem uatum.* An *enim diuinatio*

8

aliqua sit, omitto: sustulisse enim potius, quã probasse Cicero *uidetur.* At *ego existimo illum in homonymia uersatum. nã diuinationem absq; causis intelligimus, certè nulla est: cum nihil absque causis fit, seu effectus sint causarum signa, seu signa aliorum effectuum per communes causas.* Et *similiter, si dubitauerimus, an sit scientia futurorum per causas, & de hoc dubium non est. nã si cognouero quod uirtus naturalis perit etiã quod uitalis ualida sit, cognoscam quòd tandem etiam naturalis concidet.* Iam *ergo duo habemus clara & quòd non datur scientia futurorum, nisi per relationem causæ ad effectum, uel effectus ad causam, uel causæ ad causam, uel effectus ad effectũ.* Et *si dentur signa quædam, quæ adeò propinqua sunt sensui, ut uideantur differre ab ipsis causis, & effectibus:* Velut *sanies ex abscessu erumpens, & pulsatio, quæ fit in uentre prægnantis, indicans subesse foetum, & uiuere.* Illud *tertiò etiam perspicuum est, esse quædam signa huic, non illi uelut nautæ nebula circa asinos, est signum, & causa prædicendi tempestatem futuram,* Iurisconsulto *non ita.* Et *etiam uni nautæ, non alteri.* Ergo *quod ad causas naturales & proprias, ut in* Medicina *datur prædictio.*

Reliquum *est, ut uideamus de stellis,* Physiognomia, *chyromantia, somnijs, & fato, seu ordine causarum: sub his enim quinq; continentur omnia genera prædictionum communia.* Et *dico, quod de stellis eatenus, quatenus agunt calore & lumine, dubium non est: sed hæc, si ritè extendantur, etiã influxus continent.* Fatũ *quoq; pro ordine causarũ admittitur ab* Augustino, *in opere de* Ciuitate Dei. Physiognomia *quoque haud dubiè magnam continet ueritatem.* Chyromantia *est alterius rationis, nec potest adeò reduci ad causam seu causas naturales.* Somnia *probat* Hippocrates, *& lex utraq; antiqua & noua.* Ideo *uidẽtur, posse facere præcognitionẽ adeò certam, ut* Medicina. Itaq; *in uniuersum quo sciẽtia est unius generis, eo certior est in prædicendo.* An *uerò* Hippocrates *uelit nos uti istis generibus prædicendi? palàm est, quòd non: sed naturalem tãtùm uiam sectatur, relinquens communia.* Sed *circa hoc dubitarunt methodici, dicentes:* Si *est aliqua*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

præcognitio, uel est certa, ut sic est scientia, non præcognitio: si autem incerta, ergo non est cognitio. Nam naturalem, & ex ordine præsensionem admittunt etiam methodici, ut Aurelianus in primo chronicorum (cap. 4.) dum admonet Epilepticum, ut præsentiat accessionem, & maneat domi. Sed in secundo libro (cap. 1.) dicit, Saralysim in senibus & debilibus uix curari posse. Ex quo liquet uel Methodicos admisisse prædictionem communem, & solam propriam, ac distinctam negasse, uel litem esse in solis uerbis. Idem de hydrope docet prædicendum, in paracentesi (lib. 3. in fine.) quam Arabes uocant Berel de morte. Sed dicetis, Hippocrates in secundo prædictionum (cap. 2.) consulit, tutius esse, ut abstineamus prædictiõe, ne odiosi fiamus ægro: intelligite malè prædicendo: uel etiam dicit, ne insanire uideatur medicus. Dico, non est ob id excusatio admittenda, uel Celsi (lib. 2. cap. 6.) uel etiam Galeni dicentis, quarto de uictus ratione in acutis (Com. 59) prædictiones magna ex parte ueras esse, eũq; medicum præferri debere, non qui nunquam errat: sed admirabiliorem esse illum, cuius prædictiones minus fallãt. Vt neq; illud in tertio huius (Com. 41) nunquam aberrare supra naturam hominis est, quã minimè solius artificis dicet. at Hippocrates. Quis te cogit? Non nos, Deos, ut peieremus, in testimonium adducimus, sed medicos Mediolanẽses Bononiensesq;. Quis nos unquam uidit aberrare? Videte quinto contradicentium (57) Nam si fieri potest, non debet prædicere: Verùm cum uitæ periculum certum est, ut leuet se ab infamia, uel cum est timidus, aut parum obediens. Galenus gloriatur tertio in primum Epidemiorum (Com. 17.) nunquam in prædicendo aberrasse. Quomodo autem agẽdum sit diximus sexto Epidemiorum: Celsus autem excusat. (Par. 2. Com.

Philosophus in libro de Memoria, & reminiscentia dubitat, (lib. 2. cap. 6.) an sit cognitio aliqua futurorum: & dicit, quòd est opinio, & spes. Et certè (inquit) erit scientia quædam sperandi, ut nõnulli aiũt de Diuinatione. Voluit, ut sit sciẽtia sperandi, non autem futuri, id est, quòd possumus, aut debemus sperare, uel non sperare. non scientia, quod futurum. Idem de diuinatione per somnum: nam per causam naturalem fieri autumat. Cũ ergo omnis scientia sit per causam, si causa illa sit ignota, uocatur diuinatio. at Hippocrates non uult causam ignotam esse, sed medicam, & sensui subiectam: ergo præcognitio medica non est diuinatio, nec ad illam pertinet. Sed & de hac modestè loquitur, cum dixit, Vt mihi: nam non tantum tribuit sibi, ut hoc uelit simpliciter proferre. Quòd si quis in hoc arguat ambitionis Aristotelem, quod non addere soleat: ipse uult intelligi, Videtur, id est, mihi uidetur. Verùm cum Hippocrates de tota re agat, & tractatione ipsa ab initio libri, ei necessarium fuit, & ad modestiam pertinebat, adijcere pronomen illud, mihi. Præsensio autem licet propriè de futuris dicatur etiam ad præsentia, & præteritorum cognitionẽ per signa, quæ anamnestica uocamus, pertinet: ut etiam Galenus in Commento affirmat. Similiter præsensio alia dicit Galenus certa, ut quod cras sol oriturus sit: alia uerò eorum, quæ, ut plurimum, accidunt non semper. & dat exemplum ex Arato. de Luna loquente:

Si uerò cornu sublimius annuat illi,
Vim Boreæ expectes: Austrum, si recta supinat.

Hæc licet non uera sint, quoniã de Sole, quod orietur, aut tempora uariabit, est scientia: scientia autem aliud est à præsensiore. Condonemus tamen Galeno, quia lis tantum est in uerbis. etenim fieri potuit, ut eius ætate πρόνοια significauerit etiam scientiam, sicut etiam Hippocratis seculo prædictionem, ut melius fuisset hanc subtilẽ cauillationem, qua licet solum aduersus æmulos, & qui sua ætate scribunt uti, omittere in Hippocrate. Neq; enim uideo, si Hippocrates tum habuisset aliquid significantius, pro prædictione, uel præcognitione, cur uoluerit, eo relicto, aliud deterius nomen in initio totius libri pro macula præfigere, nisi omnino excordem esse uoluerit. Quapropter si uiueret Galenus, libenter de hoc illum interrogarem, ut condiscerem aliquod admirabile responsum. neq; enim ingenuè fateor, mihi succurrit. Sed ne illũ hac in parte imitemur relinquamus hæc. Illud sanè mirum, quòd dicat Galenus, hoc scriptum fuisse ab Hippocrate (lib. de Medico cap. 4.) ob Methodicos, qui illius ætate erant, cum constet eam sectam post Asclepiadẽ inchoasse à Themisone Laodiceo Syriæ, annis plusquam quadringentis post Hippocratem. sed existimauit, Hippocratem non secus ac se nihil dixisse, nisi ut contradiceret alijs. Verùm secùs habet: Est enim Procemium libri, ut etiam ipse Galenus fatetur, in quo iuxta præcepta artis Rhetoricæ facit auditorem maximè beneuolum, sed & docilem.

Mihi uerò, omissis tot, quæ insuper adiecit sine utilitate, melius uidetur, quærere quod est necessarium: scilicet, an per πρόνοιαν intelligat prædictionem, an solam præsensionem: hæc enim re multùm inter se differunt: nam si prædictionẽ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

uult in omni ægro medicum prædicere debere: sin autem, prouidentiam solum non prædicere, sed præcognoscere. Multum autem interest inter hoc, & illud. Et uerba quidem ostendunt, potius prædictionem oportere intelligi: nam subijcit, quòd æger se illi securius credet: deinde, quòd si pereat, ab infamia tutus erit: hæc non ex præsensione, sed ex prædictione contingere poßunt. At secùs: nam nec πρόνοια hoc significat, nec uidetur Medico expedire, ut in singulis ægris uelit prædicere. Nam & si ratio prædicendi firmißima esset, necesse esset tamen aliquando aberrare, quod maiori dedecori foret, quã diuinasse honori, maximè quòd ad casum prædictio uera referri potest falsa, est argumentum dementiæ, cum non, nisi à stulta persuasione poßit oriri. Talia potius cõsiderare expediebat. sed ad rem redeo: ut satius meo iudicio sit intelligendum de præsensione, qua uti possumus etiam ad prædicendum, cum oportuerit, non ut temerè semper prædicas. In uniuersum cum tres sint medicinæ partes, teste Galeno, (Com. 1.) primò de his, quæ in medicatrina fiunt significatiua, prædictio & curatio: meritò ergo, cum una hæc sit ex tribus principalibus, dignum est, ut medicus ea non careat. Scripsit hunc librum ionicè, ut refert Aelianus (4. de Var. His cap. 20.) uelut & reliquos, cum Hippocrates Doricus esset in Democriti gratiam. Constat autem ex dictis, tum hic, tum in libro de Conscribendis libris Hippocratis, hunc esse librum, & etiam senis: hoc enim multum interest. Tales sunt Aphorismi, & libri de Victu in acutis, seu potius liber, & primus, ac tertius Epidemiorum: Mediæ ætatis libera, de Aere, Aquis, & Locis: In iuuenta de his, quæ in Medicatrina, de Fracturis, de Articulis.

PROGNOSTICON II. & III.

PRæsentiens enim & prædicens coram ægro præsentia, præterita, & futura, quæq́ infirmi omittũt enarrans, creditur agnoscere magis ægri conditionem. Hinc audent homines se concredere Medico.

COMMENTARIVS.

Illi medico se concredent ægri, quem credent agnoscere morbũ: sed eũ credent morbũ agnoscere, quẽ prædicere uiderint præterita, præsentia, & futura. igitur medico prædicenti talia ægri se concredent. Poteram sane uariare diuisionem, nolui tamen, ne uiderer à Galeno uoluntariè discedere: nam non esse bonam ostendit, quòd in secundo Commendo cogitur partem tertij textus explicare, quod uitiosum est. Nam supponit & rectè uelle Hippocratem ostendere, prædictionẽ Medici conferre ad salutem ægri. nam hoc sanè uult, uult, & est primum commodum. Sit ergo demostratum hoc, solum medico prædicendi ægrũ se concredere. Illud mirum est, cur hic dicat Galenus: Quod enim censuit Hippocrates exercere " medicum, quantum in hæc agitur, omisit, nequa- " quam indicans, quo pacto conueniat præterita, " aut præsentia non perspecta à nobis sensibus præ " sentiri. Nam si de Procemio intelligat, nimis uio- " lenti spiritus fuerit exigere, quæ toti tractationi debentur, mitti in procemium, quod tractationis pars non est: sin autem de tractatione, probare debuit. nam signa, quæ præsentem morbum significant, etiam ut antecesßisse intelliguntur, anamnestica sunt: Dicimus enim laboranti quartana, " quem iam accesßio inuasit, quantum temporis in " tercesßit, & quandiu frigus eum uexauit? Prædi- " ctio autem, & præsensio, & prouidentia ex na- " tura uerborum, solum sunt futurorum & pro- " priè de illis dicuntur: sed ut sunt incognitorum Medico ipsi, dicũtur præsensiones etiam præsentium, & præteritorum. Vnde in Arte medica (cap. 7.) uocantur autem nonnũquam à uetustioribus, medicis hæc omnia signa prænunciatiua, quamuis præsentium, & præteritorum sint indicatiua. Vnde notandum, quòd omnia signa membrorum & totius posita in Arte medica à Galeno de sanis ægris neutris, simpliciter sunt signa Prognostica, indicatiua, & anamnestica simul. In morbis autem, dicit Galenus, maior est utilitas ex indicatiuis, & prognosticis, quam anamnesticis. Solet distingui sic: quod signa prognostica sunt utilia magis Medico, & ægro, anamnestica medico, indicatiua ægro. Sed cum Hippocrates loquatur de triplici utilitate, ideò non contradicit his, quæ dicta sunt. Quæ autem omissa dicit Hippocrates ab ægro sunt duorum generum: alia quidem incognita, uelut absceßus, uel praua qualitas: alia uerò cognita, uelut causæ antegressæ, & rubor maxillarum. Sed hoc non pertinet ad exemplum, magis pandiculatio, oscitatio, nausea, tußis, grauitas, & eiusmodi. Quædam etiam, quæ prius ignota fuerunt ægro, inde reducente medico, in memoriã astantibus nota fiũt: ut uermes, arena, pus, excretum, & huiusmodi. Hoc totum Hippocrates ex primo Epidemiorum (Par. 2. Tex. 48.) aduerbum transtulit.

Verùm anamnesticorum utilitas in medicis in signis fuit, & maior, quàm ex alijs, quòd cũ artis excellentia prudentiam ostendant: quanquã quæ-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

dam ex his, qui rem non profundè cosiderant, ad indicatiua referant. Erasistratus ergo ex huius modi signo L X M. Coronatorum Philippeorũ ab Antigono Rege consecutus est. Historiam de matrona Romana, & Pylade histrione, & seruo, tum Cyrillo puero, habes in libro de Præcognitione ad Posthumum à Galeno (cap. 6. & 7.)

Galenus per id concredere Medico, intelligit parêre illi. potest defendi non ignoro. non accuso, siquis illum tueatur, ut textus sit ratione diuisus, & in eo prima utilitas explicetur, modò nil pereat, quod ad utilitatem humani generis pertineat, omnia uelim condonare. Mihi tamen magis arridet, ut in eis uerbis prima cum secunda utilitate contineatur. Circa hoc de præsensione & prædictione dicebat unum Galenus, quinto de Locis (cap. 7. pag. 4.) Interdum apparent nobis feliciter quædam certa signa: interdum uerò omnia sunt ambigua. atq; iccirco & alterã, & tertiam considerationem expectamus. Vndè liquet, ad prædictionem rarò statim procedendum. nonnunquam serius multò, & aliquando non prædicendum. Sed semper utiliora prætermittit Galenus. Sanè laudabilis fuit illa prædictio, sed non ob id, quod certà fuerit: maximè, nam certam sanè oportet esse: Verùm etiam in multis certis silentium habere, melius est. Sed optimum fuit tunc prædicere: quoniam coram Philosopho, & amico, & coram Medico, qui ipse ægrotabat (ut prædictio inuidentiæ expers esset. & apud homines laudis eius cupidos) facta fuit. Hoc cum prætermittat Galenus, plus noxæ ex præcepto, quàm utilitatis affert.

PROGNOSTICON IIII.

ITa curationem optimè molieris cognoscendo ex præsentibus futuras affectiones. Fieri enim non potest, ut ęgros omnes sanos faciat. Id enim melius foret, quàm præsentire futura.

COMMENTARIVS.

Quòd prænoscendo futuras affectiones quomodo uis seu præsentibus, seu præteritis Medicus meliùs curare poßit, & illud poeticũ docet,

———Venienti occurrite morbo,

Et experimento constat frequenti, & res naturali rationi consona est: quomodo autem partim clarum est dicente Aetio (lib. 5. cap. 2.) citra cognitionem finis morbi fieri non potest, ut ratio uictus ordinetur: Partim durius est, quàm tu primo intuitu id demonstrare liceat. Vel enim quod notum est, causa & postulat curari affectum, uel symptoma: uel effectus notus est, & uolumus curare causam, aut symptoma: aut omnia symptoma cognoscimus, & quod sequitur, causam aut effectum curare uolumus: neq; enim enim alios modos inuenire licet. Si intelligit de causis, durum est: quoniam illæ plerunq; sunt ignotiores affectibus, & symptomatibus: sed ut curatio fit non ablato affectu, aut symptomate, uerùm causa. neq; enim quenquam curatum dicere solemus, in cuius corpore causa manet. Sin uerò dicas, affectibus præsentibus notis quæri curam oportere, uel causarum, uel symptomatum, littera contradicit Hippocratis, affectus curandos dicens oportere. Vult etiam, ut dignoscamus futuras affectiones, non causas, aut symptomata. Si symptomata ex emphasi sermonis. cum non distinguat præsentia à futuris, nisi tempore, etiam de symptomatum curatione agit, quod est absurdum. Galenus adeò curiosus in πρόνοια & προγνῶσι hoc ipsum transit sicco pede, & ut postquam loquor, Romana lingua, Romano etiam more, & simpliciter dicam, rem transfert ad symptomata futura, quæ prohiberi possunt, inquit, aut minui, uelut delyrium, aut capitis dolorem, quæ solent superuenire febribus: aut casum uirtutis, & non intellexit Hippocratem. nam talia si ammoueas etiam, non ob id desinit morbus, & æger sanatur. Subijcit enim Hippocrates, Ita & curationem optimè molieris: Vult ergo sanandum per hoc morbum, non curanda, uel minuenda tantum symptomata. Dico ergo, quod sensus litteræ est clarus, & intendit, quod curatur dispositio futura, quæ aliquando est ex genere præsentis. Exemplum: febris ardens interficit hominem per se. ob magnitudinem suam aliquando transmutatur in phrenitim. utrouis modo contingat, si medicus tempestiuè occurrat, prohibet, ne moriatur æger. Circa quod notandum, quòd in morbis materiarijs fit sæuitia, & magnitudo eorum quadrifariam. uel ratione multitudinis materiæ, quæ est in uenis, ut in quibusdam febribus ardentibus cũ plenitudine uenarum. & tunc occurrimus eis ab initio cum sectione uenæ. Iuxta illud. Inchoantibus morbis, siquid uidetur mouendum, moue: cũ uerò consistunt, ac uigent, meliùs est, quietem habere, secunda Aphorismorũ (cap 29.) uel quia materia mouetur. & periculum est, ne decubant in locum principalem. quod uidens Medicus, debet purgare ægrũ, nisi quid obstet: nam

transibit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

transsibit morbus in aliam speciem sæuiorem. Hoc autem significauit in quarta Aphorismorũ (cap.10.) Medicari (dixit) in ualde acutis, si materia turget, eadem die: tardare enim in talibus, malum est. Quomodo enim potero hoc facere, nisi per signa præsentis dispositionis hoc cognouero? uel cum materia est in loco periculoso collecta, ut in secundo de Victu in acutis (Tex.10.) si uerò dolor ad clauiculam pertigerit, aut molesta sit grauitas uel brachio, uel mãmæ, uel partibus, septo transuerso superioribus, inter nam cubiti uenam secare expedit: neque ut copiosè sanguis detrahatur cunctam dum est, sed eousq; auferendus, donec rubidior multum, uel propuro rubro liuidus euaserit. nam utrumq; contingit. Hic ergo prohibet incrementum morbi. Quartus modus est, ut materia sit pestilens, & mali moris, in qua oportebit per alexipharmaca obstare: quæ tempore Hippocratis non tam fuere nota, quàm nostro. atq; in his oportet uti prædictione. Et ob hanc causam, & duas alias subiunxit uerba illa: fieri enim non potest, ut ægros omnes sanos faciat: siquidem hoc perspicuum est. Ostendam autem, quomodo: sed mirũ de uerbis illis, quæ uulgaria uidentur, & indigna grauitate senis Hippocratis, cùm docuerimus hunc librũ ab Hippocrate in senectute conscriptum esse. Id enim melius foret, quàm præsentire futura. Quis de hoc dubitare potest? Hoc ergo insinuauit, quasi indignans, ut ex uerbis sequentis textus apparet: quoniam plerique moriuntur ex defectu ægrorum, uel astantium, quòd serò Medicum uocent: deinde uellent, ut sanaret ægrum, ut etiam faciunt mecum hîc Bononiæ. & est quasi dicat, uos serò uocando Medicum, interficitis ægrum: & postmodum iniquè fertis, si ille, cognita uestra stultitia, aut ignauia, pronunciat de morte, nec potest illum sanare. facit, quod ei licet. Quis dubitat, quòd si posset sanare omnes, iam non esset id melius. Ideò etiam fit deterius per callidos medicos, qui nil curantes Deum, neq; fidem suam eo tempore, quo possunt adhuc superuiuere, non uocant præstantes uiros, imò eousq; differunt, donec sciant certò eos interituros, timentes, ne si reuiuiscant, domum amittant, & ille alter eis proponatur. Deinde infamant, & oderunt, siquis immortales animos esse ostendat, tanquam audituri, quod maximè eis displicet. Hippocratis autem tẽpore neq; lex sua constans erat, quamuis inferos admitteret: nec tantum processerat philosophia, ut de animorum immortalitate, & pœnis, ac gaudijs possemus esse certi. Sed nobis conuenit, Deum benefactorem obseruare, quàm æmulorum maledicta. Itaque scitote, ô amici mei, quod à Salomone dictum est: (Sap.2.) Initium sapientiæ est timor Domini, & in lege Dei uoluntas eius. Etenim omnis sapientia à Domino Deo est. At improbi inquiunt: Insidiemur iusto quandoquidem nobis est incommodus, & nostris aduersatur operibus, nobis peccata in legẽ exprobrans, & disciplinæ nostræ delicta culpans. Sed redeo ad institutum. Sententia Hippocratis, quæ ad intelligenda sequentia plurimum proderit, est, quòd ægri moriantur solum tribus ex causis. Prima, cùm morbus est pestilens: nam homunculus cœlo, & aeri, cuius tantam quantitatem singulo die haurimus per tria loca, per asperam arteriam ad cor, per palati foramina, & narium, ad cerebrum, per oscula cutis, in ambitu totius corporis ad arterias, quomodo resistere poterit? Secunda, cum serò uocatur Medicus. nam licet in morbo laterali educat totum sanguinem, nõ poterit minuere abscessum, iam factum, sed solum prohibere, ne augeatur. Si ergo ab initio statim uocaretur, prohiberetur abscessus omnino: ergo non periret. Tertia est, cũ aliquis habet imbecillitatẽ innatã, uelut ex etate senes ualde, & infantes, ex morbo perpetuo, ut, fistulis, carcinomate, urinæ uirgine, & talibus. Supponit autem, Medicum esse perfectum, & ægrum, & astantes in omnibus parêre. Propterea subiungit:

PROGNOSTICON V. VI. & VII.

CVm homines intereant alij priusquam adhibeãt Medicũ ex ui morbi: nonnulli adhibentes Medicum statim moriuntur: quidã diem uiuentes unũ, aut pauloplus temporis, antequam Medicus arte repugnet. oportet igitur agnoscere talium naturam affectionũ, quãtum supra uires corporis sit: pariter & siquid in morbis diuinum habetur, illius quoque ediscere prouidentiam. Ita enim meritò commendabitur, & fidus Medicus erit. Etenim superesse qui possint, eos uel magis poterit rectè seruare, ex multo antè tempore singulis consulens, atque morituros, euasuros

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

que prænoſcens, ac prænuncians, culpa uacabit.

COMMENTARIVS.

Oſtendit in hoc textu duas reliquas utilitates: quarum una eſt, ut in his, qui ſanari poſſũt, præcognoſcendo ex multo antè tempore conſulat eorum ſaluti: in morituris autem prædicat mortem, ut in utroq; culpa uacet. Vt non ſufficiat apud Hippocratem etiam ſeruaſſe, ægrum ſi non prædicat de ſalute, hoc dicit propter illos, qui multo pòſt tempore ſanantur, ut non minus ſit neceſſarium in ſanandis prædicere, quàm in morituris, imò magis. O quot uidi ægros ex morbo longo, qui cùm Medicus prædicere neſciret, in unum duorum incommodorum peruenerunt: uel ut cogeretur, quaſi morbum intelligeret, mutare rectam medendi rationem, interficere ægrum, ut obſequeretur aſtantibus, alioquin ſanandum: uel ut alium in fine morbi aduocarent Medicum, quo facto, ſi peribat æger, ex errore ſecundi medici culpa in primum referebatur, ſi ſanabatur, exiſtimabatur, qui ſuperuenerat, ſanaſſe illum, atq; ita utroque modo à domeſticis prior reijciebatur. Ergo neceſſe eſt in morbis omnibus periculoſis, aut ſæuis, aut longis, prædicere de morbo, etiam ſi æger debeat ſanari. Et circa hoc dicebat Hippocrates (ne hoc totum ego fingere uidear) hæc uerba in libro de præceptis (Pag. 3.) Nec uerò indecorè ſe geret ille Medicus, qui in rei præſentis anguſtia circa ægrum aliquem, & imperitia tenebras offundente alios quoque accerſat medicos, iuſſerit quorum communi conſilio res circa ægrum inquirantur, & cognoſcantur, & illi cooperatores ſint ad auxilium ferendum. Ex hoc non obſcurum eſt, cùm non licet prædicere, ueremurq; magnitudinem morbi, tunc ſocium eſſe aduocandum.

Secundum emolumentum non ex prædictione, ut dixi, pendet, ſed ex præſenſione. Et eſt, ut ſtatim occurrat morbis. nam in his, qui ſupereſſe poſſunt, quam celerrimè obuiam ire oportet. Reddit rationem, cur non omnes ſanari poſſint: quia aliqui intereunt, etiam antequam aduocent Medicum: aliqui ſtatim, Medico aduocato: nonnulli, licet ſuperuiuant, tamen exiguo tempore, uelut per unum diẽ, aut duos, poſtquã Medicus ſuperuenerit. Manifeſtum eſt ergo, quòd intendit, omnes ægros ſanari poſſe, ſi tempeſtiuè Medicus bonus aduocetur, & niſi diuinum quid obſtet. Aliàs ſic intelligebam: Quorum enim illa uerba tendunt: nonnulli adhibentes Medicum ſtatim intereunt, uel poſt unam diem, aut paulò plus, niſi ad hoc, quòd non poſſint ſeruari omnes? Nam cùm duo proponat: non omnes poſſe ſeruari ægros: Et utendum eſſe prædictione: illa uerba ad prædictionis non poſſunt referri neceſſitatẽ. igitur ad illud, quòd non omnes poſſunt ſeruari. Præcipuè autem prima uerba, cum homines intereant alij, priuſquam Medicus aduocetur: nam ad hoc ſolum poſſunt coaptari, cur non omnes ægri ſeruari poſſint: quaſi dicat, Quomodo uis, ut omnes ægri poſſint ſeruari à Medico, ſi etiam aliqui ex his, antequam medicus aduocetur, intereunt? Verum eſt, etiam clariſſima de hoc deciſio in libro de Arte (Pag. 6.) ex quo etiam cognoſcere poſſumus, eum librum eſſe Magni Hippocratis Germanum. ita enim inquit: Medicus ſiquidem ſuffecerit ad cognoſcendum, ſufficiet ad ſanandum. Si uerò is, in quo morbus cognoſcitur, ſuperetur, ob id ſanè, quòd ſerius Medicum acceſſit, aut ob morbi celeritatem, peribit. Si enim ex æquo morbus cum medicina proceſſerit, uelocior non eſt: ſi uerò præoccupauerit, uelocior omnino exiſtit. Præoccupat autem, tum propter corporum anguſtiam, in qua non in conſpicuo inhabitãt morbi, tum propter ægrorum negligentiam. Non obſcurum eſt, hîc uelle Hippocratem, omnes morbos ab initio poſſe curari: Illud enim propriè ſignificant uerba illa, Medicus ſiquidem ſuffecerit ad cognoſcendum, ſufficiet ad ſanandum. Et docet rationem, cur non ſanentur, dicit, Quia occaſio prætermiſſa eſt. Eſt autem occaſio prætermiſſa, uel ob negligentiam, uel quia medicus ſerò intellexit naturam morbi. Illud idem ratione demonſtrari poteſt, & fuit aſſignata in prima lectione. Cauſa morbi ſenſim introducit morbũ, ſed ab initio ſiquis obſtet ualidiore contrario illi cauſæ non poterit illum conſeruare ergo æger euadet. Alia ratio. Morbus ille etiam ſine auxilio quodam temporis ſpacio introducitur. Ergo ſi cauſa in dimidio temporis oppoſitum introducere poſſit, non augebitur morbus. ergo non morietur. Quia tamen ſumus in arte, in qua experimentũ eſt iudex, ideò ſoleo addere ego tres conditiones. Vna, quòd ætas nõ obſtet, ſcilicet, ut non ſit minor quinq; annis, aut maior ſeptuaginta, & maximè ex ſtirpe, ex qua non multum ſeneſcãt. nam declinant uires per ætatem, & ideò à lentibus auxilijs non poſſunt ſanari, & à ualidis uires ſuperantur. Simili ratione, ſi morbo aliquo

ualido & continuo detenti sint diu, seu cõmuni, ut sunt, hydrops, morbus regius, hæctica, & comitialis: uel proprio, uelut lapis uesicæ, ut ulcus in intestino recto, carcinoma, in quacunq; parte sit. Et hoc ob easdem causas, quas superius asSignauimus. Est & alius modus, quem tetigit Aetius, dicens: Fieri non potest, ut citra cognitionem finis morbi, ratio, uictus statuatur, præsertim in acutis. Tertia est, etiam ab Hippocrate commemorata, cum dixit: Pariter & siquid in morbis diuinum habetur, illiusq; ediscere prouidentiam. Sed quid sit hoc, multum laborat Galenus in explicando. Verùm illud solum accommodatum docet, quòd Hippocrates per diuinũ, non intelligit deorum iram, quod sanè manifestißimum, in libro de Sacro morbo. Sed quantum illi prodest hæc authoritas, ad interpretationem mentis Hippocratis, cùm librum illum neget eius esse? Adducit aliam ex Primo de Victu in acutis, (Tex. 35.) ubi βλητοὺσ, id est, percussos à strangulatione, mortuos esse dicit. Vtinam ego scirem quorsum. neq; enim de illis ibi agit, cum constet, morbo laterali perijsse. Sed quos uulgus ita à similitudine appellat. Christophorus de Vega adducit uerba illa ex tertio Prognosticorũ (Tex. 38.) Scire oportet morbos uagantes, & temporis constitutionem. Sed postquam iam conuenimus in principali, scilicet, quòd Deus, ut bonus, cunctis auxiliatur, uerisimile non est perimere languentes, qui ordine naturæ pereunt. Propositionem addit sanè bonam, & ueram. sed, ut solet, potius ex præstantia ingenij, quam arte ulla, & grammaticam, quasi scilicet non appellãda diuina omnia, quæ occultam habent causam, sed quæ admiranda & sint. Vtinam docuisset, in generaliter fientibus quando non sint admiranda, cum occultam habent causam, aut quando cum generaliter fiant, admiranda esse poßint? Sed tandem concludit, per diuinum aerem debere intelligi credo, quòd diuina non uideantur neq; aer ipse. ita enim concludere solet. At meo iudicio, Hippocrates nũquam diceret aerem diuinum esse, sed cœlum. Id enim apertè dicit in libro de Carnibus (Pag. 2.) dicitq; sempiternum, & quòd est calidum, & omnia nouit. In libro uerò de Aere, Aquis, ac locis (Pag. 2.) tum in primo de Diæta (Pag. 2.) dicit, Astrologiam esse Medico necessariam, oportereq; illum noscere ortus, & occasus syderum, plurimumq; hoc conducere ad artis glòriã. Oportet igitur agnoscere taliũ naturas affectionũ, quãtũ supra corporũ uires sint. Legi debet, sint plurali numero εἰσι, & τῶν σωμάτων. nescio quo furore rem, quæ græci benè habet, in latinum nullo sensu uerterit. Volo autem experientiæ logicæ causa, ut quiuis intelligat, quã necessaria sit, & utilis logica, & quòd illius auxilio possumus restituere errata librorum, paulò latius diuagari, ostendens quòd sit, non potuerit scribi ullo modo: nam si sit scribatur, ad naturam cuiusq; affectionum singularũ referre oportebat: παθέων, id est, affectionum, non ad diuersas diuersorum corporum affectiones referendum est. Nam δύναμιν singulari nomine profert, ut intelligamus, multas complecti in uno quoq; ægrotante affectiones: Virtutem autem siue naturæ uim unam tantum. Quod dixit: quia, Galeno teste (1. Methodi cap. ult.) in uno quoque ægrotante saltem tria sunt, præter naturam ægrotantis, morbus, causa, symptoma, & etiam propter morbos compositos, cùm plures fuerint. Vnde coactus est dicere τὰσ φύσιασ, non τὴν φύσιν singulari numero. quomodo ergo ἐστὶ dicere poterat, seu sit? Constat enim non, quemadmodum singulorum ægrorũ diuersam esse naturam symptomatis, morbi, atque causæ: tum multò magis, si diuersi fuerint morbi, ita uim, seu naturam ægrotantis diuersam fore. Igitur naturas & sint necessario scribi oportuit: corporis autem quod minus esset necessarium, pro corporum legi nihil prohibet. Sed & hoc commodi ex hoc accesit, ut sciamus, quantum fidei tribuere debeamus huic Interpreti Laurentiano, qui nulla causa ex græcis bonis latinas fecit non bonas. Nam illud,

Nec uerbum uerbo curabit reddere fidus
Interpres.

Primum de Poëtis dictum est: sed extendatur etiam licenter ad historicos, & oratores inde. Ac ubi de nugis agitur, ubi de serijs agendum est, sententia ita seruanda est, ut nihil ex ea deperreat: tum magis etiam in Medicina, quàm Philosophia, ne propter uerbum hominis salutẽ prodamus. Proximè quibus sunt leges. Huiusmodi ergo experimentum habemus huius conuersionis, ut qui græcas litteras non norint. Cornario longè fidelius uertenti se concredant: nam de Galeni sententia non adeò interest, ut, si corrupta sit, nos trahat in errorem, tum duce iam littera Hippocratis: tum quia minus fide digna: tum etiam ob prolixitatem, ubi error, uelut uenenum in multo cibo lateat. Ergo elegantiam sermonis in uertendo ueterum libros non negligere oportet, sed diligentiam augere.

PROGNOSTICON VIII. & VIIII.

Considerare porrò hoc modo conuenit in morbis acutis. Primum quidem faciem ægroti, an similis sit his, quæ in sanis sunt: maximè uerò ad ipsa sibijpsi. ita enim optima fuerit. Si uerò maximè contraria simili fuerit, horrendissima est.

COMMENTARIVS.

Hic incipit, finito proœmio, ipsa tractatio. Et ideò artificiosè præsupponit unum, quod est manifestum, scilicet Naturalem statum uniuscuiusq; hominis illi sanitatem esse, & quantum quisq; à naturali uiolenter rapitur, tantò deterius se habere, & maiorem morbum appellari. Hæc igitur comparatio ad uuumquenq; referri debet, ita ut non ad alium quempiam. Dicebat in libro de Chirurgiæ officina: (In prin:) Aut similia, aut dissimilia à principio, à maximis, à facillimis: id est, quia similia sanitatem arguunt, dissimilia morbum. & à maximis. duplex autem maximum, quantitate, & dignitate: dignitate, ut facies manus comparatione, quantitate, si pinguis & carnosus exilis ualde fiat, promptam mortem significat: contra quosdam uideas ægrotare tum mala facie naturaliter, ut morituros breui suspiceris, qui breui euaserint. Neque putet me ab initio ingressus fateri deceptum, nec semel, cum tamē primùm sciscitarer, an hæc esset ægri naturalis facies? respondentibus illis talem esse, aut fermè, proximamq;, nil audebam pronunciare. Ita Medicum oportet esse oculatum. ex ætatibus tales solent esse senes mortuis similiores, iuuenibus, cùm decrepiti fuerint: ex temperaturis melancholici. Sed & morbi quidam, ut lues indica, permutāt faciem, ut naturalis possit dici, à naturali tamen plurimùm absit. Et qui in carcere, & damnati ad metalla, & ad triremes, habitum habent similiorem sæpe mortuis, quàm uiuis, cum tamen sani alioqui sint. Noui (famulusq; is meus fuit) hominem, qui decem octo annis in triremi uinctus fuit apud Afros Hortensium nomine, Patria Brixiensem, qui etiam uxorem duxerat, cum oculos clauderet, nullamq; sui corporis partem moueret, in nullo à mortuo potuisse dissimilem dici. Ita pallor, macies, extensa cutis, arctæ nares, color plumbeus, ac ferrugineus cum tumore, quodam iuxta oculos illum mortuo similem fingebant. Palam est autem, quòd, qui talis erat, sanus non fuit: hunc tamen sanum appellat Hippocrates, qui possit munijs sanorum fungi. In huiusmodi uiris sanguis, qui circa cor est, ob cordis robur seruatur purus, reliquæ partes maximè affliguntur: alij multi eisdem fracti laboribus, inedia, uigilijs, cum cor habeant imbecillius, citò moriuntur, nec tamen faciem adeò habent terribilem: quia cor inualidam reliquit alijs membris partem succi melioris. Quod si iecur etiam cum corde illesum maneat, poterunt superuiuere: nam cerebrum nullum creat spiritum, sed acceptum à corde temperat: & uentriculus fouetur iecoris calore. Neque solum dissimilem refugit, & damnat, qui ad extenuationem declinat, sed si ad inflationem, & tumorem: quanquam in acutis frequentius ad gracilitatem tendant, quàm ad tumorem. Verum non solum hæc spectat Hippocrates, sed colorem, situm partium, splendorem, extensionem, & quod ex omnibus his, quasi in unum conspirantibus, prouenit, pulchritudinem. Quo circa in pulchrioribus tanto facilius detrimentum deprehenditur, quo magna paruis facilius cognoscuntur: habet tamen quilibet suum decorem, & pulchritudinem.

Dubitare autem expedit, an facies melior, quàm sana, in morbo acuto, ut pote meliùs colorata, & in fine morborum uiuidior, ut mihi quandoq; uidere, quāquam raro sanæ simillima melior sit? Et de hoc multi absurda dicerent non animaduertentes, non solum sanam dicere faciem, quam habuit æger, cum, anteaquam ægrotasset, nuper habuit, sed quancumq; nactus est etiam multò antea, modò fuerit ei naturalis. Verùm Galenus hac in parte, ut solet, quod præcipuum est, omittit. scilicet ut doceat, cur signa ex facie sumpta sint potiora, non solùm prima, quæ Medico occurrant apud illum. Et sanè talia sunt scita digna, nisi apud Galenum, qui uult interpretis officium esse, solùm exponere uerba authoris, nil aliud. O' egregium uirum, & dignum hac in parte suis laudatoribus, qui non solum optimas partes interpretationo sustulit, &, ut alij facerent, consuluit, sed, quod iniquissimum est, nescio qua de causa, alij intelligunt, ne ullus non faceret, hoc ipsum conatus est deterrere.

Sunt ergo in facie, præter cæteras corporis partes principales, tres causæ, cur magis uiriū lapsum, & morbi magnitudinem declarent.

Prima est multitudo partium minuscularum, & maximè dissimilium oris, menti, maxillarum, nasi, oculorum, frōtis, palpebrarum, temporum, aurium. Vnde facilius & euidentius lapsus quiuis, & uarietas, deprehenditur. Secunda est tenuitas cutis, unde facilius efflorescit color facilius pallit, & magis deprehenditur pallor, tenditur etiam, & contrahitur, & terrea fit. Sic etiam subest multis in locis statim cartilago, ut in naribus, auribus, palpebrisq;: tum uerò musculi frontis sunt tenues. Tertia est propinquitas cerebri, à cuius plurimùm affectionibus uariatur: ut in tristi cogitatione lætitia quantò magis, cùm arescit, contrahitur, superfluè calescit, uaporibus flatuque impletur, materia grauatur, abscessu opprimitur, diuellitur, spiritus euanescunt, putrefit, atque eiusmodi patitur. Quarta est etiam causa, & quinta, & aliæ plures, sed non adeò principales, multitudo sanguinis, locus glaber. Quos ,, autem intelligat morbos acutos declarat infrà, ,, (Tex.25.) dicens: Qui cum febre sunt, & intra ,, quadragesimum diem terminantur. Præterea ,, subiungit in tertio (Tex.36.) Et qui ex his (scili- ,, cet per commutationem) fiunt.

PROGNOSTICON X.

TAlis autem fuerit: natus, acutus, oculi caui, tempora collapsa, aures frigidæ, & contractæ, & earum extremitates auersæ: & cutis circa frontem dura circumtenta ac arida: & color totius faciei pallidus, aut etiam niger, & liuidus, aut plumbeus.

COMMENTARIVS.

Nescio, qua ratione Galenus diuiserit hunc Textum, atq; adeò, ut paucula illa uerba segregauerit ab alijs. Talis autem fierit: nasus acutus. Aut enim sibi licere omnia existimauit, aut nos omnino stupidos. Laudabam illum, qui optabat comata, quæ disiungerent orationum partes in libris, reprehendebatq; eos, qui omitterent. Et iure sanè quærimus enim ordinem atque distinctionem. at nostro Galeno, nescio qua ratione, non sufficit, ut satis leuiter omnia attingat, nisi etiam hoc ipso bono nos priuet, ut litteram per se bene ab authore distinctam perturbet. Sed, eo omisso, cùm dixisset, eam faciem, quæ maximè contraria fuerit, esse horrentissimam, eam declarat, qualis sit: describitq; sex partes faciei, à quibus sumitur faciem intelligendo satis ampla sub significatione: nam facies apud antiquos intelligebatur pars nuda capitis tota. Vnde Ruffus Ephesius (lib. 1. cap. 4.) Caput intelligimus, & partem capillis contectam. & eam etiam simul cum facie παρειὰν, & alij προσώπον, ut Hippocrates (lib. 2. cap. 23.) uocarunt. Sed Iulius Pollux inquit: τὸ δ' ὑπὸ τῷ μετώπῳ, πρόσωπον. id est, quod autem fronte est facies. Nam in animalibus alijs προτομὴ, cùm de solo homine facies dicatur. Vt tria sint eius significata pro tota ea parte, quæ in capite à capillis detecta est; pro ea, quæ frontem ambit cum toto eo, quod in anteriore parte positum est.

O' facies oculis insidiosa meis:

Et sic à Plinio (lib. 11. cap. 37.) describitur. & Horatius:

Mutatus, ligurinum in faciem uerterit Hispidam.

Et uidetur Meletius (cap. de Auribus.) pro παρειὰ cū diphthongo, genera interpretari, ὤχρος δ' ἔμιν εἷλε παρειὰς, ut Homerus,

Cui pallor totam faciem comprehenderat ingens.

Et paulò pòst redit in priorem sententiam. Non modò ex facie ipsa, sed oculis, ac fronte, & narium forma, mores hominis animaduertunt, ut rursus faciem progenis interpretetur. Hæc disputatio non de Grammaticis rebus, sed serijs instituta est. Sed eam meo iudicio discutit uerbum τοῦ ξυμπαντος, quod est, totius: ex Dialectica regula. cùm enim dictio totum significans adijcitur nomini habendi plura significata, debet accipi in generaliore. Sed difficultas est, quid per χλωρὸσ significet: Textus, qui cum Galeno excussus est, totus corruptus est. Cum enim quatuor sint nomina in Græco codice, χλωρόν τε, ἢ καὶ μελάν ἐὸν, καὶ πελιὸν ἢ μολιβδώδεσ, Laurentianus uertit uiridem, aut nigrum. De nigro nullum est dubium, de plumbeo etiam, & liuido Laurentiani manifesta est oscitantia, credo eum non potuisse emendare: sed de chloro discrepat non à rebus ipsis eductus. Quis enim uidit mortuum uiridem ne dum morti proximū? Galenus brassicæ similem, & lactucæ ait. Idem in linguis Hippocratis prouiridi exponit affinia nomina χλωρὸσ nimirum & uiridæ, & pallidum, & croceum, significat colorem. Videtur Galenus significasse uiride nigricans. Ego non uidi mortuos lactucæ, nec brassicæ similes, sed pallidos, alios quidem candidos, plerosq; croceo quodam, aut liuido, aut nigro permistos. Nam ut declaratum est à nobis, uiride omne est cum luce: sed mortui sunt expertes lucis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Quid plura liuidum, plumbeum, & nigrum, subnigrumq; sæpius uidemus: fitq; niger propriè, cũ sanguis ad faciem spargitur, inde coagulatur refrigeratus, & à uitali spiritu destitutus. Oportet ergo per Chloron illum colorem intelligere, qui inter colores mortuorum hic non adnumeratur. Constat autem, hunc esse pallidum ad luteum uergentem, quem χλωρὸν nominauit Hippocrates. mihi autem satis uidetur hac in parte adducere uerba ex nostro libro de Coloribus ad loci huius intellectum. Quidam colores parum retinent luminis, atq; nitoris, uelut cinereus, & magis ferrugineus: quidam uerò multum, ut uiridis, puniceus, & omnium maximè candidus: pòst etiam purpureus: &, quod magis mirum est, cæruleus. Et rursus nil aliud est niger color, quàm luminis exquisita priuatio: & niger color non sentitur, nisi ut silentium, & tenebræ. Sed tenebræ à nigro differunt, quod tenebræ, neq; ipsæ uidentur, neq; aliud in eis: sed nigrum uidetur, dum alia uidentur, in comparatione, scilicet ad illa. Ergo dum homo præparatur ad mortẽ, colores eos induit, qui sunt mortuorum scilicet, lucis expertes. album, non candidum: nam in cãdido, ut uisum est, multa lux est. nigrum, & fuscum, liuidum, plumbeum, ferrugineum, ut est ferri rubigo, & subuiride: quatenus enim uiuit, aliquantulum habet lucis, quatenus moritur, extinguitur interior lux ob animalem spiritum, tum uitalem, qui undequaq; spargitur per arterias. Atq; id abunde est manifestum, urinam adeò illud, quomodo oculis. Et in oculis quidem per neruos concauos, manifestè obticos uocatos: sed quomodo per faciem, dubium est. An uerò transeant per neruos, dubitatione dignum est, cùm neq; in illis sit sanguis, neq; temperies spiritui congrua, neq; meatus recti, & liberi. Propterea existimãdum est, omnes à corde trãsmitti: quod in magnis pauoribus manifestum est. quanquam etiam aliqui non ex toto palleant, refertis arterijs spiritu, aut sanguine uenali, qui non tam celeriter fertur ad cor. Itaq; uidetur anima quædam uitalis hoc efficere, cum nihil iuuet, si siccarius ingruat, aut nauis euertatur sanguinem ad ipsum cor contrahi. Vt etiam existimemus in corde non uitalem facultatem principem motus, & uitæ eius, quæ cum sensu est, sed mistam quandam uim causam esse huius motus. Quod ipsum nos à magna dubitatione liberat, scilicet, non esse eam animam in iecore, ut existimat Galenus: neq; enim ad iecur sed ad cor contrahitur sanguis. Quare uel necesse esset eam attractionem fieri à uitali matrice, quod non est uerisimile, cùm totus sanguis contrahatur, uel fieri ab anima naturali, quæ in corde sit. Est enim anima illa, etiam Galeno teste, origo attrahendi expellendiq; in morituris. ergo, principio iam ualde debilitato, & euerso, par est multò magis colorem corrumpi, quàm in timoribus magnis, in quibus facies solùm alba fit.

Galenus tradit quædam de analogismo & epilogismo satis obscurè. improprijs uerbis desũpta ab aliquo alio authore quæ duxi explicanda non solùm, ne quicquam utile prætermisisse dici possem, sed ut in explicando non confunderem commentaria. Sed uelut alutarius cerdo simul extendit pellem, & polit, ac format: ita qui explanat authorem diligenter, dum aliorum sententias in medium adducit. & etiam ut lucem quandam operi adderem ex his uerbis. Est ergo, quod proponitur, huiusmodi. Ratio duplex est: una quidem, quæ uocatur epilogismus, quòd scilicet ita sit: alia autem analogismus, cur ita sit. Quòd homines deos colant, epilogistica ratio docet: quoniam uidemus omnes gentes deos colere: sed cur colant, alia ratio est. disceptant enim de hoc & philosophi inter se, & cum legum defensoribus. Epilogistica autem rationis (hìc me Grammaticus forsam arguat, sed ego non curo: neque enim uerbum aliud latinè succurrit, cum in analogismo & epilogismo ratio contineatur. utrũque enim rationis modus est) duplex est discrimen. Aliud quidem ab effectu, uelut, qui eiusmodi habent faciem, moriũtur: igitur facies hæc est maximè horrenda, & lethalis. alia à causa facies huiusmodi à naturali aliena est, & maximè ei contraria: igitur horrenda & maximè, atq; lethalis. Quod enim maximè naturæ inimicũ est, naturam maximè etiam euertit. At analogismus causam docet, cur ita sit: cum ergo cur ita sit, effectum declarari non postulet, sed causam tantum. Manifestum est, analogismum unius tantum esse speciei, cùm epilogismus sit duarum. De hoc epilogismo, & analogismo, loquitur quarto de Victu in acutis (Com. 44.) & libro de sectis (cap. 5.) & in libro de Medicamentis (cap. 1.) secundum genera, tũ alibi. Sed huiusmodi, ut dixi, nugæ inutiles sunt. reuertamur ad ordinem.

Cutis circa frontem circuntensa, dura, & acida. Laborat Galenus, ut reddat rationem in huius, sed plurimùm abest. non uituperemus, satis sit bene uoluisse. bonisq; animus, reliqua sunt diuini, ut reor arbitrij, & in alijs ad casum referuntur. In fronte tenuissimi sunt musculi, humidum etiam in ea parte tenuissimum est, cuius rei author est Galenus, nono de Vsu partium: calor etiam in ea parte uehementior est, ut quinta Aphoris-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

phorismorum Galenus super Aphorismo (cap. 14. Com. 69.) Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis. Cum ergo adsit tenuitas musculorum, humidum ibi subtile, non terreum, & calor abundans ob id fit, ut in acutis morbis tendatur cutis super extensa, & arescat, & fiat dura. hoc enim est declaratum à Galeno, secundò de Temperamentis (cap. 3.) quod siccum, durum, & humidum, est molle. Et siquis obijciat, quod non debuit adijci, quia aridum est siccum, & siccum durum? Respondeo, quòd uoluit nos intelligere de ariditate profunda. nam superficialis nō est periculosa, cum fuerit in summa cute. Durities etiam posset & maximè cum tensione prouenire ex plenitudine: ideò adiungitur utrumq;, ut fiat sindrome.

Aures frigidæ, & contractæ, & earum extremitates auersæ. Cur contractæ? quoniam sub est illis substantia cartilaginea, tenuis, & cui nil carnis superest. Quia enim cartilagineæ contrahuntur facilè, dum siccantur: & quia tenues, faciliùs: & quia sola cute sunt munitæ, facilè exsiccantur: neque enim ab humido carnis perfundi possunt. Cartilago autem membrum est ex angue, cutis autem parum sanguinea, ideo refrigerantur: maximè tum etiam, quia exteriùs prominent. Vnde in hyeme, & à uento maximè refrigerantur, & aliquibus etiam in transitu montium corrumpuntur, adeoq; ut etiam decidant. Febre autem seu extrema pars facilè auertitur retro: quoniam molles admodum sunt, ut siccatis neruis, qui admodum parui sunt: ad sua principia retrahantur.

Tempora collapsa, Hoc est quartum signum, quod ex notitia dissectionis prouenit: nam in temporibus sunt musculi carnei plurimi, quorum absumpta carne, concaua pars manifestè redditur atq; adeò, ut uix quenquam latêre possit. Et non solùm hoc accidit morituris, sed extremo senio consumptis. & est horribile hoc signum per se, ut etiam narium illa angustia quantò magis simul iuncta. Non est adeo cauitas illa magna solum ex extrema consumptione, sed etiam contractione, & inæqualitate.

Quintum signum est, oculi caui. Hac in parte dicit Galenus mirabilia. cum enim inquit, humidi sint, & multò abundent spiritu, & calore illis consumptis concaui fiunt. at non ob id concaui fiunt, sed musculi, quibus alligati sunt, contrahuntur, atq; ob id concaui fiunt. Quandoq; etiam macilentus fit oculus circuncirca, ut uideatur in cauitate quadam positus.

De naribus autem acutis eadem uideretur ratio, quæ in auribus. Ego tamen credo uocem illā ῥισοξεῖα significare narem astrictam. nam ῥὶς & si nasum significet, μυκτῆρες autem nares, tamen & ῥῖν, & ῥὶς narē significant. ὁκόσοι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει, (6. Aph. 2.) & illud κεφαλὴν πονέοντι κατὰ τὰς ῥῖνας πῦον ἢ αἷμα ῥύεν, (Aph. 10.) ut nares significet uox illa singulari numero prolata, ut intelligeremus non acutum, sed astrictū significari. Oportet autem res contemplantem docere, ut uideas hoc in morituris manifestissimum signum, & haud ambiguum: illud adeò obscurum, ut in multis non appareat uestigium illius. Ratio ultra experimentum docet id. nam nares, consumto humido, constringūtur, cum sint cartilagineæ. Tum uerò molliores, quæ nisi alæ nuncupantur, ut ipsæ uertex nasi, quasi ex uinculis iam degenerantibus cartilaginibus constet, ut Vesalius etiam docet (lib. 1. cap. 3.) Vnde constat, cur in morituris subsidant. uix autem fieri possit, ut nati apex, consumpta tam dura substantia, attenuetur. Scribitur hæc sententia in coacis prædictionibus: (pag. 8.) sed nil additū est ibi. Verùm quòd Galenus conetur Hippocratem sugillare, non præter consuetudinem facit. illum enim ubique insectatur. nihilo æquior in illum, quàm in tot alios ueteres, quos adeò lacerat. At res ipsa nihil est: in magnis enim frigoribus pallent homines, non tamen absumuntur. De senibus autem, nescio quid obijciat Hippocrati, cum ætas inter res naturales adnumeretur. at Hippocrates ad naturalem statū facit comparationem. An & unus forsan iam oblitus erat Galenus, ut de eo malediceret. Sed de hominis. Notandum quòd antiquo tempore talis facies ab initio morbi erat frequens, ob malum uictum: nostris autem temporibus rara, nisi ex causa externa.

Signum est admiratione, cur Hippocrates reliquerit manifestissimum, & certissimum signum breui moriturorum, genarum coartationem, & astrictionem è regione dentium, ad eo, ut concauitas appareat ex utroque latere. quæ omnia fiunt contractis musculis, cum gens ibi nil habeantur, cui immitantur.

PROGNOSTICON XI.

SIquidem igitur in principio morbi facies talis fuerit, & nondum ex alijs signis coniecturam facere licuerit, interrogare oportet, nam uigilauerit homo, aut alui excrementa ualde liquida sint, aut fames aliqua ipsum teneat? & siquid est horum

rum aliquid confiteatur, minus graue esse putandum est.

COMMENTARIVS.

Multi putant, me dicere, atque exponere ea, quæ nec cogitauerit Hippocrates, non quòd uera ea, quæ dicuntur, esse negent, sed negant ea ab Hippocrate esse excogitata. Ego uerò, si ea illum dicere credam, quia ex alijs uerbis deducta sint, etiam in illorum sententiã uenirem: sed si illi putant potius me hæc existimare dicta, quia ille ratione ductus ea dixerit, & me magno labore liberant, & illi suum decorem reddunt. Veluti hic, cùm tria possent esse in causa, uitiosæ illius formæ natura, deprauata res præter naturã, & res contra naturam: scilicet morbus, causa, symptoma. Docuisset autem, rem naturalem non esse formidandam, contrà naturam autem maximè formidabilem: nũc docet, eam, quæ præter naturam est, nec timore uacare, nec tantum timeri debere & iure merito. Exponit autem tria, uigilias alui, fluorem, & inediam. hæc enim omnia pertinent ad res naturales. De fame & uigilia haud obscurum est. De alui fluore patet in illo Aphorismo, (2. Par. 20.) Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta est, his senescentibus exsiccatur. Docet ergo nos duo simul Hippocrates, & quod non adeò uerendũ est à uigilia, & alijs, sicut si fiat ui morbi, & quãtum noceant: tamen huiusmodi, in morbis acutis. De fame autem specialiter sexto Epidemiorum (Par. 3. Tex. 31.) Fames est inimica fabriculotis. Galenus ibi nihil dicere uidetur (2. Aphor. 16.): Sed ait, ubi fames, laborandum non est, ut secunda Aphorismorum. Esset autem excusandus, si non tot nugis egisset paulò antè contra alios explanatores. Sed quis eum iure merito in tanta abundantia nugarum excuset de duorum uerborum desertu? Videtur enim sensus fuisse, quemadmodum & ubi fames, laborandum non est, scilicet quòd tam in labore, quàm febre immodice. Siccat, & uires deijcit. At dicet, Nónne quantò morbus acutior est, eo magis tenui uictu utẽdum est, (prima Aphorismorum) Respondeo non, ut solet dici simpliciter, scilicet quòd præsupponitur fames, id est, illegittima inedia. hoc enim uerissimũ est. Sed oportet addere, quod dicere soleo in morbis partium, quæ ad cõcoctionem pertinent, uelut lienis, renum pulmonis, cerebri, intestinorũ nõ utẽdum esse exquisita inedia, sed solum in febribus continuis, & acutis, tum morbis uentriculi, & iecoris, ubi in flammatione laborent. Quomodo autem in febribus abstinendum sit à cibo, super sexto Epidemiorum dicendum est. Fames ergo potest efficere hanc faciem accendẽdo calorem innatum, siccando humidum, debilitando uires, & replendo uentriculum malis humoribus. Vnde princeps (3. p. doct. 2. cap. 7. in prin. medio, & fine.) Tolerare famem uentriculum uirulentis replet humoribus, subijcit in fine, quandoq; At in medio addit: & calefactis habentibus rubram bilem in uentriculo, aut si in corpore is humor abundauerit, fames nocet. illis quidem per se: his uerò, quoniam bilem ipsam ad uentriculum trahit. unde etiam, cùm pòst comederint, cibi in uentriculo corrumpentur: unde damna ea sequentur, tam in somno, quàm in uigilia, quæ ad corruptionem ciborum sequi consueuerunt. Per se uerò id agit bilis, ut appetitum cibi destruat. Et in tertio libro (Tem. 13. Tract. 2. capite 1.) docet, quòd ex effusione eiusmodi bilis ad uẽtriculum sequitur dolor eius magnus, & quandoque syncopis, & multa mala. Ita quòd fames iuxta principem aliquando non lædit. at in Aphorismo corporibus humidis famem adhibere conuenit. Quandoq; lædit, sed non multùm: quandoq; ualde, cum in temperies calida est in toto corpore, aut abundantia bilis, aut bilis in uentriculo. Quos omnes modos complexus est in eo capite (Com. 60.) Princeps: & sumpsit à Galeno, sexta Aphorismorum (cap. 13.) & tertio de facultatibus naturalibus. Ideo nil mirum, si fames inter hæc commemoratur.

De aluo autem liquidiore notandum, quòd potest dici morbus, & solum etiam res præter naturam, seu non naturalis. Dicebat Hippocrates septimo Epidemiorum (Pag. 20.) Thyni filio in febre ardente inedia macerato, alui egestio multa, uerùm cum bile, & animi deliquio, & sudore multò, fiebat: perfrigeratus est ualde, & uoce destitutus totã diem, ac noctem. Instillatum ptisanæ succum continnit, sapiebat, benè spirabat. Verisimile est, hunc euasisse: quoniam causa fuerat inedia superflua: inde fluxus bilis superueniens. Aluus autem liquida, ut quarto de Victu, in Acutis (Com. 40.) fit, uel per febrem colliquantem, uel per flegmonem, maximè iecoris. At hoc signi ratione contingere etiam potest alijs causis, ut ob imbecillitatem uentriculi, aut bilis impetum, aut ob multas cruditates congestas. Cum igitur Hippocrates periculum reijciat in causam, efficientem uultum illum adeò terribilem, quicquid ad causam pertinet, interiorem significatum non minuit: sed quod ad effectum attinet, non uidetur metuere adeò. ueluti si dicamus (ut breuiter rem in compendium redigam, quam Galenus confundit multitudine uerbo) rumfluor alui debilitat uires sem-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

res semper trifariam: primùm, quia cum malo effluit aliquid boni, ut sexta Aphorismorum (Com.27.) secundo, quia corpus agitat, & debilitatur ex motu, & ex uigilia, & magis, si dolor adsit: tertiò, quia priuant corpus alimẽto. Cùm ergo hæ causæ sint manifestæ, nil mirum est, si facies ex hoc poßit permutari. nam quod de signis addi potest, ut quod fit febris colliquans, aut pestilens, aut absceßus iecoris, hoc non inficiatur, quin non significet præsentem mortem. Oportet ergo, ut causam hæc habeant talem in morbum non adaugeat. De his autem causis externis addebat Galenus secundo de Victu in Acutis, (Com.47.) rectè affectum oris uentriculi, quod est potentißimum. Præterea sanguinis magnã euacuationẽ, dolorem, & cum sæpe surgit.

Venio pariter ad tertium signum, scilicet uigilias: hæ enim mirum in modum uires debilitant, & non solum debilitant, sed consumunt etiam corpus. Non omittam tamen, quod scriptũ
„ est in Coacis Prædictionibus (Pag.27.) Liquida
„ alui egestio & aceruatim, & paulatim facta,
„ mala est. altera enim uigilias (id est, paulatim fa
„ cta) altera ex solutionem (id est, aceruatim fa-
„ cta) efficere poterit. Verùm, ut dixi, ipsa per se uigilia exsoluere potest hominem. idq; bifariã primùm quidem coctionem impediendo. Dicebat Hippocrates in secundo de Diæta (Pag.11.) uigilia exsatiatis cibo noxia est, non permittẽs illum liquari, & concoqui: ieiunos autem attenuat quidem, Verùm minùs lædit: cuius rei sciẽtia ego uiuo adhuc, & satis incolumis: id obseruans tota uita mea, quòd quotiens aduersi quicquam contigisset: contigit autem sæpius, ut ex eo uigilare cogerer, uel etiam sistatis temporibus. nam quater in anno, scilicet in singulis anni temporibus, solebam uigilare, & magna uigilia circiter octo dies, & usq; ad quindecim, adeò ut fermè nihil dormirem. rarò excedente hoc malo. aliquando tamen memini peruenisse me fermè ad duos menses, semper à cibo abstinui, præsertim duriore, aut qui multum nutriret, ratus concoqui illum non posse. Altera causa est, quod sensus, & motus fiunt per spiritus temperatos ab humido quodam dulci cerebri, quod cum absumatur per uigilias, simul etiam uigilare defectum eius humidi arguat: eo fit, ut corpus ipsum ex hoc & maximè partes circa faciem extenuentur.

Hæc quo ad expositionem litteræ sed nondũ patet sensus Hippocratis ille quæsitus, scilicet profundus, & ordinatus. Quærendum est igitur, quomodo facies eiusmodi ex morbi prauitate apparere soleat, quasi perterrefacta natura? In hoc bene Galenus, ita in alijs, Vtinam, inquit, hoc maximè contingerem in quibusdam febribus, in quibus ob prauitatem exhalat absq; sensu uitalis ille calor, atq; cum eo humidum ipsum in natum. Sunt autem tales febres, quas uocant syncopales minutas, de quibus agit Galenus duodecimo artis curandi (cap.6.) Sicut secũdum genus est colliquantium, de quibus iam egerat ibidem (cap. 5.) & tertium pestilentium. Dico præter hæc etiam in quibusdam morbis exitialibus ualde hæc accidunt, uelut in peßimis phrenitidibus, & angina pernitiosa, & peripneumonijs ualde acutis, & absceßibus circa cor, & repentinis quibusdam motibus atræ bilis, & eruginosæ illius splendidæ, non praßij coloris, & in sphacelo iecoris, & cerebri, & uenenis præsentaneis ebibitis, & in percußis ab illis serpentibus, qui primas obtinent in hoc uires aduersum humanum genus, & in attonito etiã morbo, & in deprehensis, & in uentriculi malo maximo, iuxta os eius, propter consensum, & in eo malo. In omnibus his ab initio ægri facies solet parum à mortui facie differre. Sicut etiã in uulneribus cordis cerebrumúe, aut iecoris iuxta uenam cauam, & ubi magnus statim effusus sanguis, maximè diuisa arteria magna, & in uulnere uentriculi, & ubi ex uulnere statim conuulsio accidit. Et in phlegmonibus maximis internarum partium, qui ex bile fiunt, & cum rumpitur in his locis longa uomica. Cur autem ab initio hæc? solent enim uultus hi multò magis procedente morbo apparere, & semper decernunt mortem, imò magis quàm ab initio: nec hoc latuit Hippocratem. Sed ad gloriam Medici, & ad curam ægri tum nil prosunt. Ad curam quidem: quia, nisi ex errore contigerit, nulla est spes salutis: ad Medici gloriam: quia etiam fabri tum moriturum dignoscunt: collabũtur enim omnes uires tum. quamobrem non dixerim cum Galeno, hæc signa non habere significatum, sed non habere neq; utile Medico, neque ægro.

Causæ autem illæ externæ, ut ita dicam, quæ quam multæ esse poßint, ut timor, ingens tristitia, potus aquæ putridæ, atq; eiusmodi, ad tres reduci poßunt. nam cum uita nostra constet calido humidoq;, & ipsius corporis compagine, tria etiam sunt, quæ illam dissoluere poßunt. Apparet autem easdem esse causas dissolutionis uitæ, & signorum, per quæ uitam dissolui intelligimus. Omne ergo, ut breuiter dicam, quod immodicè exsiccat, aut refrigerat, aut propria natura

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

tura calorem innatum destruit, ut uulnera principalium membrorum uenena exitialia, & sanguinis immodicæ effusiones. & quod immodicè siccat, aut refrigerat, eiusmodi est. Debuerat frigus esse potentius: attamen, quia calor facilius reparatur à calore, & frigus depellitur, quam siccum ab humido. est enim humidum omnium qualitatum in agendo imbecillißimum, ut calor potentißimum. Propterea frigidum celerrimè occidit, pòst, siccũ: siccum autem certius, quã frigidũ. Concludit ergo, quod antequam Medicus proferat iudicium, nõ ob gloriam suam in hoc, sed ne fallatur, & ut effugiat uituperationem astantium, & publicam, debet sciscitari, an æger aliquid tale paßus sit, nõ quòd uelit ex hoc, ut Galenus inquit, gloriam quærere. Neq; enim Galenus Proxenetam nostrum uidit, ubi docemus, non esse commercanda uilia magno precio. id esset, uelle prædicere, quod quisq; alia arte cognitum, quàm medicina existimare posset, & si decipi contingat, erubescere: ut non sit par gloria dedecori. Propterea uideamus quid subijciat. Verba autem illa. Et nondum ex alijs signis coniecturã facere licuerit: intelligit, quod non poßumus coniectari, quòd ipse sit moriturus, per alia signa declarantia uim morbi: qualia sunt, sputum, urina, egestio bona, quæ significant faciem illam non ex morbo talem factam esse, aut omnino malam. indicent mortem futuram, ut ridiculus sit Medicus, talia quærens. Vult enim, ut refugiat Medicus, quantum potest, interrogationes, sed multò magis errorem in prædicendo: quia in morituris prædicere oportet.

Idem cum præcedente.

INdicantur autem talia in die, ac nocte, si ob has causas facies talis fuerit. Si uerò nihil horum esse dicat, neq; in prædicto tẽpore considat, nosce oportet morti (ægrum) proximum esse.

COMMENTARIVS.

Cum proposuisset tria, in quibus contingit falli Medicum, ut mors ex tam horrendis signis non tamen sequatur: uel ut facies illa parum distet à naturali. uel ut sit uitio rei non naturalis: uel ut non sit ab initio, de quo mox dicturus est. Circa secundam admonuit, ut sciscitaremur ab astantibus, an aliquid, quod exolueret naturã, incidisset? Sed talis interrogatio dupliciter poterat non satisfacere. Vel quòd astantes nescirent, quid accidisse ægro, uelut contingit his, qui furtiua uenere utuntur: qui flagitium aliquod perpetrarunt, & disseruiantur occultè: qui timent à Principibus sibijpsis conscij, nec detegi uolũt: & ita Medicus posset decipi, & existimare, quod contigisset morbi causa, & errare in iudicio. Secundò, quòd contraria ratione astantes narrarent id ipsum accidisse, ut pote, famem, uigilias, ne tamẽ ob id, sed morbi uim interiret æger, cùm Medicus ob relationem non timendum existimaret. Admonet in utroq; casu Hippocrates, expectandam esse diem naturalem, id est, uiginti quatuor horarum, quòd die & nocte cõpletur. & hoc est certius indicium. Nam dicit, Si fuerit ui morbi, omnia hæc signa non considebunt, sed manebunt: sin autem ob unam causarum prius connumeratarum, aut similem considebunt, & mitescent, nec manebunt signa illa horrẽda. Vnde nonnulla notatu digna intelligimus. Primùm quòd dicit, Si neq; subsidant, neq; tale quicquam accidiße dicant, tunc mortem proximã esse: Si ergo non subsidant, non tamen necesse est ex ui morbi talia adesse. Potest enim hæc noxa ex uigilia & fame perseuerare, licet raro, etiam ultra unũ diem. Est & alia quæstio, quomodo fames sit adeò noxia in ualde acutis morbis, cũ cibus in his prohiberi soleat ab Hippocrate (Contrad. 41.) sed de hoc in quarto Contradicẽtium. Rursus, quomodo præfiniat unam diem ad restitutionem, etiamsi pluribus diebus uigilauerit, aut inedia sit consũptus? Dico, quòd præsupponit duo. Primum, ut tollatur causa. nã ea manente, non cessaret affectus ille, imò magis augeretur. Secundum, quòd uultus in melius cõmutabitur: quia in uiginti quatuor horis est una nox pro somno, & una dies, in qua bis cibari potest, & æger à surgẽdo quiescere. & ita incipiet cõmutari uultus in melius, non quòd cesset prorsus facies illa horrenda. Sufficit ergo, ut in melius commutetur, & mitigetur. Quarta dubitatio est: quia talis facies ponitur pro lethali, ut bona pro significante salutem. Attamen secunda particula sexti Epidemiorũ inquit Hippocrat. (Tex. Com. 35.) Quòd in magnis morbis facies optima optimum est signum, ut in paruis non bona malum est signum. Galenus suo more omnia implicat: sed hoc facit ad præsentem sententiam. Tantum enim tribuit ibi Hippocrates faciei signo, ut quasi securiorem magnum morbum esse uelit, cum optima facie, quàm paruum cum mala facie. Et hoc est, quòd uidemus sæpe morituros breui, pridie quàm ægrotent, & etiã peren-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

perendie, habere pessimam faciem. Et hoc est, docere res utiles, quas quotidie inspicere licet: & non nugas illas meras, quas Galenus, ut in eo commento apertè uidere licet, scripsit. Nam per hanc & illam Hippocratis sententiam docemur, ubi talis facies appareat, etiam dum sanus sibi uidetur homo, cauendum à uino, cibis, uenere, uigilia, laboribus dedereq; se lecto, ex quo multi effugerent mortem, & forsan etiam morbum, qui hæc negligentes, intereunt.

Quintum quesitum quasi ex præcedenti dilabitur, & est, cur quibusdam eueniunt morbi lethales, sine mala facie? Et breuiter dico, quòd quatuor in casibus homo moritur ex morbo sine facie mala ab initio. Primum, cùm morbus est diuturnus. Hippocrates autem hic loquitur de acutis solum, ut antea diximus. Secundus est, ut cùm ipsæ fuerint densæ texturæ cutis, & carnis, cuius corpus non facilè resoluatur. Tertius cum moritur ex errore in cura non est necesse, ut facies ab initio affligatur. quoniam morbus neq; ab initio lethalis est. Quartus, cum moritur ex multitudine materiæ, ut quasi suffocetur, uel ob ostructionem, uel caloris magnitudinem. & non adest qualitas alia mala præter putredinem, quæ ab initio non solet esse tanta, ut uirtus & calor simul dissoluantur.

Sextum est, an in huiusmodi casibus dissoluatur uirtus, an calor? Et respondeo, quòd licet ambo, ut aliàs declaraui, diminuantur in huiusmodi, tamē facie magis diminutas esse uires, quàm calorem, significantur. Quia etiam pueri in illas incidunt, in quibus calor uiget. Et si adsit cōstantia pulsus, hoc magis indicat uires constare, calorem autem esse diminutum: secùs, contrariū dicendum est. Dico hoc, quòd, ut dixi, & in phreniticis, & in sphacelo cerebri, & uomicis, pulmonis, & iecoris ruptis, calor magis manet, sed uirtus dissoluitur. Et cùm uirtus dissoluitur, & calor manet, tales moriuntur strangulati. Circa hoc notandum, quòd ægrorum aliqui cum signis lethalibus non pereunt, de quibus dixit, aliqui cum eis, & repente moriuntur. & hos docuit. Sunt & qui repente sine huiusmodi signis, aut non admodum euidentibus, intereunt: in quibus Medici, si non admodum oculati sunt, decipiuntur, & repentino exitio perturbantur, non sine infamia. Nam illi, de quibus prædicere Hippocrates docet, absque Medici admiratione, & infamia obeunt. De alijs autem innuit Galenus, cum docuit eorum obitum prædicere, qui in circuitu & uigore accessionis pereunt. Moriuntur ergo tales omnes uel exolutis uiribus, uel suffocati, aut utroq; modo exoluti, aut aperto abscessu, Sexta Aphorismorum (Tex. uigesimosexto) aut ueneno suffocati, ut in initijs accessionum. Vtroque modo, cùm abscessus magnus in loco angusto & nobili rumpitur. In quibus autem mors sequitur ruptum abscessum, quouis modo uomitus magni ante uel post mortem id significant.

Septimum dubium est, quòd sunt quidam morbi, in quibus ex propria natura apparet huiusmodi facies, ut in febre syncopali, quam minutam uocant, de qua Galenus Duodecimo Artis curandi, maximè si non nutriantur. At in his non adeò graue est periculum, ut in his, qui sine causa externa ad hoc deueniunt: maius tamen: quàm in his, qui ex inedia sola, non morbi natura, ad hoc deuenerunt.

Vltimum quæsitum est: quia uidetur Hippocrates uelle, ut signa initij morbi sint efficatiora signis status. Pro quo uide Quarto Contradicentium.

PROGNOSTICON XII.

AT si uetustior sit morbꝰ, quā triduanus, talisq; appareat facies, de his interrogare oportet, de quibus etiam iussi. Itemq; alia signa considerare, & in uniuersa facie, & in corpore, & in oculis.

COMMENTARIVS.

Hæc est tertia exceptio de morbo, qui iam non sit adeò acutus, in quo par est, non tam celerem mortem significari: quia serius hæc apparent: igitur morbus mitior est. quare neq; adeò certa mors expectatur. Sed oportet alia addere signa, quæ si adsint, tunc morbus lethalis erit. Hæc autem iubet inquirere ex tota facie, & corpore, & oculis. Præuidit autem considerandum esse, quòd omnes ægri perituri ad hoc deueniunt: sed non omnes, qui ad hoc deueniunt, moriuntur. Constat igitur sententia horum uerborum in tribus. quorum primum est. Quouis tempore (hoc enim significat, cùm de processu, & incremento morbi locutus sit.) hæc facies contingat, interrogandus est æger, uel astantes, si aliquid contigerit? scilicet, si ex causa prouenit externa, tunc spes est, posse sanari. Quia si in sæuiore morbo, multò magis in mitiore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Secundum est, si nihil horum acciderit, alia, quæ dicit, sunt exploranda. Quod autem intelligat, si talia signa non adsint, tunc perpendenda esse hæc alia signa, clarum est. Quia priùs dixerat, & hîc etiam dicit, considerare oportere colorem in uniuersa facie. & sunt eadem uerba, græca scilicet. ἐνξύμμπαντι προσώπω. et infrà (Tex. 10.) cũ dixisset superiùs oculi caui dicit oculi eminẽtes. at nõ possunt esse simul caui & eminentes. Præterea quorsum quærere alia signa, cum ista sint ualidissima? Et hic error accidit propter Galenum, qui oscitanter locum interpretatur & inconsideratè. Inquit enim: ergo tunc ijs, quæ dixit antea (Com. 9.) signis addendam censuit ductam ab alijs signis determinationem: cùm palàm sit de alijs ægris illum loqui, in quibus priora signa minimè apparuerunt. nam priora sunt uehementissima, & certissima. Vnde in his, cùm dixisset (τάσημεῖον θανατώδεσ ἔον.) id est exitiale ualde est: De illis autẽ (ταυτα παντα νομίζειν. καὶ ὀλεθριονεἶναι) id est mala sunt, & pernitiosa. Hoc autem minus est. non solùm, quòd minus sit ὀλέθριον, quàm θανατώδεσ, sed quia ante id uerbum ὀλέθριον, quod est pernitiosum, proposuit, omnia talia mala. Et hoc est, quasi dicat, mala sunt, & potius ad pernitiem, quàm ad salutem tendunt, cum de illis simpliciter protulerit, lethalia esse. Et uult sumi signa à facie corpore, & oculis. Ob id, quòd oculi sunt proximiores cerebro situ, uia, & natura, omnibus alijs partibus faciei, à tota facie uerò, ut in sequenti textu (uel totius uultus color euariet.) Dicebat Princeps Tertia decima tertij (Trac. 1. cap. 17. iuxta medium:) Co-lor magnam uim habet ad significandum dispositionem uentriculi, & plerunq; iecoris. Plurimæ enim uentriculi affectiones sunt frigidæ, & humidæ, & color est plumbeus: & si est pallidus, declinabit ad albedinem. Et paulò pòst (capite 19.). Et color eius qui uentriculum habet frigidum, est albus, & pallidus. nec latet expertum, Et pòst quarta decima tertij (Tract. 2. capite 2.) Et Medicus quidem expertus cognoscit opaticum, & stomaticum omnem per colorem suum, non egens cum alio, significatione alia simili huic. Et ideo color ille niger fit à iecoris corruptione, aut lienis: liuidus autem, & plumbeus similiter significant ultimam uentriculi imbecillitatem, sed tamen non fit ab illa, sed ab extinctione caloris: uiridis ab exustione ualida. Et generaliter fiunt corrupto iecore, ad similemq; colorem declinante. Vt Galenus, qui primo de locis (capite quinto) refert, non colorem faciei, sed totius corporis ad iecur, uel splenem, uel hæmorroidas. Concludendo dico, quòd uiridis color in facie indicat sæuientem exustionẽ, niger exactam, pallidus refrigeratum corpus, & extinctum, calorem naturalem, uel ob exustionem, uel suffucationem. At in corpore, ut nuper dixi, & infrà exponetur. nã plura sunt in toto corpore indicia, quàm in sola facie. Tertium est, quòd cum dixit consideranda signa illa in uniuersa facie, & corpore, si intelligeret de habentibus faciem illam horrendam, cum illa tractatio extendatur à capite ad calcem, oporteret, ut totus liber Prognosticorum esset de habentibus illam faciem: quo nihil absurdius, ut etiam uellet & sanandos, & morituros post uigesimam habere faciem hanc Hippocraticam à morbi initio, uel paulò pòst. In huiusmodi absurdissima incidunt addicti nomini alicuius, qui fastu solo turgeat. Demum uerò ex his intelligere oportet, Hippocratem non solum nos monuisse, ut abstineremus à prædictione, sed in omnibus morbis malè curatis, cum postmodum bene curantur, euadere poterunt, tametsi deplorati uideantur: alij interire etiam de quibus spes esset cum uel ab alijs solis, uel etiam te præsente perperam curantur. Ideò tutissimum duxerim de solis tuis ægris prædicere, aliter in multas difficultates incidere necesse est: & aliquando forsan etiam errabis. Ex hoc loco desumpta est illa triplex significatio principij, pro ipsa statim prima inuasione, pro tempore cruditatis materiæ, & pro primis tribus diebus. de qua Primo de Crisi. (cap. 6, 7, 8.)

PROGNOSTICON XIII.

SI enim lucem fugiant, aut inuoluntariè lachrimentur, aut distorqueantur, aut alter altero minor fiat, aut alba eorum rubra fiant, aut uenulæ liuidæ nigræue in ipsis sint, aut lemæ, aut sordes circa oculos appareant, aut etiam instabiles, aut eminentes, aut uehementer caui facti sint, aut squallentes, & obscuri, uel totius faciei color alius factus sit: hæc omnia mala, & pernitiosa fore, putandum est.

COMMENTARIVS.

Non intelligi debere omnia illa signa, cùm aliquo istorum indicat illud oculi uehementer caui

caui. Nam si caui iam supponũtur, quorsum expediebat addere hîc illud (uehementer) hoc superiùs demonstrauimus. Et ideo sensus est. Item quę alia signa considerare. id est ut sit initium tertiæ constitutionis faciei. Sed minus malè, id est si ab initio fuerit talis, qualis præscripta est facies, morietur statim. Sin autem post tertiam diem, uel paulò seriùs factis interrogationibus, & reliquis, & hoc erit ualde exitiale. Demum si nihil horum contigerit, tũc oportet inspicere oculos, totã facie & totũ corpus. Et sic illa signa erũt in tertio ordine. Et hic solus est genuinus sensus. Proponit ergo duodecim signa lethalia: quorum unum solum est à tota facie, reliqua undecim sunt ab oculis. Primum ergo est lucis fuga, quam dicit Galenus accidere ob uirtutis imbecillitatem. Adducit exemplum contra propositum in opthalmijs, quas isti uocant, ut a'iàs, lippitudines. Refugiunt enim homines lucem, sed non ob imbecillitatem, uerùm potius ob spiritus inflammationem, & caliditatem. refugiunt & lucem homines ob imbecillitatem, cum oculus est sine spiritu animali: sicut accidit nuperexperrectis à somno, cùm spiritus intus erant ob somnum contracti: & item uenientibus ex tenebris. Et ideo dico, quòd oportet distinguere hoc signum per causas: cùm enim ambo sint ualde mala, ubi non adsit lippitudo unum tamen significat cerebri inflammationem: & est constantius signum mortis. Sed non adeo celeris: hoc uerò celeris, sed non tam certum. Dicit Galenus (libro De Symptom. Differen. cap. 3.) quod oculi ob lucem dolorem patiuntur. Sed non dixit, quomodo. Dico ergo, quod Crystalloides à luce externa tactus incalescit, sicut cum manus frigida ad ignem posita dolet, si non adsit calor innatus. Præterea atrahit spiritus extra: & ita dupliciter læditur oculus ex luce, cùm est debilis. est enim multus spiritus ei temperamentum. Indicium causæ est, quòd si sit ex inflammatione cerebri, apperent uenæ rubræ in oculis, capitis dolor, delyrium, uigilia, splendores obuersantes: & tamen, cùm hoc si uident, longiùs uident & in obscuro. Sin autem sint ex imbecillitate læsi, nil horum apparet, sed eorum loco syncopis lipothomia, & non uident procul, & sunt fermè immobiles. Et similiter curatio est ex toto diuersa. Quantum uerò referat, uides. nam incipientem (confirmatam enim non sanabis) Galenum secutus, cibo curabis, & interficies: nos si sequaris, balneo capitis assiduo sanabis. Ita in alijs. Scribitur in Coacis Prædictionibus: (Pag. 9.) Aut si in uoluntariè illachrimentur, hoc est, secundum signum. in quo rursus eodem lapsu cadit Galenus. Cum enim sint tres causæ, lachrimarum, morbi, oculorum, qui possunt esse plures, caliditas cerebri colliquans, & imbecillitas, meminit primæ & tertiæ prætermissa secunda. Horum sunt signa diuersa, ut causæ, & prognosticum. Differunt in hoc, quòd lachrima in omni casu minùs lethalis est, aut mala, quam non posse ferre lucem. Incipiũt opthalmiæ cum lachrima: sed cùm confirmantur, lucem etiam refugiunt. Dictum est à nobis super eo Aphorismo quartæ particulæ (52.) quibus in febribus, uel alijs ex morbis lachrimæ inuoluntariæ profluunt, id esse absurdiùs, quàm si ex uoluntate. nam ut dixi, uehementem oportet esse caliditatem: quæ tamen colliquet aquam, cum maximè cerebrum est siccum: & cum humectatione indigeret De lachrimis fluentibus in morbis acutis scriptum est in Prognostico (libr. 3. Tex. 33.) infrà dixit, Lachrimas ostendere fluxũ sanguinis, narium fluxurum. Sed hoc est signũ decretorium: ergo non potest sic apparere in principio morbi. Est igitur neutrum hoc signũ, & potius ad bonum, sed non comparatione tẽporis: neq; in opthalmia, quæ non præsupponitur. quibus duobus casibus è quatuor sublatis relinquuntur duo illi, de quibus agit Hippocrates in textu, ambo mali, ac pernitiosi. Itaq; adducit Galenus loco præallegato Hippocratem, ex libro primo Epidemiorum, dicentem, lachrimas esse indicium fluxuri sanguinis in decretorio. Et est ad propositum: Quibus in febribus acutis magis ardentibus lachrimæ inuitæ defluunt, in his sanguinis è naribus eruptionem expectare oportet, si etiam alia pernitiosè non habeant. nã in his, qui malè se habent, non sanguinis eruptionem, sed mortem significant. (Sec. secunda Tex. uigesimoquarto) In sexto autem de Morbis uulgaribus. (Paralipomen. prima Comment. uigesimoquinto) Id quoque in morbis acutis fieri cernitur. tum summè aridi sunt, & uires imbecillæ, per exiguis lachrimulis ab oculis excidentibus, deinde iterum inarescentibus. Constat ergo, quòd in huiusmodi lachrimis oculus aridus est: seu sint ob imbecillitatem, seu ob cerebri inflammationem. Quæ quidem maximè obseruanda sunt. Multa alia magna signa addit Hippocrates Sexto Epidemiorum (Par. prima à uigesimo secundo Tex. ad uigesimumoctauum) sed non omnia illa sunt lethalia, tametsi ualde praua Omnia. quæ circa oculos, si exaruerint, ut ibi dicit.

Aut distorqueantur. Distorquentur (dicit admi-

admirabilis Galenus) oculi conuulsis musculis eos commouentibus, quòd si fuerit illorum tantummodo affectus, nihil difficile significatur. Si uerò principij neruorum (quod quidem cerebrum est) summè exitiosum est. Propinqui enim musculi principij affectum, priusquam cæteri, præsentiunt. interdum hi, qui in occulis sunt, de quibus nunc dicit, quandoq; crotaphitæ, id est musculi tēporū nominati, de quib. libro de Articulis (lib.2.Cō.3.) indicauit. Hæc postrema uerba obscura sūt prima falsa: reliqua, quæ medium locū obtinēt, uera sanè. Et certè oporteret magnum pelagus hic ingredi. Primùm, quomodo poßit fieri cōuulsio non compatiente cerebro. est enim conuulsionis diffinitio, quòd sit contractio nerui, seu musculi ad suum principium. Inde, quòd propinquarū partium cerebro, & adeò nobiliū, careatque metu maximo, absurdū est. Deinde in febre acuta ipse etiā fatetur præsens periculū. Quarta Aphorismorū (Com.57.et 66.) Nūquam etiam in acuta febre casum hunc imaginarium accidere uidi: multò minus puto illum, qui longè pauciores, quam ego, ægros curauit. scilicet, ut oculi in acuta febre distorquerentur citra maximam noxam, mihi nunquam uidere contigit citra mortem. Non me latet, quòd differentiam facit inter totius & partis conuulsionem: quandoquidem generalem toti corpori uideatur uelle esse solum lethalem. At ego hanc propriam membro non intelligo, & præcipuè in oculis, adeò propinquis cerebro, atque nobilibus. De musculis crotaphitis meminit ipse Galenus libro de Dissectione musculorum (capite sexto) quos etiam uocat temporales: qui sunt quatuor in utroq; tempore mantibulam mouentes. Quare nescio quorsum illorum meminerit in oculorum distortione. Locus ille in libro de Articulis (Pag. undecima) est, ubi id docet, quomodo moueant hi musculi mandibulam inferiorem. Et apud Galenum in secundo (Tex. & Comment. quinto) ubi alios uult esse temporarios, scilicet qui os concludunt mandibulam sursum trahendo: alios uerò mandibulam circumcirca agentes, dum homo cibum atterit. Sed tamen nullibi meminit, quòd oculum contorqueant conuulsi, uel quouis modo læsi: solent enim contorquere membrum, quòd etiam mouent. Scripsit de his non semel author Prorrhitici (Prorrhiticorum 35. & 49. & 57.) Primùm ex lumborum recursione oculi peruersio mala: & idem in ardentibus febribus cum aliquantula perfrictione deiectionibusq; aquosæ bilis. multis peruersio oculorum signum malum: tum aliâs, tum si catochi fiant. Et rursus: In oculorum peruersione cum febre & laßitudine rigor pernitiosus: comatosiq; in his malè habent. Galenus solum primum dictum declarat, idq; solum tenuiter: scilicet quòd compatientibus lumbis oculi retrahantur, conuulsa parte. Melius ergo hìc claudemus hanc sententiam distortis oculis, quòd ex conuulsione accidit prauum per se signum: tum quia prope cerebrum affectus est & in nobiliore parte, ut natura uideatur deseruisse corporis regimen. tum uerò periculum imminet, ne humidioribus & tenuoribus, siccatis musculis, morbus propagetur in musculos maiores, sicciores, & longius distantes, ut etiam pectoris: unde prohibita respiratione mors sequatur. Nam mortis modus in conuulsis talis est.

Aut alter altero minor fiat. Hoc est quartum signum, in quo hallucinatur Galenus, cum dicat hoc esse indicium facultatis, quæ in eo extinguitur: & prorsus secus est. est enim signum siccitatis eximiæ, ex qua oculus non nutritur, & exiccatur. Adiuuat & ad hoc cauitas maior: profunda enim minora uidentur, quam quæ mediocriter distant. Cum uerò loquetur de cauitate, de utriusque oculi cauitate loquetur. Ita hic modus ab illo distinguitur. De facultate præterea extincta, si iā uult esse significatum per primum signum, uel oportebat utrunque coniungere, ut dixisset, Si enim lucem fugiunt, & alter altero minor sit. at hoc non fecit: quinimo non coniunctionis solum notam non addidit, sed eius loco disiunctionis potius: uerùm multa interposuit. Aut necesse est alteram expositionum non esse ueram: aut forsan stuporis uoluit accusare Hippocratem. Quod si dicat, si per defectum facultatis, intelligere defectum nutrimenti, aliud est. Sed quàm bene conueniunt. facultas uidendi est animalis nutritionis naturalis uno oculo propria, uel à iecore transmissa, alia à cerebro. Si dicat se intelligere de naturali facultate, quæram ab illo, quomodo poßit ex morbo uniuersali perire facultas innata in uno oculo? Tandem deueniendum est ad hoc, quod solum uerum est, cum reliqua sint diurnæ imaginationes: siccato cerebro ea in parte magis non transmitti alimentum ad oculum, præsertim ad uitreū humorem, ex quo crystalloides nutriri solet: unde humorem illum siccari, &

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

utrunq; pariter. unde tunicas etiam partim cõsidere, partim contrahi. Vnde nec hoc animaduertit Galenus, qui non solum non rectè causas inuenit, neque exponit, sed nihil tale uidit, non oculum totũ minorem fieri, sed pupillã ipsam, quam Hippocrates ex communi consuetudine oculum appellat. nam ea minore facta, totus oculus uidetur specie minor, cum tamen sola pupilla, & uerè, sit diminuta. Dicebat in libro de
" Coacis Prædictionibus (Pag. 9.) Et alterum ocu
" lum fieri minorem, malum est.

" Aut alba eorum rubra fiant. Quintum signum est, ut alba oculorum fiant rubra: Dicit Galenus in Commento, quòd hoc contingit ob copiã (supple sanguinis) uel in cerebro, uel in membranulis coacti: interdum ex inflammatione ipsarum partium, quæ in eo facta fuerit. Nã utrouis modo, dicit, sanguis in uenulas exprimitur: et ob eam rẽ pars in eis cãdida rubra apparet. Quæ corolla appellata ambit oculũ circiter, quam per dissectionem docuimus omniũ oculi membranularum atq; tunicularum copulam quandam haberi, ut ambiẽtis caluam membranulæ terminus ad eam unà cum uenulis permeet. Docuit enim hoc in decimo Aratomicarum aggreßionum. Attigit & hoc in decimo de Vsu partium (In Princ.) Censet autem de uenulis, non substantia oculi debere intelligi: subiungens ad huius opinionis fidem, quòd infrà
" statim dicat (cap. 2. in fine) Aut uenulæ liuidæ,
" aut nigræ in ipsis sint. Sed quanquam de uenis etiam hoc intelligi poßit, non tamen per alba oculorum uenas intelligere oportet. Videtur hic homo paucos curasse ægros: uicisset enim uidere alba oculorum rubra, non perfectè (hoc enim, inquã, fateor rarò accidit) lucida, ac quasi splẽdida, quòd à cerebri inflãmatione, aut mẽbranarũ oritur. Et pleriq; horũ, ut antea dixerat, lumẽ refugiũt. hoc dixi: quia uenulæ rubræ solũ sũt morbi oculi potius signũ, quã exitij. Vix enim fieri potest, ut si propter febris uim hoc accidat, quin etiã rubescat oculi ipsa substãtia. Et si de uenis intellexisset, uno signo, quẽadmodum lucidas, & nigras, cõprehendere poterat.

Aut si uenulæ liuidæ nigræue in ipsis sint. Nisi proprius affectus oculi sit in causa, quomodo sanguis ibi lucescere, uel nigrescere potest, nisi in maximo morbo? siquidem liuor & nigrities, dicebat Galenus fiunt à frigiditate. Hoc non est generaliter, uerũ de nigro. fit enim nigrũ à frigore, & à calore. Verũ est, quod nigrum, si fiat ex liuido, fit à frigiditate: sed frequentius fit à uiridi, flauo, & rubro, & tunc fit à calore.

Aut lemæ. Lachrimæ cõgelatæ dicebat Plin. (lib. 23. ca. 1.) In græco codice λῆμαι: ubiq; & apud Gal. Causam ergo harũ, nõ pituitæ (ut malè uerterũt) declarat in cõmẽto hac ratione. Lemæ fiunt ex mala coctione, quæ in lippitudinibus accidit, tũ ob imbecillitatẽ oculi, tũ ob abũdantiam humoris. Sed in laborantibus acuto morbo, & maximè cũ oculis cauis, non potest esse abundantia humoris, imò nec solida quantitas. Ergo si fiant lemæ, erunt uitio imbecillis ualde facultatis: igitur mortem significabunt.

Aut sordes circa oculos appareant. Differunt hæc à lachrimis, & pituita, & conueniũt in causa dicta, scilicet quòd in hoc casu fiũt præ nimia imbecillitate. Omitto modò, quòd nõ supponantur oculi concaui (quia Galenus, ut dixi, suprà legit (In princ. com.) cum illo, nares acutæ, oculi caui perperam) Dico, quòd febris magna, quæ in acuto morbo semper comitatur, siccat oculos, ut non poßint talia, nisi ob magnam prouenire imbecillitatem. Habent lemæ & sordes hæ, ut dixi, ut fiant à magna siccitate: adeò ut propter imbecillitatem naturalis caloris generetur pituita, & ob siccitatẽ præter naturã cogatur in lemas et sordes. sed lemæ sũt coloris liuidi, & sordes citrini, seu pallidi, aut propè.

Aut etiam instabiles. Nonum hoc est signũ, de quo Galenus dicit, quòd significat delyrium, uel tremorem. & delyrium cum imbecillibus uiribus mortem significat: sed tremor cum siccitate est insanabilis. igitur utrouis modo mortem significabunt. Verum Galenus non declarat, quare tremor oculorum significet, aut musculorum tremorem. Nam primum est prorsus ignotum, sicut quod dicitur. nam tremoris musculorum causam docere oportet. Dico ergo, quòd oculi instabiles fiunt uel ob musculos, qui pũgũtur à uaporibus acutis, uel à caliditate nimia. calidi enim est mouere. ab utroq; aũt delyrium contingere solet absq; dubio. Quomodo autẽ palpitatio hæc contingat ex tremore musculorum suo more intelligendo tremorẽ, nõ est adeò facilè ostẽdere. Dicitur etiam nictatio. sed de palpebris, non oculis ipsis, in Coacis Prædictionibus (Pa. 9) & est tãtò minus malũ oculo instabili, quãto palpebra oculo ipso est ignobilior. Circa hoc igitur Galenus dicebat secundo Prorrhitic. (Com. 11.) Oculi immobiles fiunt ex cõtrarijs causis, ex quibus instabiles fiunt enim uel à musculorum resolutione, uel à tensione ualida in utranque partem, uel à summa imbecillitate: unde mors manifestè ex hoc impendet: maximè ex duabus postremis causis.

At ergo dicetis, cur Hippocrates hoc prætermisit? Dico, quòd illud per hoc intelligebatur à contrario prætermisit notißimum. Nam illud etiam plebs nouit, quòd fixus omnino intuitus est morientium: ne dum ut Medici id soli dignoscant. Solet etiam istud accidere, cùm non uident, aut cum delirant, aut cum ectasim patiuntur: quod frequentißimum est.

Aut eminentes. Proponitur hoc idem in Coacis prædictionibus (Pag. 9.) Et certè qualiscunq; situs mutatio horrenda est, & maximè in oculis, & distortio est deterior, ut colligitur Quarta Aphorismorum (49.) in illo dicto Hippocratis. In febre non intermittente
" si palpebra aut labrum. Sed de eminentia dicit Galenus, quòd fit in uomentibus ex copia ingesti uini. Hoc autem non est reddere rationem, sed dicere quiddam fortuitum. Etenim neque in illis remanent oculi prominentes. Tandem serò animaduertens, se non rectè exposuisse Hippocratem, recurrit ad aliam expositionem meliorem, sed nec absolutam, ut Hippocrates intellexerit de signis, quæ post triduum accidunt. Et uerè adeo confusus est, ut stultum sit, uelle illum interpretari uel bene, uel ut reprehendas. nam odiosum est malè interpretari, ut damnes: uanum autem aberrantem, uel ne somniantem quidem ut tuearis. Relinquamus illum suis sectatoribus, nos de eminentibus oculis uerba faciamus. Vesalius id docet (lib. 2. cap. 11.) quòd cùm septem sint musculi oculum mouentes: quorũ primus introrsum positus, oculum intrò contrahit, secundus autem extrorsum, & quasi è regione forâs illum ducit, dum oculi peruertuntur, necesse est primum contrahi, secundum uerò extendi. Et ut figura illius utar, K qui intro fert, breuior reddetur, L autem longior, ut necesse sit utrumque conuelli: illum, quia nisi conuelleretur, oculus non introferretur: hunc, quia oculus contractus diuellit. contraria ratione

cum fertur extrà, decurtetur L: K autem longior fit. Intelligo intus ferri uersus nasum, extrà autem ad angulos illos, qui sunt in extremis oculorum. Hæ igitur sunt causæ peruersionis. Cum ergo à duriore membrana cerebri oriantur, necesse est, hanc conuulsionem esse periculosißimã. Sed tamen contractio oculi & eminentia cum fiant uel contracto, uel extenso neruo uisorio, qui ex cerebro oriens cum apophisidibus tunicæ tenuis, & crassæ cerebri fertur ad oculum, necesse est multò periculosiorem esse uerè profundum oculum, et, ut Vesanius dicit (libr. septimo capite decimo quarto) uehementer cauum, aut eminentiam, quam peruersionem, quantò maioris nobilitatis est cerebrum, eiusq; membrana tenuis sola crassa. Sed cur, dicetis, nihilominus ex distorto oculo certius pronuntiatur mors, quàm ex cauo, aut prominente? Ego hoc pòst declarabo. Nunc satis sit, ut sciamus, neruos uisus esse molles ualde, ac magnos, seu crassos, atq; coniunctos. ideò oportet illos contrahi uel distendi in profundo uel eminentia eorum: quare non sine magno periculo sunt. Cur autem in uomitibus emineant, causa est: quoniam spiritus fertur à uentriculo ad oculos uehemẽs (indicio sunt imagines, quæ apparent ex mala coctione) hoc autem maximè per foramina palati. nam in inferiore sede basis cerebri nerui uisorij implantantur, & ideò ex uapore ascendente distenduntur. At quicunque oculos habent magnos, ijdem habent & prominentes, & qui prominentes, magnos: & dum prodeunt, craßiores redduntur, prodeunt: & nullus oculus cauus magnus est, nec prominens paruus. causa uerò est una: quoniam oculus, cùm rotundus sit, & oui formam referat, dum exit, maiore sui parte se ostentat, dum recedit, integitur, non quòd fiat minor, aut exitu maior, quanquam & id accidere poßit. Illud satis est mirabile: quanquam parerga, cur Hebræis omnibus oculi sint tumidi, & prominentes, & craßi. Certè alba tunica muscalis et musculorũ febris est intecta. Eminentia oculi, ut dixi, fit laxatis musculis atque neruis uisorijs: unde oculi non solùm eminentes; & magni, sed etiam omnibus his, quibus hæc accidunt, informes uisuntur. Cur ergo laxantur in his musculi neruiquè? Forsan dicendum esset, illos ex calidis regionibus originem ducere, scilicet Syria.

Homines autem, in his regionibus tumidos habent oculos, sicut & capillos nigros, & dentes albos: quia humidum cerebri dissoluitur, ideò laxantur nerui uisorij, habent etiã debilia capita. Illud nõ prætereundũ duxi, quod Galenus hac in parte obijcit Hipp. nam cũ dixisset, oculi caui, nasus acutus, et reliqua si non statim ab initio appareant, sed post tertiã diẽ, tũc inspicienda esse reliqua signa, inter quæ

que connumerat oculos eminentes. igitur simul poterunt apparere oculi caui & eminentes: quod esse non potest. Respondet, quòd Hippocrates non solum connumerat signa, quæ apparent cum facie horrenda, sed alia etiam. Sed hæc responsio non satisfacit. Sic enim ex sola oculorum eminentia possemus iudicare de morte & iminente: quod absurdum est. Propterea dicendum, quòd uel uult posse mutari unum ex his signis, ut intelligeremus, non esse omnia omnino simul necessaria: uel per ἐν σωρευμένοι, super lati. Prominent enim laxatis musculis, & caui fiunt ob siccitatem: quandoq; contrahuntur musculis exsiccatis, & tument, quasi phlegmonem patiantur.

Aut uehementer caui facti sint. Hoc est decimum signũ. Addit uehementer: quia antea proposuerat solum, quòd caui essent: nam illud signum erat cum alijs quinq; coniunctum: præsens autem ponitur tanquam solum. Nam si fuerit cum lemis, gratia exempli, & uenulis liuidis, tunc sufficiet, quòd sint caui. Causa est exsiccatio neruorum uisoriorum euidens, quæ esse non potest, nisi cerebrum sit etiam in parte anteriore ualde exsiccatum: & ideò est signum mortis.

Aut squallentes, aut obscuri. Oculi obscuri sunt lucæ priuati, squallidi autem sicci. Significant ergo huiusmodi oculi extremam consumptionem caloris naturalis, ac uitalis spiritus. Et habetur primo in sextum de morbis Vulgaribus (Tex. 24. & 25.) ubi Galenus nihil singulare docet. Sed tandem concludit, hæc omnia significare principij magnam noxam: quod uerissimũ est. Sed non determinauit, quomodo hoc illo maius sit genere, aut magnitudine. Exemplum. Distorqueri oculum, maius est, quàm lachrimari: potest tamen lachrima esse adeò multa, & frigida, ut leuissima distortione magis sit periculosa. Est autem squalor siccitatis dominantis indicium maximum, & resolutionis spiritus uitalis contrarium eius, quod est splendidi. Vel totius faciei color alius factus sit. hæc omnia mala & pernitiosa fore putandum est. Si rectè animaduertas solum signum de facie, & oculis cauis repetijt, ut intelligeremus hæc sola etiam esse pessima: quia unum declarat cerebri extremã corruptionẽ, altera, totius corporis. Quoties enim natura erat circa principaliores partes, magis delinquit, quàm si circa ignobiles. at oculus nobilissima est pars totius corporis. Vnde Princeps prima tertij (In primis uerbis) inquit: Dixit Galenus, quòd natura creauit caput propter oculos, ut essent, quasi in specula. Et hoc ille dixit in octauo de Vsu Partium (cap. 5.) Cum ergo in oculis delinquit, tunc à magna causa euertitur eius facultas. Sed & in principe membro læsio ob propinquitatem contingit. Sed istud signum, ut dixi, potest esse naturale, & tũc nihil significat, ut dicebat Galenus, de hoc loquens libro de Optima Secta (cap. 26.) ad Trasybulum: ubi etiam dat exemplum de oculis cauis, & naribus acutis. Nam dicit: Si naturalia sint, nil referunt. Et dabat exemplum de Indo, cuius color in facie niger est cum perfecta sanitate. Signum ergo sumptum à colore, est ualde potens: quia nares illæ acutæ sunt solum signum, sed color malus significat causam, quæ lædit alia solũ, quæ læsit. ideo hoc est maius, & certius. Ideo superiùs dixit (Tex. 9.) Itemq; alia signa, & in uniuersa facie, & in corpore, & in oculis.

Ergo, ut ad historiam distorsionis deueniam, Hippocrates in Tertio Epidemiorum, (Par. 2. Tex. 8. Lang. 11.) narrat mulierem, Ocetai uxorem, in quarta habuisse oculum dextrum distordum, & ea mortua est in septima. Et aderãt urinæ subnigræ, paucæ & tenues. Hîc ergo meritò quærendum est, an deterius sit, unum oculum esse distortum, an ambos? Et quid, si redierint? Dico, quòd quandoq; accidit, ut redeant, & tũc morbus est minus periculosus. Et ego uidi aliquos restitutos. Cum ergo istud fiat facilius in uno oculo, quam ambobus (raro enim ex siccitate unus tantum oculus distorquetur) Ergo peruersio unius oculi non est adeo mala, ut amborum. Et quæ restituitur, lethalis non est: quia fit ab humore, non ui febris. Propterea dicebat Galenus in Primo super tertium eisdem (Com. 23.) super illis uerbis: Dexter oculus distortus erat. Nam quod delirauerit in nona, & oculo dextro strabo fuerit, res sunt, quæ solent in iudicijs euenire. Hic enim seruatus est in uigesima, cùm hoc accidisset in nona. Verùm quod dixit de oculis obtortis in sexto Epidemiorum (Par. 1. Com. 27.) magnam habet difficultatem. inquit enim. Obtorti autem oculi, aut delyriũ, aut tremorem ipsos mouentium musculorum indicant. Hæc omnia uerò in acutis & periculosis morbis ob principis membri noxam oboriũtur. At hoc in commento præsenti Galenus & uerisimili magis ratione tribuit oculis instabilibus. Hic enim habet ἢ παραφροσύνησ, ἢ τρόμον τῶν περὶ αὐτῶν μυῶν. In alia παραφροσύνην, ἢ τρόμον ἐνδεικνυνται. quod idem est. Quamobrẽ non est meũ, ut lapsum librariorũ corrigere uelim. Difficultas est in uerbo ἐνδεδεινημένοι: quod cum repetat Galenus in commento, non

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

non ſolum abſurdam rationem, aliàs dictorum ſententiam, ſcribit, ſed & per ſe. Quid enim contortioni cum muſculorum motu, imò neq; cum delyrio. nam contorſio ſeu ab humore fiat, ſeu à ſiccitate paruum habet cũ delyrio comertium. Itaq; legerem ἐνεωρεύμενοι, *quod eſt inſtabiles, in Epidemijs pro* ἐνδιεδιεννημένοι, *quod eſt contorti. Aut dic, quòd hic loquitur, dum dicit inſtabiles, de futuro delyrio, & conuulſione in Epidemijs, cum dicit abtorti, de præſentibus, Omitto modò dictum illud, in fine ſecundi Prorrhiticorum (Tex. 57.) In oculorum peruerſione & laßitudine rigor pernitioſus. Comatoſiq; in his malè habent. Qui uelit, uideat ibi noſtram expoſitionem: nam Galenus ſuo more fatetur, ſe nullum proprium ſenſum elicere poſſe.*

Antequam uerò egrediar tractationem de oculis, ſciendum, quòd dolor in oculo ſolum eſt ſymptoma, ſalutem ſignificans, ut in Lazomenio, cui oculus dexter in quadrageſima doluit, & ſanatus eſt. Primo Epidemiorum (Lang. 10.) & eo, qui in Dealcis horto habitabat, cui in uigeſima doluit oculus, & ipſi dexter in uigeſima & iudicatus eſt, & ipſe in quadrageſima. (Lang. 3. prim. ord.)

PROGNOSTICON XIIII.

Conſiderare etiã conuenit in ſomnis, ſi oculi uideantur. Si enim albæ partis aliquid apparuerit, palpebris nõ commiſtis, nec ex alui fluore, aut medicamenti potione: aut quia æger ita dormire conſueuerit, id accidat, malum ſignum & ualde lethale eſt.

COMMENTARIVS.

Quòd egregius fuerit grammaticus Galenus, nec aliud quippiam id Auerrois & Princeps, & quicunq; mathematicarum periti & intellexerunt, & teſtati ſunt, ſolum Medicinam admirantur: idq; iuremerito illis temporibus. Sed optaſſem, ut animum ei, quòd habuiſſet, intendiſſet, quæ non haberet, relinqueret. Reducit hæc in imbecillitatem uirtutis, quaſi nullos uiderit mortuos clauſis oculis, quibus prorſus nihil eſt uiriũ. Solent mulieres id facere, exiſtimantes ad decorem pertinere, ut cadauer oculos habeat clauſos. Rarò per ſe morientibus clauduntur, tũ ob conuulſionem, tum ob ſiccitatem, quæ etiam cauſæ ſunt eædem in morituris, nõ imbecillitas uirium. nam ſuperior palpebra adeò decidit, ni ſi retrahatur à muſculis, ut cuiuſdam à pedibus Principis Iſtonij uxori, dum ex caſu muſculi illi fuiſſent redditi mutiles, perpetuò clauſus ſiniſter eſſet. Quid adhuc habent Galenici pro defenſione? palpebram inferiorem, attolli uiribus muſculorum dicent, quibus collapſis, non attolli, atq; ideò non claudi? Ah inſani, pudet me ueſtrarum ineptiarum, non neſcitis, palpebram inferiorem, uelut ſuperiorẽ mandibulam, prorſus eſſe immobilem? Quid? hoc nolim uos à Galeno tanquam uiro imperito retrahere, abſit: ſed impetrare illud, ut à Galeno tantundem tribuatis fidei (Veſalius lib. 2. cap. 9. in ult. uerbis & omnes.) quantum ratio ſuadet. Si ubiq; ceſpitantem in uenitis, cur tantum bonum, tot pulchra, ob unius uiri audaciam amittere uultis? præſertim, quòd non hic peccatur. quemadmodum in Philoſophia abſq; perniciæ hominũ. Ite modò, & conſtruite rationem, ob imbecillitatẽ uirium ſuperior palpebra decidit, inferior nunquam mouetur, æger cùm non claudit oculos, ob imbecillitatem claudere non poteſt? An cùm in ſomnum decidimus, tunc non palpebra clauditur, & tum membra omnia quaſi expanſa calore, ceu hebetato in exterioribus, ceu intrò fugiente cadunt? Verte modò rationem. Siccantur cartilagines, conuelluntur muſculi, & ob hoc non clauditur oculus. quã bene cõuenit. Aliud: quia ueritas ueritatem parit, mendacium mendacium Si naturalis non ſit hæc rima, & hiatus oculi, ſed à morbo, uel & medicamento, nunquam fieri poteſt, quin cum hoc etiam palpebra ipſa non contorqueatur. cuius ratio eſt manifeſta. Nam ſi muſculus non uoluntariè trahitur, ſi cartilago ſiccatur, uelut in loco neceſſario, parit inæqualitatem. Quid uerò medicamẽto cum imbecillitate uirium, niſi ſit medicamentum Themiſonis? At medicamenta, & fluor alui exſiccant. Cum enim triplex ſit humidum in membris innatum, & profundũ, quòd craſſum eſt, & denſum, quòd non conſumitur ætate, aut uiolentißima febre (nec etiam ſtatim) aut ueneno lethali, & tenue, & quod in dies additur (hæc duo ſoluuntur alui fluore uel etiam medicamento) ob id nos admonuit Hippocrates. ergo diſtortio euidẽs in his non eſt. Propterea de illa ſeorſum agit, & dixit de oculorum albo: quia his color magis conſpicuus eſt, & facilius diſcernitur: & etiam quia iuxta angulos minus conniuent oculi, propter palpebrarum anguſtiam. Scribitur hic textus ſexta Aphoriſmorum.

PROG-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

PROGNOSTICON XV.

SI uerò retorta, aut contracta, uel liuida fiat, aut pallida palpebra, uel labium, uel nasus cum aliquo ex alijs signis, morti proximum esse sciendum est.

COMMENTARIVS.

Volui semel conuersionem Cornarij falsa ascribere, ut eius in hoc, quod etiam Theodorus Gaza facit, lapsum frequentem declararem. Simul & ut originem ambiguitatis, cuius in commento meminit Galenus, ostenderẽ καμπύλον Græci, à καμπὴ, flexura, curuamen. Vnde etiã κάμπτω deflecto, curuo, circumuehor, & καμπυλότης, inflexio, curuitas. Cornarius ob id, quòd, ut dixi, Gazã errantem in hoc immitatus, utrumq; significatum, tanquam duo proponat, diuersa diuersis uerbis retulit in codicem, cùm debuisset, quod sibi uideretur, in cõtextu scribere, aliud, addita græca dictione, in margine (hoc enim munus est sapientis interpretis) apponere. ita omnis dubitatio tollitur. Ita dicit Galenus in commento pro καμπύλον, quod est peruertitur, ῥιγνόν, quod est distrahitur, scripsere. Sed melius rursus loco ῥιγνόν, uertere cõtracta, quàm distracta, cum dicat id fieri à frigore. In uniuersum de labio, uel naso, uel uerbum quidem habet. Sed ad peruersionem, non contractionem, omnia potius traducere expedit: quoniam hæc ad conuulsionem referri possunt. Sed Galenus resolutionis meminit parum apposite in acutis: nam & si fiat (fieri enim potest) non tamen mors sequetur ex hoc, est enim colliquationis, non siccitatis effectus, neque ut causa perimere potest, uelut conuulsio. Conuulsio enim ut causa occidit delyrium, aut nõ uidere solum, ut signum: resolutio neutro modo, aut uix, uelut in apoplexia. Cum uerò simile quippiam scribatur in Quarta Aphorismorum, cum dixit: In febre non intermittente si labrum, uel palpebra, uel supercilium, uel oculus, uel nasus peruertatur, uel non uideat, uel non audiat, iam debili corpore, quicquid horum euenerit, iam mors proxima est. Discrepat multum à dictis hic (addendo supercilium, & non uidere, uel audire. Sed hæc non ad rem.) quod supponat, uires esse imbecilles. quod indicat, apertè Galenum non rectè interpretari, hæc prouenire ab imbecillitate uirium: neque enim necesse esset hoc addere. uel saltem incomposita redderetur oratio.

Idem cum præcedente.

LEthale est etiam, habere labia resoluta, & pendentia, & frigida, & albicantia facta.

COMMENTARIVS.

Hoc totum deest, ut liquet in Galeni textu illo, ut puto oblito ob similitudinem præcedẽtis θανατώδεσ δὲ καὶ χείλεα ἀπολυόμενα, καὶ κρεμάμενα, καὶ ψυχρὰ, καὶ ἔκλευκα γινόμενα. In labia plurimæ uenæ desinunt, & tenuißima cutis est, unde ex quauis causa erumpere sanguis solet. Sunt in illis musculi, numero duodecim: sed quatuor proprij adeò permistè inuicem, ut uix distingui queant: insuper fungosa quædam substantia, qua oßibus mandibulæ coniunguntur, ut Vesalius docet (lib. 2. cap. 13. & 14.) Cum ergo resoluuntur Primùm, nec sint natura ponderosa, id potius ex conuulsione accidit, aut summa omnino imbecillitate. Si uerò pendeant, differunt à resolutis: quoniam in illis uidentur cadere. pendula autem à κρημέω, quod est suspendo, quasi suspensa. Et hoc est contractionis genus leue. Et resoluto oppositum. neque obliqua sunt, sed uersus principium respiciunt, seu reflectuntur: absunt autem non parum à dentibus ut illi detegantur. χεῖλοσ labium labrumùe significat. Propriè quidem oris, sed impropriè de labris uulnerum. tertio de Ira (Com. 7.) Sed labium apud latinos solum de homine dicitur: labrum etiam de uasorum margine: labiaq; plurali numero, raro singulari. Verùm ut dixi, Græcè uno nomine significantur. nam ἄμβιξ & si significet labrum, tamen ollæ tantum. Differunt etiam apud latinos: quoniam labium de parte solum, quæ mobilis est, dicitur circum os: labrum de eo, etiam quod est annexum. Cæsar de bello Gallico (lib. 5.) Omni parte corporis rasa præter caput, & labrum superius. labia tamen dicuntur etiam de ulceribus, & non labra. Vt cumq; sit, nunc de oris labijs intelligimus. Videamus ergo, cum quo habeant consensum. cum iecore, ob sanguinis copiam, cum cerebro, ob musculos, & cum uentriculo. Dicebat Galenus Primo Prorrhiticorum (Com. 30. Idem 2. de Victu in acutis Com 44.) ob id labium inferius tremit in uomituris, quòd tunica illius una est cum tunica uentriculi, ideò cum uentriculus mordetur, & uellitur, ac agitatur, labium inferius tremit. Tunica autem labij superioris manifestè eadem est cum tunica pallati, quæ est eadem tunicæ gargareonis, seu collumellæ.

Constat

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Constat autem, illam cerebro esse affinem, cùm in eam degenerent nerui quartiparis cerebri, ut docet Vesalius (lib. 4. cap. 7. & in fig. 2.) adeò ut magnũ consensum cum cerebro habeat. Porrò de labiorũ constructione Galenus agit quarto Anatomicarum Aggreßionum (cap. 3.) ubi docet, eam constructionem esse admirandam ob motuum, tc substantiæ singularem quandã præstantiam: ad quæ ueniũt excedentium propaginibus, scilicet neruis tertijparis nerui, quibus motũ, & sensus uim adipiscuntur: ad superius, ex superioribus, ad inferius, ex inferioribus. Docet autem Galenus secundo de Differẽtijs (cap. 11.) febrium materiam, quæ ad labra defertur, ex capite descendere, non minus, quàm illam, quæ ad aures, uel oculos uenit.

Sed cadit dubitatio: quoniam Galenus tertio Prognosticorum (Com. 30.) uult, quòd uentriculi tunica sit eadem cum tunica palati: etiam & ob id labia tremant. Vide quarto contradicentium (44.)

Notandum, quòd bilis in uentriculo significatur per motum labij inferioris uomitum, non solũ præsentem, sed etiam multò post futurum: sicut apparuit in Cherione, Tertio Epidemiorũ (Lang. 5. prin. ordi.) cui non solum labium inferius tremuit, & maximè, sed etiam totum caput in tertia die, & uomuit biliosa, tamen solum die sextadecima. Et clarum est, signum hoc fuisse salubre: quia ostendit, materiam biliosam fuisse contentã in cauitate uẽtriculi. Verũ, ut ad rẽ reuertar, Galenus in libro de Causis morborũ (ca. 7.) dicit, quòd in elephantiasi labra crassa fiũt, et nares resimæ fiũt, et aures extenuãtur. Sed in tabificis nares acutæ euadũt oculi caui, & tẽpora collapsa. hæc igitur fuerit nitio iecoris. Quoniã cũ totum corpus communicet, & membra principalia ad omnia alia membra mittant partes, quæ illis inseruiunt: non solum considerare oportet partem patientem, cum quo communicet, sed quale sit genus affectus. Velut si labia patiantur, oportet considerare, quod tunica conueniunt cum uentriculo, nerui cum cerebro, & uenis cum iecore. Ergo si tremant, significãt affectum uentriculi. Si distorqueantur, neruorum & cerebri. quia distortio fit à conuulsione si impallescant, aut alba fiant, facultatem iecoris extinctam. Atq; id eo signum primum non non est nec lethale, nec graue: secundum graue, sed non lethale: tertium graue, & lethale. Nam si labra conuellantur, dicebat Galenus Tertio de locis, Affectis (cap. 6.) necesse est, quod nerui anterioris partis cerebri sint conuulsi. At nerui anterioris partis si conuellantur, deterius est, quàm si spinalis medullæ: tum quia molliores sunt: tum quia ibi cerebrum mollius est. Ideo hoc est periculosißimum. Ob hæc ergo dixit Hippocrates: Labiorum contractionem, aut obliquitatem, pallorem, liuorem, lethalia esse signa. At uerò hæc tantò sunt utiliora scitu, quantò sunt euidentiora. Et hæc licet à Celso exponãtur (lib. 1. cap. 6.) tamen pallor labij constans est ualde malum signum. Meminit & posterioris partis quarta Aphorismorum. 49.)

PROGNOSTICON XVI.

DEcumbentem ægrotũ à Medico deprehendi conuenit in latus dextrum aut sinistrũ, & manus, & collum, & crura modicè inflexa habentem, & totum corpus flexibile situm. Ita enim plurimi ex sanis decumbunt. Optimi autem sunt decubitus, qui sanorum decubitibus similes existunt.

COMMENTARIVS.

Pro intellectu eorum, quæ dicuntur, necesse est, intelligere sensum totius sententiæ, quæ habetur à Galeno Primo de Motu musculorum. (cap. ult.) Verùm ante hæc scire quædam necesse, quæ ille præponit. & cùm facillima sint ambigua prolixitate reddit difficillima. Primum igitur est, quod continet quinque capita, ut uix unum intelligere poßis, nõ omnibus intellectis, scilicet unumquemq; musculum trahere uersus principium suum, un de uirtutem animalem recipit per tendonem omnino, uel fermè semper, qui annectitur membro, quod attrahitur: idq; ex dissectione, & ratione conspicuum est. nec unquam cessante motu hoc experimentum docet cum præcisis musculis interioribus, puta (uocat interiores Galenus, ne putet aliquid magnũ esse partis illius, in quam manus sinuatur ut uole) manus perpetuò extendatur. Et si alia manus inflectatur continuò, ubi destiteris redit similiter præcisis, exterioribus contrà inflectitur: & si manum reducas, altera manu extendendo, cõtinuè tamen inflectitur: ut cõstet in actione perpetua utrosq; esse, & exteriores musculos semper extendere, interiores semper contrahere. id enim liquido sic intelligenti externum atq; internum ex sola uocum ratione apparet, ut etiã

quintum: scilicet quòd dum unius musculus contrahitur, alter necessariò extenditur: ut contracto interiore exterior extenditur. & uicißim contraria ratione. Quibus iam intellectis sextũ exoritur: scilicet ut musculus duorũ motuum sit causa. unius quidem per se, alterius uerò ex cõsequentia. Non autem per se, ueluti musculus internus per se quidem causa est contractionis digiti, causa uerò per accidens (ut dici solet) extensionis. Nam nisi cõtractus iam esset digitus, ab exteriore non posset extendi. Ex quo etiam sequitur, quòd membri eiusdem dum tenditur, contracto exteriore interior tantum extenditur, quantum exterior, dum contrahitur interior, à medio situ.

Sunt præter hæc duo alia consideranda. Vnum quòd ratione patet, scilicet motum esse mẽbri, & musculi etiam, sed non membri à musculo: & est motus, quo membrum decidit ad inferiora sua grauitate. quo decidente, dubiũ non est, etiam musculum decidere, atque ideo loco moueri: non tamen membrum à musculo mouetur, sed à natura elementari: uelut cum fatigaris, brachia sponte decidunt, aut cum quis ex saltu decidit in terram. mouentur enim membra sponte, non ab ullo musculo, musculi quoq; secum. Sed & quasi contraria ratio, ne, dum quis continet brachiũ extentum, laborant musculi ex aduerso utrinq;, ut eum brachium quiescat, moueantur ipsi musculi. hoc Galenus uult. Sed aliud est moueri, aliud agere. non enim rectè dicit in hoc, quòd moueãtur, sed rectè, quòd agant. Si enim ut eò retrahatur, moti sunt: iam cum retractum est ad eam extensionem, finis est motus. finis autem motus est quies. Rursus si mouentur uel alio motu, quam loci (hoc autem perabsurdum) aut secundum locum. at locum non mutant: non igitur ullo modo mouentur. Hoc autem illi contigit, quod durum uidebatur fateri quòd agerent, & non mouerentur, & quòd quies motu esset magis laboriosa: quorũ tamen utrunq; uerum est. etenim quies, quæ est contra naturam, & dum res est extra locum suum, aut situm laboriosior est ipso motu, etiã præter naturam. Vt cum lapis in aere quiescit, antequam descẽdat sursum proiectus. illa enim quies est magis præter naturam, quàm motus, quo sursum ferebatur. Porrò facultas animalis efficit tria. Cum enim musculi breuitate sua secundum naturam contrahant membrũ ad partem unam exteriores extendendo, interiores flectendo: facultas animalis dilatando cõtrahit longè magis, puta internum flectendo, & externum angustiorem faciendo producit, ut ab extensione non lædatur, nec molesta illi sit, tertiò ut uoluntati pareat. Vnde omnis contractio distentioq; motus quidam est compositus reluctante aduerso musculo: sed mitiùs longè, quam per breuitatem facturus esset, adiuuante animi ui, quæ in unum motum tota conspirat, tanquã in finem intentum. At uerò, cur cõtractio musculo magis naturalis sit extensione ualde, malè demõstrat: scilicet quòd magis contrahatur, membrum quàm extendatur. confundit contractionem membri, quæ tanta est, quanta extensio, nõ maior, ut ipse dicit, cum extensione musculi, quæ sanè minor est, quandoquidem musculus naturaliter contrahatur magis, quàm extendatur: quia extensus est, dum medio in situ membrum manet. Verùm propria ratio nõ est hæc, ut dixi, sed quòd ab anima fit attractio. principium autem animæ est à principio musculi.

His ergo suppositis, omnis musculus quauis ratione laborat, & quouis situ postquam in naturali laborat: sed in eo minus, quã omni alio. Verùm uires, ut ualidæ sunt, læsionem minùs sentiunt: ut imbecilliores magis. Quo fit, ut dũ imbecilles sunt uires, nullus situs diu placere posßit: laboriosum tamen id est qui fit cum magna extensione musculorum, seu internorum, seu externorum sustinere omnino nequeant. Est autem laboriosißimus etiam qui contra nititur ponderi corporis: corpora autem naturaliter ob latitudinem dorsi supina manent. unde decubitus in latus laboriosus est magis, quã supinus: & contractis cruribus magis, quàm extensis. Dixi enim quòd figura naturalis est cum extensione, cum uterque musculus æqualiter tenditur, ut in mortuis: naturalis autem, ut homo uiuit, quæ est ceruice brachijs & crurib. paulum contractis. Hippocrati autem sufficit, quod illud probet ex sanorum consuetudine. nam illa figura maximè indicat sanitatem quæ sanis etiam maximè est familiaris. Verùm Galenus id ratione conatur demonstrare. Idq; enumerando illarum coniecturas, seu causas, seu species: quod licet facere, cum rem ex diuisione comprehendimus, existimamusq; ualidas esse illas ad confirmandum propositum. & primæ quidem quinq; satis apertè sunt: quarum prima, quæ quinto loco ponitur, fundamentum alijs præbet. Ea autem est figuram etiam mediã aliquando mutare desideramus: ergo multò magis extremæ laboriosæ sunt. secunda & tertia in extremis non possumus conquiescere, in medijs conquiescimus. quarta & quinta secundæ

& tertiæ rationem reddunt: ſcilicet, quòd extremæ dolorem afferunt, mediæ non ita. ergo extrema figura ſeu contractio ſeu diſtentio naturalis non eſt. Sexta ratio erat obſcura uitio ſcripturæ: & eſt, ut dixi, quòd omnis corporis figura imbecilliſſimis ægrotis moleſta: ſupple quæ eſt animalis. ideo conuertuntur ægri in hoc caſu in naturalem, quæ ſupina eſt.

Et totum corpus flexile. Hæc eſt quarta pars, quæ flectitur in homine, ſcilicet dorſum: quo ſcilicet incuruato, totum corpus dicitur incuruari & maximè in partibus circa lumbos. Ideo explicauit manus, id eſt, brachia, in quibus humeri cubiti, & manus etiam. propterea de manibus dixit: Quia illud erat magis mirabile (crura intelligite, & coxendices, & genua, & talus) ut etiam pedes aliquo modo reclinentur, & collum ob caput: & demum lumbi cum dorſo. hoc intellexit per totum corpus ſermone communi.

Galenus hac in parte docet continuitatem, primò cum antecedentibus: quoniam dixerat, oportere ſigna lethalia ſumi à toto, qualia ſunt à decubitu. ſed quia, ut dixerat, lethalia ſunt aduerſa maximè naturalibus, non poterat ſciri decubitus lethalis, & maximè contrarius naturali, niſi naturalem priùs, qualis eſſet, conſideremus. Hic enim non ut uultus à ſolo aſpectu dignoſci poterat, ſed doctrina indigebat. propterea illũ deſcripſit Hippocrates. Ad demonſtrandum autem, quòd eſſet naturalis, utitur Epilogiſmo (qui qualis ſit, oſtenſum eſt ſuperiùs) dicens: Quia talis eſt conſuetus ſanis. ergo naturalis, & optimus. Demum adijcit, non ſimpliciter eſſe neceſſarium, ut æger ſic cubet, ſed ut inueniatur à Medico in hoc ſtatu: id eſt, cùm æger ſe componit, quæ utinam diceret. omittit enim ſemper potiſſimam partem, ut tota oratio, ut iacet, accepta, nullum habeat ſenſum, quo uideatur admirabilior. Nam quæ diuinatio eſt, aut quomodo caſui innitemur, ſi æger tota die molliter cubauerit, deinde dum medicus aduenit illum ſecus cubantem inueniat? Tandem uel non intellexit Hippocratem, uel declarare non ſciuit. Eſt autem hoc: quoniam ſi cum medicus aduenit ita cubet æger, ſignum eſt & quòd mente ualet, quia ſe compoſuit: & quòd uires ualidæ ſunt. ſi autem non ſe compoſuit, nullum neceſſe eſt cõtrarium horum ſequi: nec quòd uires ſint imbecillæ, nec quòd æger non ualeat. Sed interrogare oportet (dicitq; hoc faciendum eſſe ſemper, ſcilicet in ſignis, quæ ſunt præter naturam, non contra naturam: nam rideretur medicus, ſi, dum efflat æger animam, interrogaret, an ſic conſueſſet) an hoc ſit conſuetum ægro, dum eſt ſanus, an non? Si ſit conſuetum, nihil mali ex hoc timendum: neq; de imbecillitate, cum ſit cõſuetus decubitus: neque de delirio, cum ſoleant ægri ſe componere ad conſuetum, & ſolitum decubitum: non autem ad optimum, quem etiam, qualis ſit, neſciant. Demum declarat mollem pro flexili: ſed ut ille,

——— Alchitras dic eſſe cauillam,
Quæ tenet allidadam cum ualdagora ſociatam.

Scilicet per hyperbolicam, ut ab illa plurimum diſtet. Eſt autem hyperbole ſuper excadens comparatio, tropuſq;, ut Quintilianus docet: uelut apud Pindarum in hymno, ne diſcedam ab Hippocrate omnino, cum Herculis impetum Meropas ex Coo inſula expellentis deſcribit: ubi illum aſſimilat fulmini. Sed hymni periere, ſuperſunt ſolum Odæ. In fine tamen Iſthmorum meminit huius, dicens: Hercules auxilio Telamonis expulit Meropas: ubi per Meropas Coos explanator exponit, ut Leonicetus in ſcholijs docet. Ergo, dicit Galen. oportet, ut in molli decubitu neutra hyperbolica, id eſt, extrema figura, ſeu extenſionis, ſeu contractionis adſit.

Illud potius quærendum erat, & eſt dignum dubitatione, quod in tot locis, dum Galenus de muſculis loquitur, prætermiſit: ſcilicet, quare quòd cum decubitus eſt ſupinus, conueniat imbecilliſſimis, cur non magis conueniat alijs ægris, cum ſit ſecundum naturam: & etiam ſanis. Propterea dico, quòd talis decubitus nullis mẽbris confert, præterquã oculis: nam calefacit lumbos qui facilè incaleſcunt, nec tamen ſunt aſſueti calori. Nam ſub ſpinali medulla uena eſt, & arteria magna, quæ facilè inflammantur: & ideo etiam totum corpus, & maximè renes incaleſcunt. Secundò incaleſcit ſpinalis medulla & omnia membra mollia, & exanguia, quaſi liqueſcunt huiuſmodi calore: & totum corpus redditur laxum. Tertium detrimẽtum eſt, quòd pulmo magis comprimitur: & ideo homo ſentit quandam difficultatem in ſpirando. Quartum eſt, quòd pituita non poteſt deſcendere ad nares, ſed deſcendit ad guttur, uel ad gulam, & ad os, non leui noxa. Et ideo dicebat Princeps Tertia primi (Doct. 2. cap. 9.) Decubitus ſupinus præparat ad Apoplexiam paralyſim, & incubum: quia omnia excrementa retinet, & ad partem poſteriorem præcipitat, ubi nullus patet exitus. Quintum eſt, quòd operatio iuxta

uires

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

uires est delectabilis. & hoc est maximum: tum propter consuetudinem (consueta enim grata sunt) tum ob reparandas uires: tum quia natura sentit uoluptatem excernendo excrementa tertiæ coctionis, quæ titillant, & stimulãt. Et quòd sit uerum, uidemus quòd homines, quando sunt delassati à laboribus, proijciunt se supinos, & extẽdunt crura: quia tunc maior est noxa ex decubitu in latus, & contractis membris, quàm sit utilitas ex his, quæ dicta sunt propter imbecillitatem uirium. quatenus ergo homo uiget, adeo ut maior sit utilitas ex his, quæ dicta sunt, quàm iactura uirium, iuuat decumbere, ut dicit Hippocrates: cum uerò maior est iactura propter uires imbecilles, quàm sit utilitas illa, tunc magis iuuat decumbere supinum. Et de hoc decubitu specialiter in uno quoq; morbo tractat Oribasius ex Anthyllide (lib. 6. Collect. cap. 1.) Et generalis ratio constat in hoc, quòd decubitus in partem quamcunq; laborantem est signũ bonum: quia significat, quòd fert. & causa bona, quia cõcoquit: ut in uentriculo imbecilli super sinistrum latus: & in abscessu iecoris super dextrum. Hoc autem in spõtinis morbis, & inuiolentis, etiam cùm non amplius materia fluit: nã ab initio hæmorrhosagias concitat, & fluxiones auget. Ergo decubitus talis, qualem describit Hippocrates, declarat uires esse ualidas & ideo spem bonam. Ex quo patet, quòd quatuor sunt decubitus in latus. & contractis partibus, qui optimus est: & supinus extensis membris & expansis, qui est pessimus: & supinus collectis membris, & in latus expansis, & extensis, qui sunt medij. quis autem horum sit deterior, infrà declarabitur. Cũ autem dixit, super latus dextrum, aut sinistrum, uidetur quoquomodo dextrum sinistro prætulisse.

PROGNOSTICON XVII. XVIII. & XVIIII.

AT uerò supinum iacere, & manus & collum, & crura extenta habere, minùs bonum est. Si uerò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur, magis horrẽdum est. Si uerò nudos quoque pedes habere cõperiatur, nec admodum calidos, & manus, & collum, ac crura inæqualiter disiecta, ac nuda, malum est. anxietatem enim significat.

COMMENTARIVS.

Proposui hæc simul iuncta: quia Hippocrates Græcè iuncta legit, & etiam ordinem in eis seruat. primum enim proponit, minùs bonum: deinde dicit, magis horrendum esse: tertiò malum absolutè pronunciat. itaq; & ex ordine & coniunctione καὶ declaratur hæc tria signa debere legi coniunctim, ita quòd secũdum præsupponat primum & tertium ambo præcedentia. Galenus hac in parte arguit Hippocratem, dicens: Quomodo cõuenit illud (minus bonum) cum sit malum, ut dicit se ostendisse: & etiam, quia Hippocrates dicit, magis horrẽdum, seu maiore cum periculo, Græcè δεινότερον, quod est grauiùs seu terribiliùs. Et certè Galenus non magnifacit significatum uerbi illius, sed quòd comparatiuè loquatur: siquidem comparatiuum præsupponit positiuum. oportet igitur aliquid dixisse in eo uerbo (minus bonum est,) seu significasse. Inde subijcit illa uerba parum digna Hippocrate, & impudenter prolata scilicet ut qui negligentiùs loquatur de eis, cum utrisq; conferre possint, quemadmodũ hic facit Hippocrates: quæ uerba tamen non sunt in Aldino codice Græco. sed ab illis (cæterum ut id bonum nõ sit) nihil amplius est. Dicit etiã Galenus se ostendisse, decubitum supinum esse malum. sed hoc uti ostenderit, non facile est dicere, nisi intelligamus in secundo de motu Musculorũ (cap. 4.) ubi meminit præsentis loci: sed qualis demonstratio, uidebitur in explicatione. At postmodũ uult tueri Hippocratem, tãquam omnia hæc posuerit, ut signa neutra, uel parui momẽti, quòd ex cõsuetudine talia esse possint: at hac excusatione non indiget Hippocrates, qui iam hoc dixerit in alijs signis, quæ tamẽ nõ numerat inter indifferẽtia. Est uerò locus alius satis ad huius intellectum ex Galeno, quomodo huiusmodi decubitus sit ualde malus. Verba illius sunt in lib. de Tremore & rigore (cap. 4.) hæc: Hæc sanè & Hippocrates asserebat. Si uerò præceps agitur, & à lecto ad pedes delabitur, grauius periculum minatur. Nam ad pedes sublabi decũbentem, uirtutis extremæ imbecillis nota est firmißima. Stare etenim aut sedere, aut surgere non posse, graue quidem: sed minus graue periculũ minuit. quippe multi ægrotantium ad hæc deueniũt desinuntq;, ad extremam nõdum imbecillitatem prolapsi. At decumbere non posse uiuentis modò: sed hic quoq; tanquã mortuum & inanimatũ corpus deorsum ferri, extremũ malũ fatetur. Hic plus dicit Galenus, quàm uelit Hippocrates: nec ad illius mentem. Porrò sententia Hippocratis non est eiusmodi, & clara est: sed Galenus totam confundit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Vult ergo decubitũ significare super robur aut imbecillitatẽ animalis facultatis. Ergo hæc imbecillitas, cum ab ea facultate proueniat, nũquam lethalis est: quia neq; per uiam causæ, cũ ad illam facultatem non pertineat concoctio, nec etiam uita: igitur illa imbecillitas non est signum ualde malum, nisi ratione causæ: scilicet cum fuerit ratione morbi. at secus, cũ poßit prouenire infinitis ex causis, uel natura, uel tempore, uel à re præter naturam: ideo dixit Hippocrates, quòd talis decubitus non est adeo bonus ut primus. Imbecillitas autem, quæ est uirtutis naturalis, non solum est signum, sed causa mortis: quia interim materia non coquitur. Similiter imbecillitas uitalis facultatis est mala, non solum ut signum, sed ut causa: quoniam calor ille non adiuuat facultatem naturalem ut debet. ideo humores corrumpuntur, & homo perit. At facultas animalis, nec est principalis in coctione, neq; auxiliatrix coctionis, ideo potest esse imbecillis & tamen seruari æger: & ualida, & tamen perire. Et hoc est, quòd multi decipiũtur uidentes ægros, qui uix possunt se mouere, & tamen seruantur. alios, qui loquuntur, & ut sani ratione constant, & tamen moriuntur etiã breui: quod non apparet de facultate uitali, nisi rarißimè, & de naturali adhuc rarius. Et siquis obijciat, quòd ob respirationem peribit æger, suffocato homine, cum illa facultas fuerit imbecillis? Dico, quod Hippocrates ob id ponit tres ordines huius imbecillitatis. & in primo dicit, quòd solum non est adeo bonum signum: in secũdo non dicit malum, sed quod est grauius, seu magis horrendum. multa enim sunt mala non horrenda, ut mors naturalis: alia sunt horrenda, & non mala ut incidere in Principẽ, quẽ aliquis grauiter offenderit: ubi subsequatur alia, sunt horrenda & mala ut si laceretur captiuus iussu illius Principis. ergo imbecillitas magna facultatis animalis est signum per se horrendũ, non tamen malum, ubi contingat ab alia causa, quæ sit contra naturam. Sed cum fuerit coniuncta cum causa contra naturã, tunc necessessariò est mala, ut in tertio exemplo. Ad id de suffocatione respondetur ex Galeno ipso (2. Aphorr. Comm. 42) quòd natura in quauis imbecillitate illius facultatis modò nõ extrema, quicquid reseruatum fuerit ex uiribus eius, id totum traducit ad motum pectoris. Ergo in hac facultate appellat signa mala, quoties illa imbecillitas fit à morbo, uel coniunctis illis. Videamus modo singula.

Dicit ergo primùm, quòd si patiens iaceat supinus, hoc est contrarium eius, quod est in latus, & extentis bracchijs, cruribus, ac ceruice, quòd hoc est minus bonum: quia ita iacent defatigati, & in decubitus illorum. ergo proportio talis decubitus ad optimum est, uelut defatigati ad robustum: quare non debet dici periculosus: & maximè, quòd sit decubitus calore multo laborantium. at qui acuto morbo ægrotant, magnum æstum patiuntur: ideo in iuuene & æstate non est admiratione dignum, quòd sic decumbat æger. De hoc decubitu contracto dicebat Philosophus sexta Problematum (3.) quòd diligitur à natura ob coctionem meliorem: & quoniam flatibus locus magis patet, & sunt ueræ causæ, cum etiam adiungat consuetudinem. Gaudet enim natura consuetis: quòd si ualde debilis sit, læditur ex illo paruo labore continendi musculos contractos: sed si etiam sit imbecillior, à minimo etiam fatigatur, qui est continendi corpus, ne ruat, & eligit, cum tot incommodis casum corporis ad pedes. electio autem naturæ, cũ cognitione careat, est neceßitas. Quia ergo omnis hæc ratio pendet à consuetudine, cauere diligentißimè oportet, ne ab illa decipiamur, & maximè in pueris parum moratis, coq; magis infantibus: quia decubitus supinus & ad pedes est secundum naturam alius est ex bona & decenti institutione. Meminit huius sententiæ Hippocrates sexto Epidemiorum (Par. 1.) Distinctio corporis articulorumq; durities, & æger ipse dissolutus, & confractiones articulorum malæ. Vbi uides, cur non adijciat (lethale.)

Secundus ordo est, ut præter decubitum supinum & extentis membris, etiam pronus fiat, & delecto delabatur ad pedes. Hoc significat maiorem imbecillitatem: quia non potest continere se in recto situ, neque etiam ex obliquo, quin in pedes delabatur. quorum hoc secũdum conuenit mortuis: primum autem conuenit, quatenus uiuit, & mouetur. Nam mortui si rectè statuantur, non inclinantur in aliquam partem Ea tamen uerba, εἰ δὲ καὶ προπετὴς γένοιτο meliùs & ex re interpretarer, si uerò etiã præceps fiat, id est, iaceat, & de lecto, id est, puluinari delabatur ad pedes: nã supini proni esse non possunt. & προπετὴς magis significat præcipitem, quàm pronum: tunc sententia maximè congruet experimento. decidunt enim ex puluinari ad solum morientes, sed etiam mortui, quòd puluinar sit altius: ideo & inflectunt collum & faciem uersus pectus. & hoc est proprium signum maximè imbecillitatis. Notandum, quòd talis præcipitatio est exigua, & uix dignoscitur:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

tur: quia coguntur inflectere caput, nisi cùm sunt in actu moriendi: tunc enim est manifesta. & ideo non est malum signum tunc, cum sit obscura: nam de secunda non loquitur, ne uideatur absurdus. Et ideo est hoc signum non uulgare, cum tamen significet morbum aliquem: neq; symptoma, aut causam morbi: ideo ponitur pro horrẽdo signo, siquidẽ si fiat ex causa morbi est lethale ualde si non coniungatur, non est lethale, propter causas dictas.

„ ⁂ Tertius ordo est, ut nudos cum his omnibus „ pedes habere comperiatur, nec admodum calidos, & manus, & collum, & crura inæqualiter disiecta, ac nuda, malum est: anxietatem enim significat. *Hic tertius modus est cũ morboso affectu: siquidem pedes non habere ualde calidos, & detegere illos, significat febrem mali moris, & anxietatem. Ob id dicebat Hippocrates quarto de Victu in Acutis (Ter. 39. & 40.) pedes habere frigidos non est malum: quia potest esse signum accessionis morbi: si autem morbus sit in declinatione, tunc pedes erunt calidiores reliquo corpore. Cum uerò non sunt calidiores reliquo corpore, febris est in augmento: propterea abstinere iubet eos à cibo. Igitur pedes non multum calidi in morbo acuto significant aut illum esse in augmento, si adsit accessio: uel ob Phlegmonem interiorem, aut uelut in lipyrijs uelut quarta Aphorismorum (Comm. 48.) uel cum homo iam incipit mori extincto calore innato, aut omnino ob exteriorem causam. quicquid horum fuerit est signũ haud bonum, & aliud significans, quàm imbecillitatem facultatis animalis. Similiter & crura multò magis adiuuant & manus: sed solæ non possunt ob cõsuetudinem magnum malum significare. Significare etiam possunt delyrij initium, cum hæc ab omnino sana mente citra impudentiam fieri nõ soleant. Dicebat Galenus septima Aphorismorum (Com. 1.) In morbis diuturnis & qui sine febre sunt, tum uerò in sene & hyeme extrema frigere non est absurdum. Cum uerò dixit (disiecta inæqualiter) intelligit, quòd id significat anxietatem, quæ cogit iactare se & membra, qua si dispergere: nam quæ à natura fiunt, non coacta solent esse ordinata. Cum ergo hoc non fiat à calore externo ob pedes, qui non sunt ualde calidi, necesse est, ut fiat uel ob prauitatem occultæ qualitatis morbi, sicut etiam ob multitudinem materiæ: aut ob calorem febris contractum ad interiora.*

Galenus autem reducit huiusmodi symptomata aliquando ad rationem morum: & ideo uult esse considerandam mollitiem patientis, aut patientiam. nam si patiens fuerit ualde mollis parum horrenda sunt. eadem ratione dicam, si petulans aut stultus: contrà hæc horrenda erunt, cum fuerit prudens, uerecundus, & patiens. Adijcit etiam, quòd si præsente Medico hæc agat æger, signum est, quod fit ob uitium oris uentriculi, uel ob uirium imbecillitatem: sed de uentriculo satis uerè dictum est. sed & propter animi tristitiam & uterinos affectus hoc accidere uidi: possunt & alia esse. Sed de uirium imbecillitate docui, quòd προπετὴν & decubitum supinum facere potest: Distractionem autem membrorum aut iactationem quomodo facere posse illi in mentem uenerit, non queo intelligere Id tamen utile est, quòd anxietas magna præcipuè est symptoma morborum afficiẽtium os uentriculi, si non sit ex tristitia ut quotidianæ. Vnde secundo de Victu in acutis (Com. 22.) inquit: Quibus uentriculus cibis grauatur, inquies superuenit: quod uerum est & de acri humore. & sunt febres quædam, quibus hoc est proprium ut in quarto eiusdem (Tex. 47.) uocat Interpres ibi implacidas.

PROGNOSTICON XX. & XXI.

Lethale est & hiantem semper dormire: & crura supini iacentis ualde incuruata esse, ac complicata.

COMMENTARIVS.

Cum dixisset de tertio modo, quòd sit malũ: subijcit modo signum lethale, quod non ex imbecillitate oritur: tum quia illud non potest tantam significare imbecillitatem, ut sit signum mortis: tum quia os conclusum manet naturaliter, & aperitur ac clauditur musculis. Sed mittamus hoc, primumq; quæramus, quanta mala afferat hiatus oris in somno: deinde quot modis fiat: demum quomodo sit lethalis. Ergo primũ damnum est ex siti sexto Epidemiorum (Par. 3. Tex. 33.) Ad sitim tollendam os claudere. Secundum est, quòd lingua denigratur & exiccatur: unde corrumpitur gustus, & uentriculus uitiatur. ideo qui dormiunt ore aperto, fermè semper habent linguam fœdam. Tertium est, quòd tempore hyemis debilitatur pulmo, & uentriculus. uentriculus: quia exanguis & omne exangue læditur à frigido: pulmo: quia illi frigus est inimicũ, decimatertij (Trac. 1. cap. 3.) quartũ est, quòd dentes læduntur ab aere frigido, & incurrunt dolores ob hoc: & exiccatur id, quod

est circa illos, ex humido, quod eos tutatur. Quintũ est ingressus rerum malarũ, præcipuè serpentium: sicut narrat Hippocrates in quinto Epidem. (Pag. 11.) de adolescente, qui multo mero ebibito in loco quodam dormiebat supinus aperto ore, per cuius os ingressus est serpẽs, qui uocatur Argeus, hunc, cũ loqui non posset, dentibus stridens deuorauit: sic ille in uentriculum ingressus est. cuius descensum sequutus est dolor magnus, & strangulatio, & iactatio manuum, inde conuulsio: atq; sic mortuus est. Circa quod notandum est, quòd quidam deuorant serpẽtes paruos etiã, & manent per aliquot annos cum uita: non uita, sed infelicißimi torquentur. nec si interficiatur serpens, quod facile esset, potu diptami, aut corticis fraxini cũ aceto uel lacte multo, non tamen poßunt euadere: quia nec uomitu, nec per aluũ res adeo lõga, & sinuosa, potest exprimi. Ob id unũ est præsidiũ, macerare patientẽ fame, & suspẽdere illũ pronũ à pedib. non rectè: nã suffocaretur ex lõga mora, quam perpeti cogũtur, ita ut manibus adhæreãt margini lecti, ut se recreare poßint. inde supposito uase pleno lacte, aut uini dulcis, quod etiam magis appetũt serpẽtes, exspectare illius exitũ, & patienter: & ubi exierit, statim soluto uinculo, sensim demittere ipsum in lectũ, optimis odoribus recreando, & cõtegendo leuiter. Ideo tales casus accidunt ex somno, ore aperto, in locis humilibus post potũ uini, cuius odore serpẽtes alliciuntur: uelut dicebat Galen. undecimo de simplicibus Medicamẽtis (cap. 2.) præsertim æstate media, cũ serpentes sitibundi sunt, & iuxta hederam, cuius opacitatem libenter sequuntur et maximè, ut lateant. Quomodo autẽ contingat hiare os per somnũ? dico, quòd tribus ex causis. prima est consuetudo. secunda est, cũ nares obstruuntur: nam cũ necesse sit hominem interim respirare, cogitur impedita nariũ uia apertum os tenere. tertia causa est, cũ musculus temporalis, qui ad maxillã tẽdit inferiorẽ, aut resolutus est, aut præcisus, aut uires imbecillesnimis, aut contrà ille, qui aperit, conuulsus, non potest homo claudere os. Horũ musculorũ cõstructionẽ tradebat Galen. undecimo de Vsu partiũ (ca. 5. & 20.) & Ves. li. 2. (ca. 15.) ubi dicta Galeni ex codẽ reprehẽdit. Oriũtur ergo ex temporibus, descendunt sub osse iugali, quod exterius gibbũ est, interius cauũ, ut musculũ hũc tegat: &, ut tutũ reddat, sine medulla est, & latũ ad pomũ maxillæ tenuè uersus tẽpora. Neq; ergo sæpius accidit hæc oris dilatatio ex imbecillitate superiorũ, & concludentiũ os musculorũ, quã conuulsione inferiorũ, qui non sub iugali osse fir[...]ur, sed in maxilla positi sunt inferiore. Cuius rei testimoniũ ego fero, qui anno M.D.XXIIII. scilicet ab hinc XLI. die Natalis Domini hãc expertus sum conuulsionẽ, ut non poßẽ os claudere. & erat sine dolore. Vnde notate, quòd cum musculus conuellitur, non nisi quantum est spaciũ, quo mouere potest mẽbrum sanũ, non affert dolorem: ut de hoc musculo, qui mouit mãdibulã. nam neq; ipse supra modũ factus breuis erat: neque qui ad oppositam partẽ, longior, quàm ferre posset. Similiter Natura apposuit musculos aperientes mandibulam, non, ut aperiretur, (hoc enim grauitate sola consequi poterat) sed ut quantum oporteret, primùm aperire posset: Et ut rectè contineret apertã: demum ut omnino cum uellemus. De tertio dico, quod uerisimilius est intelligere Hippocratem de cõuulsione, quàm imbecillitate: ostendunt uerba cõiuncta, Et crura supini esse ualde complicata atq; coniuncta. Quid enim ad imbecillitatem complicata crura ac cõiuncta, imò mortuorũ crura sunt extensa, & diuaricata, nisi illorum, qui in tormentis moriuntur, aut ex uulneribus? Præterea si possunt cõtrahere crura, multò magis & mãdibulam inferiorem. nunquam enim ob solã imbecillitatẽ contingit, ut homo adeò debilis possit cõtrahere crura: sed & hiatus ille fit indies maior & ideo à siccitate. nam si imbecillitate, statim fieret maximus. Sed hanc suam imbecillitatem ubiq; Galenus pro scuto opponit. Hæc ergo minima conuulsio cum imbecillitate, quam supinus decubitus declarat, lethalis omnino est: seu imbecillitati ipsi superueniat, seu illius causa sit: potest enim utroq; modo contingere. sed hoc est deterius. Possunt & hæc delirium significare, scilicet futurum, sicut & de conuulsione intelligendum est: nam præsens delirium & cõuulsionẽ longè faciliùs ac certiùs ex ipsa re cognoscere licet, quàm ex tam longè repetito signo. hoc ergo est cognoscere initia affectuum malorum, atq; periculosorum. Porrò cur ad aperiendum multis sit usa instrumentis, ad claudendum musculo illo duntaxat, qui in coronam finitur, ratio est manifesta: quoniam aperire multifariam pluribusq; diuersis modis concludere non erat necessarium: quanquam ne Galenus quidem hoc attigerit. Quales tamen musculi patiantur, hiante ore, per laxationem, aut debilitationem, docuit secundo de Articulis (Comm. 21. & 22.) quatuor: scilicet duo ex temporibus, & duo ex cauitate oßium alarium. Manifestum est autem, quòd hiare uigilantem

est de-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

est deterius, sed nòn semper: pessimum autem in cataphora. quod etiam est familiare.

PROGNOSTICON XXII.

AT in uentrem decumbere, si quis non sit adsuetus, dum sanus fuit, ita dormire, delirium significat, aut dolorem loculorum circa uentrem.

COMMENTARIVS.

Cur dolorem significet, aliquo modo docet Galenus, *scilicet, quòd decubitus super partem dolentem plerunq; alleuiat dolorem, quotiescunq; primo pendula sit collecta materia secus decumbent: nam dolorem, qui fit ex pondere, aufert. Secundò: quia calidũ dolorẽ sedat, authore Hippocrate (5. Aphor. 22.) & experimento soluens flatũ, & extendens partem, & tollens plerunq; causam doloris, quæ est frigiditas. Tertiò, calidum cõcoquit abscessus: & ob id etiam dolores leuat. Auget hic decubitus dolores tribus in casibus ipsius uentris: cum fuerint à causa calida, ut in erysipelate: cum pẽdulus fuerit abscessus, ut cum in dorso fuerit: demum, cũ comprimit locum. At de delirio nil aliud sciret afferre in medium, quàm quòd absurdus sit talis decubitus coram medico. Hæc est subtilitas. Attamẽ cũ hoc dixerit, uel de præcedentibus dictum intelligere oportuit, aut illorũ aliam causam quærere.*

Naturaliter autem decumbere in uentrẽ iuuat plurimum ad coctionem, dicebat Princeps: *et est unus decubitus, quasi naturalis. Sed est difficile decumbere in uentrẽ, nisi homo contorqueat collum. Ideo ponuntur à me octo modi decubitus, qui faciunt ad intellectũ præsentis partis: super dextrũ latus: super sinistrũ: super uentrem: supinus. Dexter medius, qui fit brachio dextro supposito capiti, & corpore reclinato ex dextro latere super uentrem, & similiter sinister medius super brachium sinistrum, capite reclinato, uel saltẽ brachio sinistro extento: corpore autem super latus sinistrũ reclinato ad uẽtrem. his duobus ego dormire soleo. Postmodũ est supinus eleuatus, quo dormiunt laborantes difficultate spirandi magna: & sedentarius pronus, quo decũbunt elephantici grauiter affecti. nam non possunt decumbere in lecto, sed sedent perpetuò in sede, & caput pronum, cum uolũt dormire, reclinant super tripodem: ut faciebat quidam* Mercator *ex Restarum familia, quẽ curare uolui, sed nõ successit. Hic decubitus est ualde malus, quando somni eorum sunt breues, & corpus totum laborat. Deterior tamẽ multò est supinus erectus, qui etiam conuenit aliquando graui ascite laborantibus. Supinus aũt simplex non est adeò malus, cum sit aliquibus naturalis non reliqui duo dicti. Pronus simplex partim nulli conuenit (suffocaretur enim homo) sed fit reclinato capite: & tunc etiam est laboriosus, & molestus, & nocet oculis. optimi ergo sunt duo super latera, & duo medij reclinati. & de reclinatis intellexit* Princeps, *cum laudauit decubitum in uentrem. Optimum putat ille decubitum super latus dextrum: primò scilicet, ut cibus descendat ad fundum uentriculi: tametsi fundus uentriculi sit in sinistro latere potius. Deinde super sinistrum: tum quia uentriculi situs est secundum naturam. habet enim locum satis amplum in sinistro latere, non solum, quanto iecur est liene maius, sed etiam, quia ren sinister est humilior dextro. secunda causa est: quoniã iecur in tali situ amplectitur uentriculum, & fouet illum: nec præmitur à uentriculo, nec à cibo in eo contento. Iuxta etiam rationem naturæ & morbi: nam quibus cor afficitur, maius detrimentum sentiunt ex decubitu super sinistrum latus. uel si pars pulmonis sinistra sit affecta: quia morbi non sunt concoctioni apti: & similiter in abscessibus iecoris. Contrà si iecur sit nimis calidum, aut lien laboret abscessu, uel sit impedimentum in latere dextro pulmonis, adeò ut ex compressione impediatur spiritus, talibus non conuenit decubitus super dextrum latus. Optimi ergo sunt super latera perfectè sanis, & feliciores: habentibus autem debilem coctionem meliores sunt medij decubitus. in auribus etiam patientibus, & magis in oculis, & in nuper percussis, aut uulneratis, decubitus super idem latus partim molestus est, partim periculosior: & ob id uitari debet. Illud autem obseruandum in omni decubitu quibuscunque descriptus est, cuius nos sæpius admonet* Hippocrates *obseruandam consuetudinem: de qua etiam Celsus inquit (libr. 2. cap. 2.) esse proprietates hominum, sine quarum notitia nemo præsagire possit: nec esse timendum, nisi à nouis.*

PROGNOSTICON XXIII.

CAeterum erectum sedere uelle ægrum in morbi uigore in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

omnibus morbis acutis malũ eſt:
peſsimum autem in pulmone in-
flammato.

COMMENTARIVS.

*Poſtquã de cubitu uario ſermonẽ habuit, ad
oppoſitũ trãſit ſtatũ, qui eſt eorũ, qui ſedẽt in le
cto: neq; enim ambulare poſſunt ob morbi ma-
gnitudinẽ. Cũ ergo imbecillitas ſuadeat decubi
tũ, ſi exurgat, nõ niſi uiolẽtia morbi id accidere
poteſt. In ſtatu autẽ morbi diſpoſitio, ſi ſalubris
ſit, mitior eſt, & ſymptomata minora: ſi ergo
exurgit, ſymptomata urgẽt, aut morb. aut mate
ria torquet ægrotantẽ. nõ ergo ſalubris eſt mor
bus. Et cauſæ ſurgẽdi poſſunt eſſe, uel moleſtia,
uel difficultas ſpirãdi, uel deliriũ. Nam uel ſunt
ab errore, uel neceßitate, uel propter melius.
A neceßitate nulla poteſt eſſe, quàm reſpiratio
nis. non ſolũ, quòd æger ſurgendo meliùs reſpi-
ret: quoniã pulmo faciliùs attollitur, & magis,
quã iacendo: cũ etiã pectus, dum iacet homo ſu-
pinus, minùs & difficiliùs dilatetur: quare &
pulmo. Sed & pulmo cũ difficultate attollitur
magis in ſupinis, cùm alligatus ſit dorſo longè
magis, quàm pectori: & maximè in parte ſupe
riore: & etiã quòd in eo decubitu conſidẽt par-
tes. Sed eſt alia cauſa moleſtia, qua dum impedi
tur reſpiratio, imaginatur, quòd ſurgendo me-
liùs reſpirabit: unde etiam ſe iactat hiccinde æ-
ger, non ſolũ ſurgit, ſicut febricitans, qui ſperat
ſe inuenturũ maiorem quietẽ per mutationẽ la
teris. Inquies aũt et moleſtia, quæ cogit hominẽ
ſurgere, aliquando eſt dolor uehemẽs: ſicut ui-
demus in lapide renũ, & colica. Vel color maxi
mus, ſicut in febre ardente. uel moleſtia abdida,
ſicut in peſtilentibus. Deliriũ autẽ præcipuè in
phreneticis apparet: & imaginantur res horrẽ
das, propter quas timent: aut res, quæ prouocãt
ad irã. quoniã declaratum eſt à nobis, quòd hi
duo ſoli affectus ſunt potentißimi in animis ho
minum. Et experientia, & ratio docẽt, quòd ex
his, qui ira & furore perciti ſurgunt, multi ſa-
nantur. eorũ autem, qui ob timorem ſurgunt,
neminem ad hanc uſq; diem ſanatũ uidi. Et ra-
tio huic aſtipulatur: quoniã timor fit à frigido,
& phrenitis cauſa calida eſt, & à flaua bile. igi
tur frigiditas hic non poteſt contingere, niſi ex
tincto calore naturali: quo facto, cũ morbus ſit
in principe particula, neceſſe eſt ægrũ perire.*

„ *Peßimũ aũt in pulmone inflammato. In hoc
eſt ſuffocatio magna ex cauſa peßima: & ubi
maximè indiget æger reſpiratione. Sed hoc eſt
longè deterius, quã in alio morbo. ergo in hoc
morbo ſi æger ſurgat, prorſus lethale eſt. Cauſæ
enim difficultatis ſpirandi poſſunt eſſe, uel ob
materiã contentam in pectore, uel in pulmo-
ne, uel in aſpera arteria. ſed in pectore eſt mi-
nus malum, cũ inter pectus & cor maior inter-
cedat diſtantia, quàm inter pulmonem & cor:
igitur deterior eſt difficultas ſpirandi in pulmo
ne, quàm pectore. In aſpera autem arteria, ue-
lut in angina, licet celerius præfocet, quàm pul-
monis inflammatio, peripneumonia tamen eſt
magis inſanabilis: quia eſt magis remota ab au-
xilio manuũ: & ſi diſrumpatur materia, nõ ita
liberè expurgatur, ſed tranſit ex morbo in mor
bum: in angina aũt perfectè ſanatur, rupto ab-
ſceſſu. Inter morbos autẽ pulmonis acutos cum
ſit deſtillatio, quæ impediat reſpirationem, illa
eſt minus periculoſa inflammatione, cũ ſubſtan
tia pulmonis nõ ſit uitiata, nec materia adeo ca
lida. Quod ad neceßitatem attinet, clarum eſt,
quòd nihil eſt grauius inflãmatione pulmonis:
tamen ob impedimentũ reſpirationis, cũ ipſius
functio propria ſit, cor refrigerare: tũ quia ob
mollitiem abſceſſus fit maior: & ideo calidior:
tum ob propinquitatẽ cordis: demũ, quia nutri
tur ex ſanguine calidißimo. quarto de Vſu par
tiũ (ca. 15.) Sed dubium eſt: quoniã orthopnœa
eſt ſymptoma pathognomicũ peripneumoniæ.
quarto de Locis (cap. 8.) igitur non poteſt eſſe
peßimũ, quod in ea includitur. Reſpõdeo, quòd
Galeni ſententia eſt falſa, & contra Hippocra-
tem, & experimentum: niſi intelligatur de ma-
gna, aut cruda. Cruditas autem in morbi uigo-
re, & magnitudo, ſemper ſunt peßima.*

PROGNOSTICON XXIIII.

DEntibus ſtridere in febribus,
quibus non familiare, id eſt,
à pueris, furioſum ac lethale eſt.
Verũ prædicere oportet ab utriſq;
periculum futurum. Si uerò etiã
delirus hoc faciat, pernicioſum ual
de iam exiſtit.

COMMENTARIVS.

*Sententia clara eſt. ſed Galenus aut non in-
tellexit, aut neſciuit declarare: nã reliqua, quæ
ad explicationem attinent, pulchrè docet. Eſt
ergo ſenſus. Vbi quis ſtrideat dentibus in mor-
bo acuto, ſignificatur periculum delirij furioſi: “
id eſt, diſtinguitur à placido, & læto. μανικὸν “
enim differt à placido & læto, iuxta illud Deſi- “
pientiæ:*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

pientiæ: quæ cum risu fiunt, securiores: quæ uerò cum studio, periculosiores. Sunt enim quatuor propriè genera delirij et insaniæ. furiosum quòd à bile flaua, & à bile etiam exusta fit: cum timore à melancholia naturali: lætum à sanguine: & quod fit cum studio, & uocatur stultitia sapiens, & sapientia stulta, quæ fit à pituita. licet ibi tres magis uulgatas exposuerim. ordo autem magnitudinis apud Hippocratem est, nugari, delirare, desipere, mente moueri. Dicit ergo, quòd significat uel furorem, uel mortem. et quod ita prædicere conuenit: quia dixit ἀλλά, quod est sed, ostendit, quòd non ita futurum debeat prædicere, sed periculũ imminere ab alter utro, aut forsan utroq;. uideturq; uerisimilius: quia inter furiosum ac lethale καὶ, quod est, &, non ἢ, quod est, uel, interposuit. Quasi uelit, quod periculum est de furore, quo superueniente succedet etiam mors. Et hoc declarant uerba sequentia: „ Si uerò delirus hoc faciat, id est modò delirium adueniat, certi sumus de morte: non „ tamē certi sumus de delirio. cum autem deliriũ „ aduenerit, mortem propinquam esse significat. „ Quia dixit: Si uerò iam delirus hoc faciat: quia significatur materiã malam iam efficere lethale symptoma: ergo hoc ualde perniciosum est. nam morbus & causa & symptoma cum mala fuerint, lethale est: si uerò omnia hæc non mala fuerint, sanitatem polliceri possumus: si partim mala, partim bona, non est certum iudicium. Cum ergo cõuulsio per se sit leuis morbus, quia est in mẽbro ignobili, scilicet in neruis, & symptoma lethale, quia cerebrum diuellit, ideo si fuerit ex humore bilioso prauo, & à siccitate, morbus erit, & causa & symptoma lethalia: sin autem ex humore pituitoso, raró occîdit.

Hoc igitur in casu quærendum est, an debeat intelligi ab utrisq; diuidendo, an simul? & uidetur uelle Hippocrates, quòd ab utrisq; sit periculum, ita ut prædicamus hoc modo, ut antea dixi: Periculum est, ne furor succedat, & si suc„ cesserit, morietur.

Aliud dubium est, an intelligat ualde exitiosum esse, cum ex delirio superuenerit stridor dẽtium? an continuato stridore dentiũ delirium superueniat? quasi uelit, posse ex stridore dentiũ peruenire in deliriũ, sed cessare tamẽ stridorẽ dentiũ. Sunt aũt duo, ut ex delirio perueniat in stridorẽ dentiũ: ut ex stridore dentiũ perueniat in deliriũ, utroq; manente: nam quod simul oriantur, nihil est, cum sub alterutro cõprehendatur. Videtur autẽ secundus modus locutioni propior: scilicet ut uelit innuere stridor dentiũ permutatur ad delirium. & tunc uel cessat, & est periculosum, non lethale: uel ut nõ cesset, & tũc est longè deterius: tum quia significat originem mali ex malo, non transmutationẽ, & copiam materiæ: tum quia periculosiora sunt duo mala lethalia, quàm unum.

In primo est actio naturæ uitiosa non critica, & morbi sedes maior: in altero malum multiplicatum. Est ergo sensus: Stridor dentiũ significat & delirium & mortem: ideo debes prædicere periculum ex utroq;: scilicet uel delirabit, uel morietur. sed si delirium iam adsit, lethale est, & ualde lethale.

Galenus innuit trifariam posse contingere stridorem dentium ex natura musculorum: & ex illorum affectu proprio, licet hoc non dicat, uelut in uermibus: & ex cerebro malè affecto. & cum indicet conuulsionem, signum est lethale. Addit Galenus omissa dubitatione illius, quæ leuis est, quòd significat mortẽ esse propè: hoc non dicit Hippocrates. est tamen uerum. & in hoc dignus est laude. Paucos enim uidi, qui secũdæ diei finem attigerint, cum stridor dentiũ delirium comitatur. Scribitur & in Coacis prædictionibus (Pag. 9.) Additur ibi, quòd si dentes resiccentur, etiam lethale est. Hoc enim accidit ex humore adurẽte, & febre ualde sicca: quoniam os à uẽtriculo & capite humectari solet. Meminit & in secundo Prorrhitici (Tex. 13.) addens, quòd suffocatio ex stridore dẽtium ualde mala est: nam significat, ut dixi, conuulsionẽ. cũ uerò suffocatur, significat etiã cõuelli musculos respirationis, rẽq; in summa necessitate positã: ut superius dixi (Cõ. 14.) de morbo attonito loquẽs.

Sed meo iudicio adhuc nihil dictum est, cum non reddiderimus causam, cur stridor dentium deliriũ significet. Dico ergo, quòd Hippocrates uult, ut intelligamus illud, ut dixi (furiosum ac lethale) distinctè. quod declarat per uerba sequentia: Si enim significat cõuulsionem, letha„ le est: si delirium, nõ est lethale. Propterea dicit: „ si uerò etiã delirus hoc faciat, perniciosum ual„ de iã hoc existit. Id est, quia non amplius potest significare deliriũ: quare ualde perniciosũ existit: & quia significat conuulsionẽ non deliriũ: & quoniã præter conuulsionẽ, adest delirium. Hic patet maximus error Galeni, qui cũ stridorem dentiũ significare deliriũ maximè dixerit, ille solum, quasi de cõuulsione, nõ de delirio manifestißimè cũ exponit. Ergo iam habemus literã clarã, & partis unius, etiã causam à Galeno explicatã: scilicet quando stridor dentiũ per se significat conuulsionẽ, & tũc significat mortẽ:

secundò

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

secundò cum significat conuulsionem iam cum delirio, & tunc significat uelocem mortem, seu ualde certam, secundum Hippocratem. Solum restat tertius casus, cum stidor dentium solum significat delirium, & tunc nõ significat mortẽ. Dico ergo, quòd stridor dentiũ est motus inuoluntarius, & non est conuulsio: sed fit à uaporibus acribus, & mordentibus. qui, si tenues sint, excitant delirium: si crassi, conuulsionẽ, et pòst mortem. igitur stridor dentium in febre significat delirium, uel mortem: quod erat demonstrãdum. Cur autem uapores tenues faciãt deliriũ, est ob motum uelocem: & non figuntur, sed resoluuntur: ideo faciunt delirium. sed si crassi, hærent: & ob id faciunt mortem. Dicemus autem, stridorem dentium non esse cõuulsionem: quia est motus cõsuetus, ut nõ uarietur, nisi modus, seu quantitas. uel dicas, quòd est uaporosa.

PROGNOSTICON XXV.

VLcus autem, siue prius factũ fuerit, siue in morbo accesserit, cõsiderare oportet. Si enim periturus est homo, ante mortem liuidum, ac siccum erit: aut etiam pallidum, & siccum.

COMMENTARIVS.

Obseruandum est, Hippocratem à debilioribus partibus signa sumere: quoniam sicut in laboribus absumũtur ægri, infantes, & mulieres· & calor ingens priùs exiccat herbas, quàm arbores grandes: ita partes debiliores nostri corporis priùs affliguntur, quàm ualidæ· & partes ulcerum cum sint læsæ, imbecilliores sunt reliquis totius corporis. igitur priùs affligũtur. Sed corpus, quod ad mortem, refrigeratur, & exiccatur: quia uita constat calore, & humido. quorum unum est qualitas cœlestis, & actiua· reliquum elementaris, & passiua: igitur mors contrarijs horum priuationibus. quare mors cõstabit frigiditate & siccitate. Frigiditas autem liuorem parit, siccitas exiccat. igitur ulcus liuidum, & siccum mortem ostendit. Sed & pallidum, cum inferius sit liuido, idem: sed non adeò euidenter significabit. Siccitas hæc aduenit ex defectu nutrimenti: nam pars illa, alioquin debilis, facta debilior, nutrimentum trahere nequit. Color autem ille fit, extincto uitali calore: & ob id utriusq; facultatis, quæ principalior est in uita, significat extinctionem. Galenus uerò aliena ab Hippocrate, & ab omni ratione, hîc dicit. alios colores. tanquam ab humoribus genitos, adiungens: Quid enim morti cum humore confluẽte ad ulcus in pede? Imò si confluereт, nõ esset siccum ulcus. Hoc autem minus lethale est in morbo, qui est ob ulcus: lethalius uerò in mẽbro principali proximo, ut in uulneribus capitis. Vnde hi facillimè pereunt, & quandoq; etiam sanantur. Sed non est morbus acutus: Vt in libro de Capitis uulneribus (Pag. 9.)

PROGNOSTICON XXVI.

AT de manuum latione ita sentio, quæ in febribus acutis, aut peripneumonijs, aut in phrenitide, aut capitis dolore, ante faciem ferũtur, & frustra uenanť, & festucas legũt, & floccos de uestib. euellunt, & de pariete paleas detrahũt, eas omnes malas & lethales esse.

COMMENTARIVS.

Hoc pertinet ad operationem læsam. Galenus totum refert, quod uideat festucas, & ob id legere eas conetur: ita ut sit uitium in oculo. Et pro hoc adducit pulchrum exemplum de semet ipso, ut colligitur quarto de Locis (cap. 2. iuxta medium) lege quicunq; has lucubrationes inspicis. Conatur autem hoc ostendere ex his, quæ relata sunt ab ipsis ægrotantibus· & quòd quibusdam stragula eminere uidebantur: alijs quòd festucæ in illis essent: alijs quòd circumuolitarent pusilla animalia ante oculos, quæ capere & festucas euellere conabãtur. in quibusdam etiam stante ratione: ut quanquam uidere sibi persuasum esset ob oculos, abstinebant tamen à motu manuum, ratione docente, quòd nihil tale uiderent. Atq; hunc palam est decipi, ubi tam multa conatur. neq; enim hoc uerũ est, cum delirantes multos uideamus, & multò ante mortem, & etiam qui pòst sanentur. Et si ipse sanatus est, nõ collegit festucas, neq; uidit. Et eorũ, qui uiderũt uelut Franciscus Pellizarius, in Saccensi oppido, saltantes puellas, & choreas ducentes, aliaq; multa, quiq; superfuerunt, ut ille, omnes continuerunt manus. At eorũ, qui uellerent festucas, & assiduè, non solum quenquã euasisse uidi, sed etiam breui perijsse. Quare ualeat cũ suis libris de Demõstratione: quoniã aliã causã quærere oportet collectionis festucarũ, postquã illa nõ est sufficiẽs: est enim signũ ualde lethale· ut admonitus de hoc sis lector. Dico ergo quod deliriũ hoc est admixtũ initio cõuulsionis: uelut superius cũ dixit Hipp. (Tex. 18.) quod dẽtib. stridere est signũ mortis. Et Galen. docuit, quia est signũ con-

uulsio-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

uulsionis. hoc idem dico de hoc motu, quamuis enim motus brachiorum naturalis sit hic: tamē fit ab uapores, qui stimulant musculos brachiorum: & ideo hoc symptoma significat cōuulsionem futuram. Indicio etiam est, quòd tales conuulsi moriuntur: conuulsio autem cum delirio lethale ualde signum est, imò celeris mortis. ideo hoc modo constat sententia.

Sed cur dixit Hippocrates: In acutis febribus, & peripneumonijs, & phrenesi, & dolore capitis, & non dixit simpliciter? Quoniā in insania quæ fit ex bile exusta, aut sanguine, sed sine febre, hoc non est lethale, imò ne periculosum quidem signum: ut sæpe uidi. Et similiter potest accidere in dolore magno, cerebro, & neruis compatientibus: nō autem ex se affectis. ut ergo sit lethale signum unum è tribus, est necessarium: uel ut sit cum febre ardente, uel patiente ualde capite· unde phrenitis non solum unum ex his habet, sed ambo hæc: uel ut sit coniunctum uehementi morbo · qualis est pulmonis inflāmatio: quæ licet pariat paraphrenitidē, nō phrenitidē tamē est abscessus mēbri adeò principalis, ut adiecta cōuulsiōe, necesse sit etiā breui sequi mortem. Videamus modò, quomodo uapores ascendentes à toto corpore, uel etiam ex uentriculo, causa sint uidendi res, quæ non sunt imaginando, uel etiam oculis ipsis. Dico ergo, quod φαντασία, ut habetur Tertio de Anima (capite tertio) est uis quædam animæ, ad sensum pertinens, & euidentius ad oculos, & est non sine sensu: neque enim contingit imaginari colorem cæco, aut sonum turdo: atque ideo motio est, quæ fit sensilium, sed non præsentium. Propterea Themistius tertio de Anima (capite undecimo) dicit, quod imaginandi uis est tam uerorum quam falsorum, imò plerunq; potius falsorum: nam quatuor præter illam sunt facultates ueri, aut falsi, scilicet sensus, opinio, scientia, & intellectus. nulla illarum est φαντασία, quia sæpe uerorum non est: illa omnia sunt uerorum, præter opinionem: opinionem autem fides consequitur, at non φαντασίαν. est enim φαντασία, quæ non coniungit. hocque inferius docet. In uniuersum autem tum Philosophus (cap. 54.) tum Themistius docet φαντασίαν esse quoddam genus memoriæ, id est uirtutis, quæ seruat imagines sensu cognitas, & differt à memoria: quoniam memoria est propriè uerborū φαντασία uerò rerum. Confitetur autem uterq;, quod φαντασία conseruat species: et adducit exemplum huiusmodi accommodatum de sensu, & φαντασία, dicens (cap. 14.) Gemma in annulo figurā in cera imprimat· illa postmodum in aerem rursus imprimit figurā aliam: ergo annulus est instar sensilis rei, cera sensus, & aer φαντασία. Est autem φαντασία, ut Themistius (cap. 15.) exponit, motus animæ, quē sensus in actu creat. Fit ergo falsa, inquit, φαντασία ratione sensuū aberrantiū. Illi aūt aberrant: uel quia non commodè admoti· ut circa calores in obscuro, uel procul, uel in dubia luce, ac mobili uel ratione sensilium communium · ut magnitudinis numeri, figuræ, motus uel quietis. in his ergo duobus aberrat. Cum igitur tam memoria quā φαντασία dupliciter moueantur uel à sensu, uel ab intellectu, cui parent, dubiū est, in ægris quomodo moueantur. Et certum est, quòd non secùs, quàm in somniantibus ab humorib. & ingestis, cibo atq; potu. at hoc accidit in somniantibus deuinctis sensibus exteriorib. quocirca delirantes habent uinctos sensus exteriores, qui cum uinciri non soleāt, nisi in somno, sequitur, ut causa illa in uigilia sit adeò potēs, ut sensuū uim interim extinguat. Ad hoc ergo, ut delirent, duo necessaria sunt, ut sensus uel cessent, uel aberrent sentiendo, quod frequētius accidit, quàm ut omnino cessent· & moueātur interim φαντασία aliarum rerum. Itaq; duplex est deliriū à sensu aberrante, ut in ebrijs quòd frequentius accidit, & est minus periculosum, cum non ostēdat, nisi uapores malos delatos ad cerebrū: alterū à φαντασία uel memoria cum ratione: et hoc non potest contingere, nisi dum sensus exteriores silent, & φαντασία peruertitur rursus à uaporibus. hoc aūt argumētum est duplicis mali, scilicet corruptæ et imbecillis facultatis animalis. Reliquum est igitur, ut uideamus, quomodo operatio naturalis, id est, φαντασία, uel falsa ratio, possit moueri à tertio agente qui nō est secundū naturā, scilicet qui non est neq; sensus, neq; intellectus. Et clarum est, quòd quemadmodū in sensibus conturbato instrumento fiūt falsæ repræsentationes, ita etiā perturbatis spiritibus, aut instrumento imaginandi. hoc autē non uidetur esse anima: quia anima uidetur esse subiectum rerū intellectarū: & etiam in ipsa nihil est nouum, sed tanquā lux, quæ illuminat instrumēta & spiritus. ergo uidetur, quod uapor ille agitando cerebrum, cū lumē animæ semper illustret, ostendit falsas imagines in tribus facultatibus: imaginandi, cogitandi, & memorandi: quia adsunt tria illa, quæ etiam concurrunt ad ueram cognitionem: scilicet lux animæ, instrumentum, & spiritus. & lux animæ non potest corrumpi, neque uitiari, cum non sit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

sicut lux solis, sed materia caret: sed perturbatur instrumentum, & spiritus: & utrunq; etiam afficitur mala qualitate, ut inordinatè moueatur. ergo in hoc casu apparebũt falsæ imagines & maximè comparatæ ad sensilia communia, & ad coniunctionem: uelut amicus rubro uestitus cum sit nigro, hoc est ob nimium splendorem & est uitium in proprio sensili: mouens brachium, ut percutiat, & longè maior quã sit: & est in sensili communi & in coniunctione, id est sub specie inimici. Et indicium, quòd cerebri temperies iam sit corrupta, est delirium perpetuum, ut in phrenitide. Et ideo uigilia est duplex malum signum: & tẽperiei calidæ, & siccæ in cerebro, & delirij: propter id & consumptionis spirituum, unde uirium animalium collapsus, atque ruina: & ideo ex ambobus etiam mors ipsa. Indicium quoq; iam est calefacti cerebri: & quòd delirium non sit à uaporibus, & per consensum ipsum est continuitas per aliquam partem temporis: uel quia sæpe redit in una die: uel quòd cum non delirat, non tamen plenè stant tres illæ facultates.

Circa imagines autem, quæ fiunt in sensibus, diximus superiùs · & maximè de sensu uisus. Galenus in Primo de symptomatum causis (capite 2. iuxta medium) dicebat, quòd ex uentriculo ascendentibus uaporibus in oculo ualde liuido apparent imagines: & quòd hoc fit, quoniam tales uapores in crystalloidem & aqueũ humorem, qui illum circumstat, quem & uitreũ uocamus, deferuntur. Contingit autem hoc ex eo, quòd uapores uentriculi deferũtur ad neruos uisorios: sed qua ratione solum à uentriculo, non à cæteris partibus hi deferantur, debuit Galenus, si sciebat, explicare. Et mihi sanè uerisimile uidetur, postquam hoc fit absq; perturbatione mentis, ut non antea ingrediantur cerebri uentriculos, sed cum nerui uisorij iuxta basim cerebri oriantur, ut Vesalius (lib. 4. cap. 4. & prima ac secunda fig. sub litera G) docet, & prope glãdem, per quam cerebri pituita expurgatur: ut non solum cruditates ex uẽtriculo uapores deferant ad oculos per rimam asperi foraminis posteriorem, cum alter ramus meatus ad angulum interiorem oculi deferatur, sed etiam ad aures per foramina exculpta in caluariæ basis sede externa. Vnde imagines in oculis, & tinnitus in auribus, & partibus cerebri repletis suffusiones, & surditates. (lib. 1. cap. 12. fig. 2. & 3. M. & V. literis.)

PROGNOSTICON XXVII.

SPiritus densus dolorem aut inflammationem significat in locis supra septum transuersum.

COMMENTARIVS.

Confudisse Galenum omnem ordinem, disiũxisse coniuncta, coniunxisse disiuncta, apertius est, quam ut dicam quemadmodum in præsenti textu. sed hoc minimum eius in exponendo Hippocratem uitium est testimonium: tum uel insolentis animi, quod non credo: uel egregiæ negligentiæ, quasi illum cõtemneret, ac fastidiret, quod & uerum esse reor, & ex multis ac multis coniecturis ubiq; deprehendere licet. Verũ nec expositionem hic adiecit, uolens nos reuoluere longas suas nugas in libris de spirandi difficultate. ut autem ibi, quæ dixit, uera sunt: ita tamẽ prolixæ, ut fastidium peritis, difficultatem introducendis, utrisq; non leue damnum ex temporis iactura pariant. Omittam quærere, ut ille anxiè facit (lib. 3. de Diffic. spir. cap. 4. & 5.) ut Hippocratem accusaret, cur ex multis coniugationibus spirationis has solum paucas hîc posuerit? Ecce uides illius animum aut doctrinam cum laudando Hippocratem tam paucis satisfaciam. Posuit eas, quæ in acutis morbis & ualidam haberent, & obscuram significationem. Habes totam excusationem, uis declarationem, paulò longior est (Quorsum, cum hîc tractare propositum sit de morbis acutis solum, alias cõmemorare? cum breuiter, quæ ex illis intelligĩ possent? cum ut salutem uel mortem prædicere Medicus posset, minus efficaces?) Sed uide, quod iam ipsi accusatori similis fio ob prolixitatem.

Spiritus densus dolorem aut inflammationẽ. ‹‹
Antequam explicetur sententia Hippocratis, præmittere oportet id primùm, quod respiratio, cuius usus, ut habeatur in lib. de Vsu respirationis (cap. 5. in fine) est duplex tẽperare & nutrire spiritum uitalem, & animalẽ: & expiratione, cuius usus est expurgare calorem præter naturam. Alterum est, quod habetur in libro secundo de motu musculorũ (cap. 9. & 1 de Diff. spir. cap. 13.) & est, quòd inspiratio fit per eleuationẽ thoracis, quæ naturaliter fit per septũ transuersum præter naturam, aut per septum transuersum, & alios musculos: exspiratio aũt fit considente thorace motu, qui fit à grauitate: nec indiget musculis, licet septũ transuersum se contrahendo adiuuet contractionem etiam thoracis. Intelligendum & quòd omnis respiratio, sicut

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

sicut & pulsus, componitur ex inspiratione & quiete sequente eam, & exspiratione & quiete sequente eam. Et inspiratio duplex est seu dupliciter afficitur uelocitate & tarditate, magnitudine, & paruitate: similiter & exspiratio, ut sint quatuor membræ. inspiratio magna & parua, uelox uel tarda: exspiratio magna uel parua, & uelox uel tarda: inde prima quies longa uel breuis: & similiter secunda uariabitur: ergo bifariam sex modis, tanquã habeat sex partes. sumptis igitur sex terminis de binario duplicatis, erunt sexaginta quatuor difficultatis spirandi modi, æquales tamẽ. Exemplum unius pro omnibus: Inspiratio magna tarda cum sua quiete breui, cum exspiratione celeri: parua cũ sua quiete longa. at quia inæqualitas poterit accidere in unaquaq; parte, erit unaquaq; respiratio ex illis sexaginta quatuor uariata sex modis inæqualitatis simplicis: quibus addita æquali in difficultates spirandi simplices euadẽt quadringentas quadraginta octo. tantus enim numerus excrescit ductis septem modis in sexaginta quatuor species. Compositarum autem modi geminadi noningenti sexaginta trigeminorum mille ducente octuaginta. nam modi sunt uiginti quadregeminorum: ergo nongente sexaginta sex quinque inæqualitatum, scilicet totidem quod simplicium, & una omnium, ut sint septẽ modi ducenti in sexaginta quatuor species: & ideo quadringenti quadraginta octo modi. summa igitur omnium erit, ut ducamus bis septem, bis quindecim & uiginti, & aggregatum est. sexaginta quatuor (numerus modorum in sexaginta quatuor species, producunt numerum difficultatis spirandi, millies quater supra nonaginta sex. Cur ergo non quæsiuit Galenus, quare Hippocrates nõ tractauerit de singulis? sunt insuper exspirationes horum modorum singulæ, aut naturales, aut calidæ, & urentes, aut frigidæ, ut sit triplicandus numerus, aut saltem duplicandus. Præterea est expiratio breuis, quæ non est eadem cum celeri, neq; cum parua: nam si magna sit, licet celer, non erit breuis: neque si tarda, licet parua, non erit etiam breuis. Præterea breuis (cum per eam intelligam, quæ fit parum sublato pectore, & celeriter.) licet parua sit, non tamẽ longa: in qua multũ attollitur pectus, necessariò magna est: quia per magnam Galenus primo de Difficultate spirandi (capite 15.) intelligit illã, in qua multus aer trahitur. at uerò stat multum attolli pectus, & tamẽ paucum trahi aerẽ, ut in asthmaticis. Sicut etiam fieri potest, ut sit parua, & non tamẽ breuis: quia tarda. Ergo aliam differentiam addere oportet illis tribus primis contrarijs differẽtijs magnæ, & paruæ uelocis, & tardæ, crebræ, & raræ, scilicet longam & breuem. Veruntamen breuis non potest esse magna: licet parua possit esse lõga. Est etiam consideratione dignum, quòd natura refugit dolorem. sed dolor fit in motu magno & celeri: ergo ubi dolor sit in pectore, id est, in partibus super θώρακα, natura fugit motũ uelocem pectoris & magnum: ergo oportet, ut suppleat cum densitate. similiter si spatium pectoris occupet magnitudo, minuitur: ergo crescet celeritas & densitas. si uerò abscessus sit cũ dolore duplici causa magnitudo minuetur & una tantum celeritas: ergo densitas, per quã natura cogitur supplere, si homo debet uiuere, triplici de causa augebitur: & ita in morbo latherali erit spiritus densissimus. Mirum autem est de Galeno, qui cum dixerit, quòd magnitudo respirationis attenditur penes aeris multitudinem attractam, quòd uelit, ut in inflammatione pectoris, cum capacitas pectoris multo minor facta sit, respirationem esse maiorem, quàm in simplici dolore. Sed hæc transeant cum cæteris suis erroribus: quia multis modis potest defendi: nullo tamen uero, quia est error. Constat ergo, quod si dolor est in pectore, respiratio est densa, & tarda: si uerò abscessus sine dolore, dẽsa & celer: si uerò cum abscessu doloroso, densissima, & quasi media inter celerem & tardã: semper tamen parua in omni casu.

Hoc prognosticon ad præcedens.

QVi uerò magnꝰ expiratur, & per multum temporis interuallum, delirium indicat.

COMMENTARIVS.

Spiritum magnum appellari, uel in quo multum pectus attollitur, ut sensus declarat, aut in quo plurimum aeris trahitur uelut Galenus in primo de difficultate spirandi (cap. 13.) ostendere nititur. Inquit enim obseruandam esse aeris quantitatem, non pectoris dilatationem. Neq; cum non docuerit, quomodo fieri debeat, quod ego fateor, nec in meipso cognoscere posse, probare tamẽ bifariam nititur: & ab exẽplo, quòd in cibis dicamus eum multum comedisse, nõ qui uentrem habeat tensum, sed qui multũ cibi absumpserit: & ab eo, quòd sæpe contigit in spirãdi difficultatibus attolli multum pectus, sed occupatis uijs parum aeris intus trahi. Hoc igitur in ipso intellectus uerborum Hippocratis. nisi

enim intellexerimus, quæ sit rara uel magna
spiratio, nūquam scire poterimus, an delirium
portendat, & multò minus etiam, cur porten-
dat Promptum est cuiq; uidere anhelantem ma
gna pectoris extensione, an trahat multum ae-
rē. benè fecisset Galenus nos imperitos docere.
Forsan expirationem hyemis tempore magnā
dignoscere licebit, inspirationem nequaquam:
alijs temporibus neutram. Sed forsan obijciet,
quòd si pectus occupatum fuerit, aut aliqua
pars cauitatis expectare non poterit, ut sit ra-
ra: ut ergo rara sit, magnā sub illo significato in
telligere oportet. Sed mittamus hoc, quod ambi
guum est, & proponamus hominem laboran-
tem peripneumonia, in quo plurimum pectus
distendatur: quòd si raro distendi posse neges
ob caloris uehementiam, proponatur destilla-
tio. certè cum frequentiore indigeat spiratione,
nec omnino respiret, in causa non minus erit de
lirium, quàm si nullus sit abscessus, aut impedi-
mentum in pectore, imò magis. Ergo & hanc
magnam & raram dicemus esse spirationem.
Sanè Galenus apertè fatetur, posse esse deliriū
absq; spiratione magna raraq;: ut in Pythione
secundi ordinis ægrorum tertij Epidemiorum
(1. de diff. spir. cap. 4. & 5.) & in Dealcis uxo-
re, quæ in leio decumbebat, de qua, cum delira-
ret uehementer, Hippocrates inquit decima-
» quarta (languen. 3.) spiritus rarus magnus per
» tempus & rursus, breuis pira. Et rursus uigesi-
» ma sermones multi & rursus sedata est, uoce
destituta breuis pira. Tandem subijcit (lāguen.
15) Huic perpetuò erat spiritus ad finem usque
rarus & magnus. Huc usq; concordes sumus,
scilicet quòd non in omni delirio est spiritus ra
rus & magnus. Sed Galenus, dij boni, in redden
da causa quantas nugas agit? Primùm dicamus
ergo illud, in quo sumus cōcordes: scilicet quòd
ob deliriū natura oblita functionis, omittit spi
rationem, atq; ideo fit rara. At cum necessitas
restaurationis spiritus ex hoc acta sit, interim
cogitur natura resarcire magnitudine, quod a-
missū est raritate. ideoq; spiritus fit magnus &
rarus, sicut ex dolore et inflammatione partiū,
densus. Verùm cur in his delirijs & in cæteris
non affuerit hic spiritus, optimè satisfacit. Cum
enim duo haberet difficillima. primum quòd il-
la quæ in leio decumbebat, nullum dolorem pas
sa uidetur, & tamen non habuit spirationem
raram & magnam. secunda, quòd cum dixisset,
breuis pira sæpius, quod opponitur raræ &
magnæ, in calce adijciat, quòd usq; in finem spi-
ritus fuerit rarus & magnus semper. Augent
hanc difficultatem uerba illa (spiritus rarus
& magnus per tempus) non ergo (perpetuò,
& usque ad finem) Hoc multis uerbis, & nisi
tam prolixè, ut homo cogatur obliuisci prio-
rum, dum sequentia legit, satis bene: ut illud
(perpetuò ad finem usque) intelligatur in omni
tempore morbi, & per omnes dies. Sed tamen
aliqui fuerunt dies, in quibus fuit per aliquod
tempus breuis pira. & ea die uerum fuit, quod
per tempus solum fuit spiratio rara & magna:
quia reliquum temporis fuit parua & celer.
Hæc est sentētia unius paginæ (capite octauo)
nec adeo ab illo clarè explicata. Porrò in se-
cunda dubitatione tandem respondet, & uerè
illam factam fuisse breuis piram, interdum ob
perfrigerationes, quæ superuenerunt: scilicet
uel dum uirtus concidebat, aut suffocabatur,
aut materia aliqua praua uersus cor contrahe-
batur. Restaret solum difficultas, quod dicat:
Si ex dolore fiat parua spiratio, erit densus spi-
ritus: si ex perfrigeratione, rarus. at nos dixi-
mus celerem esse breuem spirationem. At mul-
tum differt spiritus celer à denso: nam & in per
frigerationibus, cum rarus sit, & paruus, cogi
tur esse celer In uniuersum tria cum sint, neces-
sitas impedimentum, & ratio: necessitas omnia
superat, inde impedimentum, ultimum est ra-
tio. Si ergo necessitas urgeat, etiam, quod adsit
obliuio, fit spiratio frequens: & potest esse par
ua etiam. Antequam ultrà progrediamur, du-
bium non est, magnitudinem aut densitatem
spiritus esse consequentia symptomata mor-
borum, aut affectuum pectoris: nam magnitu-
do fit cum labore pectoris. Sed si crebritas adsit
sine dolore partium thoracis, aut magnitudo
sine raritate, aut ab initio morbi, uel, ut in febri
bus, prope mortem, quid significabunt? Dico
magnus, qui non est rarus, significat uehemen-
tiam caloris, & plerunque repletionem. Pro-
pe mortem incendium magnum, aut occupatas
uias anhelitus: distenditur enim plurimum pul-
mo, & ob id pectus, ut infrà docebimus, (li-
bro tertio comment. trigesimo secundo) quia
fistulæ sunt compressæ, aut impeditæ, ut etiam
in rechmone. At densitas spiritus in pura fe-
bre accidit, iuxta Principis sententiam (prima
quart. tractat. secund. capite triges. primo)
aut ob siccitatem, aut ob materiam humi-
dam impedientem, aut imbecillitatem
uirium: adde tu uapores ue-
nenosos.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Hoc prognoſticon ad præcedens.

SI uerò frigidus è naſo & ore expiretur, ualde iã pernicioſꝰ eſt.

COMMENTARIVS.

Magna difficultas eſt, an debeat hoc intelligi coniunctum cum præcedente. & ſanè Galenus ita interpretatur: mihi uerò non eſt neceſſarium hoc dicere. Nam cum ſpiritus bifariam efflet ur, & è corde, ac cerebro, cor autem ſit adeo calidum, ut quis digitum in illo uix continere queat, ut in libro de inæquali intemperie (capite 5.) cerebrum quoq; calidius ſit aere etiam æſtatis calidiſſimo, ut octauo de Vſu partium (cap. 3.) habetur, liquet aerẽ omnem, qui expiratur, oportere eſſe calidum. quantò magis in febribus? Ideo ſi frigidus ſit, aliter eſſe non poteſt, quam extincto planè calore innato: cui, cũ is, qui præter naturã eſt, ſociatus ſit, ita ut grauiter iam ſe habeat, qui fieri poteſt, ut uiuat. At in acutis, qui ſine febre ſunt, facilius contingere id poterit, uelut in Appoplexijs, & deprehenſionibus. ſed & in perfrigerationibus earũ febrium, quæ ex immodica pituita, atq; ea frigidiſſima fiunt. In uniuerſum cum ex duobus locis effletur aer, ſcilicet cerebro, & corde, quæ duo membra etiam hauriunt aerem, & remittunt, oportet illum eſſe calidum (cap 15.)

Sed forſan dubium accidet, an cerebrum reſpiret? Quippe facilius eſſet admittere inſpirationem in cerebro, quam expirationem: quanquam ne hanc quidẽ quomodo fiat, & per quæ inſtrumenta, docuerit, multò minus expirationem. At uidetur de inſpiratione innuere (6. de Vſu partium cap. 13.) quod fiat, dum aer etiam trahitur per pulmones ad cor, adeò ut ſit quidam conſenſus. ſed quomodo expirabit aer, nũ etiam in cerebro erunt alæ quædã uentilantes? At ſaltem docuiſſet coniecturam, qua id aſſecutus ſit, quod cerebrum reſpiret: nam pulſationi, quæ in eo, dum eſt detectum, conſpicitur, ſatisfacit pulſus arteriarum (13. de Vſu partium cap. 8.) & quanquam in uiolentis attractionibus aliquid ſentiamus aſcendere, non tamen neceſſe eſt, ut in ordinaria reſpiratione idem contingat, cum neque in illa quicquam tale ſentiamus. Sed neq; id ratione deprehẽdere licet, cum potius contrarium oſtendat.

Remanet quæſitum, cur expiratio rara calida ſit, denſa frigida? Reſpondet Philoſophus trigeſimaquarta Problematum (7.) quòd hoc contingit, quia in tenui exſufflatione parũ aeris calidi educitur: ideo à continente multo circũſtante refrigeratur. uerùm in exſufflatione lata multum calidi aeris exit, & parum circũſtantis frigidi. Sed hoc eſt falſũ, quia in tenui illa exit plus aeris: quia cum impetu. Cauſa ergo eſt, quoniã in tenui ob uelocitatem exit ſolus aer, & uapor intus remanet: in lenta exit uapor, qui calidus eſt. Alia cauſa eſt, quòd aer denſus refrigerat per ſe: quia caloris eſt rarefacere.

Porrò de reſpirationibus malis ſi quis diligẽtiorem quærat notitiam, uideat noſtra Commẽtaria in ſecundum, tertium, & ſextum de Morbis uulgaribus (68) & quarta & ſexta Aphoriſmorum (52)

Circa hoc dubitãdum eſt, ut dixi, an cerebrũ reſpiret? hoc enim Galenus pollicitus eſt demõſtrare: imò demonſtraſſe ſe ait in Opere de Dogmate Platonis, & Hippocratis. Quinimo ſi locus erat, fuit in octauo (lib. de Vſu Reſpir. cap. 5. in fin. & med.) dum de cordis reſpiratione agit, ubi ne uerbum quidem. ſed potius in libro de Odoratus inſtrumento. Rationem tamen unam appoſuit in libro de Vſu Reſpirationis (capite 8.) eiuſmodi cordi pulmonem, cerebro nares naturã inſeruire ad reſpirationem uoluit: quaſi dicat: Vbi inſtrumentum, ibi functio. neq; enim natura quicquam agit fruſtra. Secunda ratio eſt, quòd odores feruntur ad cerebrum, & adeo illud immutatur, ut excitent dolores, ſternutamenta, ſonum, & huiuſmodi (cap. 6. in fin. lib. 6. de Odor. Inſtr.) at odoris ſubiectũ eſt aer: igitur aer ad cerebrum tendit. Id uerò confirmatur (Ibidem cap. 4.) quoniam homo non odorat, niſi cum inſpirat aerem. Ergo iſtud eſt manifeſtum indicium, quod cerebrum inſpirat aerem: & ex conſequenti, expirat. Tertia, ſi cerebrũ uires muſculis pectoris ſubminiſtrat ad refrigerandum cor, quantò ueriſimilius eſt, quòd etiam ſibi inſeruiat, cũ refrigeratione indigeat, & uires habeat, quibus & ſe dilatare & conſtringere poſſit? Quarta eſt, quod in ſternutatione trahit, inde expellit medio, cuius etiam pituitam & excrementa: nec poteſt illa expellere, niſi per aerem, nec illum edere ſonum igitur expirat: ergo prius inſpirauit.

Modum autem, quo fiat hæc inſpiratio, non docuit, ſed cum docere uellet in libro de Vſu reſpirationis, ea pars prorſus periſt: antea tamen attigerat, dicens: Veriſimile eſſe, quod cum cor à cerebro refrigeretur, ipſum quoq; cerebrum exiguo motu dilatandi conſtringendique ſemet refrigerare. Author etiam libri de Anatonica uiuorum (cap. ult.) docet, quendam motum ex conſenſu cordis: ſcilicet, quòd dum cor dilata-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

tur, retrahit spiritum ad se, & cerebrum se constringit: atq; ita expirat aerem, sicut etiam arteriæ. & dum cor constringitur, cerebrum dilatatur, quia impletur: & dum dilatatur, etiam aliū aerem trahit, atq; ita refrigeratur per inspirationem. Galenus autem dubitat quarto de differentijs Pulsuum (cap. 2.) an cerebrum dilatetur & constringatur. Dicens, quòd aliqui existimarunt cerebrum & membranas simul attolli: aliqui neutrum eorum: quidam autem eorum cerebrum per se attolli: membranas autem consequentia ad ipsum. Concludit tamen palàm, ut dixi, cerebrum moueri motu respirationis, non solum in libro de Vsu respirationis, sed etiam sexto de Vsu partium.

At oppositum habetur multis rationibus. si cerebrū respiraret, diuelleretur perpetuo motu. dicebat enim Galenus sexto de Vsu partium (cap. 8. & 15.) Quòd Natura fecit robustißimas fibras in corde, & durißimam carnem ob perpetuum motum. At cerebrum tātum abest, ut sit durißimum uel ex carne ualida, quod etiā est exangue, & medulla mollißima: ut Hippocrates author est.

Secundò, quia si cerebrum respiraret in his, qui naribus occlusis manifestè non respirāt per illas, magnum sentiretur detrimentum. at hoc non uidemus: quinimo aliqui sic usq; ad ultimā senectutem perdurarent. nec poßumus dicere, quòd hi respirent per palati foramina: nam tūc operatio esset perfecta absq; proprio instrumēto. præterea esset tanto debilior: igitur omnino læderetur.

Tertiò, & sumitur à Philosopho docēte (lib. de Inspir. & expir. pag. 1.) pisces nō respirare, quoniam Natura fabricasset proprium instrumentum: at non fabricauit. quòd si cerebrum respiraret, necessariò respiraret: quia est membrū principale. Igitur Natura aberrasset non fabricando membrū quod esset proprium instrumētū, sicut pulmo est cordi. Et si dicatur, quòd nares sunt proprium instrumētum, primū obstat, quod illis obturatis sequeretur mors: sicut impedito pulmone. Secundū est quod nares non trahunt aerē, neq; aliquid habent, quo trahāt, neq; musculos ad hoc, nec per uacui neceßitatē: quinimo potius pars superior creata est ex oßibus immobilib. nec sunt musculi ad hoc opus ulla in parte ordinati. Quartò, quia nullū mēbrū indiget duplici refrigeratione: cor enim quia respiratione refrigeratur, arterijs intra nō indiguit. ad cerebrū ueniūt arteriæ perfrigerationis causa: igitur altera perfrigeratio superflua esset.

Tertiodecimo de Vsu Partiū (ca. 8.) Galenus affirmat cerebrū pulsare per arterias, quæ ad illud adueniūt. Idē dicebat A. Ves. lib. 3. (cap. 14.) ostēdens tres arterias ab unoquoq; latere caluariam ingredi, quæ in cerebrū penetrāt. Sed ita, ut in mēbranas degenerent, adeò ut membranæ excauatæ excipiant sanguinem, & spiritū. Ex quarto ergo sinu duræ mēbranæ ramus exporrigitur per mediū testiū interuallū, & ad glandulam descendens nuci pineæ non absimilē tandem in uentriculos, dextrum atq; sinistrū, peruenit. quod etiā in 7. lib. euidenter docetur. Vbi etiam Ves. affirmat, uentriculos cerebri respirare, dum illorum enarrat usum. Qua ratione id exploratum habuerit, non docet.

Quintò: In sternutatione necessarius est impulsus ex aere à pectore, ut uult Galenus septima Aphorismorum (cap. 6.) imò non potest fieri, nisi attracto aere prius ad pulmones: igitur cerebrum non efficit sternutationem, sed potius pulmo: ideo neq; respirationem.

Sextò: Cerebrum est frigidum: igitur respiratione nū indiget. neq; qui illā ponūt, modū tradunt, quo aer ad cerebri uētriculos perueniat. nam si necessaria sit, maximè propter illos erit.

At olfactus organa (prætermitto modò, quod solida sint, ut illa aer non queat permeare) non uētriculorū cerebri partē angustā, in quā reflectūtur, antè tangūt. quomodo ergo per illam respirare poßunt? relinquo enim toto ambitu, cū non sint in sede cerebri, multum substantiæ illius interiacet, ut aer permeare non poßit.

A uentriculi pars anterior & superior. B uentriculi pars, qua anterius reflectitur in inferiori per se. C olfactus instrumentum, ad nares tendens.

Sed & illud obstat, quod si respirāt uētriculi attollūtur: igitur uel ab aere uel natura. si natura, igitur pars erit, quæ attollit, & quæ attollitur: hoc aūt non adest. oportet enim adesse neruos & musculos, quorum utroq; carent: aut ab aere, qui ingreditur. at ille, cum sit modicus, & per uias obliquas penetret, hoc efficere non potest: quare cerebrum haud respirat.

Ad ea uerò, quæ obijciūtur à Galeno, dico ad primā nares nō esse respirationis causa, sed trāsitus aeris, & odorū & decoris causa. Et si etiā essent, ob respirationē cōstructionem nō habēt conuenientē illi. Ad secundā: Non penetrat, nisi trahamus aerem: & si aliqui odores ualidi sine corporea substantia per aerē & mediū paratū ad hoc instrumentū perueniāt. Imò argumentū

si quis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

si quis rectè consideret, cõcludit oppositum: nã si species coloris ex aere defertur ad instrumentũ per corporeum mediũ, quod est pars nostri: & ubi aer peruenire non potest, ut declarat Aristoteles secundo de Anima. igitur in odoratu aer nõ potest peruenire ad uẽtriculos cerebri.

Dico etiã, quòd homo non sentit ob hoc odorem, nisi dum respirat: quoniam tum aer transit ad cerebrum. Sed manifestum est ex hoc, quòd respiratio cerebri est eadem cũ pulmonis respiratione: ideo potest poni pro quarto argumento demonstratiuo. quòd si hoc modo Galenus illud construxisset, poterat probari.

Tertiũ est iuridicum: ideo permittatur Iurisconsultis. Ad quartam: Fit ui pulmonis, procul percutientis aerem: cerebro autem repellente. non ex hoc sequitur, quòd expiret, imò ex hoc cerebrum ualde læditur. Vt referant, quosdã ex sternutamento obijsse. Quòd si dicas, satis esse, quòd per pulmonis attractionem atq; compressionem cerebrũ repletur, euacuatur ab aere. Dico, quòd uentriculus in inspiratione magis hoc facit: quia amplior decuplo uia est, & recta, illæ omnes obliquæ. nemo tamen ob hoc dixit, uẽtriculũ respirare: igitur neq; multò minùs cerebrum. Sed dico esse rationes, quæ demonstrant, cerebrũ respirare. Prima: quoniam spiritus uitalis generatur ex aere, & animalis non est, nisi uitalis temperatus in cerebro. Igitur cum essentia sit eadem, sequitur, ut restauratione indigeat aeris. ergo cum in uentriculis nõ sit aer, necesse est, ut deferatur per respirationẽ. sed hoc suppositum, quòd spiritus uitalis ex aere nutriatur, negat Philosophus: uide quarto contradicẽtium. Præterea uel aer pertingit ad cerebrũ, uel non: si pertingeret, non essent uentriculi cerebri: nam illi nõ sunt pleni alia materia, nisi posset repurgari, adeò fieret impurus, quòd animal periret. Ergo expurgari aerem est naturale: sed omni actioni naturali principalis membri necessariæ. Addita sunt omnia, per quæ possit esse sempiterna, nec frustrari: ergo etiã huic expurgationi, quæ non potest fieri, nisi cerebrũ respiret. Liquet igitur cerebrum respirare.

Demum in sternutatione propellitur manifestè ex sensu, quod molestia cerebrum afficit. & illud non potest propelli, nisi per aerem præsentem: ergo aer, qui ibi adest, potest propelli. nec potest propelli à solo aere ascendente ex pulmone, quoniã uiæ à palato ad uẽtriculos cerebri sinuosæ sunt, & obliquæ: igitur à cerebro ipso. Propter hoc ad argumenta in oppositum dico, quòd cerebrũ respirat, sed non eo modo, quo cor, sed solũ per motũ aeris cerebro immoto: ideo modũ hunc inuenire oportet. Nã, ut in argumento dicto, quod mouetur à corpore, nõ potest moueri illo immoto. Itaq; dico, quod cũ uiæ sint apertæ, mouetur aer in cerebro per motum pulmonis: nec mouetur aer per nares, nisi consequentia aeris moti à pulmone: sicut etiam in palato. Ideo Galenus hoc inuenit ab aliquo antiquo, sed non intellexit: sicut neq; illud recitatum à Vesalio (lib. 7. cap. 6. iux. fin.) quod dictum fuit ab Herophilo, Andrea, uel Marino, quòd tres tantum uentriculi membrana subcingantur, quartus non, cum nullus uentriculus tunica subcingatur. Ad secundam dico, quòd in expiratione cerebrum aerem inspirat per palatum, & non nihil etiam in inspiratione. Ad tertiam: Pulmo est instrumentũ necessariũ: pro respiratione cerebri nõ tamen. Hoc aũt uidemus in pluribus alijs partibus corporis. Nam uentriculus trahit nutrimentum necessariò, & per se, ut nutriatur: necessariò non per se propter iecur: tertio de facultatibus naturalib. (cap. 13.) nec tamẽ iecur ab hac actione frustrari potest. Ad quartam dico, quòd cerebrum indiget aeris refrigeratione ob multitudinẽ motuum: & quoniam naturã frigidißimum est. Vnde etiã patet solutio ad sextam rationem. Ad quintam dico, quòd licet in sternutatione necessarius sit ascensus aeris ex pulmone, ille tamen non efficit sternutationẽ: sed eo cum impetu ingresso per uias palati cõprimitur aer, qui est in uẽtriculis cerebri, & ita eijcitur: uelut in instrumẽtis illis, quibus pueri per embolũ masculũ expellũt è canali globulos. Non ergo fit sternutamentum: neq; sicut credit uulgus, scilicet quòd cerebrũ impellat aerẽ: neq; ut Galenus, quòd aer ille è pulmone prodeat. quanquã adiuuet in educendis materiebus, quæ sunt in osse pumicoso, quod est ad nares positũ. Neq; id, quod expellitur, est in uẽtriculis cerebri, scilicet pituita: nam tã longam uiam trãsire, & tã obliquã, nõ posset. Sed quod exit è naribus, & osse illo pumicoso, uenit per aerẽ, qui è pulmone sursum impellitur. A uẽtriculis aũt cerebri alia materia propellitur ad infundibulũ, quæ postmodũ & ipsa ad nares uel palatũ descendit. Ostendit aũt, quòd exit è naribus semper materia in sternutatione nõ per palatũ, quod fertur impetu aeris uenientis à pulmone, nõ à cerebro: nã si exiret impetu aeris delati ex cerebro, ita posset exire è palato, imò faciliùs, & frequẽtius, quã ex naribus. Experimentũ uerò docet hoc omne, quòd in sternutatione nõ defertur spiritus à cerebro: neq; impetus ille est

ab eo, quòd, cum quis uult ſternutare, ſi os aperiat, nihil è narib. educet & ſonus etiam ille lõgè minor fit. Ad ſeptimam dico, uentriculos cerebri ex reſpiratione nõ attolli, ſed ſolũ expurgari, atque refrigerari, atq; ſpiritus, qui in eis ſunt, nutriri. Cum ergo quæris, qua uia? dico ſimiliter, quòd argumentum docet, quod nõ per olfactus illa additamenta (ambæ enim rationes concludũt) ſed per foramina palati, per quæ ſolet exire pituita: licet quædam ex illis tendãt ad nares. Reſpirat igitur cerebrum perpetuò, non ſicut cor, ſed leuiter, & abſq; motu proprio. Vnde in malo aere plurimum & longè plus corde afficitur & indicium eſt, quòd in grauedinibus incaleſcit: quamuis materia, quæ continetur, ſit frigida, quoniam prohibetur reſpiratio.

Sequitur etiam quòd illi maximè habent cerebrum incolume, quibus pituita defluit è capite: & non ſolum, quòd per illam cerebrum expurgetur liberè, ſed quoniã meatꝰ ſunt ampliores: unde aer meliùs refrigerat ipſum. Et tales tamen magis læduntur in aere malo. Ex hoc etiam manifeſtũ eſt, quòd cerebrum bis reſpirat in una pulmonis reſpiratione: quia tam in inſpiratione, quàm expiratione pulmonis cerebrũ ſimul inſpirat, & expirat aerem: quoniã inſpiratio cerebri fit ſimul cũ expiratione: quod neceſſariũ eſt in his, quæ non mouentur. at in his, quæ dilatantur, & conſtringuntur, inſpiratio ſuccedit expirationi, & contrà ſemel autem inſpirat frigidum ex naribus, & ſemel calidũ ex pulmone, ne nimis refrigeraretur.

Hæc igitur quæſtio pulchra eſt, & pertinet non ſolũ ad medicos, ſed etiam ad Philoſophos. Medicis autem multa cõmoda affert in actu curandi: & docet, quòd, qui laborant pulmone, non poſſunt diu habere cerebrum incolume: et quòd, habitare in aere bono eſt, res ualde ſalutaris, & maximè pro uita & conſeruatione ſenſuum, tam interiorũ, quàm exteriorũ: & quod minima pars ſpirationis, quæ exit ex naribus, procedit à cerebro. Et ideo non poteſt eſſe frigida, quoniã fermè tota uenit à corde, niſi cor ſit morti proximum. Ideo locus iſte nõ poterat intelligi ſine determinatiõe huiꝰ quæſiti Et quòd, quæ tenentur in ore, multum conſerũt cerebro: ſicut etiam ſpecuũ exhalationes repente interficiunt homines, quia ille nullo ſepto tranſit ad cerebrũ infectus qualitate pernicioſa. & quòd ſubmittere rem uenenatam naribus, modò non trahas ſpiritum, tutò poſſet fieri. Sed quia nares iam implentur illo aere infecto, cum poſtmodum inſpiras aerem, eſt ualde periculoſum, ideo oportet antea expirare. Atq; his octo partibus poſſunt pulcherrimè & ordinatim examinari fermè omnes quæſtiones.

PROGNOSTICON XXVIII.

Bonam aũt ſpirationem ualde magnam uim habere ad ſalutem in omnibus acutis morbis, putare cõuenit, qui cum febrib. ſunt, & in quadraginta dieb. iudicãtur.

COMMENTARIVS.

Cum propoſuiſſet tria genera malæ reſpirationis, ſubiũgit quartum, quod eſt bonum, adeò ut ſi quis ad ordinẽ redigere uelit. In primo collocauit ſimpliciter malam, cum dixit, " ſpiritus denſus: deteriorem, cũ dixit, Qui uerò magnus: " peſſimam, cum inquit, Si uerò frigidus è naſo. Quod uerò dicit magnam uim non ſimpliciter laudauit bonam ſpirationem, ut reliqua ſigna: quamobrem peculiare quippiam inſinuaſſe uiſum eſt. ergo bona ſpiratio in acutis morbis, qui cum febre ſunt, & in quadraginta diebus, id eſt, intra quadraginta dies iudicantur, ualde magnam uim ad ſalutem habet.

Liberat nos à difficultatib. his, quæ diximus in contradictionibus (10. lib. 5. & lib. 4. 57.) itaque quod ſcribitur hîc, non ad diſputationẽ reuocandum erit, ſed quaſi conceſſum, & ſolum ad declarandam ueritatis cauſam adiectum. Veluti ſi dicas: Morbi acuti ſi bonam habeant reſpirationem, ea magnam affert ad ſalutem ſpẽ: quoniam acutus morbus cum febre eſt ut intra quadraginta dies terminatur. Nolo modò ingredi diſputationem, an hoc dixerit: quoniam aliqui ſint acuti morbi ſine febre, uel qui terminentur poſt quadraginta dies: ſcilicet an dictũ ſit expoſitionis loco, ut intelligamus, quos uocet acutos morbos: aut diſtinctionis, ut de quib. acutis intelligat. Nam certũ eſt intelligere illũ ſolum de acutis huiuſmodi, qui intra hũc terminũ finiuntur, & febrem coniunctam habent. ergo in his dicit bonam ſpirationem magnã uim habere ad ſalutem: quaſi non ſolum ſit ſignum, ſed etiam cauſa, & quòd maiorem habeat uim in talibus, quàm in alijs minùs grauibus morbis. quod ſanè uidetur perabſurdum.

Neq; ergo huiuſmodi doctrina uulgaris eſſe poteſt, quæ nõ, niſi exquiſitiſsimis rationib. dialecticæ, erui ualeat. Iam uerò duplicẽ habet hoc expoſitionẽ unã Galeni, aliã noſtrã: amplectatur quiſq; quã uolet. neq; enim in his eadem eſt ratio, quæ in alijs: ſcilicet ut, ubi minùs benedixit, ſit accuſandus: ſin omnia ſic dixiſſet, quẽadmodum

modũ in præsenti ferri poßit, imò forsan laudẽ mereretur. Explicabo autẽ illam. Facilẽ primũ dixit respirationem, quæ naturalis esset, atq; omni uitio careret. An uerò per facilem spirationem illa intelligenda, quæ naturalis sit, attamẽ uitio nõ caret, quemadmodum in his, qui angusto sunt pectore, aut anhelosi sunt, aut, quod deterius est, etiam asthma patiũtur per circuitus, nec unquã in medijs temporibus liberè spirant, quærere uelle inter tot difficultates, curiosi nimis sit, inuidi autem, uelle ob id accusare Galenum, qui, etsi errauerit, multipliciter poßit non solum excusari, sed etiam iure defendi. Dicamus ergo inculpatam hanc spirationem, & uitio carentem omni. Vnde neq; in præcordijs dolorẽ, neq; in septo transuerso, neq; in iecore, liene, uentriculoue inflammationẽ adesse significat: nam si adesset, esset, ut dixi, spiratio densa. Non minus enim necessarium est ad horum mẽbrorum tales affectus sequi dẽsam spirationem, quàm dẽsam spirationem signum esse partium harum affectarum: firmiore enim uinculo effectus suis causis annectuntur, quàm causæ, aut effectus suis signis, cum eorundem signorum frequentiùs poßint esse diuersæ causæ, quàm earũdem causarum non ijdẽ effectus. Veluti tumor durus in liene densum parit spiritum, nec tamẽ est inflammatio: sed in acuto morbo non cõtingit ob tẽporis breuitatem illum fieri: & si fiat, omnino res est præter medici sapientiã, qui de his cogitat, quæ frequenter eueniunt. Iam si deliret homo, altero modo rarus, ac quasi per interualla spiritus erit: si ergo facilis sit, nihil horum adesse significat, at neq; adesse dolorẽ, neq; inflammationem in uisceribus medijs, ac prope mediũ neq; deliriũ, neq; stuporẽ, istud plurimũ facit ad salutis spẽ: imò etiã ad euentum ipsum. Si enim hæc adesse mortis causam esse persæpe manifestũ est: quòd si nõ adsint, salutẽ afferent, quia nõ impediẽt. Dupliciter enim aliquid afferre salutẽ dicitur: aut uerè, uelut robur naturæ, & restauratæ uires ex cibo, uel somno, uel lætitia, & hoc propriè: aut quia faciliorẽ occasionẽ sanatiõis præbẽt. eiusmodi etiã est coctio. neq; enim coctio est causa aliqua efficiens salutis, sed efficit, ut expelli humor se patiatur, quia non remittitur, aut modicè. Similiter si spiratio bona sit frigida, nõ, sed paulò calidior naturali, ut etiã maior, celerior ac frequẽtior: quo fit, ut non mihi uideatur Gal. rectè interpretari naturalẽ: si enim naturalis sit spiratio in morbo acuto, erit, quam pro ratione postulat, frigidior, minor, tardior ac rarior, quã esse debeat. Neq; enim omnis spiratio crebrior dẽsa appellatur ab Hipp. sed solũ, quæ naturã febris excedit. aut si illa immodica fuerit, & uicerit, ac superauerit quoquomodo hominẽ tãtã habet crebritatẽ, ut nõ patiatur discerni tẽpora intermediæ quietis: tũc enim densa etiã dicitur. Sed hæc pro ratione morbi & ex causa manifesta, quæ solũ in morituris, & alia signa mortis habentib. apparet, de qua hic sermo nõ est apud Hipp. alia, quæ densa est, & nõ pro ratiõe febris, de qua locutus est in superiorib. Sed tamẽ omnis spiratio, ut dixi, bona in febre & acuto morbo, crebra, uelox magna calida est: secùs si sit, naturalẽ dicas, ego malã certè, et cũ Hipp. et cũ experiẽtia appellabo, indicãtẽ tãtò refrigeratũ atq; ideo imminutũ esse calorẽ naturalẽ, quãtò per morbum aucta sit necessitas. Si ergo frigida nõ sit, nec pro cõparatione naturalis spirationis, nec eius, quæ debet febri caliditatis, significabit omnia illa membra, quæ ad hãc functionẽ pertinent, illæsa esse, quo ad facultatẽ, siquidẽ præcipuè cor, pulmones, pectus, asperã arteriã, quòd si etiã talis prodierit è narib. idẽ de cerebro, et partib. eius pronũciabis. quod uerò in morbo, nõ solũ uerè acuto, sed in omni eo, qui acumẽ sapit, quoniã exacuitur per partes, ita tamẽ, ut intra 40. diem finiatur, intelligi debeat. Hãc adducit rationem Gal. nã in huiusmodi deficere nõ potest adeò uirtus uitalis, ut salua respiratione euadere nõ poßit. Nã acutos morb. nõ solũ hi, sed etiã alij diuturni comitari solẽt: sc. aqua intercus maximè, morbusq; regius (hi enim principales) tũ quartana suppuratio, & tabes. Atq; hic est sensus Galeni. Nos uerò dicimus Hipp. dictũ ad rẽ potiùs, quã signũ pertinere: quanquã nõ esset absurdũ, dicere Hipp. dictum sic debere intelligi, magnã uim habere ad salutẽ, id est, significãdã: tũ præcipuè, quòd hic de signis, nõ causis, institutus sit sermo. Sed mihi uidetur loqui ita de causa, ut per eã signũ intelligamus: ueluti si dixisset, cum habeat magnã uim ad salutẽ, propterea salutẽ indicat. Et hæc sentẽt magis cõgruit rei ipsi, quã prior. Oportet ergo ostedere, spirationẽ bonã magnã uim habere in acutis morbis, qui cũ febre sunt, & intra quadraginta dies iudicãtur. Quod aũt iudicari sit febrẽ abscedere solũ, id docuimus in tertio super primũ Epid. (Com. 45.) quare non est, ut de hoc laboremus. Postulat omnis febris, cũ sit calida, & sicca, uberiùs humectari, atq; refrigerari cor: refrigerari quidẽ qualitate aeris (quẽ tamẽ Philosophi calidũ, nescio qua ratione, cõtendũt) & humectari ipsa illius substãtia.

Diximus aliàs elementa esse immutabilia. nã

si una sit eorũ substãtia, dũ ex uno aliud fit, nulla contingit transmutatio: sin diuersa, nõ omnino transmutantur. dum ergo spiritus uis restauratur optimè, ita ut non casura sit eius substantia, antequam morbus finiatur, certum est, salutem esse expectandam. cum ergo facilis fiat spiratio, restaurabitur spiritus, & euadet æger.

Hoc mihi suadet sic interpretandũ esse, quia quæ dicuntur hic, de sporadibus morbis tantũ, aut saltem principaliter, non aũt pestilentibus, intelliguntur. neq; enim dubiũ est, in pestilentibus temporibus dum aer corruptus est, etiamsi homo benè respiret, nullam esse securitatẽ, cum fieri poßit, ut rectam spirandi rationẽ non illa tria sequantur cõmoda, aut saltem duo, per quæ stat uita: scilicet superflui fumi, expulsio, refrigeratio temperiei febrilis, & humectatio. Quã obrem in pestilentibus morbis spiratio bona solum bonũ est signũ, causa non est necessariò bona, nisi per bonum, minus malum intelligamus. Equidem minus malũ est, in malo aere habitare functionẽ, tũ esse illæsam: respirãdi, quã utrũq; adesse, malũ aerẽ, & læsionẽ instrumentorũ respirationis. Vnde Hippocr. cũ in tertio Epid. in constitutione pestilẽti meminisset omniũ signorũ, solã prætermisit spirandi difficultatẽ, quod uerisimile sit: quanquã benè spirantes plerosq; interijsse. Eadẽ ratio efficit, ut in breuib. ac magnis febrib. quales sunt acutæ, hoc magis sit necessariũ, quã in alijs lõgis, & mitibus: ob hocq; dixerit magnã habere uim ad salutẽ. nã si ad signum solum respicias, etiã in longis, & sine febre, respiratio bona salutis erit significatrix.

Ostensum est etiam in præcedenti Cõmento, quomodo ex pectoris respiratione purgetur cerebri aer, qui in eo continebatur absq; cerebri dilatatione, aut motu. Cũ ergo respiratio in parte pectoris cõmodè se habuerit, etiã cerebrũ bene expurgabitur: atq; ita à delirio & cõuulsione æger immunis reddetur. Inde etiã procedent somni & quies: quæ omnia faciunt ad uiriũ cõstantiam, unde coctiones & iudicia fiũt. iudicij nomen, ut Gal. accipit, audiendo, non, ut Hipp.

An uerò in omnib. morbis mala spiratio magnum momentum habeat contrario modo, tam & si uerum sit, modò noua sit, etiam si signũ sit pathognomicũ, modò ualde mala sit: dubiũ non est, cum non solũ signum sit. sed causa mala. In causis uerò semper malum malũ est, & si obsint per se uitæ: qualis est spiratio mala, ingens etiã malũ. Vt ergo respiratio bona sit, cõparãda est ad se ipsam, & ad materiã, & ad instrumẽtum. ad instrumentum quidẽ, ut non moueatur omoplatæ sensu manifesto. Nam ob continuitatẽ pectoris cũ illis necesse est, ut etiã in sanis aliqualiter moueantur, non nares, ut uisum est. illud enim maximæ neceßitatis indicium est: neq; pectus sursum trahatur, uelut in anhelosis, & qui cursu incaluerunt. indicat enim respirandi maiorem neceßitatem quã facultatem. Optimum enim in unoquoq; est semper maiorẽ esse facultatem neceßitate: æqualem tolerabile: minorem malum, & in huiusmodi ualde. Propterea in iuuenibus longè maior solet esse facultas neceßitate, in senibus penè æqualis in plerisq; actionibus, si benè sint dispositi. Neceßitas minor facultate solet euertere hominem: maxima & euidẽtior eleuatior est in prima notha costa descendendo, quod ibi septum transuersum (à quo solo secũdum naturam pectus agitatur) prope sit, & nullis osseis uinculis locus alligetur. Inde cõsensu trahitur totus uẽter cum ilijs etiam, adeo ut æquos asthmate laborare ex hoc ipso signo deprehendamus. Dilatantur & costæ nothæ, & uẽter maximè, usq; ad umbilicum a lateribus minus aũt retrò: & ad hoc etiã nõ parũ faciat situs. Partes ergo, quæ sunt è regione oris uentriculi, quòd sublimes sint, & liberæ, & in medio, plurimùm attolluntur mensura dimidij digiti. sed nõ est mensura eadem in omnibus inde, quæ sunt circumcirca. Sed & nares inferiùs aliqualiter in trahendo aerem dilatantur: ne quis deceptus lethale signũ esse existimet nariũ motũ.

Quod ad maximam, quæ respiratur, attinet, calida esse debet, & quasi tepida, & pro natura ætatum & temperaturarum. mala ualde est exurens, & deterior frigida, præsertim in morbo acuto: mala est etiam fœtida præter consuetudinẽ mediocris in multitudine, & plus inspirari debet aeris, quã expirari. At quod ad seipsam attinet, magnitudine, celeritate, & duarũ quietũ tẽpore moderata esse debet: propterea ordinata, & æqualis, ut sint in uniuersum sex genera simplicia rectè respiratione necessaria. et de magnitudine, uelocitate, & longitudine debita quietis primæ atq; secundæ satis perspicuũ est: difficultas est in ordine & æqualitate. quanquã ordinẽ bonũ, & sibi cõstantẽ, omnes intelligãt. At æqualitatẽ, quæ ad partes respirationis refertur, singulas singulis referendo pleriq; cõniuẽt.

Sũt ergo duæ partes respirationis, inspiratio, & exspiratio. Quid? si ergo prima pars inspirationis uelox sit, secunda tarda, aut contrà: aut una magna, alia parua aut in medio maior quã in extremis: uel etiã cesset, & remittatur? unde sunt suspiriosæ inspirationes, uelut in flentibus.

Reli-

Reliquum est, ut uideamus, quomodo cũ bona spiratione æger intereat quemadmodũ Philini uxor (lang. 4. 1 Epid.) Cum enim nil apposuerit, uelut (lang. 8. 1. Epid.) in Philisco, & Sileno, nec in Erasino etiam nil adiectum est, ut uideantur huiusmodi ægri nõ habuisse læsam spirationem, tum multi alij, qui obiere: dici posset, intellectam esse malam spirationem, cum adiecerit quòd delirarint. quicunq; autem delirant, malè respirant, & inordinatè. cum enim spiratio sit motus uoluntarius, necesse est, ut si deliret, reddatur inordinata: igitur subintelligitur. Quocirca quæritur, an spiratio bona sit appellanda, quæ solum delirij tempore ab ordine euariat? Nam poterit, non constante delirio, esse facilis, & tamen inordinata, dum delirium perdurat. Sed cum in Sileno, & Philisco adiecit, (lang. prim. & secund. prim. Epid.) & quòd delirabant, & quòd spiratio mala fuit: igitur non semper se consequuntur.

Diceret Galenus, Hippocratem uoluisse intelligi genus malè spirationis, non quòd simpliciter malè spirarent: at mihi uidetur, quòd malam spirationem non ob id solum appellet, quæ inæqualis tantum est ob delirium breue, sed cum spiritus ualde laborat: aut hanc esse mẽtem potius illius, quod omnino bona sit: atq; ideo erit æger absq; delirio. qui uerò delirarunt, malam habuerunt spirationem, non bonam: ideo euadere non potuerunt.

At dices, si nullum sit malum signum, quis ignorat non esse ratione timendum? Ergo ex hoc fit clara mens Hippocratis in textu, scilicet sub hoc uno signo, quod est bene spirare fermè omnia signa ad salutem contineri, ut non sit quærendum, an doleat pectus, an præcordia intumuerint, an deliret? illo enim cognito, scimus nil horum adesse: quanquã poßint adesse signa cruditatis, ac pertinẽtia ad facultatẽ naturalẽ. quo in casu æger per abscessus seruabitur.

Antequam ex hac tractatione exeam, uisum est mihi, postquam spirandi ratio adeo ad dijudicandum de uita potens est, ut ostendam, quomodo cognosci poßit spirandi difficultas: atq; ideo facile erit intelligere Galenum multa præclara scripsisse, sed uel experientia omnino caruisse, uel aliena trãscripsisse: certè sine principali methodo methodi author.

Quippe cum rectum & bene, inquit Philosophus, sit, iudex sui fuerit obliqui: ideo oportet primum scire, qualis sit uniuscuiusq; respiratio naturalis. & quamuis alia sit biliosorũ, alia pituitosorũ, alia senũ, & alia infantium, & iuuenũ, alia etiam iuxta uitæ rationẽ, nihilominus hæc mutuò sibi respondent in omni temperatura, atq; ætate, & sexu, & quibuscunq; alijs causis naturalibus, atq; etiam non naturalibus: quales sunt, consuetudo, ars, anni, tempus. Nam cũ respiratio constituatur ex quatuor partibus, inspiratione & quiete (quam uocabimus sequentẽ) & expiratione, & quiete (quam uocabimus antecedẽtẽ) supponemus illud primò, quòd spacium inspirationis pectoris, dũ eleuatur, æquale est spacio, quo considet, dum aerem expirat. id facilè demonstrari potest: nam si secùs foret, necesse esset, ut tandem uel ob nimiam dilatationem pectus disrumpetur, uel ut ob nimiam cõpreßionem homo suffocaretur: aut pectus non attolleretur prorsus depressum, aut nõ deprimeretur elatũ. Iã ergo hoc supposito clarißimè demõstrato, dico dilatationis tẽpus lõgè maius esse tempore compreßionis: quod experimento & ratione perspicuum est. nanq; discrimen nõ obscurũ est: siquidem dilatationis tẽpus est sexquialterũ compreßionis tẽpori, aut etiã maius. at uerò quies consequens cũ inspiratione æqualis est expirationi cum sua quiete: itaq; tantò lõgior est quies antecedens consequẽte, quantò inspirationis tempus expirationis tẽpore. Cũ igitur fuerint duæ quantitates æquales diuisæ per proportiones mutuas partes, etiam erunt æquales: sin autem mutuæ non sint, inæquales necessariò erunt illæ partes. uelut diuido septẽ in sex, & unum, & rursus in quatuor & tria. proportio sex ad quatuor, quæ est proxima proportioni tẽporis inspirationis ad tẽpus expirationis, est minor, quã triũ ad unũ, quæ est tẽporis quietis antecedentis ad tẽpus quietis subsequẽtis. Cũ ergo primæ diuisionis quãtitas maior fuerit minor quantitate maiore secundæ diuisionis, erit proportio maioris partis primæ diuisionis ad minorẽ secũdæ diuisionis maior, quã maioris secũdæ diuisionis ad minorẽ primæ: & rursus minoris primæ diuisionis ad minorẽ secundæ diuisionis maior, quã maioris secundæ diuisionis ad maiorẽ primæ diuisionis. Considerare igitur oportet, quod nã maius sit, tempus inspirationis, an quietis antecedentis? & mihi sanè uidetur, quod tẽpus inspirationis sit maximũ omniũ, & iure merito: quoniã ipsũ est principaliter intẽdũ à natura, quia solũ illud fit per musculos. nã duæ quietes fiũt per se ex neceßitate, quæ intercedũt motus contrarios: motus aũt expirationis fit pectore retrahente se ad naturalem statũ, nõ dicam à grauitate, sed certè à nullo, inquit (2. de motu Musc. cap. 9. in prin.) musculo fit.

Aer

Aer etiam expiratur, quia inspiratus: ideo hæc pars, scilicet inspiratio, est principalis, & ideo longior. Præterea fit, ut nutriantur spiritus, & refrigerentur: hoc autem præstat, ut fiat sensim. at expulsio noxij quantò celerior, tantò melior: igitur inspiratio longior esse debet expiratione. Demum aer, qui inspiratur, digeritur magna ex parte per arterias à corde: igitur qui expiratur, debet esse multò maior inspirato. Est igitur, ut dixi, hæc proportio proxima his numeris 6.1. & 4.3.

Cum ergo fit respiratio rara, intelligitur nō de omnibus partibus, cum illæ sint coniunctæ. nam inter respirationem, & respirationē sic intellectam, nil medium potest intercedere, sed inter inspirationem & inspirationem intercedit quies utraq; & expiratio. Oportet unam ex his, aut duas, aut omnes partas esse solito lōgiores. Videmus autem quod non potest esse quies sequens: quia natura uniuersi non potest obliuisci muneris sui, & maximè pectore immodicè sublato: igitur talis respiratio, quo ad quietem sequētem, est crebra. Et ita iam habemus, quòd dupliciter peccat. primùm, quòd inspiratio est nimis magna. secūdò, quod nimis tarda: & hoc pendet ex magnitudine, ut demonstratū est: unde natura musculorum fatigatur. tertio, quòd, quies succedens est nimis breuis, & ideo nō potest benè nutriri, neq; refrigerari spiritus uitalis cum ipso corde. Expiratio autem est quasi naturalis, quoad tēpus: quia est tantò celerior, quantò spacium, quo excessit inspiratio illa inspirationem naturalem, est naturali maius.

Reliquum est igitur, quòd inspiratio non potest dici rara, sed tarda, cum sit motus. raritas autem dicitur de quiete, ut sit rara ratione partium interpositarum. Sed illæ sunt tres, quarū duæ primæ sunt aut naturales aut solito breuiores, ut tertia, quæ est quies antecedens, sit solito longior: primùm, ut suppleat breuitatem subsequentis quietis, ad explendam naturalem mensuram: secundò, ut faciat respirationem, ut posset dici rara, quia longa. igitur quies antecedēs est multò longior naturali inspiratione magna & rara. Sed in ista quiete nec spiritus nutritur, nec refrigeratur: talis spiratio deurit & debilitat multum calorem naturalem, & uires: & ab hac etiam necesse est, ut sequantur suspiria. Ergo Hippocrates intelligit per spiritum, inspirationem, non respirationem.

His uisis, multis modis in una respiratione potest contingere ægris difficultas, seu inæqualitas. Dico inæqualitatem, comparando ad naturalem. Et manifestum est, quòd primùm simpliciter quatuor sunt in longitudine, & quatuor in breuitate, & rursus in actionibus magnitudo & paruitas, ut sint duodecim: uelut inspiratio magna longa, magna breuis, parua & longa, & parua breuis, ut in motibus sint quatuor differentiæ: in quietibus, non nisi duæ, ut ductis inuicem omnibus numeris, consurgant sexaginta quatuor spirandi difficultates.

4
2
4
2
———
64
———

Quæ ergo sunt in motu inspirationis, ad nutritionē spiritus pertinent, & robur uiriū: quæ in expiratione, ad extinctionem caloris præter naturam. Quies consequens inseruit nutritioni, & refrigerationi: antecedens uerò reparationi uirium à fatigatione. Et certè illa est minùs utilis cōsequente: sed consequens nocet aggregando multum caloris præter naturam, in febribus præsertim, & reliqua debilitat. ideo natura fecit antecedētem longiorem multò consequenti: quia consequens nocet, augendo calorem præter naturam, & debilitat uires sustinendo pectus uiolenter: antecedens autem à fatigatione liberat. sed non subministrat alimentum spiritui: ideo hæc est minùs mala consequenti. Si ergo alicui secundum naturam inspirationis tempus fuerit æquale fermè expirationis tempori, ita quòd inspiratio sit facta breuior, & expiratio longior, significatur tēperamentum nō ualde calidum, & paruitas caloris naturalis, & uires imbecillæ: si uerò inspirationis tempus sit iusto longius, comparatum ad expirationem, significat calidum naturale esse robustius, sed magis aere ac fuliginosum. igitur in morbis hoc significat calorem naturalem, ualidum, & moderatum: febrilem autem magnum. Sed si fuerit parua differentia, hoc significat morbum frigidum, & uires defectas, & languidas. In febre autem hoc euenire non potest, nisi cum extinctus est calor naturalis, & anhelitus est breuis. at frequens, & omnia euersa. Et similiter sunt spirandi difficultates à dolore, de quibus dictum est. dolor enim facit densam spirationem, cum fuerit in partibus pectoris: sed non lædit uim pulsandi, quia cognitione caret. Pro quo uidete quarto Contradicentium (45) Præter has sunt spirandi difficultates, quæ in una sunt actione, ut cum intercipitur: uce initium est celerius fine: ut primo de Difficultate spirandi (cap. 17.)

HIERO-

HIERONYMI CARDANI MEDIOLANENSIS, CIVISQVE BONONIENSIS, IN LIBRVM Prænotionum Hippocratis Commentarius secundus.

CVM superiùs docuisset signa sumpta à qualitate mutata, & ab operationibus, incipit in hac parte tractare de signis sumptis ab excrementis. Et circa hoc debeas scire, quòd omnia signa diuiduntur in ea, quæ sunt secundum naturam, sed ut sunt similia naturalibus, aut dissimilia: uelut facies naturalis res est, oculus item, urina, respiratio, egestiones. horum unumquodque potest esse simile naturali, & potest esse dissimile. quædam uerò sunt præter naturam: & ideo in his non quærimus, an sint similia naturalibus, an dissimilia: uelut Arenulæ, uermes, sputum, sudor. ista enim non adueniunt sanis per se: aut adueniunt uiolentis quibusdam ex causis. quædam tamen magis sunt naturalia: ut sudor, & sputum. quædam omnino præter naturam: ut lapis, & uermes, & uomitus. in his ergo prorsus non est quærenda comparatio ad naturalia. In primis autem signis, ut dixi, oportet omnino quærere, postquam non est aliud efficacius: sed in sudore, & sputo quodammodo medio modo, ut etiam sunt media, quasi natura. Volui igitur hoc te non nescire, antequam ad Hippocratis uerba accederem.

PROGNOSTICON XXVIIII.

SVdores optimi sunt in omnib9 acutis morbis, qui in diebus iudicatorijs fiunt, & febrem perfectè submouent.

COMMENTARIVS.

De sudore agens, proponit octo: at Galenus seu non intellexerit, seu subtiliùs intellexerit, solum quatuor partes exponit primas, reliquas negare uidetur, fuisse Hippocratis. Vtcunq; uidetur ab Hippocratis modo alienæ aliquantulum: nos tamen eas singillatim explicabimus.

Duos uerò, ut dixi, ubique inueniendorum præsagiorum scopos sibi proponit ipse. unum, quem ab initio dixi, similitudinem, aut dissimilitudinem, ad optimum statum uniuscuiusque rei, qui, ut diximus, est naturalis & sani in illo homine, si naturalis res sit: si præter naturam, qui saluberrimus est, ut lapidis, quòd sit minimus mollis & leuis. Alterum ab his, quæ facillimè mutantur, ut in ulceribus siccitas, & calor liuidus. hic ergo cum sit res media, ut docui, inter naturalē & contra naturā assumit optimū, non à similitudine in sanis, sed uiolēter tantū affectis: atq; id principaliter. Pòst etiā ab eorum, quæ secundum naturam sunt similitudine: ut in sequenti textu.

Considerat autem quatuor præcipua ægri: tolerātiam, diem, quòd sint communes toti corpori, seu locū, & qualitatē, quòd sint calidi. & hoc de omnib. Sed quoniā Hipp. nō solet dicere res uulgatas: licet hoc, quod dixit (qui febrē soluunt) esset uulgatū, nō tamē illud, quòd quāquā febrem soluāt, nihilominus nō sunt optimi, nisi fiant in die iudicatoria. ideo illa pars, cū sit coniūcta secundæ, nō efficit dictū uulgatū. Tantam enim inesse uim dieb. iudicatorijs putat, quòd etiā si sudores soluāt morbū, tamen nō sint optimi: quia significent morbū reuersurū. nā aliter nō possent esse nō optimi: quia tametsi nō releuetur æger, modò nō redeat morbus, Hipp. hoc non uidetur curare. ergo uult, quòd quāquā finiatur morb. tamē sudor ille nō possit dici optimus. Dicebat in lib. de Indicationib (in Princ.) "Sudores optimi sunt, & celerrimè febrē sedant, qui in iudicatorijs dieb. fiunt, & febrē perfectè "summouēt. Hoc dictū uidetur aliquomodo alienū à præsenti: quoniā uidetur minus polliceri, quā requirant, cū exigat ad sudoris bonitatem, quòd perfectè febrē tollat, & in die sit iudicatoria. cur ergo dicit celerrimè febrē sedat, cū per"fectè iā sit summata? Id uerò manifestū est, quòd per id (perfectè sit summota) intelligit, quòd peruenerit ad integritatē: per illud autē (sedat celerrimè febrē) intelligit, quòd morbus finiatur. Neque enim de intermittentibus loquitur: nam illæ non numerātur inter morbos acutos, de quibus hìc sermo est. igitur uult, quòd si sudor adueniat in die iudicatoria, & tūc febris cesset perfectè, uel quòd morb. prorsus finiatur: uel si nō finitur prorsus, cum reuertitur, neq; æger sit in periculo mortis per recidiuam, neq; febris illa diuturna esse possit. quòd si cesset febris per sudorem, non in die iudicatorio, periculum est, ut

omnino reuertatur, nec æger est securus de uita: etsi omnino sanetur, erit post lõgius tempus. Ergo sudor in die iudicatoria febrem soluens, præcedit sudorem in die non iudicatoria, etiam à febre liberantem in tribus: quòd rarò febris reuertatur, cum in alio casu fermè semper expectanda sit recidiua: quòd & si recidiua fiat, absit periculum mortis, à quo ille tutus non est: quodq; in die iudicatoria sudore facto etiamsi aduenit recidiua, & alteri etiam, nec quisquã eorum pereat. attamen longè celeriùs liberabitur is, in quo sudor factus est in die iudicatoria. Exemplum eius, qui iudicatus est perfectè, nec rediit morbus amplius, habetur in Cleanactide (1. ep. lang. 6.) quæ sudauit in octuagesima die, & liberatus est in ea. Similiter & Herophon liberatus est per sudorem in decima septima die (1. ep. lang. 3.) Circa quod notandum, quòd is iã euaserat à febre liber in nona, quæ inter dies cõputatur iudicatorios, ut quarta Aph. (36.) celerrimè enim liberatus est à febre, licet reuersa sit post quinq; dies, id est, in quarta decima (pr. ep. lang. 13.) liberatus est enim in decimaseptima, quæ tertia dies fuit à reditu febris.

Pari modo mulier, quæ decumbebat in littore, cum in quinta liberata esset à febre, per sudorem reuersa illi febre in undecima, liberata est in decimaquarta: nec reuersa fuisset febris, nec tot passa incommoda, nisi fuisset prægnans trimestris.

Sed hi in quibus sudor aduenit non in die iudicatorio, & reuersa est febris, quæ abscederat, & serò iudicati sunt: quemadmodum Epicratis uxor (prim. Ep. lang. 5.) quæ per sudorem liberata est in quintadecima, tamen statim rediit febris, & uix liberata est in quadragesima, post multam luctam naturæ.

Hippocrates autem in primo & tertio Epidemiorum non meminit eorum, qui breui liberati sunt per sudorem: quoniã intentio non fuit commemorare ægros, nisi qui magno morbo laborassent. at qui breui per sudorem terminantur, cum materiam esse tenuem constet, & ex sudoris iudicatione, & morbi breuitate non potuerũt esse graues, neq; periculosi. meminit tamen Perielis in Abdera (3. Ep. ord. 2. lang. 6.) quoniam liberatus est in quarta: quæ quanquã breuem morbũ fuisse ostenderit, non tamen fuit dies iudicatoria, sed in indicatiua.

At dices, Chærioni, qui liberatus est, imò dicit (3. Ep. ord. 1. lang. 5.) iudicatus est in septima, reuersa est febris, nec liberatus est perfectè, nisi in uigesima? sed noster Galenus, ut reliqua omnia difficilia, & salebrosos saltus, sicco (ut aiunt) pede transit. Dico ergo, quòd in septima sudauit, & iudicatus est, sed non ea die liber fuit à febre, uerùm in octaua: quare par fuit, ut bis in recidiuam incideret, & liberatio ad uigesimam usq; differretur. Quod autem dixerit (iudicatus est) suo loco exponatur.

Alia dubitatio est de Nicodemo in Abderis (3. Ep. ord. 2. lang 10.) qui cum febre liberatus sit in uigesima quarta, quæ non est iudicatoria, liberatus tamen in ea die perfectè. Sed hoc contigit, quoniam ut de quarta illa est indicatiua saltem: & iudicium fuit nõ solum per sudorem, sed etiam per urinam multam.

At dices, cur non attulit exemplum aliquod de his, qui in die non iudicatoria sudarunt, & liberati sunt, & pòst reuerso morbo perierẽ? nã hoc, ut dixi, uidetur innuere Hippocrates in litera? Respondeo, quòd hoc etsi contingere possit, non tamen, nisi rarò contingit: quoniam liberari à febre signum est, uires superiores esse morbo: id uerò contingere ex sudore indicium est, materiam esse tenuem. esse ergo superiores uires, & materiam, causa est, ut rarò cõtingat ægrum pòst mori. At per sudorem ita deficere febrem, ut homo uideatur liber, hoc est adeò frequens, ut exemplo non indigeret. Propterea medicus debet esse ualde cautus in dijudicando, an æger per sudorẽ sit perfectè liber à febre, an nõ. Et ob id uides Hipp. dixisse in iudicationib. Qui à febre perfectè liberant. Sed an uerum est hoc in alijs expurgatiõib. sicut in sudore? Dico quod sic: sed nõ adeò euidenter, quia in sudore sunt duo, quæ nõ sũt in alijs expurgationib. nã sudor. est cõtrarius è regione fluxui sanguinis nariũ in hoc: enim nulla est mutatio in sudore maxima media in uomitu, egestione, & inanis sudor etiã est totius corporis reliquæ excretionis, unius dũtaxat partis: ideo hæc ueriora sunt et euidentiora in sudore, quã in alijs excretionibus. Videtur enim naturæ opus proprium in febribus, cum sint morbi sicci. at urinæ & excrementa alui uidentur posse contingere sine electione naturæ: quoniam sine hac etiam quotidie fluunt ordinariè è corpore. Vomitus etiam ex aliqua causa propria uentriculum irritante: & ita ob calorem hæmorrhosagia. Sudor autẽ ut dixi, multum calorem & in uniuerso corpore postulare uidetur: nihilominus etiam in alijs excretionibus, plerunque superabundantibus, hoc uerum est, quod ab Hippocrate de sudore dicitur.

Hos

Hoc prognosticon ad præcedens.

BOni uerò sunt, qui per totum corpus contingentes hominū facilius morbum ferre faciunt.

COMMENTARIVS.

Tametsi nunc multi sectantes facilitatem ingratè accepturi sint labores nostros, non tamē dubito, quin post aliquos annos non defuturi sint, qui dicant, Galenum nec à longè Hippocratis sententiam, aut mentem attigisse. Nam cum duo sint, quorum unum est manifestum in sudore totius corporis, scilicet calor æqualiter diffusus, qui duo ostendit, & naturalem esse ualidū, & eum, qui præter naturam est, parêre, ut ita dicam, naturali: nihilominus secundum, scilicet quòd materia etiam sit per totum corpus diffusa, neq; est manifestum, nec à Galeno, ut oportuit, est declaratum. Nam in tertianis forsan, & alijs intermittentibus, clarius hoc esset, materia super omnes musculos corporis diffusa: at de illis sermo non est, quæ non sub acutorum morborum numero continentur. In cōtinuis igitur febribus, & in abscessibus pectoris, aut capitis, multo magis perspicuum est materiam morbi non in totius ambitu corporis cōtineri. cur igitur sudor non ibi esse debet ubi materia solum nocens est? Præsertim cum ille idem dicat, ubi sudor, ibi morbus (4. Aph. 38.) Propterea ne attigisse uerbum in hoc Galenum, mirabile est. necessarium est ad prædicendum & morbum etiam curandum, nisi forsan existimat materiam talium febrium, præcipuè ardētium, per totum corpus sparsam esse. Sed cur ergo (1. in 1. Epid. Com. 9.) dixit, Neq; enim in quibuslibet corrugatus corporis partibus potest humor hic febrem excitare ardentem, uerùm circa uentriculum, & huius præcipuè os, circaq; iecinoris partes. Sed forsan melius erit, illum interpretari, ut ibi (2. in 1. Epid. Com. 10.) etenim si ardētes febres sint in uenis abundat præcipuè iecinoris & uentris: & illud (ibid. Com. 73.) Nam cum in uasorum capedinibus unà cum sanguine continetur, flaua bilis utcunq; accendatur, contingit febres ardentes prodire, præcipuè uerò ubi in uentris, aut iecinoris, aut pulmonis efferuescat. Et rursus (2. in 3. Epid. Com. 7.) Ardentem autem febrem ex humoribus nasci biliosis scimus. igitur consentaneum est, huic mulieri in tota mole corporis biliosum fuisse aceruatū humorē. At in quarto de Victu in acutis (Com. prim.) uidetur hāc difficultatem declarare, hoc modo, quòd febris ardens alia fiat humore bilioso in uniuersis uenis putrescente, alia in una tantum præcipua: exemplumq; dat de uenis iecoris, uentriculi, & pulmonis. igitur in hoc casu ad huc sudor non conueniet toti corpori. Dicendum est ex his tandem, quòd sudor communis toti corpori indicat non esse contractionem caloris aliquam. si ergo æger facilius fert morbum, materia, quæ euacuatur, morbifica est: ergo bonus. Non ergo bonus, quia in toto corpore: sed quia, cum sit in toto corpore, morbum alleuiat. Si obijcias decretoria, quæ non decernūt mortem, aut difficile iudicium significare: in Anaxione autem, & Chærione, ac Nicodemo, sudor uniuersalis non soluit morbum. dico decernere, quæ mutant in melius eo loco.

Hoc prognosticon ad præcedens.

QVi uerò tale quid non effecerint, incommodi sunt.

COMMENTARIVS.

Scilicet, qui nec hominem leuauerint, nec liberauerint, incōmodi sunt. uerbum ἐξεργάσονται effecerint, non potest referri ad totum corpus, neq; ad dies iudicatorios. Quanquam Galenus ad duas partes referat præcedētis textus, quasi uelit, ut sudor in toto, & modò adijciam9 etiam calidus, possit esse utilis, etiam si non soluat, neq; alleuiet ægrotantem. Non uidet, quòd in sudore semper uires debilitantur, exhalante uitali spiritu simul cum noxio uapore. quomodo ergo si æger non alleuiatur, tanta imbecillitas poterit esse utilis? Præterea dicebat quarta Aphorismorum (42.) sudor multus, calidus, aut frigidus, superfluens, frigidus magis calidus, minus significat morbū. Et rursus (56.) Febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & humidam substantiam abundare significat. Quomodo ergo potest esse bonus? Adeò uerò hac in parte malè sensit, ut utilem etiam esse uelit eum, qui omnino reddat deteriorem morbum, modò in toto corpore eueniat. Pessimi autem sunt frigidi: & circa caput tantum, & faciem oborientes, & circa ceruicem. hi enim cum acuta quidē febre mortem: cum mitiori autem, longitudinē morbi prænunciant.

Προσημαίνουσι uerti prænunciant, quoniam præsignificant, durius est. ad contrariam transit indicationem, scilicet pessimorum qualitate, & loco. De qualitate, quòd frigidus sit: nam cū sudor semper fiat à calore, si frigidus prodeat,

una ex tribus causis illum prodire necesse est: ut in commẽtarijs Aphorismorum ostendimus. scilicet uel quia abscessus sit in profundo, qui colliquet interius humorẽ, exterius colliquatus refrigeretur: uel quòd ex multa materia gelida crassa aliquid dissoluatur: tuncq́; morbi lõgitudinem hoc significat, sicut prior mortem: aut quod uenenosa qualitas pestilentis febris, aut ueneni epoti extinguat calorem innatum, & spiritus, sicq́; prodeat sudor frigidus. Cũq́; hoc acciderit, statim mortem imminere prænũciat.

Hic denuò multis modis accusandus uenit Galenus, qui superficiem tãtum pulcherrimorum dogmatum attigit, omisit eorum ueram cognitionem. Addemus hic his, quæ ibi diximus, ne morem nostrum non repetendi præuertamus. Dico ergo, quòd sudor non semper fit à calore, sed in materia congelata, & etiam aquea, ut in ichoribus à calore semper fit, in uaporosa autem etiam à frigore, & maximè ab illo. sudant parietes magis flantibus aquilonibus, quã Austris, quòd uapor sudore sit frigidior. Est enim sudor medius in aquam & uaporem & ideo ex aqua fit per calorem, ex uapore per frigus. Ideo sudor frigidus in febre acuta admodum lethalis est, quia significat aqueam substantiam dissolui à calore febrili: uel etiam inflammationis, cogi autem à membris refrigeratis: aut frigus exitiale calorem naturalem cogendo generare sudorem. utrunq́; autem pessimum est. At ex dolore, ut in totis, sudat facies, & partes reliquæ sudore frigido: & ita in acerbis coli, ac magis uentriculi doloribus. Cum enim dolor extinguat spiritus, & cogat partem sanguinis uaporosam, necesse est, ut sudor prodeat, & frigidus. Quomodo autem spiritus resoluatur à dolore, suo loco demonstrabimus: nam & hoc est unum ex pulcherrimis quæsitis, quæ Galenus reliquit intacta.

Sed cur deterior in facie, & collo, seu ceruice, & capite? quoniam tum resoluitur calor naturalis, qui maximè abundat in illis partibus, uix fieri potest, ut homo uiuat. Vt contrà, si sine febre & in cruribus, & pedibus, ac in sene frigidus appareat sudor, nil mirabile. Ita uidemus tortos sudare in facie, & tamen non mori. Qui tamen sapientes iudices sunt, cum eum sudorem inspexerint, & anhelantem hominem, eum deponere solent, ne damnatio confessionem præcedat. Galenus dicit, quòd hi sudores circa faciem, si calidi sint, minãtur syncopim, sin autem frigidi, iam incipere eam denunciant. Ego credo ipsum hoc semel uidisse, & regulam ex sua dialectica construxisse, sed non semper, imò raro ueram. nam ad syncopim succedit sudor frigidus, non tamen antecedit. Poterant admonere illum saltem ægri Hippocratis, uelut mulier, quæ decumbebat in Mendacium foro tertio Epidemiorum (lang. 12. prim. ord.) Tamen sudor huiusmodi est signum ualde malum. Et ut intelligas, rem de syncopi illam antecedit deliquium animi, ut primo (cap. 14.) ad Glauconem Galenus docet: hic ergo cum sine sudore fiat, ut syncopis cum eodem. Vnde Aetius (lib. 5. cap. 101.) animi deliquium repente inuadit & (supple solum uigilantes) ac omnino sine sudore: syncope autem tam dormientes, quam uigilantes, & cum sudoribus, qui sycoptici appellantur. Vnde illud diligenter considerandum, sudorem esse proprium cordi, & eius esse symptomaticam euacuationem: unde in timoribus, & ira solet effundi: nec aliud signum certius patientis cordis, ut in magnis etiam sanguinis fluxibus, in febribus pestilentibus, atque uenenis, ut contrà uomitus est symptoma uentriculi, aut iecoris, aut cerebri patientium cordis nequaquam: tam & si per neruos sextiparis iungatur illi multo magis tamen cerebrum: iecori autem paret propter eam, quæ ab illo insita ipsi est, facultatem. Sudor autem motum exigit & calorem, quæ ambo sunt in corde: reliquæ euacuationes non sunt symptomaticæ propriè, cum sint naturales præter hemorrhosagiam: sed naturæ non conuenit uires suas contrahenti, ut solum in ira quibusdam sanguis profluet.

Hoc prognosticon ad præcedens.

ET qui per totum corpus fiũt, similiter significant his, qui circa caput.

COMMENTARIVS.

Callidè Galenus hanc partem & sequentia de sudore omisit, quoniam suis decretis aduersabantur. Docet enim Hippocrates non minus sudores frigidos esse lethales in toto corpore, quam si apparuerint in ceruice sola, aut facie, aut capite. At non uidit, quod superius adduximus, quod sudor superueniens frigidus magis significat morbum, & quòd in acuta lethalis est, etiamsi non sit in ceruice, aut facie, uel capite, sed in toto. Non enim Hippocrates, ut Galenus qui se in immensum difficultatis barathrum sponte iecit sudorem capitis, aut faciei, uel ceruicis sudori totius corporis opposuit, cũ æquè malus sit in toto ut etiam in partibus superioribus

riorib*us*. si autem bonus, melior lōgè est, quemadmo dum declaraui: quoniam ostendit materiā nocentem esse sparsam per totum corpus & calorem naturalem esse ualidiorem: sed opposuit sudorem ceruicis & superiorum partium sudori inferiorum, quem constat non esse adeò malum, imò aliquando bonum, cum in superiore parte malus sit.

Hoc prognosticon ad præcedens.

At uerò milijformes, & circa collum facti, mali sunt.

COMMENTARIVS.

De calidis modò sermo est: nam frigidos, ut dixi, seu in toto, seu in parte superiore prauos esse iam docuit. explicare igitur conuenit, quare sudor cuiuscunq; partis semper malus sit, & quis deterior: deinde docebimus, qui nam sint milijformes sudores, & cur fiāt, & cur malum significent. Neq; enim in his, quæ in coniuncta sunt, nec per contrarium declarata, illa sic coniungit Hippocrates, ut utramq; partem nō amplectatur. Constat enim quòd sudores omnes in collo, seu facie, aut etiam pedibus, mali sunt ex iam dictis ab ipso, quæ etiam nunc explicabuntur: sed & milijformes docebimus, etiam si calidi sint, malos esse. Non ergo simpliciter malum hunc sudorem esse docuit, sed prorsus & malū, si utrumq; contingat. Quòd ergo sudor in una parte malus sit, hoc est nunc ostendendum ex dictis iam (4. Aphor. 38.) Nā si, ubi sudor, ibi morbus (sit autem sudor in superioribus partibus) significat materiam esse, & calorem imbecillem, qui non poßit expandi: hoc ergo signū est proximum & lethale fermè. at si sudor sit in inferioribus partibus, non poßunt illæ esse calidiores superioribus: aut ergo frigidus erit, atq; adeò malus: aut quia materia, quæ in superiori parte est, dissolui nequit à multo, etiā maiore calore: quod significat morbi contumatiam. Et si materia in inferioribus partibus morbum non poterit creare acutum, nisi immodica aut praua, unde periculū imminet, ne ascendat, & opprimat languētem. sudores tamē circa pectus, inter eos qui nō sunt per totum corpus, omnium optimi sunt, quoniam ibi uiget calor naturalis. Vnde dominari illum materiæ, sed tamen ægrè, ostendit. Nec malus est, cum in pectore fuerit, atq; uicinis partibus, seu superioribus, seu inferiorib. At comparati inuicem inferiores superioribus, frigidi quidē superiores multò deteriores sunt, & calidi, etiamsi ad pectus non peruenerint, & si ualde calidi sint, ac copiosi. At si moderati sint in utrisq; conditionibus superiores inferiobus, breuiorem morbum ostendunt.

Milijformes autem sudores dicuntur rotundi, & cum granis exiguis. Quos significauit septima Aphorismorum (61.) cum dixit: Sudores in diebus indicatorijs oborientes uehementes, & ueloces, periculosi sunt: qui expelluntur ex fronte, uelut guttæ, & aquæ salientes, & frigidi ualde, ac multi.

Necesse est enim talem sudorem prodire cū uiolētia, & doloris excessu, ac expreßione diuturna. Ibi autem de reliquis egimus: hic autem constat, milijformem sudorem fieri in illis partibus calore colliquāte substātiam membrorum, quæ pauca est, ac densa: cur igitur peßimus sit, nemo ambigere potest, aut causam ignorare. Tum etiam in sequentibus eam docet.

Hoc prognosticon ad præcedens.

Qui uerò cum guttis fiunt, et euaporant, boni sunt.

COMMENTARIVS.

Opponuntur hi, cùm forma fermè sint similes, quòd hi euaporant, illi consistunt & fluunt: hi magni sunt, illi parui. Propterea cum euaporent, anxietatē abesse significant, & esse aqueā materiā, quæ à calore ualido colliquata est, atque exoluta. Quocirca tria significat robur caloris, materiam peccātem euacuari, & tenuem illam esse, & aquosam. Ideo subijcit:

Considerare porrò expedit sudores in summa: fiunt enim aliqui propter corporum exolutionem, aliqui propter inflammationis uigorem.

COMMENTARIVS.

De his, qui fiunt propter corporum exolutionem, haud dubium est, quòd hi mali sunt, scilicet miliarei: quoniā necesse est, ut humidum, quod in cōcauitatibus membrorum erat ad nutritionem paratum, quodq; iam, ut glutten affigebatur membro, colliquatum à calore perniciofo, cogeretur in granula milio simillima ob paucitatē, in suaq; rotunditate consisteret. neq; enim aliter poßet, nisi ex huiusmodi substantia foret hæc habere: sed & ob id rara sunt, uocamusq; rorem.

At quod dixit (Aliqui propter inflammatio-

nis uigorem) incertum est, an loquatur de prauo sudore solum, an etiam de utili: quasi dicat: In primo sensu sudores hi praui fiunt ob inflammationis magnitudinem: & ideo mali sunt: illi autem peßimi. aut ut intelligat, quòd quidam sunt mali omnino, qui fiunt ob exolutionem uirium, alij non mali, cum fiunt circa statum morbi urgente calore: nam tales esse possunt boni, & mali. Vt mali, qui sunt uelut ros, quoniam ab exolutione, indicio quòd tales fiunt in uehementißimis doloribus calidi, non succumbente uirtute, succumbente autem, frigidi. Et ita litera fauet. At ratio uidetur docere, quòd potius solum de malis intelligat: nam qui fiunt ex uigore inflammationis, nõ etiam sunt semper boni. quinimo boni sunt materia concocta, & non ob id, quòd fiant ex inflammationis uigore. ut melius sit, referre ergo ad malos sudores. Aut si modò ad omnes considerare oportet diuisionẽ, non ad bonum, seu malum refertur, sed simpliciter ad causam efficientem. sudores fiunt à duabus causis omnes: aut ob exolutione uirium, aut uehementia morbi: quo intellecto quasi dicat, considera postmodum omnes quales sint, seu in toto, seu in parte, seu in die critica, seu alia die: nam genus persæpe docet species suas quales sint. uelut lux solis clarificat uisum, & aerem bonum reddit: ignis autem obtenebrat, & siccũ ac noxium efficit. Vt uerò generaliter dicam, tam sudorum, quàm aliorum excrementorum indicia sumũtur, uel per se, uel à morbo, & eius causa, uel ægrotante ipso. Per se quidem, calidus aut frigidus sapor, color, odor, substantia & quantitas morbi ratione in morbo, cui conuenit in tempore status aut initij, in die critica & indicatus, aut non, & quod morbum finiat, aut minuat, uel non: ex egro, aut à toto, aut parte, & qua: & ubi ferant uires, aut non.

PROGNOSTICON XXX.

PRæcordium optimũ est doloris exors, & molle, & æquale, tũ in dextra, tum in sinistra parte.

COMMENTARIVS.

Melius fecisset Galenus, si hoc modo diuisisset optimum à malo, & non simul confundere: aut omnino totam tractationem de præcordio uno commento complecti. Sed uisus est sibi eo uisum iri in sapientiorẽ, atq; ingenij præstãtioris, quo cõtemptius omnia fecisse uideretur. quod uitiũ est multorum, qui uolunt uideri ingeniosiores. Vnde illud Philosophi: Negamus nos studere, ut ingeniosi uideamur. quasi maius sit munus naturæ, quàm consilij. Ergo in præcordijs contineri solent humores coctioni et nutritioni parati, ut colligitur duodecimo Artis curandi (cap. 3. circa med.) & quarto de tuẽda Sanitate (cap. 5.) & primo de febrium Differentijs (cap. 3. post medium.) Proponit ergo tria signa: unũ ex his, quæ non adsunt, scilicet ut dolore uacẽt: duo ex his, quæ adesse oportet, scilicet ut sint mollia, & æqualia dextra ac sinistra parte. Potuisset enim æquale referri ad se ipsum: non sic intelligit. nã necesse est esse elatiora in superiore parte, ob uiscera, quæ substãt: dextro, iecur, sinistro, lien: in inferiore depressa: in medio altiora, tam in medio inter superiorem & inferiorẽ partem, quã inter medium & locum syluestrem. Vult ergo, ut intelligamus similitudinẽ ex hoc, in omni dimensione, & in qualitate calidi ac frigidi. Non opposuit (æquale) ut ipse Galenus putat, intẽto: sed cum dixit (molle) intellexit, quod non esset durum, nec intentum. Poterant hæc ipsa uerba textus docere: Aut intenta sunt, aut inæqualiter affecta dextra atq; sinistra. non ergo intentum sub inæquali continetur. Animaduertendum, quòd ab initio morbi persæpe ilia sunt bona, et pòst accedit dolor, aut tumor: uelut primo Epidemiorum (lang. 2. & 3.) de Sileno in tertia, & Herophonte in quinta primo Epid. (lang. 5.) & primus obijt: secundus autem sanatus est. Est etiam aduertẽdum, quòd aliud est de lumbis, & lateribus. Sub his enim non comprehenduntur præcordia: ut ibidẽ de Epicratis uxore, in qua doluerunt hæc, non tamen præcordium. Quinimo aberrauit etiã alius Interpres, loco præcordiorum ilia, quæ sub præcordijs sunt, uertens.

Illud quoq; non prætermittendum in historia illa ægrorum apud Hippocratẽ, præcordia bona intelligere, & reliqua etiam omnia, cum eorũ non meminit. uelut in Cleanactide, & Metone, & Melidia, & Pythione primo, qui omnes seruati sunt. Mortua igitur est Euryanactis filia uirgo. sed dicit: Innata quadam tabe laborabat, & anginosa. tertio Epid. (3. Ep. lang. 1.) in quibus præcordia benè se habuerunt: quoniã in anginosa fuit morbus propriæ partis, nõ ex febre acuta tantũ. & secũda ex abortu: ideo subiecit: Mortua est ex phrenitide. obijt sola mulier, quæ decumbebat in Mendaciũ foro. Circa quod etiam considerandum, quod Hippocrates nulla in re adeo fuit diligens, ut in examine præcordiorum. Nec immeritò, cum sub his contineantur præcipuè tria mẽbra naturalia maxima. et, ut sæpius dixi, homo uiuit, per facultatem naturalem sanatur, & moritur: ergo cum illa membra bo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

bra benè se habent, nisi sit aliquod magnũ symptoma, ut læsio in mẽbro principali, homo seruatur: contrà si illa sint læsa, quomodo poterit res bene procedere? secunda causa est, quia ibi est penu nutritionis & humorũ, ex quibus corpus nutritur: sunt enim humores imperfecti, & ab illis solum sperandum est auxilium. & ideo, si boni sint, bona spes est: si mali, exigua. Nã ex tribus constat uis uniuersi corporis: ex sanguine bono, & spiritu: in hoc constant uires, sed non est sperandum nouum auxilium, quia iam est perfectum hoc, & uirtus ipsa: reliqui humores, qui iam perfecti sunt, non solum non iuuãt, sed nocent. secundum est cibus, & potus: hi cum indigeant magna transmutatione, plus nocent, quàm iuuent exhibiti. reliquum est, ut tota spes sit in humoribus semicoctis, qui aliqua ex parte sunt in uenis, sub pituitæ nomine: sed longè maiore in mesaræi uenis, & iecoris, nec non in intestinis conuincti cum fecibus. Si ergo tales fuerint multi, & boni, & æqualiter distributi magnas supetias possunt afferre ægro: si mali, contrà.

Hoc prognosticon ad præcedens.

AT inflãmatum, aut dolorem exhibens, aut dextræ partes inæqualiter affectę ad sinistras: hęc omnia obseruare oportet.

COMMENTARIVS.

Hic delirare uidetur Hippocrates, cum suspensam habeat orationem. Galenus uerò non animaduertit, Hippocratem nihil hic dicere nõ malum, non bonum, sed cursim uenit ad expositionem, interpretatus illud (obseruare oportet) quasi dixisset, hoc esse peßimum, quod nec somniauit Hippocrates: sed aperuit arcanum pulcherrimum, scilicet docens, hanc cõstitutionem esse longè utiliorem omnibus supradictis. nam quæ dixit de facie, oculis, decubitu, manibus, sudoribus, omnia hæc nihil sunt, si ad hanc cõtemplationem conferantur. Quippe illa omnia solum, an æger sit euasurus, an non, docent: quòd utilitatem nullam persæpe etiam neq; gloriam, aliquando etiam dedecus, si minus consideratè proferantur, afferunt. At hoc ipsum docet plerunq;, sedem affectam, morbi magnitudinẽ, curandi modũ. Innuit enim tacitè Hippocrates in hoc loco, acutorum morborum sedẽ esse in præcordijs. Propterea signa, quæ ex illis sumuntur, nõ esse prognostica, sed potius pathognomica, & aßidentia, aut superuenientia. Nam si inflãmatio ibi sit, quis dubitat, quin morbus contrahat originem? eas enim cõsequuntur necessariò febres acutæ. At si inflãmata sint, non tamen ex phlegmone, febris erit ardens, & mali moris: et si non sitiant, lethale est. bilem enim multam ibi putrescere intelligimus. Quòd si dolorem exhibeat, scilicet citra inflãmationem, multitudinẽ contẽtæ materiæ docet. Si uerò pars dextra magis afficiatur, periculosior erit morbus, sed breuior, scilicet laborante iecore: sin autẽ sinistra, minùs periculosus, sed longior. Ostẽdunt etiam hoc pestilentiæ, & Hippocratis tẽpore, & nostro: quæ alterius omnino cum sint, cõmune tamen est, ut tumeat præcordiũ, maximè sinistrũ. Porrò exẽpla dextri multa habes, atq; sinistri. Primùm quidẽ tamen scire debes, quòd cũ dicit præcordij, nec adijcit, cuius breuitatis causa de utroq; dictũ puta. Cũ uerò dicit, præcordia, tũc hoc plus significat, quàm cũ simpliciter, ut magnam ex eo noxã intelligas. Hoc ostendunt uerba Hippocratis hic, & in sequentibus (Tex. 10. 11 & 13.) uelut illa: "Tumor in præcordio durus, & per totũ præcordiũ, dextra ac sinistra Ergo dextri præcordij habes Philini uxorẽ (1. Ep. 4. & 12.) & ægrũ sine nomine: & qui in Dealcis decũbebat horto: & Philistes, qui in mane quintæ diei obijt. De quo hæc: "Præcordiũ dextrũ distẽtũ est, declinauit ad internas partes. & Apollonius in Abderis. at de Sinistro in Philisco: Splẽ eleuatus orbiculari gibbositate: & qui in Dealcis horto, de splene similiter. Verũ difficultates supersunt. de Herophante primùm: quia dixit, (splen eleuatus est præcordij distentio) uidetur, cum non adijciat (sinistri) ut intelligatur de dextro. Sed ad priora uerba deferri debet: nam alibi dicit (post splen eleuatus præcordij dextri) altera, cur in secundo ordine tertij Epidemiorũ non meminerit præcordij, nisi in duobus ægris, cũ sint tamẽ sexdecim. Dico, quòd, & si præcordia nõ laborabãt, moriebãtur, quia constitutio fuit ualde pestilens. & hoc est, quod nos uoluit intelligere Hippocrates. Galeni aũt uerba, quæ in fine Cõmenti habẽtur, obscura sunt: quia Interpres non rectè reddidit. eorũ sensus est: Quãdoq; præcordia intendũtur sine inflammatione propriè nominata in illis: sed uel ob propriam siccitatem ipsorũ præcordiorũ: aut succingentis costas mẽbranæ: aut septi transuersi: aut etiã harũ ipsarũ partiũ inflãmationẽ absq; musculorũ præcordiorũ phlegmone. id est, ut clariùs dicam, tendũtur præcordia sex ob causas: ob phlegmonem, uel sine phlegmone: & horũ utrunq; trifariam, uel in præcordijs, uel in pleura, uel in septo transuerso, ob phlegmonem in aliquo ho-

rum, uel etiam ob siccitatem. Cum tamẽ possint etiam tendi à flatu, sed in morbo acuto non perseuerat: sermo aũt est de eo, qui perseuerat. Sed, ut ad rem redeã, si cum uno ex tribus dictis: scilicet ut sint inflammata, uel doleant: uel sint inæqualia, & pulsauerit unum ex illis, aut ambo.

PROGNOSTICON XXXI. & XXXII.

SI uerò etiã pulsus inerit in Præcordio, turbationem significat, aut delirium. uerùm oculos taliũ insuper intueri oportet: si enim oculi frequenter moueantur, furiosos hos fore, timor est.

COMMENTARIVS.

Galenus hac in parte multa dicit: sed neque probat, neq; docet, solum dubitationem ex uerbis mouet σφυγμὸς, & est pulsus, & παλμὸς palpitationem. Differunt pulsus à palpitatione (ut hic intelligitur) quòd pulsus uno certo loco fit: palpitatio manam partem occupat. Vidi sacram uirginem B. Lazari Mediolani, cuius hypochondria tota palpitabant, quasi toti illi spacio arteria subesset: & iam anni erant circiter decem octo (ut retulerunt) sed dispositio ab initio longè leuior erat. idem in alijs, sed non adeo grauiter affectis, sæpe conspexi. Appellamus etiam palpitationem quencunq; motum, sub cute non ordinatum: ut cordis pulsum, cum naturaliter se habet: cum uehemens, aut frequẽs, aut inordinatus, palpitationẽ. Causæ sunt illæ tres, quas Galenus recitat in Commento, flatus, phlegmon, arteriæ magnæ consensus, scilicet quæ sub spina dorsi iacet: ut in tertio libro (cap. 12. fig.) à Vesalio describitur. Enumerat præterea Galenus tria membra alia, quorũ uitio contingere potest hic pulsus: uentriculum, iecur, & septum transuersum. Cum ergo Hippocrates pulsum adijciat, non palpitationem, rem quasi fortuitam, sed eum propriè intelligit, qui ex phlegmone oritur. Pulsum ergo adiecit, ut à siccitate, à plenitudine, obstructioneq; distingueret. Iam ergo phlegmonem ostendit: at sub præcordijs continentur, musculi, intestina, septũ transuersum, omentum, iecur, uẽtriculus, & lien, & mesaræum. continẽtur & alia, ut peritoneum, & mẽbrana carnea: sed hæc per se uix possunt inflammationem contrahere. sermo autem Hippocratis est de his, quæ accidere solent. Intestina, si inflammationem concipiant, dolent maximo dolore arteriæ: pulsatio, si fit ob obstructiones, delirium non significat: musculorum abscessus nõ efficit acutam febrem, neq; delirium, sed, si sit cum acuta febre, turbationem affert, medicis, & ægro, & astantibus territis: uel turbationem, qualis est fluxus uentris, aut uomitus, qui consequi solent, ut in Aphorismo in Perturbationibus (2. prim. partic.) Omentum autem raró contrahit abscessum, quoniam modicum continet sanguinem. Maximè ergo de septotransuerso intelligitur: quoniam neq; iecur, neq; lien solent deliria excitare, quoniã ad illa pauci nerui, descendunt. Neque Princeps (14. tert. Tract. 3. cap. 4. & 5.) ponit inter signa abscessuum calidorum: membra enim ad quæ nerui, aut plures, aut magni, aut magno sensu præditi, & deliria, & conuulsiones, & inflãmationibus corripiantur, excitare solent. Mesaræi quoq; abscessus, sed is profundus est, & sub intestinis positus hoc facere potest. In uniuersum particulæ illæ uentris, ad quas arteriæ effatu dignæ, & nerui peruenire solẽt: uelut septũ trãsuersum, & uẽtriculus cum siccis membranis ad iacentibus ex peritoneo, & omẽto, & mesaræi pars, ubi glandula est. pro quibus consule Vesalium libro quinto (cap. 3. fig. 12. & cap. 6 fig. 10. & 11. lit. K) & maximè de Glandula, quæ pro centro habetur.

Ita & in iecore & liene partes sunt, quæ magis mouent delirium, & homines, iuxta naturæ imbecillitatem. Vbi ergo abscessus magni sint, & circa loca neruosa, & materia praua, tunc fiunt insaniæ, & oculi primùm mouentur: nam morbus cum non sit in cerebro, non maius symptoma in illis commouet. Eadem si benigna sit, deliria, percoctiones, efficit: quæ postmodum sedantur, coctione facta. Verũ uix à materia benigna adeò calescere, & exiccari potest cerebrũ, ut oculi moueantur solito frequentius, cum potius ægrorum mos sit, nisi cerebrum tẽtetur, ut oculos habeant ob imbecillitatem, ut etiam alia membra ad quietem, & segnem motum declinãtia, quàm ad frequẽtem, aut uehemẽtem. Quocirca et hoc signo per similitudinẽ intelligimus, etiam in sanis mobiles perpetuò oculos δινδιλλεῖν, aut ἵππον æquum: quanquã hoc propriũ sit nutantis palpebræ. sed qui tam assiduè oculos mouent, & palpebram inquietam habent, seu tremulos dicas, parum sana mente esse, incõstãtes, stultos, & fallaces. Eadem enim ratio est sanorum & ægrorum: sed in ægris manifestior insania, quæ à naturali more aberret. Secũdum autem membrum, quod sub præcordijs continetur, & deliria excitare potest, imò etiam quod communicat cũ oculis, est uentriculus: ut tertio

de locis

de locis (cap. 5.) & primo de causis symptomatũ (cap. 2.) Abscessus ergo in illo nõ quiuis, sed magni propter neruos communes mouent deliria: quinto de locis (ca. 5.) & 13. artis curãdi (ca. 1.)

DIGRESSIO.

Dictum est in Aphorismis (2 part. Com. 35.) qualiter hypochondrium est superius, seu præcordiũ inde ὀμφαλον circa umbilicũ pars eius nomine dicta, & uentris imũ, ἦτρον. ilium nãq; os Vesalius (lib. 1. cap. 29.) describit, quòd posteriore parte sacro anteriore pubis iungitur. Celsus (lib. 4. cap. 1.) Ilia ipsa inter coxas, & pubẽ in imo uentre posita sunt. Quod & Plinius lib. 11. cap. 37. pag. 9.) confirmat, dicẽs, inter uesicã & aluum arteriæ ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. Sunt igitur ilia sub præcordijs, & multò infra, dicta ab ile, quæ pars est uentris, gulosis ex animalibus, maximè suibus, grata. cum etiam nũc lumbos uocemus suauissimam carnẽ illinc ablatam. Præcordia uerò dicimus etiã aliquando septumtrãsuersum, ut ibi exta homini ab inferiore uiscerum parte separantur mẽbranis, quæ præcordia appellãt, quia cordi prætenduntur: quod Græci phrenas appellãt. Quæ igitur statim septotransuerso subtenduntur, præcordia dici debent. Aliquando pro omnib. extis capitur præcordium, ut ab Eodem (lib. 30. ca. 5. in fine.) Verùm præcordia Græcè πρεκόρδια dicunt, non ὑποχόνδρια: hæc enim subcartilaginea sonant. At ergo hypochondrij nomine, quicquid sub septotransuerso à cartilagine scutiformi, unde nomen sumpsit, ad umbilicum tenus appellatur.

Dolor cum subest ad tactum, solum est ex immodica repletione, & obstructione: cum est tensio sine dolore, tum est ex siccitate: cũ dolet sine tactu, nec adest pulsus, est ex erysipelate, aut huiusmodi inflammatione: cum adest tumor sine pulsatione cum leui dolore, est œdema: cũ adest pulsatio, est abscessus calidus. tunc inspice oculos, si sunt secundum naturã, est abscessus in musculis: si uerò adsit motus oculorum, & pulsus, tũc erit ex phlegmone in uiscere, ut dictum est, profundo, & aderit insania, & eo magis, si præcordium contrahatur, ut superiùs retulimus.

Rursus intelligendum est, quòd delirium duabus ex causis tantum per se fit: uel affecto cerebro, uel neruis. & ideo uel loco, ubi sunt multi nerui, uel ubi magni, uel ubi molles, uel ex febre pestilenti, cum cerebrum prauis uaporibus impletur. per accidens autem in febribus ardentibus magnis ob multitudinem caloris, non prauitatem. Furor autẽ, qui per μανιῶν hic significatur (secundo de causis symptomatũ cap. 7.) fit semper à calido: scilicet uel intẽperie, uel humore mordaci, ut flaua bile solaq; febre à phrenitide differt. Sed hic iam febris supponitur, propterea nomen φρενιτίδιον, & ipsum adhuc distinguere oporteret: nam alia est ex abscessu calido cerebri, alia ex sola febre, & cerebri caliditate. non ergo satis aptè additur hoc discrimen his, quòd solam sine fructu ambiguitatem affert, nec etiam sic interpretantur Arabes, sed pro solo abscessu. Insania autem latinè, ut apud Celsum libro tertio (cap. 18.) capitur & pro inania, & phrenitide, & melancolia, ut sit nomen commune.

Restat dubitatio pulchra in his, quæ dicta sunt: scilicet an splenis tumor, de quo Hippocrates sæpius uerba facit, contineatur sub hypochõdrij tumore. Et uidetur, quòd sic: quia si per hypochondrij tumorem intelligimus semper dextri, & per splenis tumorem, non intelligatur tumor hypochondrij sinistri, nullum erit exemplum hypochondrij sinistri solius malè affecti inter omnes illos ægros. Propterea dico, quod Hippocrates, ut dixi, non considerauit tumorẽ hypochondriorum, nisi in ordine ad mẽbra sub eis contenta. & ob id etiã in sinistro raro contingit, quod præter musculos afficiatur, quin etiã lien afficiatur: quia est sub peritoneo illi adhærens, & est mẽbrum imbecille, & excremẽtitiũ, et ideo etiã minꝰ lethale. Ideo etiã subiũgit:

PROGNOSTICON XXXIII.

TVmor in præcordio durus si sit, dolorosus: pessimus est quidem, si per totum præcordium fuerit: si uerò fuerit in altera parte minus periculosus est in sinistra.

COMMENTARIVS.

Vbi Grammatica sensum aperit, & ratio nominis, in ea tunc uersari oportunum est. nec malè aut segniter se gerit Galenus: uerba hæc, οἴδημα σκληρὸν, significant uerè tumorem durũ mediocriter renitentem cum sensu, id est, phlegmonem apud Hippocratem: quoniam sua ætate φλεγμὸν significabat φλογῶσιν, id est, inflammationem absque abscessu, uel etiam tumore. phlegmon ergo in hypochondrijs ualde malus est, in uno tãtum, deterior, in dextra ob iecoris propinquitatem. Ecce uides Galenum hac in parte, quam strenuè interpretem agat: & sanè appositè. Quin etiam historiam de medico ægrotante, & Glaucone narratam quinto de locis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

cis(ca. 7 pag. 4.) hic afferre possemus. Sed aliud est phlegmon iecoris, aliud præcordij. hoc autem docet, quod antea dixi, per præcordium Hippocratem utrunq; præcordium, sed nō insigniter tumidum. Interpres posuit tumorem, œdematis loco, potius interpretationem secutus Galeni, quàm uerborum significationem propriam.

Circa intellectum huius loci facit, quod scribitur sexto Epidemiorum (Sec. 2. Tex. 31.) Considerandæ hypochondriorum exceptiones, ex qualibus, ad qualia, atq; aliæ: inflammationum item uiscera obsidentium, qualia possunt, seu ex iecinore in lienē fiant, seu è contra: & quæcūq; talia. Hæc autem inferiùs declarabo in exēplo Peregrini. Nunc adiecisse sufficiat, Hippocratem intellexisse per tumores, non solum eleuatos in uentre, sed occultos etiā: quos medici nostri uocant durities, sine alio substantiuo addito, uel adiectiuo: de quibus dicebat Farnelius comperisse sæpe esse glandulas, & nō ullam uisceris partem, quæ scirrhum contraxerit. Sunt autem plurimæ in mesareo, & maximè regia, quasi è regione umbilici, & aliæ à lateribus, & quæ in pyloro. Quod autem dixerit periculosius esse in dextro, quàm in sinistro latere, rursus habet difficultatem. unde fluxiones in latere sinistro fiant, cum totum iecur sit in dextra parte: id autem contingere potest duobus modis. Vnus certus est, scilicet quòd iecur se exonerat in lienem, lien postmodum transmittit, & generat fluxionem, & tunc morbi illi sunt diuturniores, sed minùs periculosi: quanquam in morbo laterali ob propinquitatem cordis sit cōtrarium iudiciū Principis (10. 3. tract. 4. cap. 1.) generaliter tamen fluxiones à latere dextro celeriùs soluuntur: tum quia locus est calidior ob iecur, & tenuitatem sanguinis, & ob motum, quàm in sinistra. Alia causa non est adeò certa: & est, quòd licet gibba pars iecoris sit tota in latere dextro, tamen est diuisa, ut etiā spina dorsi non tunica aliqua, nec septo: sed ratione motus, cum quo consentit tota pars, & etiam pars iecoris, & maximè propter cor, quod trahit à latere sinistro uenæ, ut sint duo principia à diuersis lateribus, cor & iecur. nec id obstat dictus, cum dictum Hippocratis hîc tātum debeat intelligi de tumore in præcordio, ob propinquitatē iecoris, sicut de morbo laterali in sinistro, ob propinquitatem cordis in cæteris inferius à septo in sinistra minus periculosa, & diuturniora ob splenem superius in acutis periculosiora.

PROGNOSTICON XXXIIII.

Significant autē eiusmodi tumores, in principio quidem mortem breui affuturam.

COMMENTARIUS.

Hæc apud me sunt efficatiora argumēta ad ostendendum, quod Hippocrates per œdema intelligit abscessum calidum, non uerum œdema, quam illa subtilis nominum dissectatio. Sed illius imperitiam & maledicentiam in Hippocratem quis non perspiciat? Inquit, nisi uiscus " aliquod afficiatur, falsum est, quòd mortem si- " gnificent breui affuturam. namq; si in musculis " phlegmon fuerit, nisi ob errorem, aut uirium " ægri imbecillitatem, uel phlegmonis egregium " tumorē, æger non interibit. hæc sanè uera sunt. " Sed in quo reprehendis Hippocratem? quòd dixerit mortem breui affuturam, cum æger sit euasurus? At non uides, egregiè uir, quòd hoc nō dicit Hippocrates: sed sermo eius, & modus loquendi est, Inflammatio in præcordijs, si in initio morbi acuti fuerit, mortem affert breui: aut si distulerit, sequentur, quæ in alijs uerbis subijcit. Quoniam scilicet abscessus ab initio in acuto morbo præcordij, aut breui occidit, aut tardè sanatur. atq; ita docet non soliū exitum morbi, sed causam, & modum exitus. Adde, quod non illa uerba expendit in principio (scilicet morbi) nam Hippocrates cum præsupponat morbum acutum, uult febrem illam pendere ex tumore, qui si sit musculis, non uideo quomodo sit pariturus acutam febrem? Atque hoc modo hallucinatur etiam Vega multa ex Galeno secundo (In procem.) in tertium de Morbis popularibus, & secundo Prorrhitici (Comment. uigesimoprimo) adducens, ubi uult febres ex cerebro, & eius membranis, pulmone, ac corde, posse appellari malignas: & alia in authoritate dicit, nec in iecinore, nec uentriculo, nec septo transuerso, posse dici malignas, sed acutas: & hoc nec semper, inquit. at ex hyppochōdrijs nequaquam. Verum, ut par est (licet modum non exquisitè inuenerit) Vega Hippocratem defendit contra Galenum, dicens, de intimis præcordij partibus Hippocratem intellexisse, non exterioribus, cum præsupponat, ut dixi, febrem acutam ex ea inflammatione oriri, quæ nullo modo (dico nullo) citra æquale uitæ discrimen, ac si ex interioribus, ex exteriori inflammatione potest.

Ideo subiecit:

PROG-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

PROGNOSTICON XXXV.

SI uerò uiginti dies transgrediatur, nec febris cesset, nec considat, tumor ad suppurationem conuertitur.

COMMENTARIVS.

Declarat hoc mentem eius, quod supponit aliquos phlegmonas occidere, aliquos resolui, uel mutari, cum dixit (nec considat tumor) quasi in multis, uel saltem aliquibus, considat: uel (febris cesset) hos in tumorem durum transire, quotiescunque cessauerit, indicat. Aliàs enim declarauimus quatuor esse fines omnium tumorum præter naturam: concoctionem, resolutionem, transmutationem, duritiem. cum ergo in transmutatione, & resolutione tumor cesset, in duritie autem febris, neutrum autem eorum cessauerit, liquidò apparet reliquam esse concoctionem. Verùm duo supersunt dubia. Vnũ, quia si ad suppurationẽ uersum est phlegmon, febris cessare debuit, iuxta illud (2. Aphor. 47.) „ Dum pus conficitur, dolores ac febres fiunt magis, quàm iam confecto. Secundum, quare non ita potest putrescere, ut etiam ad suppurationẽ uerti? nam hos duos modos proponit Galenus prim. de Differentijs febrium (ca. 6.) Cui potest adijci tertius, qui à Galeno in Commento tangitur, scilicet cur in uigesima die? Dicit hoc docuisse in secundo, de diebus criticis.

Hæc excusatio trifariam peccat, ut ab ultimo auspicemur. Primum, quòd non par est, relegare lectorem tam facilè ad totum librum alium perlegendum, nisi in materijs connexis. Secundum, quòd causa illa dierum iudicatoriorum à Galeno aßignata est, purum somnium, ut in Contradictionibus docui: & est causa extra artem, & ficta, demum quæ etiam per tot figmenta proposito non satisfacit. Verum hæc paruifacio tertia causa est, quod etsi fatear uigesimam diem esse iudicatoriam, non tamẽ hæc est iudicatio: & dato, quòd esset, & ipse doceret ibi causam, quòd dies uigesima esset iudicatoria. non tamen docet ullo modo, quod in hoc morbo conueniat illa dies. Sunt reges (ita eligũtur apud Sarmatas) ergo ego ero rex: hæc est præclara illa doctrina de demonstratione. Ostẽde mihi, cur hi abscessus in uiginti diebus suppurent? quanquam nec hoc omnino somniauerit Hippocrates, ne dum dicat. Neq; enim quod ille putat, ullo modo uigesimam statuit suppurationis limitem, sed finem initij: quod & uerba illius pòst, & modus loquendi, & ratio simul cum experientia, docent. Propterea dico, quòd rem grauißimam, ut leuißimam trãsegit, ignorans quanta difficultate ratio huius poßit haberi. Dico ergo primùm, quòd uigesimus dies est ultimus terminus, qui ab Hippocrate hic ponitur. Et est causa, quoniam materia dum fluit ad locum aliquem, & est in uenis, resoluitur. Sanguis enim perpetuò difflatur in febre, nono methodi (cap. 3.) quanto magis conclusus in loco, & donec fluit, non fit suppuratio, quia mouetur, & partes etiam uariantur: ideo cum morbus sit acutus, & acutus morbus poßit differri ad quartumdecimum diem usq;, secunda Aphorismorum (cap. 23.) ideo usq; ad statum febris potest differri initium suppurationis. suppuratio ergo ad summũ potest differri usq; ad quartamdecimam diem. Cum uerò sanguis incipit putrescere, transit in pus non ante quartam diem, & aliquando differtur, cum calor est debilis, uel ratione naturæ, uel ætatis, aut temporis, usque ad septimam diem: ideo necesse est, ut in uigesima saltem pars sit suppurata. Et propterea hoc declaratur: & uicißim declarat duos locos. Vnus ex Galeno in libro de Inæquali intemperie (cap. 3.) cur doceat continuè augeri phlegmonem, donec quicquid est inane, impleatur, & donec poßit continere: hoc autem contingit ob materiam, quæ resoluitur, partim, ut alia loco eius exprimatur in locum, partim, quod locus sit mollis, & ideo magis poßit tendi: ideo durior locus efficit breue tempus incrementi abscessus, mollis autem longum. unde in adenibus, & mammis uix unquam perueniatur ad finem incrementi phlegmonis, uel alterius abscessus.

Alter locus ex Hippocrate in tertio de Fracturis (Tex. 49.) Verum ulcus curare oportet, „ uelut in capitis oßibus fractis, & frigidi nihil „ adhibere, & cibos penitus auferre: & siqui- „ dem amarabile præditus natura fuerit, fauo- „ rum cremorem odoratum coctum, aut acetum „ mulsum dulce, in aquam instillato, eoque pro „ uictu utatur. Si uerò amarabile præditus non „ sit, aquæ potione utatur. „

Et siquidem cõtinua febre laborarit ad qua- „ tuordecim dies, ut minimum hoc uictu degat: „ si uerò sine febre sit, septem diebus. „

Hic non obscurum est, quod Hippocrates ue- retur phlegmonis generationem usq; ad quartumdecimum diem, cum febris adest, cum non

adest,

adest, ad septimã usq;. Liquet ergo, quanta fuerit difficultas in causa huius dicti, quam Galenus nunquam inuenisset: sed conatur imponere lectoribus.

De prima autem dico, quod neq; generato pure, febrem finiri dixit Hippocrates: neq; hic dicit, quòd abscessus in suppurationem sit conuersus. Ad secundam autem dicitur suppuratio sub utroq; sensu. Indicant hoc uerba (Tex. 24.)
,, Quæ uerò magnæ sunt, & latæ, & minimè in a-
,, cutum fastigiatæ, pessimæ sunt. non ergo solum
de uera suppuratione loquitur.

PROGNOSTICON XXXVI.

Contingit autem hic in primo circuitu etiam sanguinis eruptio è naribus, & ualde prodest. Verùm interrogare conuenit, an caput doleant? aut hebeten uisum habeant? Si enim horum aliquid fuerit, ad eum locum repit.

COMMENTARIVS.

,, Pro intellectu huius faciunt, quæ infrà scri-
,, bit in tertio (Ex Gal. diuisione, Tex. 11.) Capi-
,, tis dolores magni & continui cum febre, siqui-
,, dem læthalium signorum quid accesserit, perni
,, ciosi ualde sunt: si uerò absq; talibus signis do-
,, lor uiginti dies transmiserit, & febris tenuerit,
,, sanguinis à naribus eruptionem, aut abscessum
,, quẽdam ad infernas partes expectare oportet.
,, sed & quandiu dolor recens fuerit, similiter san
,, guinis è naribus eruptionem, aut puris eruptio
,, nem sperare conuenit, cùm aliâs, tùm si dolor
,, circa tempora, & frõtem fuerit. Dicit Galenus,
quod hoc contingit in abscessibus iecoris, aut lienis, nõ autem aliarum partium. Atq; utinam docuisset modum. nam quod ad uenas attinet, satis expedita ratio est: sed quomodo sanguis iã in inflammatione contentus, possit retrocedere, ut qui iam ex uenis in concauum membri exierit, hoc erat demonstrandum. Dicebat hoc in secundo Epidemiorum (Sec. 5. in Initio) his
,, uerbis: Dolorem in infernis partibus magnum
,, surditas soluit: itemq; sanguis multus è naribus
,, erumpens. quod etiam est repetitum in libro de
,, Iudicationibus (Pag. 4.) In libro Prorrhiticorũ
,, habetur (Pag. 6.) Præcordij tensio cum capitis
,, grauitate ac surditate, & quæ ad hæc consequẽ
ter diuexant, sanguinis eruptionem significãt. ,,
Sed Galenus nullam refert causam. In Coacis ,,
prædictionibus (Pag. 11.) quoq; hæc ad literam, ,,
ut dici solet, non addita causa, transcripta sunt. ,,
Porrò inferiùs (Pag. 13.) ad sententiam hæc adij ,,
cit: ex lumborũ dolore sanguinis fluxiones lar- ,,
gæ fiunt: quibus ex lumborum dolore recursus ,,
ad caput, & manus torpidæ, & oris uentriculi ,,
dolores, & aurium sonitus, his sanguis largè ,,
profluet. sed & alui his deorsum erumpunt, & ,,
mens turbata est, ut plurimum. Et iterum (Pag. ,,
12.) Quibus præcordia non mollia, facies sana, ,,
non liberantur citra multi sanguinis fluxum è ,,
naribus, aut conuulsionem, aut coxendicum do ,,
lorem: quibus dolores præcordiorum oris uen- ,,
triculi epatis partium circa umbilicum, hi san- ,,
guine per aluum egesto seruantur. Illud autem ,,
mirum est, quod Galenus in primo (cap. 15.) ad ,,
Glauconem, inter signa fluxuri sanguinis è na- ,,
ribus præcordia retracta dicit: hæc autem con- ,,
traria sunt tumidis, atq; dolentibus. Verum ui- ,,
de, quid dicat tertio de Crisi (cap. 11. Pag. ult.) ,,
Proprium uerò signum sanguinis fluxuri, scili- ,,
cet (è naribus) est præcordiorum tensio sine do- ,,
lore. Si uerò præcordia cum dolore extendan- ,,
tur, non fluxum sanguinis futurum, sed aliquã ,,
ibi adesse inflammationem significant. At Hip- ,,
pocrates uidetur supponere dolorem in præ- ,,
cordijs. & ideo in tertio Epidemiorum (Ord. ,,
in 2. lang. 6.) inquit: sublienosus ab initio cum essent sanguis, prima die è sinistra nare erupit. Vnde etiam illud in scopo secundo Epidemiorũ (Sec. 4. Tex. 35.) Splen eleuatus de sinistra nare parum sanguinis aquosi fluxit, euasitq;. Et ibidem (Tex. 43. & 45.) E directò etiam laterum intentio dolorosa, & præcordiorum intentiones, & splenis eleuationes, è naribus eruptiones. Dico ergo, quòd eleuationes præcordiorũ aliæ cum dolore sunt, & aliæ sine. & ex his, quæ sunt cum dolore, aliæ cum pulsu, & significant phlegmonem factum: quæ uerò absq; pulsu sunt, & dolorem afferunt, hæ propriè in primo circuitu sanguinis eruptionem parêre solent, nondum decũbente abscessu: sin autem dolor non adsit, seriùs faciunt sanguinis eruptionem, si alia signa attestẽtur. Primum circuitum uoco septem dierum. Sunt autem alia signa seriùs futuri profluuij sanguinis, spiratio difficilis: celerius, capitis dolor: præsentis autem, quasi uisus obscuritas, & splendores, qui obuersantur coram oculis.

PROGNOSTICON XXXVII.

MAgis tamen in iunioribus quinque ac triginta annis sanguinis eruptionem expectare conuenit.

COMMENTARIVS.

Alludit ad id tertiæ particulæ (Aphor. 27.) Grandioribus autem & iam accedentibus ad pubertatem, ex naribus profluuia sanguinis. Ostendit & hoc, non fuisse homines illius ætatis longioris uitæ, quàm præsentis, licet multa alij fabulentur. siquidem trigesimum quintum annum statuit tanquam iuuentutis finem: ea in ætate plurimus sanguis & calidißimus generatur, & parum absumitur. ideo illa ætas ad profluuia sanguinis maximè prona est. Digeritur ex tertia arteria soporali, seu magno ramo, ramulus longus totam narem permeans: tum uerò ex iugularibus uenis, scilicet interiore exteriorum portione, cũ primùm glandulas fauciũ *tertij generis superarũt ramusq; insignis oris partes nutrit: alius insignior etiam per palati foramen ad posteriorem mammillaris processus sedem ascendit: tertius demum in palatum & tunicam narium dispersus, caluariam petit. Hic non poßum non admirari iudicium hominis illius, & adeò præstantis, & amicißimi, qui neglectis contemplationibus, aut admodum tactis, obscura, & quæ rarißimè in usum ueniũt, lõgißimis disputationibus prosequitur. Nam quid quæso aut notius, aut frequentius, aut quod auxilium sæpius exposcat pro genere uenoso, quàm fluxus sanguinis narium, aut hæmorrhoidarum? quorum alterum satis perfunctoriè, dico uenarum situm, magnitudinem, ortum, reliquum uix omnino attigit. Sed ob id necessarium fuit mihi, ut librum conficerem de conscribendis libris. nam Galenus in hoc non errasset (iudicio enim plurimum præstitit) si nouisset: huic, quem palàm est optimè omnia nouisse, nescio, quid obstiterit.

Per hoc autem præceptum monuit nos de alijs causis, tam naturalibus, ut in temperatura biliosa, & sanguinea, & sexu, uelut masculis potius, quàm fœminis: quam etiam præter naturam, ut in utentibus uino potenti, multis carnibus, & aromatibus: & in regione calida, & sicca, magis quàm contraria: & in tempore æstatis & Veris, magis quàm autumni, uel hyemis: & in exercitatione & arte, ut in uenatoribus, & pedibus iter agentibus, militibus cataphractis, tum fabris ferrarijs.

PROGNOSTICON XXXVIII.

AT uerò molles tumores, & doloris expertes, & qui digito cedunt, diuturniores efficiunt iudicationes, & minori cum periculo sunt.

COMMENTARIVS.

Opponit suo more mollia œdemata, & dolore carentia duris ac dolorosis, de quibus superiùs agit. Tria uerò à Galeno proponuntur: quæ uel sunt explicanda diffusiùs, si uera sunt: aut confutanda, si falsa. Primùm dicit, quòd par est, longiorem esse illius finem, quia concoctio fit à calido. at œdema molle, & doloris expers, fit à pituita, quæ frigida est: par ergo est, differri coctionem talis tumoris. atq; hoc totum uerum est. Sed cur œdema fit à pituita? quod enim sit doloris expers, non est necesse: nam nec scirrhi ullo modo dolent, & fiunt à melancholia, non pituita. Videtur ergo mihi consentaneum, quòd ita sermonem disponat Hippocrates: œdema est doloris expers, ideo frigidum: ideo tardæ & difficilis coctionis non ergo in quantum est à pituita, sed quoniam est à materia frigida, ideo serò concoquitur, & terminatur. Ac si quis uellet referre rationem, cur homo respiret, & dicat, quia bipes, non rectè quidem reddet, licet bipes sit: non enim etsi omnia bipeda respirarent, sufficeret dicere, quia bipes, sed oporteret, ut sola bipeda respirarent. At œdemata cum sint expertia doloris, aut ualde parui sensus, non ideo talia sunt, quoniam frigida: neq; enim omnis intemperies frigida exiguum affert dolorem, & est abscessus, frigidus necessariò est. nam calidus si esset, febres & dolores gigneret, quia breui membrum corrumperet. Accidit autem contrarium frigori, quod calori: calor enim in abscessu longè maiorem gignit dolorem, quam sine, quia utrumq; extendit particulã, & hoc modo ulcus auget: frigus aũt astringendo dolorẽ facit, abscessus dilatat, ac distẽdit, ob id particula ad mediocritatem redigitur in abscessibus frigidis: & ob id parum dolent.

* Vide Vesal. lib. 3. in fig. 14. cap. L. s t & in ult. fig. ξ o w.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Itaq; dolor colicus à frigiditate citra abscessum interficit: œdema uix sentitur. Quia ergo abscessus est cum exiguo dolore, à frigido est: igitur par est, ut tardè concoquatur.

Quia uerò dolore uacant, Galenus inquit nō debilitāt uires: ideo sunt minore cum periculo. Vtinam adiecisset, & quia sine febre: magis enim moriuntur ob febrem, quàm ob dolorem. quis enim dolor ibi tātus est, aut qualem uidit, maximè in præcordijs, qui breui posset interficere: at febris siccādo facit uigilias? propria essentia corrumpit humores cordis: prohibet alimentum nutrire. hæc longè maiora mala sunt, quàm mediocris ille dolor. Sed cur nō magis dixerat, quod commune est tam febri, quàm dolori ipsi, scilicet, quòd attrahant materias, & faciant fluxiones? At dicetis, quorsum ergo addidit, molle? ne de scirrho intelligeremus, qui huic proposito non conducit: scirrhum enim fieri in febre acuto inauditum est, relinqui, extra propositum. Sed neq; omnis tumor mollis, & doloris expers œdema est: nam huius tumoris in languentibus sæpe meminit Hippocrates, œdematis in acuta febre non meminit, & esset res admirabilis, nisi in fine. at hic non de his, quæ consequuntur, nunc tractat, sed potius, ex quibus morbus originem ducit. Et quanquā minus malum hoc dicat, uelut de eo, qui in Dealcis horto habitabat tertio Epidemiorum (lang. 3. prim. ord.) Præcordij dextri distentio submollis, quiq́ue seruatus est in quadragesima (lang. 13. sec. ord.) ut contrà Apollonius ibidem perijt, cum dextrum hypochondrium eleuatum haberet cum dolore: Silenus tamen, & qui in Melibœa erat adolescens mortui sunt cum præcordium sine dolore & submolle haberent. Silenus quidem in sexta die, sed adolescens ob ætatis robur in uigesimaquarta: propterea addidit, præcordium utrinq; intentum, submolle, oblongum. Vt obscurum non sit, nil minus intelligere hic, quàm œdema à Galeno uocatum. quod est abscessus mollis, collecta materia. nam sic uix ad interitum perduceretur æger, nisi ex malo regimine. In homine uerò illo, de quo dixit In primo (lang. 12 prim. Epid.) Præcordij dextri dolor inflammatio submollis ex interna parte: liquet, non omnes molles tumores esse doloris expertes. Propterea utrumq; adiecit in Textu.

Sed Galenus dubitat, quia si mollis, ergo cur adijcit, ita, ut digito cedat? an forsan intelligit anasarcam seu albam pituitam? sed quid albæ pituitæ in initio morbi acuti? sunt enim saltem in coniuncta, quæ una regula continentur, ut tantundem poßint, quantum singulorum uis in unum coniuncta, dum simul aduenerint: ideo de huiusmodi turpe esset uel uulgari medico, nedum Hippocrati, sermonem instituere. Ergo per molle intelligit, quod digito cedit citra tensionem euidentem: non molle, quod omnino duritie caret. ut non simplicem mollitiem declararet, sed quæ tanta est, ut digito cedat. hic autem est abscessus ex materia mista, non aqua, uel flatu. Hæc est subtilitas, de qua ambigit Galenus. sed iam ulterius procedamus. inquit enim:

PROGNOSTICON XXXVIIII.

SI uerò transgrediatur sexaginta dies, febrisq́; detineat, nec tumor considat, supuratum fore, & hunc, & eum, qui in reliquo uentre, eodem modo.

COMMENTARIVS.

Si calidus sit abscessus, in uiginti diebus, febre perseuerante, suppurat: si frigidus, in sexaginta. scilicet, ut ultra non poßit differre, cum febris & signum sit, & causa suppurationis. nam dum pus conficitur, dolores ac febres fiūt magis, quam iam confecto. Febris quoq; ipsa humorem ipsum calefaciēs, ad suppurationem deducit. Propterea rectè adiectum est, febrisq́; detineat. Intra hunc terminum clarum est, uel permisto humore, uel media natura, plures abscessus deuenire ad suppurationem, maximè in quadraginta diebus: & non solum in præcordijs, sed etiam in toto uentre. Vnde contingit, non animaduertente medico, obire ægrum, supurato interius abscessu, & pure corruptis uisceribus, ut in Nouariensi quodam patritio Mediolanum delato contingit. Dicebat in Coacis prædictionibus (Pag. 17.) Fiunt abscessus ad infernas partes his, quibus circa præcordia inflāmatio fit. Appellat autem infernas partes eas, quæ sunt sub septo transuerso, in comparatione ad pectus, de quo ibi sermo est. Pro hoc etiam facit, quod scribitur infrà, & in Coacis prædictionib. (Pag. 11.) Tumores circa uentrem consimilia significant his, qui sunt in præcordijs: uerum minùs suppurant hi, quàm illi. minimè uerò, qui sub umbilico consistunt. Et sunt etiam hi quidem in tunica, illi uerò sursum diffusi: læthales autem sunt ex ipsis, quicunque intro rupti fuerint. Per hos & illos intelligit, qui in uen-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

in uentre, quòd minùs suppurant his, qui sunt in præcordijs: sunt enim frigidiore loco. Quin etiam illud addidit (pag. 12.) Post aluũ suppressam præcordia eleuata in tumorem, mala sunt: maximè iam diu tabescentibus, & quibus alui humectantur. Et rursus: Durities circa uẽtrem cum dolore: in febrientibus cum horrore: & cibum auersantibus, si aluo parũ humectata purgationem non faciant, ad suppurationem perueniant. Sed & pro his uide, quæ scripsimus in septima Aphorismorum (35. & 37.) præcipuè autem in illorum expositione: quibus autẽ morbo renali laborantibus: & destillationes in uentrem superiorem. in hoc nunc Onocrotalũ imitari, properante penna: nam de his postmodum assumptis denuò dicemus.

PROGNOSTICON XXXX.

QVicunq; igitur tumores dolorosi sunt, & duri, & magni, periculum mortis breui affore significãt: qui uerò molles, & doloris exortes sunt, & digito compressi cedunt, diuturniores illis sunt.

COMMENTARIVS.

Recolligit sententiam, quàm protulerat tribus in uerbis, magni, duri, dolorosi. Atq; id etiã uerum est, si causa fuerit externa, ut in quinto Epidemiorum (pag. 12.) Aristippus in supernum uentrem uiolenter, & grauiter percussus sagittæ ictu, uentris dolor uehemens, & breui ardebat, deorsum uerò non egerebat: anxius erat biliosa abundè colorata: cũ uomuisset, melius habere uidebatur: paulo pòst rursus dolores uehementes, & uenter uelut in uolulis, dolores, sitis, & in septem diebus mortuus est. Habetis duo exempla secundo Epidemiorum (Sec. 2. Tex. 24.) Coi sorori epar eleuatum est splenico modo. mortua est secunda die. Et de splene (ibidem Tex. 22.) Sanata est ueratri potione licya: postremũ splen magnus, & dolores, & febris, & ad humerum dolores. & uena, quæ in splene est, in cubito secabatur, & saliebat quidem sæpe: aliquando uerò etiam non est secta, sed una cum sudore sanguis penetrauit, aut sua sponte. ex quo autem prodibat, splen dextra parte intendebatur, spiritus intus duplicabatur, non tamen magnus: mente mouebatur, contegebatur, flatus inerat, non prodibat infernè quicquam, neq; mingebat: mortua est ante partum. liquet eam non potuisse liberari ob fœtum, quẽ gerebat in utero. Dictum enim est suprà, quòd à sinistra parte, et propter quid tumores, ac dolores, sint minus periculosi. nam et de Bione inquit: (Ibidem Tex. 25.) Bion multum mingebat, quod non subsidebat: & sanguis ex sinistra nare manabat. erat enim & splen sursum eleuatus, ac durus: superstes mansit recidiua. Sed dices, dextra parte lien intumuit: igitur periculosum, & quomodo. Imò tumor in dextro latere periculosior est ob id, quòd uel est ex iecore: uel si sit ex liene, sumus in casu huius textus, quòd oportet tumorem esse ualde magnum. Vidimus aliquando extendi eum tumorem usq; ad umbilici dextrã partem, & infra, adeò ut esset instar tabulæ magnæ quadratæ forma magnitudine, duritie, & æqualitate. sed de hoc in Commentarijs actum est: nunc intentum sermonem prosequamur, ostendamusq; mentem Hippocratis, quæ se sponte exhibet declarandam.

Magni tumores absque dubio multitudinem materiæ significant: neque enim magnus tumor esse potest, nisi quod in tumore continetur, multum sit. at materiæ multitudo, si mala sit, certum affert exitium: sin autem benigna, laborem multum naturæ affert, & ut plurimum, longitudinem morbi, præcipuè, si tempus frigidum fuerit, & uires imbecillæ, & ipsa materia lenta. Dicebat Hippocrates (2. Aph. 51.) Omnis multitudo est naturæ inimica: quidam uerterunt nimium. Adeò uerò, quod multum est, naturæ graue est: ut illud de Athletis sit uulgatum (1. Aph. 2.) Habitus exercitatorum, qui ad summũ bonitatis attingunt, periculosè. Galenus præterea & in libro de Multitudine, & de Bono corporis habitu (cap. 8. & 12.) hoc ipsum testatur: ubi etiam illud adducit ex Hippocrate: Si quis repente obmutuerit, uenarum interceptiones corpori molestiam afferunt. Illud interest, quod magnus tumor solam multitudinem materiæ significat: durus autem etiam qualitatem illius: et quòd materia etiam sit cruda, aut etiam melancholica. nam cum durus est tumor, si ab initio talis sit, fit à cruditate, & multitudine materiæ: sin autem in processu, à multitudine cruditate, & terrea substantia: nam non potest consequi, & esse durus: ergo si durus, non concoctus. sed mollis fit ob paucitatem materiæ, & humidam substantiam, aut coctionem, quæ semper humectat: nam in coctione frigida incalescunt, congelata dissoluuntur, terrea permiscentur, & comminuuntur. Dolor ergo omnia hæc distinguit: nam duri, qui ex materia melancholica fiunt,

doloris sunt expertes: quos uocamus scirrhos. tales autem, scilicet, qui sunt dolorosi, à multitudine materiæ, & cũ calore putrefaciente fiunt. Hi non sunt abscessus iecoris, aut lienis, ut Galenus putat, & credo rarò huiusmodi uidisse: sed est tensio in toto uentre, quando sunt pessimi cum febre ualida, & dolore. Dissecui unum ex his, & inueni inter iecur & septum transuersum materiam multam collectam in parte superiore, & fuit ut aqua quædã corrupta, admistis frustulis saniei similibus pinguedini coagulatæ. & dolor non solum erat ibi, sed in præcordio dextro, credo ob id, quòd pars superior, quæ retrò contegebatur, costis calidior esset, et ob id celerius suppurauerat: nihilominus cruda etiam erat sub peritoneo, & credo, quòd in musculis, & etiam ob flatus, communicabatur toti præcordio. Et ideo si quis uerba uerbis conferat, uidebit sententiam non aliam esse, quàm quæ suprà, per hæc uerba dicta est (Tex. 13. Tumor in præcordio durus, si sit dolorosus, pessimus est quidem, si per totum præcordium fuerit: scilicet quia tunc magnus uerè dici potest.

De huiusmodi præcordijs tria habetis pulcherrima, ut ita dicam, exempla quarto Epidemiorum (lang. 6.) Primum sororis Apemanti filius præcordia habuit magna & intenta, sed sine acuta febre: ideo seruatus. Secũdum (pag. 5.) Maritus lechus puerperæ apud Sirodochum regio morbo infestatus, ad quẽ septima die ingressus sum, octaua moriebatur, neq; egerens, neque mingens: præcordia dura, & magna: & spiritus densus. hic moriens, ne frontem quidem sudore humectauit præ dolore. Tertium est serui in Hippolochi uilla, de quo ait (pag. 7.) In præcordijs utrinq;, quid collectum, erat durum, & fulgorem aliquantulum habens infernè: qualis erat in fabri ferrarij uxore hydropica. Sed & illud generale & commune ibi: Rigores tremulis præcordij intentio.

Hic nõ possum silere, quod ex processu uniuerso intelligitur librorum Epidemiorum, scilicet Hippocratem curasse solum pauperes, uixque ullum nobilem: quamuis in senecta fuerit medicus regius. at nunc paruipendunt miseros, & nihil iactant, nisi multitudinem & potentiã ægrorum, quasi idem sit mederi, & benè mederi: & quòd diues à paupere natura differat, cũ bonus Hippocrates fermè solos rusticos, & artifices, & seruos curaret, Idololatra cum esset. at nostri christiani, sed solo nomine, ambitiosi, auari, crudeles, maligni, huius uitæ solam curã habentes, pauperes pro pecudibus habent, nec putant illorum mortem eis obesse, ut à Deo pœna exigatur: contemptu autem solo eximunt se à dedecore. Et huius etiã tanti mali author fuit noster Galenus, qui nil ubiq; iactat, quàm proceres, atq; imperatores, cum tum iuuenis esset, ut ambitione, & inani nomine potius, quàm artis peritia ei innotuerit. non negarim egregiũ fuisse chirurgum, sed physicus iam nondum exercitatus erat. Hoc nõ in illius inuidiã scripsi, sed ut mores horum temporum coarguerem, qui ea solum in medicis requirunt, quæ minimè sunt necessaria: nugas, ornatum, calliditatem, diuitias, comitatem, atq; multitudinem ægrorum, & eorum potentiam, quin etiam formam, milleq; alia importuna, quibus si saperent, illos potius fugerent, quàm sequerẽtur. at eruditionem artis, bonos mores, & linguam ueracem, iudicium, diligentiam, scientiam rerum medico necessariarum, pietatẽ prædictionum, successus, experimenta sanationum difficilium morborũ, intelligentiam mathematicarum, tranquilitatẽ mentis, amorem gloriæ, quæ ex operibus habetur contemptum aliarum rerum, et uoluptatũ, desideriũ sciendi, nemo est, qui requirat in medico: ergo non ulterius digni pœna, postquam hac electione meritas stultitiæ suæ pœnas iam dent morte sua, suorumq;, & diuturno cruciatu protractorum per longum tempus morborum. præterea syderationum, & debilitatum, quæ post sanationem illis relinquuntur: tum uerò impensarum superfluarum, & negociorum interruptorum, & tœdij tot medicamẽtorum, atq; inunctionũ, atq; emplastrorum frustra adhibitorum. quæ omnia pro supplicio sunt, atq; in compensationem paucorum uerborum compositorum, & fucatæ peritiæ cum ambitione fastu, & arrogantia: quibus tamen exigunt pœnas sceleratæ uitæ, quam nunc sub optimo nomine, & diuini cultus falsa existimatione mortales ducunt.

Sed redeo ad rem. Subiungit: Qui uerò molles, & absq; dolore diuturniores illis sunt. Vt doceat, non securos tamen esse, ob loci qualitatem: innuit tamen esse cum minori periculo. Vt in uniuersum concludam, tumores uentris, & si suppurent, & si molles sint, magno periculo non uacant, tametsi parui fuerint: quoniam si intus rumpantur, exitum non habent. Omitto errores, qui non tantum accidere possunt, sed qui solent euenire: quos non considerat Hippocrates. præsupponit enim semper medicum expertissimum, & sapientem.

PROG-

PROGNOSTICON XXXXI.

CAeterùm tumores in uentre minùs faciunt abſceſſum, quã qui ſunt in præcordijs: minimè uerò hi, qui ſub umbilico conſiſtunt, ad ſuppurationem conuertuntur.

COMMENTARIVS.

Quoniam quis credere poſſet, tumores præcordiorum eſſe undequaque deteriores reliquis uentris tumoribus: declarat hoc non eſſe uerũ, niſi periculi ratione. nam quod ad difficultatem ſanationis, reliqui difficilius ſanãtur, quia difficilius ad ſuppurationem ueniunt, & eadem ratione etiam reſoluuntur: quare difficiliùs, & tardiùs neceſſariò ſanãtur. Cauſa eſt clara: quia calor ibi minor eſt. concoctio uerò, & reſolutio à calore fiunt: ergo tardiùs reſtituuntur. Cũ autem ſubiungit (Minimè uerò hi, qui ſub umbilico) Galenus non animaduertit dictum artificioſè: aliter hoc ex præcedentibus manifeſtum erat. Si quidem tumor uentris difficilius ſanantur, quàm præcordiorum, ſeu ſuppurant: igitur quantò inferiores magis erunt, eò tardiùs ſanabuntur. at hoc cum perſpicuum eſſet, quid attinebat per alia uerba docere: neq; enim occaſio deeſſe poteſt uolenti loqui meliora ſubiungendi. propterea intendit, quòd magnitudo morbi & contumacia non æqualiter creſcit, ſed in uẽtris partibus iuxta præcordia multò minus uarietatis accidit ex æquali interuallo, quàm procul à præcordijs: adeo quòd tumores ſub præcordijs per duos digitos ſatis, & bene, ac celeriter ſuppurant. at ſub umbilico interuallum digiti magnam efficit uarietatem, adeo ut uix unquam ſuppurent, qui prope imum uentris ſunt. Hanc ſententiam Celſus tranſtulit in ſuũ opus, fermè ad uerbum (lib. 2. cap. 7.) Sed & ſexto Epidemiorum (Par. 2. Tex. 41.) Suppurationum umbilicus terminus eſt: quibus autem rumpi ſuppurationes debent, uentres his turbantur.

PROGNOSTICON XXXXII.

SAnguinis uerò eruptionẽ ex ſupernis locis maximè expectare oportet.

COMMENTARIVS.

Locus hic humanarum rerum, tum negociorum, quandam refert imaginem, ut ſi quis animaduertat, uideatur magna difficultas, cum nulla ſit: nam uerbum illud (magis ex ſupernis locis) non ad ſanguinis eruptionem, ſed ad tumores, qui ſub umbilico conſiſtunt. ut ſit ſenſus: Sed & ſanguinis eruptiones magis expectare oportet in tumoribus, qui ſunt in præcordijs, quàm in inferioribus partibus: ſcilicet ut oſtendat hoc unum, quòd tumores, qui in imo uentris ſunt, difficillimè ſanantur: nam neq; ſuppurant, neq; reſoluuntur ſponte, nec per ſanguinis eruptionem. Nam authorum præcepta debent in unum finem tẽdere, ut ſint ex arte. Dices ergo, innuit eſſe inſanabiles, cum nulla uia pateat? Dicam, quòd uiderim magna pars horum transmutatur ad crura, & poſt longum tempus cura arthritidis liberantur: plurimis dureſcit tumor, & bona cura adhibita ſanãtur: quidam morbo aquæ inter cutem pereunt. Sed & alium ſenſum Galenus innuit, ut intelligamus, quamuis tumor in parte inferiore ſit, nihilominus ſanguinem etiam in illo, magis ex ſuperiore parte, id eſt, naribus erumpere ſolere, quàm inferioribus, ueluti utero, uel hemorrhoidibus.

PROGNOSTICON XXXXIII.

OMnium autem tumorũ diuturnorũ circa hos locos ſuppurationes conſiderare conuenit.

COMMENTARIVS.

Cum docuiſſet huiuſmodi tumores ad ſuppurationem uerti ſolere, oſtendit quomodo conſiderandæ ſint duas rationes: adijciens primam, cum nondum erumpunt: ſecundam, cum eruperint iam. Sed antequam ad hæc, deueniam ad diſtinctionem tumorum, qui in toto uentre percipiuntur. Peſſimi ergo ſunt duri magni in præcordijs cum dolore uehementi profundi, ex quibus homo magnã anxietatem patitur. hi enim uel in una die enecare ſolent. Pòſt ſunt, qui anxietate illa carent: cætera autem habent. Occidũt enim paulò tardiùs: ſed & ipſi ſine ſpe ſunt. Poſt quos ſunt doloroſi magni cum anxietate, ſed citra duritiem, qui breui tempore perimũt, ſed omnino non ſunt ſine aliqua ſpe. Qui uerò magni ſunt, & duri, uitam protrahunt, præſertim à latere ſiniſtro, ſed abſq; ſpe ſalutis. Poſt hos ſunt magni doloroſi non profundi (ideo ſine anxietate) molles, qui celeriter perimunt: ſed tamen etiam poſſunt euadere. Poſt hos ſunt magni duri, ſed ſine dolore in partibus uentris

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

infrioribus qui serò perimunt : nonnunquam etiam,licet rarò,curantur.nam qui cum dolore sunt, citò perimunt,non tamen adeò,ut superiores : & ob id nec tantam anxietatem pariunt. Apparent plerunq; in malis & deploratis coli doloribus, interficiuntq; tertia die. Sed superiorum magni ualde , duri autem & dolorosi mediocriter familiares febribus, flatus & uaporis imaginem præbent : ex his multi pereunt, aliqui, sed pauci, seruantur,nonnullis ad suppurationem uertitur. Rarò autem suppurat tumor magnus in superiore parte: quia si collectus,durus, & ideo interficit ante suppurationem : si non collectus,nō potest suppurare. Durus,paruus, tunc, cum non sit cum dolore, deterior in dextro latere, quàm sinistro , & maximè profundus, non tamen in sinistro latere est prorsus insanabilis paruus: & dolorosus profundus est inter spem, & metum magnum , non profundus, inter metum, & magnam spem. Magnus solum citra dolorem , & duritiem in acuta febre,non est contemnendus,si albus sit:nā ostendit albam pituitam ruber erysipelas , sed cum maiore spe. in inferiore magnus semper ualde malus. Vbi enim durities non adsit,nec dolor, semper est deterior,si sit collectus: si non collectus,longè minus malus. In uniuersum ergo cum sint quatuor : dolor,durities, magnitudo, & locus. dolor semper facit periculosiorē morbum : durities magis insanabilem : magnitudo collecta utrumq; facit, non tamen adeò periculum auget, ut dolor, nec sanationis difficultatē, ut durities: locus ad periculum si facit, facit & ad spem, ac celeritatem sanationis : si ad tarditatem faciat, securiorem etiam morbum ostendit.

Nunc ergo de suppuratione agendum est, si memineris illius Aphorismi (6.Par.39.) Quibuscunq; suppuratio in corpore facta nō innotescit, ijs ob loci craßitudinem non innotescit. Ergo primum est, an sit uel non sit : nam laborant in hoc non parum medici, etiam periti,& nonnunquam dißident. Solent autem præcedere dolor ac febris, iuxta dictum secundæ particulæ(47) dum pus conficitur, dolores ac febres fiunt magis, quàm iam confecto. secundum signum est mollities, tertium, inundatio: & ponuntur à Paulo (lib.4.cap.18. in fine) quartum est Principis (3.4. Tract. 1. cap. 29.) ubi etiam docet, quomodo inundationem explorare debeamus pluribus digitis,ut uno compresso, sub alio percipiatur motus:idq; uicißim.tangimus ergo quatuor digitis totum locū, premimusq; partes:modò minimo,modò indice pollicis, rarò usus est.

Signum igitur quartum est permutatio coloris cutis ad splendorem quendam , & albedinem , parte circumuicina rubra , aut ad rubrum, in medio partis candidæ . Duo reliqua signa Pauli, tumor scilicet fastigiatus in mucronem,& cutis, quæ in uertice auellitur,propria sunt phlegmoni suppurato . Præterea est pondus in loco,& pruritus etiam plerunq; . Diximus autem & de hoc in septima particula Aphorismorum (22.)

Secundum dubium est,an suppuratio sit planè absoluta an non, dum perfecta? hoc idem eadem habet signa , sed exquisitiora , quæ primum. nam ubi perfecta sit in toto abscessu , & inundatio est maior & locus mollior , & cutis splendidior , & febris , & dolor prorsus fermè cessant, quorum loco pruritus solet urgere, & cutis fit rubicundior,aut candidior:& si ex abscessu,fit separatio cutis à parte, & tumor magis in acutum tendit,sed tamen subsidet.

Tertium dubium est,an debeamus incidere, & quo tempore:nam in uentre oportet statim, ubi puris signum apparet, secare cutim, ne intus penetret, dicebat Albucasis (lib.2. cap. 40.) quòd in duobus casibus oportet præuenire perfectam suppurationem, cum abscessus est in articulis : nam si expectaueris tempus perfectæ suppurationis,corrumpūtur ligamenta,& eueniunt mala symptomata.& cum fuerit in membro propinquo principali: nam erit periculum de uita. sed ego addo tertium in hoc casu , cum fuerit iuxta cauitatem,in qua contineantur mēbra uitæ necessaria : nec illa habuerit exitum. nam ubi periculum non est, ne penetret, si maior pars ad suppurationem antea deueniat, melius est primum , quia minùs debilitatur æger, iam sublatis febre , atque dolore : secundum, quòd reliquum meliùs , ac celeriùs concoquatur:tertium, quòd pars ipsa exquisitiùs expurgatur: quartum,quòd celeriùs sanescit : quintum , quòd periculum effugiat , transeundi in fistulam. sunt & alia commoda minora.

Dubium quartum est de natura suppurationis, & loci , de quibus agit in sequentibus.

PROGNOSTICON XXXXIIII.

SVnt autē suppurationes, quæ in huiusmodi locis eueniunt, hocmo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

hoc modo considerandæ. Quæcunque extra uertuntur, potimæ sunt, quæ paruæ sunt, & quam maximè forâs eminentes, & in acutum fastigiatæ: quæ uerò magnæ sunt, & latæ, & minimè in acutum fastigiatæ, pessimæ.

COMMENTARIVS.

Ponit duplicem differentiam: unam, nondum rupto abscessu, alteram, rupto iam. rupti tria indicia, à magnitudine, à figura, à loco. à loco intus, extra: à magnitudine, magnum & paruum: à figura, fastigiatum & planum. Verùm non est hic sensus genuinus Hippocratis, quanquam Galenus & ipse illi subscribat. Sed uidetur Hippocrates rursus earũ suppurationem quæ nondum eruperunt in duas distinxisse, scilicet quæ forâs, & quæ intrò uertuntur, non apponens, quæ sit deterior (quanquam non negarim eas, quæ forâs tendunt, esse securiores) sed quæ forâs uertuntur, duo signa esse optima: ut paruæ sint, & ut fastigiatæ, seu in acutum tendentes: ut contrà magnas & latas pessimas.

De his uerò, quæ intùs tendunt, & franguntur, non eadem, sed alia signa ponit, ut luce manifestius fit, distinctionem intrò & forâs, non esse signi, sed specierum. Vt sit sensus: Suppurationum aliæ forâs tendunt, aliæ intrò rumpuntur. quæ forâs tendunt, aliæ sunt optimæ, quæ scilicet paruæ sunt, & in acutum terminantur: contrariæ uerò pessimæ. Assumpsit ergo differentias illas, tanquam genere quasi diuersas, ut notissimum præsupponens, quòd quæ forâs tendunt, sunt multò leuiores intùs ruptis. cum enim hoc notissimum esset, non laborat in docendo, sed transit ad difficiliora: namq; meritò aliquis dubitare posset, ne fastigiatæ essent peiores, quòd in acutum tendant, & biliosam magis naturam testentur, & calorem acriorem. Galenus adducit causam in Commento fastigij suppurationis robur facultatis propellentis longius: & quoniam sic minus corrumpitur de particula.

Hanc sententiam ponit Hippocrates sexto Epidemiorum (Par. prim. Tex. 14.) Princeps tertia quarti (Tract. prim. cap. 20.) eam sic declarat. Acumen prouenit ex materiæ caliditate, & ideo celerius resoluitur, aut concoquitur, & erumpitur.

Dico, ne quis decipiatur in hoc ex parua experientia, quòd Hippocrates loquitur hic de his, qui sanantur: nam in pestilentibus persæpe accidit, ut quanto magis in acutum tendant, ut celeriùs interficiant: sicut etiam de diebus creticis, qui magis interficiunt, quàm reliqui dies.

De magnitudine, & paruitate causa est conspicua, cum contingat ex multa materia aut pauca. nam in magnis fiunt dolores, & febres magnæ: & cum rumpuntur, fit resolutio magna uirium, & ulcus magnum, quod tardè sanatur. hæc omnia incommoda sunt in magnis suppurationibus, quæ absunt à paruis.

At cur intrò tendant, aut forâs abscessus, assignat Galenus tres causas. prima est locus, in quem confluit materia intra, uel extra peritoneum: secunda est materia crassa, & lenta, uel tenuis, & fluida: tertia est, ut coerceatur intra aliquam membranulam, ut non possit prodire forâs. Causæ etiam suppurationis sunt uirium & caloris robur, & febris continua. De hoc tamen dicto, quod non est Galeni, est dubitatio: meliùs esset, ut diceremus caloris magnitudinem, & materiæ mediocritatem, & exactam mistionem. nam tenuis resoluitur: crassa nimis durescit: & similiter, si pars tenuis à crassa sit seiuncta. utrunque enim accidit, scilicet, ut pars tenuis resoluatur, & crassa durescat.

PROGNOSTICON XXXXV.

QVæcunq; uerò intrò rumpuntur, optimæ sunt, quæ nihil cum externo loco communicant, sed sunt contractæ, & absque dolore, & totus externus locus concolor apparet.

COMMENTARIVS.

Hoc est secundum membrum primæ diuisionis, in quo Hippocrates proponit de internis suppurationibus, proponens tria signa: sed Galenus hìc toto cœlo aberrat, quoniam non perfectè intellexit mentem Hippocratis, quæ, si non perfectè intelligatur, etiam imperfectè non potest intelligi. nam sensus Hippocratis est, quòd per eas, quæ foris prominent, omnes uentris intelligat, quæ sunt supra abdomen: quæ autem interius rumpuntur, omnes profundas, &

intra abdomen. in quibus considerat hoc, ut ruptio fiat ad locum uasorum, scilicet intestinorum, aut uenarum, & non in cauitatem, quæ est inter intestina, & abdomen, ubi saniei nullus exitus patet.

Hæc igitur sunt, quòd non communicēt cum exteriore loco: nam si in illud spacium incidat sanies, fieri non potest, quin communicent cum loco exteriore: similiter inficietur cutis è regione, non erit ergo concolor. pus quoque seu sanies dolorem efficiet, exitum non habens: sed & doloris absentia significat pus esse bonum non saniem.

Ex hoc apparet, cur Hippocrates non comparauerit eruptionem interiorem exteriori: nam loquitur de diuersis abscessuum generibus, scilicet quæ sunt supra abdomen in substantia illa musculorum cutis membranæ, & pinguedinis: & infrà, scilicet intra peritoneum, uelut in mesaræo, uel intestinis, aut liene, uel alijs membris.

Neque uerum est, quod Galenus somniat de ruptione. simul intùs, & extrà: est enim somnium, & contingit, quia non exercuit medicinam. neque enim illud euenit, nisi uel arte, utpote rupto iam intus abscessu, si perforetur à medico: uel ob malam curam, cum exterius rupto iterũ, rumpitur interius, quia non bene expurgatur sanies.

Sed dices: At si ex uentre exteriore rumpatur interius: nam hoc euenit. Fateor. Sed Hippocrates proponit euidentissima, & contraria mista relinquit æstimanda iudicio. Etenim in hoc casu dicemus, quod oportebit curam bonam adhibere, & non relinquere, naturæ. proprium enim huiusmodi abscessuum est, ut rumpantur exteriùs: ergo si interiùs rumpantur, exteriùs erunt secandi.

Optima ergo eruptio erit exteriorũ forâs: secunda interiorum intrò, idest, ad meatum. tertia exteriorum intrò: de qua Celsus (libro secundo capite octauo) E suppurationibus hæ pessimæ sunt, quæ intùs tendunt, ita ut exteriorem quoque cutim decolerent. quarta interiorum forâs, quæ pessima est, cum nec à natura, nec ab arte auxilium habeant. Vides quàm facilis sit expositio hæc, & tamen utilior ad opus. Quia uerò in exteriore rupta exteriùs apparet pus sub digitis, in interiore intùs rupta, per excrementa, scilicet alui uel urinarum, ideo subdit, quale pus ipsum esse debeat.

PROGNOSTICON XXXXVI.

AT uerò pus optimum est, si est album, & æquale, & leue, & quam minime graue olens: quod uerò huic contrarium, pessimum est.

COMMENTARIVS.

Declarat pus optimum ex quatuor conditionibus, ut pessimum, etiam ex omnibus oppositis. Ex his unam pulchrè declarat Galenus: in una rursus aberrat omnino: de reliquis duabus ne uerbum quidem. Quòd enim pus minimè fætidum esse debeat, clarissimè & uerissimè causam docuit: nam putredo efficit prauum, & tetrum odorem: & uice uersa, odor fœtidus putredinis est indicium, ideo in pestilentibus morbis solent fætidissima apparere excrementa. Cũ ergo calor naturalis, & præter naturam agentia sint naturalia, nunquam ab actione cessant in subiectam materiam: utroq; ergo pariter agente, & eum, qui præter naturam est, adiuuat motus, & anima mundi segregans, imò ipsa natura elementorum, quæ ad loca propria redire cupit, & eum, qui est secundum naturam, anima nutrix. ut ergo alter uicerit, apparent signa ex naturali, candor, æqualitas partium, leuitas, odor non teter: ex putrido, quia separet, inæqualitas. iam enim partes tenues à crassis diuelli incipiunt, fætor horribilis, si plurimum dominetur, asperitas quædam, quæ prouenit ob partium exteriorum inæqualitatem, & color malus, flauus aut uiridis, uel croceus, uel cæruleus, aut niger.

Quandoque neuter calorum dominatur: & tunc non fætet, sed est liuidus, & concretus humor satis æqualis in quibusdam partibus, in alijs contrà.

Fieri autem non potest, ut hic tertius modus cum alijs duobus, cum quibus pugnat, conueniat, magis possunt illi inter se: & tunc fit pus album satis æquale, & leue, sed non omnino, & aliqualiter malè olens, citoq́ue morbus terminatur ad bonum, seu malum: nonnunquam etiam tardè, cum alioqui corpus sanum extiterit.

Habes igitur causas odoris, & æqualitatis, ac leuitatis. Puris nomen apud latinos propriè dicitur de bono pure, ut apud Celsum (lib. quinto capite decimosexto) Sed & à multis, & commune nomen, ad saniem etiam. Eadem difficultas est

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

tas est de sanie latinè, quæ dicitur etiam de crasso liquore, quod non potest poni pro ichore. ἰχὼρ enim de tenui tantum dicitur: quarto de Victu in Acutis (Comment. prim.) & secundo de partibus Animalium (capit. quart.) ideo pro ichore transferri debet sanies tenuis. Sed hæc difficultas est in uerbis. nunc de candore.

Galenus eandem uult esse causam candoris in pure, quæ etiam in sedimentis urinarum, scilicet naturam membrorum, quibus contenta & concocta intus assimilantur. Ideo quantò candidius, tantò melius pus: attestatur enim meliori coctioni membrorum solidorum. neque tamen absolutè candidum pus euadere potest, cum color solidorum non sit absolutè, nec ipse candidus. quod etiam in semine uidemus. Sed tamen dicit, semen purius est, ideoque etiam pure candidius, cui semper aliquid sanguinis incocti admistum est.

Sed non rectè: nam in abscessibus iecoris & renum apparet pus candidissimum, cum tamen horum substantia sit rubra. Et si dicas, quòd in eis sunt uenæ, dico, quòd illæ primùm sunt longæ obscurioris caloris, quàm pus, ideo non possunt ipsum dealbare. præterea actio fit à carne iecoris, ut ipse Galenus (quarto de Vsu partium capite duodecimo) testatur, non à uenis, & illa habet calorem non uenæ, & ob id sanguis fit ruber: ergo non uenæ ipsæ.

Accedit, quòd cum in generatione seminis & lactis natura effecerit carnes glandosas albas, & tamen pus est candidius semine, lacte autem non: ideo aberrat in experimento. Præterea si actio ista fieret à solitis, caro in uulneribus alba generaretur: at generatur rubra. nam quæ est maior ratio unius, quàm alterius, cum quo ad calorem membrorum sit unus. Deinde mucor est albus, & non fit à ui eius quod corrumpitur, sed à calore externo: igitur causa candoris in pure non est color membrorum. In carne etiam musculorum cùm putrescit cum omnibus suis partibus, & concoctio procedit, nihil est, quod possit dealbare, aut ualde exiguum pro portione partis rubræ: præsertim, quòd reliquæ partes sunt frigidiores carne. Propterea cùm uideamus hanc albedinem prouenire ubique, & tamen à putredine concocta, existimandum est, quòd sit causa modus putredinis: & est mirabile. nam durum omnino est, suppurationem fieri, ubi solum est caro rubra, nec quisquã album uidetur, & si sit aliquid: totum autem pus esse candidissimum. Deinde cum putrescit, quid efficiet calor ille, præter naturam? Dico ergo, quòd albitudo illa fit calore naturali prædominatæ putrido calori: & ideo significat salutem. Causa aũt propria est, quia à duplici calore subagitatus sanguis in quandam spumam transit, & aere impletur, quoniam continet: quoniam calor naturalis uincit, ideo miscet. ideoq; fit lentum & corporatum pus, ut aerem possit continere: nam si præter naturalis calor dominetur, dissoluitur mistio, nec aer magis quàm in aqua potest retineri, & fit sanies fluida, liquidaq; cuius argumento est sedimen in urina, quod cum fiat in membris magis seminis naturæ conuenientibus, ut pote in uenis, nihilominus est minus candidum pure. Galenus autem dicit, quòd tale sedimentum fit in iecore ex excremento seu cruditate secundæ coctionis: de qua aliàs.

HIPPOCRATIS LIBER secundus.

PROGNOSTICON I.

AQuæ porrò inter cutẽ ex acutis morbis obortæ omnes malæ sunt. Neque enim à febre liberant, & ualde dolorosæ sunt, ac lethales. Incipiunt autem pleræq; à laterum mollitudine, & à lumbis: quædam uerò etiam ab epate.

COMMENTARIVS.

Δὲ, siue porrò, seu autem conuertas, non laboro, modò intelligas, aliud esse genus morbi similis abscessibus, eandẽ sedem habentibus, uentrem scilicet. Sed hæ semper malæ, id est, ualde malæ: nam omnis aqua intercus mala est. At cum morbi aliqui morbos firmant, ut suprà de abscessibus, quibus febres terminantur, aqua intercus non est eiusmodi: ideo per crisis modum fieri nequit. Cum uerò symptomatum propriorum tria genera esse docuerimus & in hoc, & in præcedẽti sermone, dum de abscessibus agit, quarti meminit non propriè symptomatis, sed morbi uocati: ut abscessus, & aqua intercus. Cõparat aũt talia, licet sint nõ ex genere morborum acutorum, sed potius diuturni morbi ad acutos morbos, cum absurdum minimè sit, morbi acuti symptoma esse ex diuturnorum genere. Itaq; & de quartanis etiã agit sub hoc titulo, tenus tamen. Et hoc est, quod Galenus insinuat: scilicet Hippocratẽ tractare in hoc lib. de acutis morbis ttãũ: aut si de diuturnis, ut acutos sequũtur. In græco textu iacet, ἀπὸ τῶν κενεώνων, id

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

præter naturam: ergo non poterit esse intemperies frigida, quia ab eodem principio, & diuersis instrumentis, nunquam potest prouenire eadem actio, & idem effectus. nam diuersitas instrumenti comparata ad idem agens est causa propria diuersitatis effectuum. Propterea ex imbecillitate rerum contingit hydrops: sed hæc fit corrupto sanguine, non refrigerato, quia urina est potius calida, quàm frigida, aut saltem non est frigida purè, sicut apparet ex effectibus: nam resoluit flatus & est salsa & acuta. ergo causa hydropis est potius putredo quædam, & caliditas, quàm intemperies frigida. dissecta etiam corpora hydropicorum habent pinguedinem iecoris non plumbei coloris, sed crocei potius, & flaui, & ferruginei, qui attestantur super caliditatē potius, quàm frigiditatem, & si frigiditas esset causa huius, magis iuuarentur à cibis calidis saltem leuibus, quàm paucis, & incorruptis. Sed experimentum, & authoritates docent oppositum: nā ab aromatibus omnes per se læduntur, quamuis aliqui prouocata urina iuuentur, & à malis punicis, & lacte camelarum, quoniam refrigerant, & corruptioni maximè resistunt: tametsi non prouocent, neque urinas, neque aluum, tamen omnes iuuantur. Demum si uigeat sola intemperies frigida generabitur sanguinis minus, & plus aquæ: nam si totus sanguis fieret aquosus, non nutriretur corpus: sed ubi multiplicetur aquea pars, illam trahunt uenæ, & post renes, aut per sudorem expellitur. & ideo sumus in casu de multitudine urinæ, de quo nūquam dictum est à Principe, nec uisum est, quòd conuertatur in hydropem: imò hydrops nunquam incipit ab urinæ multitudine, sed à paucitate potius semper. quare hydrops fiet uel à calida iecoris intemperie, uel ab impedimento in renibus, & nunquam à frigiditate. Ex quo patet, quòd euacuatio aquæ per aluum, & magis etiam per emplastra est fucata, & ad ostentationem, cum aqua minuatur non causa hydropis, & coclearum, emplastrum minus malum: quod à Paulo laudatur, sed non in loco proprio, uerùm in septimo (libro tertio capite quadragesimooctauo) sed solum in asciti: ergo mala omnia emplastra si non resoluant aquam, cum in causam addant: Peiora, quæ calida sunt, & potestate, & actu: pessima & omnino perniciosa in tympanite, quæ uiscera inflament, etiam si frigida sint: & frigida imponantur, & prohibeant flatus exitum, cum uentris substantiam cogant, & inspissent. Neque cibi calidi conueniunt, nisi quoniam qui tales sunt, medicamenta potius sunt, & tenuis substantiæ, & urinam prolicientia. Sed si modò educentia per aluum conueniunt, optimum est saccharum baser, id est, manna cum decocto mirabolanorum citrinorum dicit Rasis (19. conten. cap. 2. fol. 190. col. 4.) at ego addidi emblicos, & syrupum rosaceum cum rore collectarum.

Hæc uolui adiecisse opportuno loco, quia medici omnes solens occidere nostra ætate, cum tamen ab initio omnes fermè possent sanari: nā curant ipsos calidis & siccis: deinde quod deterius est, perueniunt ad lactirim, seu mezereon Arabum, quæ meritò uocatur herba faciens uiduas, & nutriunt carne contusa, ut uerè sint interfectores eorum. nam primum auget causam morbi secundam, seu instrumentum: secundum est uenenum, & debilitat membra naturalia propriè, cum causa huius morbi prima semper sit imbecillitas membrorum naturalium: adeò ut qui semel, aut bis sumpserint catapotia illa postmodum, etiam quòd bene curentur, non possunt sanari: tertium auget corruptionem, & est difficillimæ coctionis, & obstruit. ergo cura propria est potius in refrigerantibus iecur, & ipsum, ac renes confirmantibus, & urinam prouocantibus. & indicium rectæ curationis est urinæ attenuatio, multitudo, & coloris bonitas cum fame, & diminutione sitis. & notandum, quod rarò ascites fit absque tympanite: quoniam si calor est ualidus, portio humoris tenuis, in flatum conuertitur, ut Auerroes tertio collectaneorum (cap. uigesimoprim.) inquit: ut contrà ex tympani aere inspissato colligitur aqua, ut Aetius (lib. 10. cap. 20.) Ideo rarissimè simplex genus earum inuenitur.

Venio ergo ad declarationem textus. proponit Hippocrates in primo genere signum cōmune: quia cum sit unus morbus, oportet, ut habeat unam causam communem, scilicet imbecillitatem functionis iecoris, quæ maximè apparet ex signo inflationis pedum ob duas causas. prima, quia natura transmittit humores crudos magis ad pedes: quia omne graue tendit deorsum. secūda, quia calor ibi est imbecillis: nam illa mēbra sunt remotissima à fontibus caloris, et quòd magis refert, ex aduerso posita, quia calor semper ascendit: sicut uidemus in lebete feruēte, cuius aqua in imo, si non agitetur, est frigida. Ergo ex imbecillitate caloris alimentum transit in substantiam aqueam, & non in membrum, & fit œdema, seu alba pituita potius. & hoc est primum signum & commune utriq; hydropi,

hydropi,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

hydropi, & conueniunt in uno genere: sicut morbus dicitur unus, scilicet hydrops, ascites & tympanites, quia conueniunt in essentia una, quæ est tumor totius corporis, sed præcipue uentris. Secundum est sumptum à contrarijs: quia diuisio in diuersas species, ut Boetius author est, debet esse per contraria: harum autem hydropum una est aquea, altera flatuosa: una est à iecore, altera à lactib. & loco inani. ergo oportet, ut habeant signa contraria: & sunt, quòd prima est cum fluxu uentris, & secunda est cum aluo astricta. Tertium est proprium unicuiq;: & est, quòd prima est cum dolore uentris: secũda uerò loco eius cõprehendit duo, tussim siccã, et tumores in uẽtre, modò consistẽtes, & modò considentes. unde manifestũ est, quòd per tumores illos nõ intelligit inflationẽ uẽtris quæ est cõmunis morb. nã si debet esse hydrops oportet, ut adsit tumor uentris perpetuus, aliter non esset morbus lethalis. quibus enim modò tumescit uenter, modò dissoluitur, hi non dicuntur pati hydropem, sed potius inflationem uentris. Cum ergo non intelligat de tumore cõmuni hydropis, necesse est, ut intelligat de proprio: & propterea dixit, modò dextra, modò sinistra, etiam ad distinguendum à tumore communi, seu proprio hydropis, qui non solum considet, sed etiam est æqualis in toto uentre, quantum ad dextrum & sinistrum, quamuis sit diuersus ratione partium, superioris & inferioris. in tympanite enim magis tument partes superiores, in ascite inferiores: in tympanite etiã magis tumet pars media uentris, & resonat ad tactum, sicut tympanum, & non sentitur grauitas: in ascite autem magis latera implentur, si homo maneat supinus, & adest grauitas, & nõ resonat uenter, sed loco eius sentitur rugitus in conuersione de latere ad latus. & ideo in ascite uariat tumor iuxta decubitum super latus, scilicet super quod decumbit, inflatio maior apparet: in tympanite autem, ut dixi, non fit uariatio manifesta in decubitu, sed in ascite, cum fuerit plenus uenter ualde, tunc magis tumet in medio, & tales uix unquam sanantur, & sunt similes tympaniticis: sed sunt ualde graues, & nõ resonat uenter ualde, si percutiatur: & tunc superuenit tussis, quæ etiam superuenit ab initio in ea ascite, quæ fit ex morbo acuto. & ideo dictum illud (6. Aph. 34.) aqua intercute laborantibus, si tussis superueniat, lethale est. uerum est de ascite, non facta ex morbo acuto, quòd superueniat: nam in facta ex morbo acuto apparet statim ab initio. quod ad prognosticum tamen attinet, in utroq; uerum est, scilicet quòd sit lethalis. nam si non sit ex morbo acuto, significat incrementum maximum morbi: si ex morbo acuto, est per se lethalis. Itaque docet in prima, quòd cum sint duo morbi, scilicet tumor, & dolor, per fluxum alui uterq; debet alleuari euacuata scilicet materia: at cum non alleuietur, signum est certum morbis. Circa quod notandum, quòd naturæ effectus triplices sunt. alij quidem sunt alieni: & tales non significant neque salutem, neque mortem, sed sunt medij, sicut est horror, dolor, sitis, uigilia, & similia. alij, qui fiunt cum euacuatione: & hi deberent alleuiare morbum. si ergo alleuiant, boni sunt, etiamsi essent symptomatici: si non alleuiant, sunt praui, & per uiam signi, & per uiam causæ. per uiam signi, quia significant naturam non rectè operari, sed coactam à ui morbi, atque ideo suporatam: secundò, quia bifariam defatigatur, & expellendo, & utile educendo, sine utilitate aliqua. Ergo talia eueniunt in primo genere hydropis propter abscessum in ieiuno intestino, uel lactibus, seu mesaræo. tussis uerò illa aduenit propter corruptionem in iecore, & tumorem durum, cuius causa colligitur à Galeno quinto de Locis (capite septimo) & astringitur aluus propter siccitatem iecoris, quæ non est sine reliquijs caliditatis putridæ derelictæ à febre, quamuis, ut plurimum, etiam febriant: sicut in prima specie fluor alui contingit, quoniam quod trahitur à iecore, non solum non est concoctum, sed etiam corruptum est ob abscessum loci uicini, & cum iecur satis bene se habeat, expellit quod attraxit. est enim una regula generalis: Quòd cum membrum est robustum, & quod trahitur, est uitiosum, semper expellitur, & in iecore ob multitudinem eius, quod trahitur, efficit speciem fluxus uentris. & si dicas, ex quo nutritur interim? dico, quòd mauult nutriri ex sanguine iam confecto satis bono, licet uetusto, quàm ex recenti succo adeo deprauato. Causa autem, cur modò illi tumores consistant, modò consideant, est: quoniam stante tumore iam ascitidis, & aluo astrictè augentur cruditates in uisceribus, & flatus etiam, qui resoluuntur partim à calore naturali, partim præter naturam. hoc autem accidit in sanis, sed in his fit dissolutio, antequam pariant tumorem: in asciticis ob impedimentum morbi eleuant partes epigastrij, & postmodum subsident, quicunque sunt à flatu, uel materia tenui, qui uerè crassa consistunt.

Venio

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Venio ad explicationem quarundam partiū textus. Inquit, Tusses cupiditasq; ipsis inest. Galenus quinto de Locis (cap. 6. & 7.) docet, inflammationem iecoris excitare tußim, tußiendiq; cupiditatem. Et licet, quæ in caua est iecoris, minus trahat septumtransuersum ad se, minusq; illud offendat, & intemperie afficiat, attamen & illa saltem tußiendi cupiditatem gignit. Quòd si tumor durus hoc non efficit (nam hydropicis tußis non esset aßidens signum sed pathognomicum) contra Aphorismum (6. Par. 35.) perspicuum est, tußim tam potius ob intemperiem affecti iecoris, quàm pondus tumoris excitari. Pedes autem intumescere, signum est affecti iecinoris, nam œdema rarò utrumq; simul pedem inuadit, quòd rarò ambo pedes simul casu lædantur: uerum hydrops non ex abscessu solum iecoris primario, sed etiam persæpe pulmonis accidit.

Dicam autem egregium exemplū, quod contigit, ut hodie uiderem, dum hæc scribo VII. scilicet Idus septembris anni M. D. LXVI, & ut intelligant medici, quantum fallantur in dignotione morborum interiorum membrorū, quod etiam testatur Hippocrates: & quantum prosit sectio corporum illorum, qui ex morbis obiere: quantumq; prodesse poßit optima cura. Aegrotabat iam mensibus * ferè medicus, & artis eiusdem professor, Ioann. baptista Peregrinus Bononiensis, uir studiosißimus, & probus admodum, ætatis annorum XLVIII, totus habitus melancholici, timidus, tardus, niger, macilentus, pauci cibi, & potus moderatus, uxorem habens forsan iuniorem, quàm illius temperatura, & curæ exposcerent, cum quinq; filijs: res domestica tenuis, & difficultates multæ. Igitur ab initio intumuit uenter, aduocauit medicum celebrem, qui ratus, esse, ut erat, ascitem, fomenta calida exterius multa applicuit, & quæ deijcerent aquam exhibuit, inde calidas compositiones, tantumq; diatrion pipereon, piperisq;, ut affirmauerint, ad libras duas ascendisse, à quibus parum, ut referebant, aut nihil leuatus est. Demum quasi sponte post * menses, anno iam ad unguem exacto, scilicet VIII Idus anni M.D.LXV. (mortuus est enim heri) cœpit deijcere humores crudos, & aquam multam per aluum per diesq; multos, & ita detumuit uenter: surrexit, & per hyemem ambulabat cū baculo tamen, & per domum tātum, durus tumor uidebatur esse in dextro hypochondrio, & ipse non se erigere poterat, trahebatur deorsum, quasi uinculo intus, & difficulter spirabat. Verè autem, & spiratio facta est deterior, & tensio loci augebatur: sentiebatq;, dum se uerteret, quasi pōdus in præcordijs transferri ex dextra parte in sinistram, & febris intendebatur. rursus ergo coactus est decumbere, & auxilia illa callida, & unguenta emollientia experiri, atq; ita per totam æstatem è malo in peius decidendo curabatur. Fortefortuna etiam aduenit & alius medicus ex Epidauro, qui & ipse, cum celebris esset, conatus est afferre opem, sed parū, aut nihil profecit: nam prior curationem deseruerat. Fortefortuna cum, ut mutuò peterem, quædam commentaria illum adijssem, inueni febricitantem continua febre, pulsum magnum uelocem, & frequentem, modò durum, modò satis mollem: inuadebat eum febris circa meridiē modò cum frigore alternis scilicet diebus, modò erat exacerbatio tantum, somni penè nulli, appetitus cibi constans, difficultas spirādi magna, præcordia palpitabant, & dextrum satis tensum erat. Medicus ille alter curabat illum, ut hecticum. Ego cum interrogarer, non habebam quid dicerem, sed curam alterius probabam: paulò pòst dixi existimare, quòd esset obstructio magna in mesaræo, hecticum autem non credebam esse. post quadraginta autem dies, & fuit circa mensis Augusti medium (nam ab hac sententia circiter uiginti dies superuixit) dixi apertè, me morbum tenere: non esse ullo pacto scirrhum in iecore, nec ullo membrorum naturalium, sed fore morbum totum fermè principaliterq; in pulmone: esseq; œdema, & suffocatum iri. Itaq; curam aggressus, nihil profeci, sed paulo pòst ab ea strangulatus est. Rogarunt igitur, ut dissecarē, acceßi cū Germano Anatomico egregio, & qui artem profitebatur, Folcherio, & dissecuimus: nec in musculis partis dextræ, nec in iecore, nec in ullo uiscerum inferiorum inuentus est scirrhus, nec aliquid duri, solum iecur languidioris coloris, & dilutioris, scilicet albedinem tendentis, conspeximus. uerùm ipsum non solis uinculis transuersis, ut in cæteris hominibus, annexum erat septotransuerso, sed eidem fermè totum per alia uincula connexum erat, ut tota illa pars eidem iungeretur: similiter & uentriculus ipse connexus erat per ligamenta, præter naturam, ipsi septo: rursus pulmo totus ima parte eodem modo per uincula iunctus erat eidem septotransuerso undiq;, & circumcirca membranæ costas succingenti antè, retrò, & à lateribus, quod etiam dicebat ipse Folcherius obseruasse in alijs multis, qui præsertim ex phtisi obierant. erat præterea pul-

rea pul-

rea pulmo maximus, ut penè totum pectus occuparet, & pericardio annexum: plenus autem totus scirrhis, ac uesicis aqua plenis. hæc fuit cōstitutio, causa autem symptomatis manifesta: iecur & uentriculus, & maximè à cibo trahebāt deorsum septumtrāsuersum, cui fermè tota substantia, quæ ad illud respiciebat, iuncta erat: ipsum uerò septum eadem ratione pulmones, cū quibus ungebantur, unde grauitas illa & spirandi difficultas: quàm augebat coniunctio pulmonis undequaq; cum pleura, ut constringi nō posset, nec dilatari probè. Vnde illa imago hecticæ, sed cum pulsus magnitudine, quia hecticus non erat. Mirum, cur non uideretur contractio maior, ut suppleret defectum contractionis pulmonis: sed oportuit pulsum multum eleuari, quia pectus à septo grauato, atque ideo pulmo, delatari non poterant: tum etiam, ut posset maiore interuallo deprimi, ac constringi. Vincula autem illa omnia præter naturam facta erāt ex humido resudante ex uesicis illis siccato à calore immodico: & quia per motum difficilem mēbrum membro diu adhærebat.

PROGNOSTICON IIII. V. VI.

Caput autem & manus, & pedes, si frigida sint, malum est, ubi & uenter, & latera calida sint: optimum uerò est, & totum corpus æqualiter calidum esse, ac molle.

COMMENTARIVS.

Incipit signa tradere sumpta à toto corpore, & proponit quatuor: à labore, & frigore: à grauitate, & leuitate: à calore, & conuulsione. Neq; ignorare oportet signum sumptum à calore, esse maximè proprium, quoniā febris est calor: & ideo in febre acuta necesse est totum corpus calere merito febris, & uehementer, quòd si non caleat, contingit, nō ob febrem, sed uel naturam, uel causam morbi, uel ob consequentiæ febrem. neq; enim aliud est, quod efficere hoc posit. natura quidem, ut si sit ualde senex, temperaturæ frigidioris, & si tempus anni frigidum sit, ut si uir proceræ staturæ sit, ac macilentus: neq; idem est cum eo, quod dixit quarta Aphorismorum (Comment. 48.) „ In febribus „ non intermittentibus si partes exteriores frigidæ, interiores uruntur, & sitim habeat, lethale est. Nam primum ibi loquitur de omni non intermittente, hîc uerò de acutis tantum. omnis acuta est non intermittens: non omnis non intermittens acuta est, quales sunt longæ febres, & mites, & uariæ, quæ subsiliunt. deinde in Aphorismo uult, quòd exteriores partes sint frigidæ: hîc tria extrema, pedes, manus, caput. quantum autem intersit inter extrema, & exteriores partes, abundè perspicuum est. Tertium discrimen est, quoniam in Aphorismo præsupponitur, quod interiora urantur. Quartum, quòd sitiat, quorum neutrum hic præsupponitur, sed et in prædictione, plurimum interest. hic enim dicit malum est, illi lethale. Ergo seu natura hoc contingat, seu ex causa, uelut in leipyrijs, cū phlegmon intus est, corrumpitur uerò sanguis in extremitatibus, non quod contrahatur. hoc enim est absurdum seu pituita uitrea in causa sit, seu ex effectu, scilicet, ut dixi, corrupto sanguine, & resoluto spiritu, omnino malum signum est. In hepialis, ut dicebat Galenus secundo de Differentijs febrium (cap. 6.) accenditur pituita uitrea, & exteriora calent, & interiora frigent, & omnino partes diuersæ sunt, per quas fluit sudor frigidus, & quæ calent, secundum Galenum (Par. 4. Comment. 37.) quod etiam dixit Paulus libro secundo (cap. 20.) & recitatum est à Principe prima quarti (Tract. 2. cap. 41.) est ergo hepyala contraria leipyriæ. Dico igitur, quòd non est absurdum, in eiusmodi febribus, quòd refrigerentur extrema, & costæ incalescant, quæ sunt propinquæ cordi, & iecori, sed difficultas est, quòd non sunt morbi acuti: & de pedibus quidem, & manibus clara est ratio, at de capite dubitandum esset, cum ibi sint plurimæ uenæ, & arteriæ: utinam uerò Galenus hoc explicasset. Verùm dico, quòd talis refrigeratio contigit ob uehementem contractionem sanguinis ad pectus: secùs, deberet incalescere, quia proprium est caloris, ut ascendat.

Dixit autem (uentre, & lateribus calentibus) quia in annotationibus febrium continuarum, quales sunt hemitritæi, refrigerantur extrema, & tamen euadunt: hæc est expositio Galeni. at non dicit Hippocrates, quòd sit lethalis, sed quòd malum, hemitritæi autem omnes mali sunt, & difficilis sanationis. non ergo propter illos id adiecit, aut accessiones in febribus continuis, cum omnia hæc mala sint, sed uel propter illud dictum (4. Aphor. 58.) A febre ardente, habito rigore superueniēte, fit solutio. Quo „ modo enim potest esse malum, quod soluit mor-

bum, uel potius ob causam generalem? siquidē cum mediæ partes iusto calidiores sunt, calor contractus esse non potest: ergo si extrema frigent, erit imminutus. at hoc est malum per se: ergo dictum Hippocratis est manifestum. Quod uerò subiungit ex contrario, optimū esse, quòd corpus totum sit æqualiter calidum, opposuit utrique parti. siquidem totum ei, quod dixit de extremis: deinde, quòd neque thorax, neq; uenter calidiores sint, neq; extrema frigidiora. nam in febribus ardentibus æqualiter non incalescit corpus, licet totum incalescat: sed in initijs magis uenter, & pectus circa finem exacerbationum, magis pedes, & manus, quàm mediæ partes per æquale. igitur exclusit, quòd pectus sit calidius, aut uenter, extremitatibus. posset enim totum corpus esse calidum, nec tamen æqualiter: adiecit uerò (molle) ne caliditas illa sit exuberans. molle enim dicimus, ut opponitur duro, & ut opponitur aspero: & aspero quidem bifariam, secundum substantiam, & ut acri. in hoc ultimo sensu molle oportere esse ait, id est, non aridum, neq; mordax. An uerò hoc signum sit deterius in adolescente, quàm in sene: dico, quòd ubi malè significet, est deterius in sene, quia celeriùs moritur: sed non est adeò generale in illis, sicut in adolescentibus. Ideo talia semper hoc modo sunt distinguenda.

PROGNOSTICON VII.

CONuerti autem conuenit facilè ægrotum, & in attollendo facilem esse: si uerò grauis esse uideatur, & reliquo corpore, & manibus, & pedibus, magis periculosum est.

COMMENTARIVS.

Nota est admodum expositio huius textus: nam sumit signum à facultate animali, prout ad totum corpus comparatur. Circa quod notandum, quòd in corpore nostro sunt tres facultates manifestè distinctæ. Vitalis & pulsatilis, cuius uis apparet in cerebro: Naturalis, cuius est generare, nutrire, & augere, eiq; subseruiunt attractrix, retentrix, concotrix & expultrix: & Animalis, quæ in cerebro manifesta redditur: & ea est triplex, sensus, motus, & hegemonica, seu rectrix. Hic ergo de motrice agit: & est clara sentētia, nisi uerbi magis. hoc enim cōparatiuum & ad aliquid referri debet: Galenus hoc prætermittit. non ergo uult, quòd conuerti ægrum facilè, sit bonum, sed necessarium: adeò ut sententia hæc sit: Conuerti ægrum oportet facilè, non quòd hoc sit bonum, sed necessarium: si autem non facilè conuertatur, hoc est magis periculosum. quoniā cōuerti facilè ægrū nō est signū per se bonū, sed potest esse cū periculo. Vnde notādū est, quòd quædā sunt signa semper bona, quædā semper mala, quædam, quæ si adsint, nō sunt bona, si nō adsint, tamē mala sunt. uelut signa à facultate naturali semper bona sūt, quia faciunt ad coctiones, & ad conseruationem corporis: quædam semper mala, ut conuulsio dolor. Sunt enim præter naturam & magnitudo morbi, & causæ, & symptomatum, & signa horum. at quædam sunt signa, quæ non sunt bona, contraria tamen sunt mala: uelut signa sumpta à facultate animali. hæc enim non sunt bona, quoniam ea facultas non facit ad coctionem materiæ morbi: si tamen adsint signa imbecillitatis eius, tunc est signum malum, quia functio illius, ut pote respiratio, est necessaria uitæ. Hic, nisi omnino es lapis, & molaris, cogeris dicere, Galenum non intellexisse uerè mentem Hippocratis, sed per explicationes communes transisse, pulcherrimam partem præceptorum eius intactum derelinquendo. Velut & illud, quòd homo naturaliter, dum sanus est, triplum etiam ponderis sui corporis uertere potest: cum ergo nec seipsum uertere possit, dodrante magis se ipso imbecillior factus est. unde uix fieri potest, ut seruetur, nisi morbus sit peculiaris eius partis.

PROGNOSTICON VIII. VIIII.

SI uerò supra grauitatē ungues, & digiti liuidi fiāt, mors euestigiò expectanda est: at si digiti ac pedes penitus nigrescunt, minus perniciosi sunt, quàm liuidi. Verum & alia signa considerare oportet. si enim facilè ferre uideatur, malum, & aliud quoddā ex salutaribus ad hæc signa subindicet: morbum ad abscessum uerti, spes est, ita ut æger quidem superstes mansurus sit, corporis uerò partes nigrè factæ casuræ.

COMMENTARIVS.

Liuor in digitis, seu pedum, seu manuum, quod

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

quod est deterius: sed non distinxit Hippocrates, quoniam nil morte deterius est, præcipuè festina, interitum declarat imminentem. Dixerat etiam hoc de liuido in ulceribus superiùs, ut nisi adijceret, quòd niger color est minus malus, hæc sufficere possent. nunc uerò, cum id subijciat, causam addere opere precium est: tum maximè, quod Galenus, ut omnia alia ardua, prætermittit, intentus in redarguendo Hippocratem, quod dixerit ἧσσον ὀχέθριοι, cum & usu sit fueritq; semper, ut non solum ad quantitatem perniciosi periculi, sed numerum periclitantiū referatur. talia multa circa uerba cum insectetur, quid aliud est indiciū, quàm defuisse, quod circa res diceret? inopiaq; illarum laborasse? sanè, quòd liuidus color extinctionis facultatis uitalis, aut naturalis signū sit, satis notum est experientia. Sed neq; cur hoc, neque cuius harum facultatum, nec etiam cur non à sanguine corrupto is color apparere posit (præsertim cum in uerberatis, seu statim, seu post unam diem, seu post plures inspicias, manifestus sit.) non est mihi hoc adeo perspicuum: forsan Galeno id tam apertum fuerit, ut docere neglexerit, quem admodum & multa alia. Propterea non illius studiosis, sed alijs, qui crassiore sunt minerua, hæc ipsa scribimus. Igitur cum albitudo fiat à putredine, ut docebat Philosophus in quarto de Generatione Animalium (cap. 4.) nigrities autem & à frigore, & à calore, ut ibidē, & quinto collectaneorum etiam Auerroes docet (cap. 6.) liuidus autē color mistus sit ex albo pauco, & multo nigro: ob id liuidus color & semper malus, & deterior nigro. Et primum quidē hoc ipsum non solum ad Hippocratis intellectum, sed etiam ad rem ipsam est necessarium, ostendens Galenum hac in parte non rectè sentire, cum liuidus color nigro deterior sit. Vnde superiùs nō ulcera nigra, sed liuida, uel pallida, damnat: quod in utrisque, & putredinis, & caloris, uel frigoris dominantis indicia extent. In horū consensum est, quod scribitur nona particula problematum (cap. 14. rupta uenula sub cute, in uerberatis liuidum colorem ostendit: sanguis enim ille temporis tractu niger efficitur, & sub candida cute liuiorem ostendit.

Duorum igitur problematum quæstionē dissolutā habemus, scilicet cur lethale signū sit liuor extremorū, & cur magis, quā color niger? At non id perspicuū est, quod queritur tertio loco, siquidē cur nō à sanguine effuso ex uenis cōtingere posit? atq; ita neq; ualde lethale erit, neque etiā lethale prorsus: præsertim cū dicat Alexander Aphrodisiensis prima problematū (capite 43.) dum querit, cur summis frigoribus digiti, & omnino extrema corporis, nigrescant, & decidant? rectè docet causam, quæ facit ad eorum, quæ hic ultimo proponuntur ab Hippocrate, declarationem, & confirmationem: scilicet, quòd præ frigore in extremis & digitis, ubi parum uiget calor, deserit superficiem, primùm ipsius loci, & intra contrahitur: & primùm fit liuida particula: deinde ubi perierit calor, etiam nigra: facultas autem ipsa, quæ uitæ super est in contermina particula separat, quod emortuū est, ab eo, quod uiuit: atq; ita, quod nigrefactū est, decidit, ut plenè pateat, quod ab Hippocrate proponitur. Sed, ut dixi, ex uno capite hidrælerneæ præciso, duo consurgunt, scilicet, cur non posit in morbo fieri, ut ex frigore, uel ictu corrupto sanguine, color liuidus citra mortis significationem? deinde cur, si dolor liuidus mortem significat, & ille tractu temporis conuertatur in nigrum, niger non magis significet mortem, ac celerius impendentem? Supererat & illud, ut dixi, iam ex primis quæsitis, scilicet cur nō magis hoc accidens posit esse naturalis facultatis, quā uitalis? ergo nequid desit pristinæ tractationi, pulchrè casum extremorum ob frigus Alexander comparauit casui foliorum in hyeme: quoniam exiguo ambo hæc secūdum comparationem cum calore prædita sint, etiam pariter summis frigoribus affecta, excidūt. Sed in his cum frigus externum aut ictus causa sit, in morbis neutrū horū necesse est ut fiat, extincto calore innato exui morbi: at iam debilitata facultate adeò animali, ut uix, uel non omnino corpus mouere posit, simul quoq; extincto innato calore ob morbum, atque ideo non in solis extremis, sed in uniuerso corpore mortem continuò instare necesse est. palàm est igitur, cur non ex frigore, uel ictu mors expectāda sit, quoniam in particula illa duntaxat extinctus est calor, in morbo mors sit expectāda prorsus, quia calor ubiq; sit extinctus. Videndum nunc, cur, si liuidus significat mortem, & tractu temporis conuertitur in nigrum, niger non magis significet: aut si niger non significat semper, cur liuidus, qui est uia ad nigrum? Dicimus ergo, liuidum magis significare mortem, quàm nigrum, eumq; nō nigrum uerti, quoniam ab extinctione caloris cum putredine fiat. cuius exemplum pulchrum habetis in Philisco tertio super primum Epidemiorum (Tex. 18.) in quo, cum extremæ partes liuescerent in quinta, mortuus est sexta in meridie: ut hic pronunciat Hippocrates.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

tes. Vbi cum Galenus quærat causas mortis, & signa alia, adducit minus ualida, hoc certißimũ ex Hippocrate prætermittit. Sed minus iam mirum est, quod est consuetum. solum superest, quod difficillimum est, scilicet ut doceamus, an liuor sit proprium facultatis uitalis extinctæ, ut Galenus affirmat, an naturalis, an utriusque: idq; doceamus ex ipsomet Galeno. neque enim melius quicquam esse reor, quàm authorem quemuis per sua dicta ac principia, testimoniaque interpretari. Dicebat ergo quartodecimo Methodi de Erypsipelatæ (cap.3.) iam inueterato loquens: Quomodo ergo non sit contrarius ,, affectui calido frigidus, quemadmodum qui fla- ,, uo, aut pallido colore est, is, qui nigro sit, aut liuido? Vbi uidetur sentire, liuidum à frigido semper fieri, quemadmodum & nigrum, sed non est ita intelligendus. sed ubi per refrigerantia immutatum sit, quod flauum est, aut pallidum, liuidum aut nigrum euadit. hoc in casu non ab extinctione caloris innati, sed etiam præternaturalis liuidus color contingere potest. sed hoc non est merito morbi uniuersalis, qualis est febris, sed, ut dixi, morbi proprij, de quo nunc sermo non est apud Hippocratem, contingere potest. Iam non ergo solius caloris uitalis, uel naturalis, sed etiam externi, & alieni extinctione, tam niger, quàm liuidus color potest euadere. Sed & aliam causam liuoris infrà Galenus ad- ,, ducit, super illis uerbis (3. Prognos. 34.) Pueris ,, conuulsio accidit, si febris acuta fuerit, nec al- ,, uus deijciat, uigilent, paueant, lugeant, colorem ,, que mutet in uiridem, liuidum, aut rubrum. V- ,, bi Galenus exponens inquit: Color uiridis, aut ,, liuidus humorem significat prauum, sicut ru- ,, ber sanguinem bonum. Idem in secundo de fra- ,, cturis hæc habet tam multa, & quasi sine sen- ,, su, cum dicit (Com. 32.) Sanguis in terram effu- ,, sus aliquando diutius permanet, aliquando fla- ,, uior euadit, aliquando in nigricantem conuer- ,, titur, quandoq; etiam niger prorsus fit: quod ei ,, contingere uerisimile est, cum ex aere ambien- ,, te, qui uel serenus, uel caliginosus, uel humidus, ,, uel siccus, uel calidus, uel frigidus cum sit, uarie ,, tates eas colorum efficit: tum ex singulorum ho ,, minum natura potißimum diuersitatis huius ,, causa existit, quippe cum nonnullis sanguis ma ,, gis melancholicus sit, alijs pituitosior, & aquo ,, sior, quibusdam eiusmodi, & flauæ & pallidæ ,, bilis quamplurimum trahit. sic quoq; in anima ,, lium corporibus sanguis è uenis effusus, cum à ,, natura superatur, & in pus à continentibus eũ ,, partibus mutatur, in uarios abit colores. interdum enim eo tempore liuidus apparet, propte- " rea quòd liuidus color medius est inter planè ni " grum, & aliquem alium ex floridis: cuiusmodi " est præcipuè ruber, & flauus. liuidus igitur hic " color, uel ex floridis in nigrum abeuntibus e- " xurgere cõsueuit, uel ex nigro in album ceden- " te, quando uidelicet in pus iam conuertitur. sæ- " penumero enim uidere licet, quæ antea erant " nigrefacta, inter initia puris liuida apparere, " ac paulatim à nigro recedentia ad colorẽ ignis " tendere, atq; effici subinde albiora: puris siqui- " dem color cinereus est. "

Nunc igitur Hippocrates differentiam quã- " dam sugillatorum tibi tradit, cum liuida appa- " rent. si enim cum duritiæ sint liuida, inflamma- " ta esse membra ostendunt: sin absq; duritiæ liuo " rem præseferunt, inflammationem abesse decla " rant. cum itaq; inflammatione carent, & natu- " ram esse præualidam, & sanguinem è uenis ef- " fusum concocturam, & in pus conuersuram es- " se indicat: cum uerò inflammata sunt membra, " ex eo infirmitatem naturæ arguunt: quæ tum " ex imbecillitate partium inflammatarum, tum " ex copia praui humoris, qui in eis continetur, " sugillatum concoquere, atq; ad pus perducere " non potest, ut nihil aliud supersit, quàm ut ni- " grescant, & corrumpantur. "

Hæc uolui adscribere, ut intelligas, quam parum Galenus ad rem multis accedat. nos equidem docuimus, liuidum fieri ex albo pauco, nigroq; multo. Et paucum quidem illud album uel naturale est, ut ex cute, uel ex putredine. Sed quoniam hoc non adeò huc pertinet, cum sit chirurgiæ documentum, ideo ad alia transeamus, huic proposito magis congruentia. Et sanè meliùs de nigro sensit, quàm de liuido, cum dixit, fieri & ab humore melancholico, & ab extinctione caloris. In sexto siquidẽ Epidemiorum (Par. 1. Com. 29. iuxta finem) dixit (liuidas) " simpliciter febres non liuidißimas appellauit, " quòd color liuidus semper malus sit. Inde de illis " paulo pòst hæc subijcit: At liuidæ febres à calo- " re sanè & ipse cognomen adeptæ, sanguineum succum deficere nunciant, & cum ipso itidem ingenitum calidum, atq; iccirco mortiferæ sunt: ex quibus nonnullæ syncopas euacuationem sequentes efficiunt. de quibus in libris de Arte curatrice notitiam accepisti. Id genus febres Euriphon liuidas nominat, ita scribens: Liuida febris habet, & sinciput aliàs, & aliàs caput dolet, & uiscera dolor torquet, & uomit bilem: & cum dolor cruciat, intueri nequit, quoniam grauatur, & uenter siccus redditur, & cutis tota liui-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

ta liuida, et labia, qualia excesis moris esse solēt, & oculorum alba liuescunt. aspicit perinde ac si strāguletur, interdum uerò minus id patitur: sæpius etiam commutatur. Quin etiam & in libro de Morbis Hippocrati adscripto, quē Dioscorides ab altero Hippocrate Tessali filio scriptum esse uoluit, de quodam morbo liuido mentio fit. Libri autem initium tale est: Multam urinam facit, quando caput excalfactum fuerit. Sed de liuido morbo ad uerbū hæc scribit: Morbum liuidum febris arida comitatur, & horror altâs, & aliâs capitis dolor: & uiscera dolor malè habet, & bilem uomitu reijcit. cumq; dolor uexat, nequit intueri, sed grauatur, & uēter aridus redditur, & cutis liuida, & labia, & oculorum alba liuent, aspicitq;, ac si stranguletur, interdum & calorem mutat, atq; ex liuido subuiridis efficitur. Plura adieci, quam forsan erat necessarium, ut intelligeres Galenum multa sanè legisse, sed quid uerè esset liuidum, & unde fieret, dubitasse.

Forsan non abs re fuerit commemorare, quæ scripserit primo de Crisi (cap. 11. Nigrum in excrementis aut sanguinem perustum indicat: liuidum autem partium infernarum ualidus frigus, ac uelut mortificationem. Idem in secūdo Prognosticorum (Com. 22.) parum, ut solet, sibi constans: Nigra deiectio fit ex atra bile syncera: liuida autem, ubi modica modicæ permiscetur.

Rursus in expositione illius Aphorismi (7. par. 2.) Inosse ægrotante caro liuida malum est. Dicit Galenus, quod non ex mediocri læsione ossium, sed uehementi putrilagine fit talis liuor, extincto calore naturali: ut manifestum sit, quod ab initio diximus, à putredine extinguente calorem naturalem fieri liuorem. In uniuersum liuidum medium esse uult nigri, atq; rubri: libro de tumoribus (cap. 10.) censuitq; exercentibus se, aut imbecillibus, aut mali succi hominibus in facie apparere: tertio in sextam Epidemiorum (Com. 32.) & rursus in secundo super primum Epidemiorum (Comment. 75.) Extremitates liuidæ, nec recalescētes, emori ipsas indicat. clariùs secundo in tertium laguente octauo (Comment. 5.) Extremæ partes liuidæ, & frigidæ in morbo acuto lethales sunt. atque adeò hac ætate: fiunt enim uel ex nimia inflammationis intestinorum magnitudine, uel natiuo calore intermoriente. Ergo, ut ad intelligentiam horum recta uia procedamus, ab his, quæ sensu percipiuntur, inchoandum. scilicet, quòd frigore & contusione maximè exteriora liuescunt: quorum primum etiam testatus est libro, Quòd animi mores corporis sequantur temperaturam horum amborum (cap. 4.) Si una esset proxima causa, facile esset cōiectari, quænam esset generalis omnium causa liuorum: sin duæ, etiam uerisimile est, communem utriq;. Verum adhuc res hæc multas habet difficultates: quarum nonnullæ ex rebus ipsis oriuntur, aliæ ex Galeni sententia adeò uaria, ut nullum sibi constare uisus sit, de hac re dum loqueretur. Sed res ita se habet: Fit liuidum, cum rubrum ad nigredinem uergit, & ita ex florido, ut in sugillatis, & cum putrescendo calor extinguitur: nam causa proxima eadem est modicus candor, minus multæ nigritiei.

Sed etiam est duplex liuidum: propriè cum splendore, & uocatur πελιδνὸς: & sine, μελαῶδες, id est, fuscum. Fiunt hi colores trifariam: uel ab humoribus, & ita non possunt fieri in extremis: uel à sanguine corrupto, & tunc uel in parte tantum, & non significant mortē (sed non fiunt ex acuto morbo, uerum uel frigore externo) uel in accessione, uel abscessu, uel percussione, uel uinculis, uel ex causa uniuersali, ideo à putredine, quia in morbo acuto: & ob id, si coniungant grauitati corporis, uel frigori nō recalescenti, significat mortem imminere. At calor niger non potest fieri ex frigore, nisi liuido præcedente: si ergo fiat sine liuido præcedente, fit uel ex sanguine exusto, uel atra bile. cum ergo non sit ibi genitus à natura, in eam partem protrusus est. ergo habet naturam crisis: ideo fit cum spe salutis. in liuido cum fiat ex extinctione caloris natiui per putridum: proprium autem est caloris putridi, uitalem extinguere, flosq; ille coloris, & splendor insit spiritui, sanguiniq; arteriali, si ille uigeret, non posset liuida pars uideri. at cum eius extinctione etiā naturalis calor extinguitur. At si extingueretur calor naturalis, & à iecore missus, qui fieri posset, ut subrupto fundamento, murus maneat, id est, calor uitalis. Ille etiam maximam efficit mutationem, & in uehementi timore homo impallescit, & lucidus potius, quàm liuidus efficitur? Itaq; hunc potius, quàm illū, ut manifestissimam causam nominauit, non ut unum ab altero Galenus seiungeret. Porrò quòd ungues magis nominet, ratio est: quoniam, ut habetur libro de Natura pueri (Pag. 5.) ad illos plurimæ uenæ termināntur: cumq; sint lucidi, sanguis sub his effusus nigrescit, aut liuescit. Quòd uerò Galenus dicit in libro de Pulsuum usu (cap. 1.) cōiecturam ex unguibus nigris, aut incuruis, non esse sumptam à causis mortis, bene dicit: non ta-

men negat, imò uult esse signum constantissimum, quod toties ab Hippocrate per exempla repetitur in Epidemijs.

Quod uerò dicit (æger facilè ferat morbum) hoc est, ut neq; magnitudine symptomatum opprimatur, neq; alicuius uitæ necessarij. Sunt autem duo principalia: respiratio, & cibi concoctio: & tertium non adeo necessarium, somnus scilicet. Et aliquod ex bonis signis appareat, uelut coctio, constantia mentis. Adiectum est hoc artificiosè, quia multi ægri, qui facile uidentur ferre morbum, repentè concidunt: quoniam ea facilitas non ex uictoria naturæ, sed ex amissione sensus accidit: uelut Hippocrates (2. Aphor. „ 6.) Quicunq; dolentes aliqua parte corporis, „ plurimum dolorē non sentiunt, his mens ægrotat. Animaduertendum, quod quantò maior pars nigrescit, eò magis attestatur iudicationis loco habendam eiusmodi nigritiem, & ideo minus periculosam, imò securiorem: propterea dixit, digiti ac pedes.

PROGNOSTICON X.

TEstes, & pudenda reuulsa, dolores magnos significant, periculumq; lethale.

COMMENTARIVS.

Si quis mihi non omninò iniquus iudex contingat, fatebitur Galenum fecisse mortalitati fucum: deprehensam ab Hippocrate experimento sententiam communi ratione explicare conatur. Conuulsionem scimus fermè semper præcedere morituros: sed neq; hoc, cur docet, conuulsionem fieri ex doloribus magnus, non obscurum est, & causam satis manifestam habet, & etiam testium conuulsionem minari conuulsionem aliarum partium, uerisimile est. sed cur cō uulsio à testibus incipere debeat, nec id docet: sicut nec illud, quomodo notius, imò notissimū (siquidem dolorem præcipuè magnum) per obscurissimum conuulsionem testium ostendere nitatur: nam primùm pudens medicus partes illas uelle uidere dicere non audebit: & etiam quod uideat, non facilè dignoscet. omnia hæc tanquā nullius momenti prætermittit, imponereq; legentibus conatur, imò imponit palàm, maximè hac ætate adeò ueritati inimica. Quatuor ergo sunt, quæ docere oportet. incipiam autem à faciliori: forsan enim reliqua interim in mentem uenient. Signum hoc fortuitò occurrere astantibus solet etiam à matribus de pueris filijs sollicitis referri: & in uiris à medicis, qui ægrum curant ex instituto Hippocratis, dum lintea mutantur, reponunturq; pro sordidis munda. Quòd si mihi non quærenti bis aut ter obtigit, potuit & Hippocrati nonnunquam accidisse: Galeno puto nunquam, quòd, ut dixi sæpius, dialecticam, & disputationem in triuijs magis exercuerit (uel etiam ipso teste) quàm medicinam, maximè partem illam, quæ de interioribus morbis agit. fuit enim medicus proculdubio chirurgus: ut demirer hos pertinaciter adeò defendentes illum aduersus ea, quæ de semetipso testatur. Nam uerum chirurgum, & medicum uulnerarium se fuisse fatetur: Præpositumq; gladiatorum curæ à Pontifice in urbe sua Pergami. Quid igitur? aut exercuit ambas partes? at medicus famosus neutri quidem sufficit: aut illam exercuit, cui non præfectus erat, quàm non profitebatur, quā profitebatur, cui præfectus erat, omisit? Venit Romā chirurgus, & ut ignotus urbi, & in ciuitate, in qua omnia confundebantur, licebatq; omnia facere: tum primùm physicam (ut etiam nunc plurimi) sed omnes parum prosperè, exercere cœpit. Sic Vesalius, Dominicus, Seno Patauinus, Petrus Marcus, Tronus Nouariensis, Gabriel Cuneus, & Petrus Antonius de Raude Mediolanenses, omnes egregij chirurgi, sed physici nulli. An modò illos medicos physicos appellabimus, quod uulneratis medicamēta aliqua propinauerint? & aliquos febricitantes plerunq; etiam infelici successu curare aggressi sint: ut tandem toto uitæ tempore centum ægris manum admouerint. sed redeo ad institutum. Conuulsionem horum membrorum etiam mulieres, ut dixi, uidentur internoscere: maximè quòd non solum testes, sed membrum ipsum contrahitur. Vt Hippocrates hoc ipsum etiam in textu adiecerit, ac cō municauit: ergo in huiusmodi ægris conuulsio leuior grauiorem futuram ostendit. quod iure dictum est. Sed de dolore duplex est dubitatio. cum enim conuellitur, iam non dolet: præterea si iam doluit, magis ex ægrotante & clamoribus, & gemitu scire licebit, quàm ex conuulsione. Sed uides quid sit scire uerè, & quot arcana sub his lateant. Iam duas uidi mulieres clamantes magna uoce per interualla: quæ ambæ breui perierunt. Cum interim interrogarentur, nihil respondebant, ut quæ delirarent: imò non delirabant iam, sed sicut mortuæ iacebant, solū sorbitonem, quamuis & id ægrè, admittentes. Vnum est, quod sensu destitutæ erant, nec dum tamen adeò, ut dolorem non sentirent. sed in his

non po-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

non poterat comprehendi contractio testium, qui in mulieribus latent. Ergo fientis conuulsionis aut secundum partem, hoc est indicium: & tunc dolor adesse potest non merito partis, quæ iam conuulsa est, sed illius, quæ tum conuellitur successione reliquarum. Ergo dolor latere potest medicum, seu ob delirium, seu ob stuporem mentis: deprehenditur tamen querela illius aut lamentatione, aut gemitu, aut conuulsione, aut distorsione corporis. Ob hæc ergo scripsit Hippocrates, conuulsionem testium significare uehementes dolores, scilicet qui successuri sunt ad conuulsionem reliquarum partium: quibus conuulsis, mors sequitur. Habes ergo, quod hæc in stupidis, aut delirantibus proponuntur, non in his, qui mente ualent.

Porrò hanc rem ita se habere existimandum est: ad uasa seminaria cor spiritum & sanguinē delegat non paucum, ubi reuocarit illum, contrahitur membrum, ac scrotum: idq; manifestū est etiam experimento. siccantur ergo loca illa immodicè, & se contrahunt. Verùm ob dolorē fieri cōpertū est, siue præcesserit, seu sequatur.

Ex dolore conuulsio, quod Galenus docet, quanquam præstitisset alia obscuriora docere: nam hoc nimis notum est. Sed tamen neq; illud uerum est, neq; uerisimile, partes ex dolore contrahi ad medium, ut ob id conuulsio accidat, quin potius in dolore contrahuntur undiq;: sicut etiam uidemus tortos, qui pro uiribus se cogunt, retrahuntq; pedes, & crura ad uentrem, atq; ita nerui diuellunt cerebrum. At quòd ex imbecillitate contrahantur partes, istud non est manifestum: quin imo à Venere primùm genitalia laxantur, cum antea essent contracta: & morientes non solum homines, sed etiam pulli, quā tum ualent, crura extendunt. Et mihi sanè haud obscurum est, cōuulsionem esse mortis causam, tum læso ualde cerebro, tum prohibita transpiratione. sed cur morientes conuellantur, forsan id accidit, quòd conuulsio mortem afferat: ideo existimemus conuelli ob id morientes. uel quoniam qui moritur, suffocatur: qui autem suffocatur, magnam noxam percipit, unde motus efficit conuulsiuos. nam & ex punctione acus, & uulnere conuulsiuos motus homines patiuntur, neruis ob offensam repente se contrahentibus: aut etiam quòd acres uapores tum mordeant cerebrum, neruosasq; partes. Morbis enim interimentibus, eleuari à iam prædominante materia uapores uerisimile est, qui cor petentes, uitam subruant, cerebrumq;, & deliria faciunt, tum neruosas partes, alioquin huic malo insuetas, quæ se contrahant, & motus conuulsiuos edāt, non tamen distentionem: nam si per distinctionem illā trifariam diuisam intelligamus, de qua aliās (Vide 6. Aph. 37.) pauci admodum conuulsi pereunt, nisi ex uulneribus, atq; etiam ex illis rari. ad iecur autem dum accidunt, prostrant omnem uim illius: euidentißimè autem appetentiam ciborum.

Reliquum est, ut de extrema dubitatione sermonem habeamus: ea est, cur initium huiusmodi cōuulsio à testibus sumat, idq; est principale. Galenus, ut dixi, quasi imperitos omnes futuros existimet, causam prodit, quòd testes circa medium sint. Conuulsio autem fiat in morientibus, ut antea dixi, contractis membris ob uirtutis resolutionem. ideoq; paucis, ac facillimis causis uniuersæ quæstioni satisfacit. At saltem dixisset, quod statim occurrebat, & erat sanè uerisimilius: Siccato humido à mortifero morbo, cōtrahi partes, quemadmodum in corijs, diu igni expositis. Primum ergo hoc scire expedit, quod dicitur in libro de Musculorum dessectione (cap. 27.) Duo gratiles musculi in utrumq; testē perueniunt: quorū alter à pubis, alter ab ilium osse per tenue membranosum ligamētum exoritur. illic autem per meatum, qui ad testem deuenit, deferūtur: postea dilatati * eidem membranam complectuntur: ipsorum officium est, testem sursum attollere. Vnde Cremasteras quidam, id est, suspensores appellarunt. Contrahūtur enim adeo in Venere, ut sub eodem esse pubis toti nōnunquam lateant. Addebat Vesalius id factum, ut uasa seminis, & forsan parastatæ ipsæ ponderē laxatæ, & ob id breuiores, et laxiores factæ, facilius effunderent semen. ut constet, musculū illum facillimè uehementerq; contrahi solere, adeò ut sursum reuellat testem absq; dolore, distentioneq;, quæ in alijs partibus futura est, indicet, quæ nō sine magnis dolorib. fieri potest. Gramfum uulgariter appellamus. sed gramfus à flatu fit, distentio hæc in acutis à prauis humoribus: conuulsio uerò fermè, aut prorsus sine dolore est. Sed an musculus, qui trahit supra testē, unus sit, an plures, quarto Contradicentiū (56.) declaraui.

De musculis autem pudendi, quatuor ponit Galenus (cap. 26. de Musc. Dissect.) & duos quidem exoriētes ex osse pubis, duos alios, seu unū bifidum, infernè conatum, & carneum: & ijdē à Vesalio (li. 2. ca. 49.) referūtur. Ergo tū ob cōtractionis facilitatē, quia in Venere leui ex causa, & plurimū cōtrahuntur testes: & quia musculo contrario carent, distētio à testibus oritur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

PROGNOSTICON XI. XII.

Quod uerò ad somnos attinet, quemadmodum secundum naturam consuetũ nobis est, interdiu uigilare oportet, noctu dormire: si uerò hoc fuerit transmutatum, peius est. Minimè uerò lædi æger poterit, si manè dormiat ad tertiam diei partem. Pessimum autem est non dormire noctu, neque interdiu: aut enim ob dolorem, atq; afflictionem uigiliæ adsunt: aut delirium aderit ab hoc signo.

COMMENTARIVS.

Quatuor exponit somni ordines. optimum, qui fit noctu: pessimum, qui nunquam fit: malum, cum homo quiescit in die, nocte uigilat: & medium, qui fit matutina hora. Circa illum, qui fit in die, & homo nocte uigilat, dicebat Galenus primo Epidemiorum (Par. 3. Com. 6.) super illis uerbis Hippocratis: Nocturna non admodũ lethalis, longa tamen est: diurna longior: sunt quibus ad tabem uergat. Dicebat Galenus in fine Commenti, quamuis sit error in conuersione: Vbi (de diurna sermonem habens febre) nõ cubauerit de die, & noctu etiã ob negocia uigilauerit, scilicet & ut operam medicis det, & ut cibum accipiat, quem in die accipere non potest ob febrem, quæ illum inuadere solet, extenuabitur ob uigilias, nunquam dormiendo: uel si die dormire uelit, noctu uigilare, uitam aget uespertilionis, atque ita contabescet. ut simus in casu eodem, cum æger die dormiens, noctu uigilans, magnum assequetur detrimentum. Dicebat Princeps (3. prim. Doct. 2. cap. 9.) In die dormire malum est: generat enim morbos humidos, & destillationes, colorem corrumpit, splenem auget, laxat neruos, pigros reddit, famem hebetat, & generat tumores, & abscessus, ac febres persæpe. Et est sumptum à Rasi in trigesimo primo continentium (Tract. 5. cap. 1. fol. 443. col. 3. Et ille accepit à libro Indo. Et causa horum est, quòd in somno contrahuntur humores, & sanguis, & spiritus, ac calor intus: ut habetur in secunda primi (Doct. 2. cap. 12.) & in die expanduntur omnia hæc. fiunt ergo motus ad unguem contrarij, qui euertunt hominẽ, & nihil perficitur ex utroq;. Verùm uigilare utroq; tempore, est deterius: uigiliæ enim (ut ibi dicit Princeps) intemperiem siccam gignunt in cerebro, & debilitant ipsum, & efficiunt delirium, corrumpuntq; humores, & morbos pariunt acutos. Et Arabes uocant uigiliam superfluam, sahara: de qua duo præcipua notanda sunt. primum, quòd uigilia maximè nocet senibus: & ideo Galenus quinto de Tuenda sanitate (In fine) adducit illud ex Poëta:

Vt lauit, sumpsitque cibum, det membra sopori.

& tamen est propria illorum affectio, ut Princeps dicebat, & sumpsit ab Hippocrate (3. Aph. ultimo) ut senex inter duo hæc sit: uel ut uigilet magno damno, uel ut dormiat, uel mediocriter: quod indicium est, uel nimium refrigerari cerebri, uel etiam materiæ humidæ prædominantis: & ita inter scyllam & charybdim positus est. Melius tamen est, ut dormiat sufficienter: nam iactura uigiliæ nimis mala est. & fugere magis decet malas causas, quàm tristia signa. signa enim, si quis euaserit, nihil relinquunt: causæ etiam, quòd quis euaserit, nocent. Alterum est, quòd uigilia ualida, præsertim in sene, parit aut morbum acutum, qui plerumque interficit, aut insaniam. cum ergo iam adueniat, morbo acuto deterius longè est: nam auget prauitatẽ morbi, & resolutas inueniens uires interficit. Præsertim, quòd isti egregij medici, ut deberent subtrahere cibos, solis iuribus, & balneis illos consolantes: quæ unica superest uia, si modò ulla est, exhibent tam carnes contusas, & oua, uel etiam magis.

Verùm quia Hippocrates præsupponit, quòd uigilent plus iusto, scire decet, quàm tum sit tempus moderatum somni. & in hoc debent referri ad tempus bonæ ualitudinis: sed illa mensura adhuc incerta est. Galenus sexto de Tuenda sanitate (capite quinto) ponit illud horarum nouem, dicens: Nam cum Romæ minima nox sit, horarum nouem abundè fuerit, si eam totam quis dormiendo insumpserit. Vtilitas autem somni præcipua est, ut dicebat Auerroes secundo collectaneorum (capite uigesimoprimo) fouere facultatem naturalem: cum tamen sit functio ipsius animalis uirtutis secundum Galenum, & uitalis, secundum Aristotelem. Et uult, quòd propriè fiat ex defectu caloris naturalis, ideo sequitur ad labores & coitum: sicut cum abundat calor homo euigilat illo expanso.

Sed cur laudat illum somnum, qui fit ad tertiam

tiam usq; dici partem: quoniam, ut Princeps dicebat, incommodum somni maximum est interruptio: qui ergo ea hora fit, coniunctus est nocturno, ideoq; illi fermè similis. Reddebat ille rationem, quoniam per somnum natura ociosa multa inchoat corpori salutaria, quemadmodum coctiones, separationes, transmutationes dirigit ad loca urinæ, uel alui, aut nasi, aut palati, uel sudorem inchoat: unde interrupto somno, maxima incommoda sequuntur, & nonnunquam mors. Et ideo cum is somnus sit nocturno coniunctus, possunt perfici opera naturæ. secundò, quia illa hora perficiũtur coctiones uẽtriculi, & iecoris, ideo magnum affert auxilium illis membris, quorum robore (ut sæpe dixi) stat salus nostræ uitæ: reparantur etiam spiritus animales, qui iam alijs horis præcedentibus geniti sunt, & ad cerebrum transmißi. Vnde dormire ea hora, plus confert cerebro, & sensibus omnibus, quàm si quis tum uigilans, antea triplo temporis plus dormierit. Senibus autem tum decũbere utilißimum est: tum ob somni spem: tum ob quietem: & ut aeri impuro, ac frigidiori, & humidiori non occurrant. Quæ aeris qualitates efficiunt, ut etiam somnus ea hora utilior sit, quàm diurnus circa meridiem: is enim peßimus, & deterior etiam eo, qui fit uesperi, cum uesperi aer sit frigidior, & cibus manè assumptus sit propè coctionem.

Cum uerò homo expergiscitur, contingit hoc trifariam. uel quoniã restauratus calor, ac multiplicatus diffunditur: & hic solus modus est naturalis, ac laudabilis. secundus est ob causam, quæ molestia ægrum, uel etiam sanum, afficit, & tunc est ualde malum: & ex his est ille modus, & de quo dicebat Hippocrates secunda Aphorismorum (cap. 1) in quo morbo somnus laborem facit, mortale. tertius est medius, deficiẽte humido, quo uelut uisco quodam spiritus in quiete continentur.

Sed cur homo dormiat noctu magis, quàm in die, & nocturnus somnus plus conferat, quam diurnus, præcipuæ causæ sunt tres. prima est, frigus, per quod contrahitur calor. secunda, obscuritas, causa etiam contractionis caloris: contractio autem caloris tãtum potest ad somnum, ut etiam in febrium intermittẽtium frigoribus, & in initijs etiam illarum, in quibus frigus manifestum non apparet, adeò ægri somno occupentur, ut uix contineri poßint, ne dormiant: quod est malum signum, & mala causa: & maximè, si frigus nõ sit manifestum. plurimi enim, & maximè iã senescentes, lethargi ex hoc corripiuntur, & moriuntur: & medice ualde peccãt in his, dantes uinũ, quia dicunt, quòd sunt febres intermittentes: & plerunq; sunt continuæ frigorificæ, aut hæmitritræi, aut saltẽ tertianæ duplices extensæ, aut etiam simplices, quæ sunt ualde extensæ, & sub forma continuarum: & sunt etiam ualde malæ. tantum ergo potest consuetudo se contrahendi caloris ad somnum conciliandum. Ex primis duabus causis ergo somni nocturni exorta est tertia, quæ est potentior omnibus, scilicet consuetudo longa, & confirmata: quæ est altera natura, ut in die non poßint dormire, noctu promptè illos occupet somnus. Ex quo patet, quòd in consuetis somnus diurnus est necessarius, & in pluribus, cum omnes iuuet, nihil nocet. Vnde secundo de Victu in acutis (capite uigesimotertio) super uerbis illis Hippocratis satis obscurè transcriptis: Dormire autem eos oportet, tanquam noctem à cœna,
" hyeme citra frigus, æstate citra calorem, inquit
" Galenus, & rectè (utinam sic ubique) Et si dor-
" mire plures lenta ambulatione absoluãt circui-
" tus, idq;, ut quamplurimi expositorum aiunt,
" post cœnam: sed ut eorum, quæ dicuntur, sensus
" præcipit, post prandium. Nam oratio hæc, tan-
" quam noctem agant, de somno meridiano, non
" de nocturno dici expostulat. Præterea quod cõ-
" tinuata est scriptũ serie, ubi inquit: Si uerò dor-
" mire non queant plures, lentè ambulãdo absol-
" uant circuitus, neq; stent, nihil præterea cœnẽt,
" uel pauca, & innocua, testatur, Hippocratem
" uelle eos à prandio dormire, non à cœna. duo-
" rum igitur alterum. Nam aut emendanda, tan-
" quam errati conscia scriptio, atque ita scriben-
" dum: Dormire siquidem eos oportet post pran
" dium, tanquam noctem agant: hyeme quidem
" citra frigus, æstate uerò citra calorem. Vel si ser
" uare uolumus orationem hanc (à cœna) intelli-
" genda est hoc pacto dictio: Dormire siquidem
" eos oportet, ut à cœna antè dormiebant, sic &
" nunc post prandium, tanquam noctem agant.
Et Paulus (lib. 1. cap. 97.) Porrò tempus somni optimũ est à cibo: sed diurnus non omnibus est idoneus. tẽpus enim, quo obdormiscũt, ad absolutam ciborũ concoctionem non sufficit: interrupta enim ciborũ coctione, surgentes acidos ructus edũt, & flatib. implẽtur. Vt duob. in casibus inutilẽ uelit esse somnũ diurnum: uel cũ est præter consuetudinem: uel cum nõ est pro ratione assumpti cibi, ut parum prandentibus utilis sit. Ita ergo etiam assueti in die, & à prandio dormire, si à prandio non dormiant, læduntur fermè ac si tota nocte uigilarẽt. Sunt etiam somni duæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

ni duæ partes. prior, quæ perdurat circiter horas septem, & fit ab exhalatione cibi, aut humoris crudi in uentriculo contenti, aut demum ex abundanti humido totius corporis, uel etiam solius cerebri uias occupante, & spiritus continente, moueri poßint: usq; non finitur tam paucis horis, quòd in septem horis prima coctio perficiatur, quæ solet durare per decem horas saltem, sed quòd tum exhalatio cibi & fumus desinat, uelut etiam uidemus in ptisana, quæ multo antè fumare parum incipit, quàm perfectè cocta sit: hoc tempore uentriculus maximè restauratur. Secunda pars somni fit à sanguine secreto, à iecore translato ad cerebrum, & nutriente ipsum: sicut colligitur à Philosopho in libro de Somno & uigilia (cap. 6.) cum dixit: „Expergiscitur autem, cum concocta fuerit, & euicerit impulsa caliditas in angustũ multa ab eo, quod distabat, & discretus fuerit corpulentior sanguis, atq; purior. est autem tenuißimus quidem sanguis, & purißimus, qui in capite. Ex quo patet, quòd hic somnus est longè utilior, ac magis necessarius, quàm prior, præcipuè studiosis, ac multò magis senibus, conseruãs uisum, & auditum, & memoriam, & prudentiam, & præseruat ab apoplexia, seu attonito morbo, & resolutione neruorum, & tremore membrorum.

Et licet homo non dormiat prioribus sex, aut septem horis, potest non lædi comedendo ualde parum, ac benè coctum: sed si deficiat hæc pars ultima somni, non potest ulla arte sarciri damnum, etiã quòd dormierint tota nocte residua, sed turbati, & stupidi surgunt. & hanc puto esse causam, cur Hippocrates suaserit somnũ ad tertiam usq; diei partem: quia illa hora est adunguem, in qua fit tam utilis distributio, & reparatio, in cerebro præsertim, & in corde. Et ideo perspicuum est, quàm malè consulat Marsilius Ficinus illud studium antelucanum, cum etiam tum aer sit ualde crudus, ac malus, & magistri ludi literarij, qui hortantur, & cogunt suos discipulos, ut surgant ante diem ad studia: multò sapiẽtius pater meus, qui me, dum essem puer, hortabatur, ut dormirem ad secundã horam ab ortu solis. Et non parũ ei debeo ex hoc, cum in fine LXV anni huius adeò ualeam, ut adolescens, sensibus ac mente, quamuis tot perculsus aduersis. puto hoc solo præcepto, quòd iußit me perpetuò, ut seruarem. Marsilius Ficinus tamen, ut reor, supponebat suum studiosum leuißimam sumere cœnam, adeò ut antelucana hora cum surgeret, essent absolutæ ambæ partes somni, aliter fuisset stultum omnino consilium. Et nec sic etiam est adeò utile, & tutũ ad bonam ualitudinem, & ad custodiam ab abscessibus, à quibus consilium patris & Hippocratis quasi nos tutos reddit, nisi magna causa ingruẽte. At hoc ualde magnum commodum est, cum multi præclari uiri ex his pereant, licet ad negocia postmodum, & ad lucra hoc sit magno impedimento. Neq; aliud unquam nec à medicis, nec à ciuibus mihi obiectum est, quàm de hac tarda ægrorum uisitatione, quæ extenditur plerunq; ad horam prandij, & etiam post. magis autem me accusabãt dum essem iuuenis, quã nunc, cum ætas me excuset. Ego autem non curabam iacturam pecuniæ ob incolumitatẽ corporis & animi. Ergo sententia Principis de somno meridiano debet ita intelligi, quam etiam ipse circumscribit & exponit. sed melior est ratio Pauli in hoc, & absolutior. Quærunt etiam quidam, quid sit somnus, & post multa cum sint extra suam aream se implicant, dicentes, quod est uera priuatio. Ita non uident, quòd mors & syncopis, & catalepsia essent somnus: sunt enim priuationes & eorundem. Præterea somnus est utilis, & insomnia ostendit: priuatio nulla utilis est. Dico ergo, quòd somnus est res uera, & actio animalis principalis, ut sentire, & intelligere. Est ergo uictoria animæ uegetatricis, seu facultatis eius supra animalem, seu operatio perfecta eiusdem, iuxta statum, in quo est. ut sit uicißitudo perpetua in animali, ut dominetur animalis facultas, & tunc dicitur uigilia: uel ut dominetur uegetatrix. & ideo uegetatrix nunquã perfectè quiescit ab opere, animalis uerò etiam rarò: ideo dicitur uictoriæ. uitalis autem quasi media sedet in utroq; tempore.

Cum uerò dixit (Aut enim ob dolorẽ, uel afflictionem) ostendit duo genera causarum. Alterum, ut ueram, scilicet dolorem, uel inquietem, scilicet commutationem materiæ, quæ somnum impedit. non potest autem esse inquies iudicatoria: quia licet dicat Hippocrates (2. Aphor. 13.) „Quibus Crisis futura est, his nos difficilis est ante Crisim: tamen, ut dixi, talis crisis durat solum per unam diem, de mente Hippocratis, ideo nõ potest commotio illa durarare per unam diem & noctẽ ante: uel dic, quòd hic intelligit, quòd non dormiat nec die, nec noctu continuando per plures dies. Alterum genus causarum est commune, ut indicatio sit super effectum, uelut siccitas immodica est communis causa insaniæ, & uigiliæ. ideo ex uigilia conijcimus, certò insaniam futuram per communem causam.

Discri-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Discrimen autem doloris, & anxietatis, uel doloris, & siccitatis manifestum est: sed inquietis & siccitatis non adeò. ob id scire decet, inquietos cupere dormire, palpebras graues habere, uolutari in lecto, & extendere extrema: contrà sicci siccos habent oculos, & apertos, nec dormire desiderant, nec admodum uolutantur. In uniuersum autẽ somnus adiuuat functionem naturalem, & restaurat facultatem animalem: ideo cerebro & sensibus, ut dixi, utilissimus. At quanquam in die dormire non expediat, aliàs quatuor casus excepi.

PROGNOSTICON XIII. XIIII. XV. XVI. XVII.

EGestio alui optima est mollis & cohærens, & secundum horam, in qua etiam à sano egerebatur: iuxta copiam uerò, pro ratione ciborum ingestorum. Tali enim contingente exitu uenter infernus sanus fuerit: si uerò liquida fuerit egestio, conducit neque stridere, neque frequentem esse, & paulatim secedere. Delassatur enim homo ex freqũti descessu, & uigilias utique contraxerit: si uero sæpe aceruatim egerit, periculum est, ne in animi deliquium incidat. Quin & iuxta copiam ingestorũ egerere oportet bis, aut ter in die, & noctu semel, plura uerò manè, quemadmodum in consuetudine est homini: inspissari autem oportet egestionem, morbo ad iudicationem tendente.

COMMENTARIVS.

Parùm diligenter Galenus, quas præ oculis habebat, conditiones bonæ, aut malæ egestionis enumerat. Sunt autem undecim: à substantia: à qualitate: à tempore: à multitudine: à numero: à calore: ab odore: à stidore: à mutatione: ab accidentibus secundum naturam, & præter naturam. Primum ergo à qualitate, quod sit mollis, hæc opponitur duræ, atq; liquidæ. nam liquida humidior est: dura siccior: mollis media est. Quinimo quamuis Galenus nos admoneat utilis documenti, scilicet quòd animaduertere decet in uentrem confluere undique excrementa ex omnibus partibus, adeò ut non sint, quæ in eis uidentur certa indicia naturalium membrorum, sed modò laborantis iecoris, modò lienis, omittit tamen necessaria scitu, & eiusmodi necessaria, quæ neglecta, in maximos errores hominem inducere soleant: ueluti cum quis opinabitur, quòd mollis egestio sit secundum naturam, sanisq; conueniens. cum uideamus primùm in equis pro uitio duci mollem excretionem, quippe qui non ferant labores. deinde in hominibus: quotquot ad longam perueniunt senectam, aluum habent duram, & qui robusti sunt naturâ. Inde ratione id coniectari licet: Qui enim uiribus ualidis sunt membrorum naturalium, horum uenæ exsugunt quicquid est boni in fæcibus: atque ideo diu illas retinent, ac tũ tempore, tũ longa suctione duræ redduntur. Neque par est ratio in ægris, quos sola ptisana, uel eius succo nutriri Hippocrates præsupponit. ergo mollis fit egestio, cum cibus ipse, qui assumitur, liquidus admodum fuerit. idq; à Celso optimè declaratur, dicente libro secundo (capite 3.) At uẽter ei, qui à periculo tutus est, deijcit mollia figurata. uult ergo, hanc mollitiem eatenus intelligi debere, ut figuram retineat, & ideo oportet, ut sit dura. ulteriùs tamen, si concrescat, maximè in ægro utente sorbitionibus. signum est autem exurentis caloris, aut nimiæ distributionis alimenti per urinas, aut sudores, aut longioris moræ in uentriculo, atque intestinis. quanquam Princeps (1. cantriæ 327.) loco moræ apposuerit cibum astringẽtem: at hoc notius est, & non est per se. Mollis autem egestio fit, quoties nihil horum adfuerit: neq; per se magnum habet momentum, nisi ubi aquosæ opponitur. Adde, quòd secundo Prorrhiticorum (Comment. 6.) non uult, quòd deiectio dura, atque rotunda soleat spõte prodire, maximè per initia morborum: quòd si exeat, magnum naturæ incommodum significat. tàm ergo generatione ipsa, quàm exitu malum est potius signum, quàm bonum. Aquosa igitur significat imbecillitatem caloris naturalis in partibus uentriculi, intestinorum, mesaræi, & iecoris, & cruditatem, dicebat Galenus in primo de Humoribus (Commen. 19.) Vnde enim aquosa, nisi quia nec trahitur pars aquosa à uenis, nec concoquitur: siquidem concoctio cogit, & crassiùs reddit, ut quarto Metheororum (Tex. Comment 18.) Galenus quinto in sextum de Morbis uulgaribus super illis uerbis Hippocratis (Comment. & Tex. 27.) Refrigeratio, quæ in uentre fuit, durat, dicit, quòd fæces exiccantur uel à sic-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

citate, uel à frigiditate: à frigiditate non possunt, quia corpus, dum uiuit, non potest adeò refrigerari, ut fæces siccentur: à siccitate autem uel ob moram sine læsione mēbrorū naturaliū, uel ob caliditatem, quæ exurit, uel ob caliditatem contractam à frigore. nam frigus externum intus cogit. adducitq; illud ex prima particula Aphorismorum (15.) Ventres Hyeme & Vere natura calidißimi. Sed & tertia adest causa à frigiditate: inquit, quòd constricto ano, à frigore, & partibus inferioribus constringuntur fæces, & sursum ascendunt, præcipueq; bilis, quæ liuior est, uelut contingit his, qui ob negocia sponte deiectionem, & ex uoluntate retinent, adeò ut postmodum illa sursum recurrente, in periculum uitæ, & maximè coli doloris, aut ilei perueniant. Dico etiam, præter id frigiditas ipsa efficit, ut congelentur fæces partim, & partim torpescāt intestina ad excretionē: quod apparet etiam in senibus, qui de hoc, maximè decrepitis, conqueruntur. Attamen Hippocrates tertia Aphorismorum (25.) hoc symptoma refert in pueros, qui dentire incipiunt, non quòd proprium id sit eius ætatis, sed quòd quibusdam contingit, aluos in ea ætate habere duras, ob nutritionis ualidam uim: sicut etiam Princeps loco adducto docet. Verùm potius generaliter hoc refertur, & meritò in aquiloniam constitutionem. Idem etiam pòst repetit (Aphor. 5.) Causa duritiei alui affert siccitatem, & simul frigiditatem, ex qua fæces retinentur. Illud mirabile, quòd uidetur uelle (Aphor. 17.) antiquos solitos bis, aut ter in die deijcere aluum, præterea etiam semel noctu. atque utinam hoc Galenus, qui propior fuit illi æuo, & patria propinquior aliquid dixisset, quod maximè necessariū est ad sanitatis custodiam: solum damnat illud totum, quod ad hoc pertinet, tanquam superuacuum. Et certè hac in parte multum laborat authoritas Hippocratis: quia si consuetis sufficiebat dixisse, quemadmodum consueuerūt: si præter consuetudinem hoc nimis frequēs est, & minimè ad ualitudinem conseruandam firmam, uitæq; longitudinem utile fuerit. Atheneus libro primo (cap. 4.) uidetur docere, nos antiquos cō suesse quater cibum in die sumere: sub Auroram Aristum, quod posteriores acratismum appellarunt, quòd pane, & puro uino solùm constaret: communius apud latinos ientaculum. hora prope meridiem dipnum, quod prandium est apud latinos: inde dorpa uespertinum. Sed in explicādo quartum implicat se non minùs, quàm posteriores, qui dipnon cœnam potius, quàm prandium interpretantur Romanorum more, qui solum cœnabant, non prandebant, in uoce & consuetudine Græca perperam secuti: nam uespertinum cibum dorpa uocabant. neque uideo plus, quàm tres, ut etiam ex Aeschylo (lib. 6. capite 17.) ipsemet citat, ientaculum, prandium, cœnamq;. eadē sentit Iulius Pollux, sed pòst cœnam addit. tunc enim erūt quatuor, sed sint tria tantum: toties aluum deijcere expedit, quoties cibum sumimus. nam unicuiq; cibo sua concoctio, atq; deiectio debetur, ut æqualis fiat actio in corpore: secùs enim necesse est, inæqualem fieri sectionem alimenti. Cum ergo Hippocrates hic agat de ægrorum cura, nō curauit quid præstaret sanis facere, nempe bis in die solum sumere decet cibum: at in his duntaxat una uice pinguibus uti. quod qui uolet scire, secundum librum legat Theonoston, & de Tuendi sanitate.

Vnum dicam iuxta hoc. Eis, qui dura sunt aluo, dicit (. Vega, os malè olere plerūq;: quod & ego obseruaui. dicit etiam se uidisse, quibus septies, & octies aluus deijciebatur in die, qui erant amusi: & iure. nam cum per morbum non contigerit, fiet ex immodica repletione, & in his, qui frequenter cibum sumūt nil aliud, quàm de crapula cogitantes, quos certum est, esse uiros nullius precij: idq; frequentiùs in mulieribus, maximè impudicis, obseruaui.

Cohærens) Nā hoc significat pinguedinem quandam, cuius gratia canes, & sues illam appetunt: quæ, si consumatur, dispergitur. unde uel non coctam materiam indicat, aut humorem, aut consumptionem pinguis humidi, quæ contingit ob acrem calorem, aut pestilentem: ideo inter signa pestifera & perniciosa connumeratur esse solutā, ut ibi (3. in 3. Epid. Com. 15.) Aluus biliosa, pinguis, aquosa, tenuis. Pinguis enim redditur, cum pinguedo ipsa non miscetur fæci: ideo tamē inconcreta uocatur, & non cohærens, seu soluta, ut & ibi infrà (Tex. 73.) Aluus turbata multis tenuibus, & aquosa bile mistis. Quis dubitat talia non cohærere?

Et secundum horam, in qua à sano egerebatur) Hoc est tertium signum, sumptum à consuetudine, quæ, cum in omnibus plurimum poßit, longè tamen plus in his, quæ ad operationes naturales pertinent: ut aluum deijcere, mingere, esurire, & dormiturire. nam in his quatuor maximè præualet consuetudo, quòd natura tunc temporis exigat consuetum, tanquam sibi debitum. Et si quis illam fraudarit, solent accidere magnæ molestiæ, & quandoq; detrimenta: uelut ex uoluntate egerendi retentio fæcum, dolores

dolores

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

lores colici, iliaciue: aut saltem grauitas in toto corpore: ex fame nausea, dolor uentriculi, uomitus uertigo, cessatio appetitus, repletio uentriculi: ex humoribus prauis conuulsio, imbecillitas, lassitudo totius corporis, animi deliquiū, apoplexia etiam nonnunquam. & ita dico de alijs. Sed ut rem ad signa reuocem, deijcere aluum non in hora consueta, si antè sit, significat aut flatus, aut motum materiæ, aut acuitatem: si retardet, frigiditatem partium. quod adeò tantum refert, ut sit signum futuræ mortis ob extinctionem naturalem, cum alioquin excrementa liquida fuerint.

›› Iuxta copiam uerò pro ratione ciborum ingestorum) Fæces semper debent esse minores, & pauciores cibis ingestis, sed diuersa ratione. nam ex pinguibus & ouis pauciores multò: ex ptisana autem, cum sit liquida, etiam longè minores: ex pane autem non adeò pauciores, quoniam homo nutritur solum ex pingui humido: et ideo ex olerib. radicibus, & leguminibus fermè æquales. & ideo Hippocrates, cū dixit (pro ratione ciborum ingestorum) nō solum de qualitate, sed etiam qualitate eorum intelligit. Potus quidem per urinam secernitur, ut Galenus putat primo de Facultatibus naturalibus (capite ultimo) Cibus solidus per aluum absq; dubio. sed quod admiscetur sorbitioni ex liquido: si liquida sit egestio egestioni: si arida urinæ, uel sudori, uel aliter consumitur. Sed si paucior fiat egestio, quàm pro ratione, indicat fieri uehemētem resolutionem, aut iecur nimio calore laborare: sæpè etiam accidit, ut in lepra, & renum morbis, transire quod terreum est. estq; morbus quidam proprius ualde malus in iecore, similis fami caninæ in uentriculo. si autē sit copiosior, inspiciendum est, an sit ex confluentia humorum, aut ob naturalis facultatis imbecillitatem: tuncq; à chyli natura parùm erit immutata.

Tali enim contingente exitu, uenter inferior sanus fuerit.) Per uentrem inferiorem adnotauit rectè Galenus in naturalia uiscera continētur, iecur, renes, uesica, uterus, etiam uentriculus, lien, fel, intestina, sicut per superiorem, in quo animalia, & per medium, uitalia. his ergo quatuor signis, à quātitate, tempore, qualitate, & substantia, declarat, sanum esse uentrem inferiorem: nam de numero constat, quòd in hora continetur. seu enim frequentiùs, seu rariùs deiecerit aluus, constat non posse fieri sine horæ perturbatione, aut uix. Igitur cum talia signa affuerint, erit uenter inferior sanus, quoniam reliqua, quæ ad hoc concurrunt, aut sunt externa, ut uermes. nam hi fiunt à functione uitiata, aut humoribus decumbentibus ad locum citra facultatis noxam. Color autem, & odor, si mutentur, uel à calore, uel à frigore, uel ab imbecillitate: calor minuit fæces, & celeriùs effluere facit, contrà frigus. tum uerò imbecillitas retentricis efficit, ut exeant ante tempus, & ita ex pultricis, ut tardiùs. Si sunt molles, & cohærent, concoctrix fungitur officio suo. si iecur non traheret rursum, exirent ante tempus. si sana sunt membra, odor ualde malus in eis esse non potest: aut aliunde fluit materia olida. Itaque non rectè uidetur Galenus exponere, quòd sit sanus, ut non recipiat aliena excrementa, sed solum ex se sanus erit. Cum uerò dixit (uenter inferior) nō membra urinæ intelligit: quoniam illa ex urina potius cognoscuntur, quàm egestione. sed solùm uenter est pars anterior: renes autem, & uesica in posteriore parte posita sunt (Si uerò liquida fuerit egestio)

Hic est alter motus, qui pertinet ad qualitatem, atq; substantiam, cum liquidum neq; molle sit, neque cohæreat. ueruntamen etiam hanc probat, sed non adeò, ut primam. Nam prima per se bona est, nisi mala aliqua conditio adiecta fuerit: hæc autem per se non bona, ut quæ diductionem non ritè factam ad iecur per se significet. contingat tamen esse bonam, quoties ob lienem, aut iecur se exonerans liquida facta fuerit, ac dilutior iusto. Trifariam ergo, dicit Galenus, mala est: uel si iecur non deducat, scilicet quia imbecille sit nimis, aut obstructum, aut nimis plenum: uel quia membra à iecore ipso non deducant, ut prima de symptomatum causis (capite septimo) aut quia, quòd exoneratur à iecore, uel liene, prauum sit. quouis in casu dubium non est, malum id esse: quamobrem adijcit quatuor conditiones, quæ priùs dictæ sunt, ut solitis temporibus, atque horis, aluus demittat. id autem definit bis in die, aut ter, & maximè in manè, semel etiam in nocte: cuius causam superiùs docuimus. cum enim in cœna plus comederent, par erat manè plus deijcere, tametsi etiam noctu aluum deiecissent: alterum, ut pro ratione ingestorum. quomodo id bifariam intelligendum sit, suprà docui, multitudinis scilicet, atq; naturæ cibi.

Primæ opponitur, ut frequentiùs iusto, seu solito, aut confertim excernatur: nam si sæpe, & multa excernatur, periculum est, ne anima deficiat: non ratione frequentiæ, sed multitudinis. hoc autem est, quod dixit quarto de Victu in acutis (Tex. 62.) Vel uenter liquida repente

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

„ deiecerit, & animæ defectus apprehenderit. & „ subijcit: quòd tales paulò pòst spirituosi moriũtur. Et de morte quidem Galenus approbat: sed de spirituosis dicit esse ænigma: & affert duas expositiones, quarum utraq; absurda est. sed de hoc aliàs.

Illud obseruandum, quod ibidem (Tex. prim.) dicitur: Aluum solutam esse signum febris ardẽtis exquisitæ. in huiusmodi cum sit pathognomicum, non dixerit: sed adeò familiare, non est adeò terribile. Et etiam dubitatur meritò, an sub his comprehẽdat Hippocrates eos, qui diarrhæta cum febre corripiuntur? Et dico, quod sic ex ui sermonis cũ dicat egestio alui optima est: ideo generaliter loquitur de quorumcumq; ægrorum egestione. Item in Epidemijs proponit exempla de his quàm multa. Aliqui uolunt illa „ uerba (quemadmodum in consuetudine est ho„ mini) sed non conuenit (omitto Galenum, qui & ipse sic interpretatur) Cum enim Hippocrates proposuerit quatuor signa optimæ deiectionis, & in duabus docuerit, quæ optima non est, ab optima differre, reliquas duas repetit, ut priùs, scilicet ut sint pro ratione ingestorum, & pro horæ consuetudine. igitur omnino intelligit illa uerba (Quemadmodum in consuetudine est homini) referenda esse ad illud totum (bis, aut ter in die, & noctu semel: plura uerò manè) nõ ad illa solum, plura uerò manè. Quòd siquis secus contendat, non litigabo, cum res pendeat ex historia illorum temporum, non ex ratione.

Inspissari autem oportet) Dubium non est, „ quin si morbus bene procedat, quòd concoctio augeri non debeat: & ideo excrementa inspissari, & crascessere.

PROGNOSTICON XVIII.

SI autem subfulua, & nõ ualde graue olens. Commodum est, ut lumbricos rotundos cum egestione prodire, morbo ad iudicationem tendente.

COMMENTARIVS.

Proponit duo signa: unum naturale, aliud præter naturam. Naturale duas habet partes, quòd sit subfulua. est autem is color, quasi paleæ tritici, quoniam significat bonam bilis permistionem. nam si syncera, & multa bilis flaua deferatur ad intestina, flaua fiet egestio: sin prorsus nulla, subflaua optima est, non ualde grauiter olens. Natura effecit, ut unicuiq; stercus suũ malè oleat: quoniam iam naturæ eius contrarium est. & ut odore secernatur: nam noxium est. Refertur inter portenta humana, Commodum Imperatorem stercus humanum immiscuisse cibis. Quidam tamen eo pro medicamento usi sunt ad sinanchen, & tonsilla, tum inflammationes, ut Galenus refert (10. de simp. med. cap. de humano stercore) Stercus malè olẽs, ualde fit ob putredinẽ prauam, ut in pestilentibus: uel ob colliquationẽ, ut in ardentibus febribus: uel ob cruditates, ut in pueris. Quod ad uermes attinet, Galenus in libro de Formatione fœtus negat formari eos ab opifice eodem, à quo homines: dicitq; credere hoc prope ad impietatem accedere. mittamus hæc: potius illa attingamus, quæ docet quartodecimo Methodi medendi (in fine) scilicet, quòd priùs expediat illos occidere, quàm emittantur: nam uiuentes, inquit, resistunt. Igitur uidetur loqui hic de mortuis, non uiuentibus. Sed cur adiecit teretes, & morbo ad iudicationem tendente? Aliàs de horum generatione, ac natura locuti sumus. In uniuersum, uermium duplex est generatio. quidam ex putredine fiunt, ut qui sub terra in fimo, in corporibus humanis, & in fructib. generantur, qui in nulla alia animalia uertuntur, atq; hi planè oculis carent, quoniam frustra fuissent illis facti. at quidam gignuntur ab animalibus, ut muscis magnis, quos uidi: item à papilionibus omnibus, præsertim bombycum, & sunt ex erucarum genere: & pisces, & ranæ: atque hi sæpius oculis præditi sunt. Quam differentiam Galenus non uidetur cognouisse secundo de Semine (cap. 5.) cum dixit, uermium plerisq; nullos esse oculos: alijs uestigium eorum solum. Quinimo & pisces omnes, qui ex limo generantur, aut maris illuuiæ, uelut apuæ, ex uermibus fiunt. Vnde nota est illa triplex distinctio generationis animalium. alia enim fiunt ex animalibus: alia ex ouo prodeunt: alia ex uermibus, uelut mures, qui ex putredine ipsa generantur. Disputat de horum generatione locupleti sermone cõciliator (Differen. 101.) sed nos utiliora tractabimus, tũ præcipuè, quoniam hæc doctrina est admodum exilis de uermibus in Medicina.

Prima regula est, quòd lactantes pueri, antequam alio cibo utantur, uermes non edunt. Secunda: Infantes sunt maximè illis subiecti ob intemperiem cibi, & maximè edentes mora (nam ex illis generantur) & etiam ob tẽperaturã humidam, & breui ex illis intereunt ob conuulsionem.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

onem. Tertia: Pueri à septimo anno ad quartũdecimum sunt subiecti uermibus, sed rarò intereunt, multò minus adolescentes, & iuuenes subijciuntur huic morbo: sed quantò rarius affliɛtantur, tantò magis in febribus periclitantur. Quarta: Senes uermibus obnoxij sunt ob prauam coctionem: & ex eis etiam intereunt. uelut narrat Hippocrates de illo sene, qui obijt, quarto Epidemiorum (pag. 10.) sed uidetur ob uerba adiecta intellexisse, quòd suprà (pag. 2.) prodierit. senes enim magis pereunt: nam Thersandri uxor, etiam quod laboraret febre acuta, cũ supra lumbricum emisisset, liberata est, dicit ibi Hippocrates. Valescus de Taranta recitat, quòd signum uermiũ efficax in senibus est dolor ilei, & coli ualidus, qui aliter non sedatur: & ego idẽ in aliquibus mulieribus expertus sum. Quinta: Vermes in pestilentibus febribus si prodeãt, seu uiui, seu mortui, malum sunt signum: quoniam materiam indicant adeò malignam, ut ferri non possit, etiam ab alumnis suis, quoniã multo deterior facta sit. & est Valesci. Sexta: Vermes ab initio morbi si prodeant, malum signũ, cum nihil ab initio morbi prodire debeat, cum natura tum quiescere soleat: & etiam, quia magnitudinem putredinis indicant. Septima: Vermes in incremẽto morbi melius est, ut sint uiui, quàm mortui: nam mortui significant prauitatem materiæ. ab initio melius est prodire mortuos, quàm uiuos supra semper mali: minus tamen in uigore morbi, uel prope: sed in statu infrà plerumq; boni. Hippocrates his non adiecit de lumbricis, quia nunquam possint esse boni, quoniam generatio eorum est præter naturam: sed ut intelligeremus, quòd non sunt adeò mali, ut uulgus putat. Sunt etiam boni, quoniam natura rectè agit materiam prauam commutãdo in animal, quod non est adeò noxium mẽbris principalibus. quanquam hoc parum sit, quia materia in intestinis continetur absq; uenarum participatione. Generantur autem & in utero, ut narrat Hippocrates, & in auribus, & in uesica, ac renibus, & uentriculo, & intestinis.

Dicebat Hippocrates secũdo Prædictionum (pag. 12.) Quæcunq; subbiliosa uomũt per multos dies à ieiuno, cum neq; uerum gestent, neq; febricitent, si non euomuerit lumbricos rotundos, prædicendum est uomituras. Dixit ergo (lũbricos rotundos) quia hi calidiores, & ex putredine humor, generantur: cucurbitini autem, & alij potius ex cruditatibus ortum habent. Sed dicetis, qui lumbricos eiecit in septima, mortuus est in undecima, primo Epidemiorũ (lang. 12.) Galenus nihil de more: respondeo, quòd irritata non sponte, & liquida excreuit.

PROGNOSTICON XVIIII.

OPortet autem in omni morbo mollem esse uentrem, & iusta molle præditum.

COMMENTARIVS.

Quærat hic iure merito, cur trãsierit à fæcibus ad uentrem, tum maximè cum superius tum multa de uentris tumoribus locutus sit? Deinde, quod aliàs dixerit: In quouis morbo partes ad umbilicum, & imum uentrem attinentes crassitudinem habere melius est: multum uerò extenuari, & cõtabescere, prauum: sed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculosum. Respondemus, crassitudo hæc non opponitur iustæ moli præditum: atq; ibi de parte uentris inferiore tantum agit, hic de toto uentre: ibi de crassitudine, hic de mole. nam crassitudo ad substantiam refertur, moles ad contenta. Hæc autem mollities non abscessui opponitur, non autem tensioni. cum etiam, ut dixi, ibi nunquam de uẽtre, quo ad excrementa contenta, cõparato habuerit sermonem, sed solum quo ad membra, & partes. Itaq; iure additũ est hic: Oportet au- "
tem uentrem in omni morbo esse mollem, & iu- "
xta mole præditũ: scilicet, ut exponit Galenus, "
ut ex mollitie neq; flatus, qui tendat, neq; conuulsio, neq; fæces duræ adsint à flatu enim refrigerantur contenta membra, præcipuè neruosa, & exanguia, uentriculus, & intestina, uesica, et dolor excitatur: à tensione dolores, & contraɛtio perniciosa: à duritie fæcum difficultas deijciendi aluum, & periculum doloris coloci, aut iliaci, qui si superuenerint in morbo acuto, occidere solent. Si etiam sit nimis repletus, aut inanis, malum est signum: quanquam Galenus solũ tenui eum opponat. Ergo si nimis plenus sit, indicat frigiditatem, aut confluxum humorum ad locum, quod ab initio malum est: aut flatum, sed minorem, nam omnis materia, ut habetur in libro de Multitudine (cap. 10.) primò replet, inde tendit: quodcunq; fuerit, malum signum est. Contrà si omnino inanis sit uenter, adhuc malũ est signum: scilicet quòd uel nõ assumat cibum, uel si assumit, ut statim delabatur. Memini puerum nobilem Mediolani Petrum Antonium Casatum dissecuisse, quem suspicabantur ueneno interijsse, quod tria millia, ut dicebant, aureorũ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

in redditibus haberet: inuenissetq; inter cætera intestina omnia inania, ut nihil prorsus esset fæcis: mirabile dictu. laborabat & circa pulmonem in malè memini collecta aqua. Sed postquã in hos sermones incidimus, iuuat declarare, quo modo se habeant hæc tria signa, tumor, grauitas, & tensio, ad plenitudinem significandam: quia in libro de Multitudine, dum Galenus antiquos euertere studet, adeò cõfusè pauca dixit, ut consulam cuiq;, ne tempus in eo libro euoluẽdo terat. Primum ergo simpliciter ipsa se habẽt per ordinem ad multitudinem, seu plenitudinẽ significandam, tumor, grauitas, & tensio: & ideo tumor significat repletionem: grauitas maiorem repletionem: tensio autem maximam. & hæc generaliter. Specialiter autem tumor semper significat repletionem, secundum uasa, non tamen secundum uires: neq; magis unius materiæ, quàm alterius. potest enim fieri, ut uasa repleta sint, & homo robustus, ut athletis accidit, nullam sentiat læsionem: & item, ut sit à flatu, sanguine, uel quauis alia materia. Grauitas non semper significat repletionem secundum uasa, quia potest fieri ob imbecillitatem uirium: neq; semper consequitur ad magnam repletionem, sed requiritur, ut sit ex materia graui, non ex flatu, & in membro sui prædito. Tensio est tumor adauctus: ideo easdem subit exceptionem, quas tumor, & cum illo conuenit, maioremq; significat plenitudinem. Vt uerò scias, cuiusmodi sit plenitudo, ut potè sanguinis, aut flatus, aut acris humoris, peculiaribus signis opus est: ut lassitudine, rubore, punctione. Hæc sunt, quæ toto libro Græcus ille cũ tot uerbis scripsit: atq; utinam uel hæc ipsa saltem docuisset. Aut ergo nesciuit, aut, ut dicebat Petrus Pomponatius, ex his ille unus est, qui cum duo, aut tria sciret, uoluit librum componere, &, ut in iustam magnitudinem liber excresceret, illum nugis replere. quod saltem clarè fecisset. Sed noluit, opinor, ne adeò apertè homines fucum deprehenderent. ideo supra modum obscurauit.

PROGNOSTICON XX. XXI.

At uerò, aquosum ualde, aut album, aut pallidum, aut uiride, aut uehementer rufum, aut spumosum stercus egerere, hæc omnia mala sunt. Malum etiam est, quod exiguum est, & uiscosum, ac album, & quod subpallidum, seu subuiride, ac leue.

COMMENTARIVS.

Apponit nunc, postquam bona, aut non mala signa docuit, quæ simpliciter mala sunt. Obseruare autem decet duo, cũ dixit egerere, διαχωρέειν Græcè, continuatam actionem sub hoc infinitiuo modo significari. Alterum, quod cum dixit, aquosum ualde, aut album, similiter ualde album intelligere, cuius indicio est, quod subiũgit, aut uehemẽter rufum: cum enim oratio ambobus extremis claudatur, κάρτα & ἰσχυρῶς, ualde & uehementer, media omnia eisdem aduerbijs continentur. Reliquum est, cum mala dicat hæc, & etiam exiguam deiectionẽ, an similiter sit intelligendum? nam quòd albam malam dicat, non de eadem loquitur, sed in primo sermone ualde albam, in secundo albam simpliciter, sed exiguam, & lentam damnauit. Proponit ergo duo genera deiectionis prauæ: unum simplex, & aliud compositum. simplex diuiditur in tres species, in sumptam à substantia, & ab accidentibus, & à coniunctis: à substantia quidem aquosam damnat. est autem aquosum omne crudum tenue, & coloris aquei. Diximus enim in primo Epidemiorum (Com. 21.) super illis uerbis: Aestate iam, & autumno alui profluuia ex biliosis tenuib. multis crudis, & mordacibus: quibusdã uerò & aquosis. quod aquosum tria continet: quòd sit crudum: quòd sit tenue: quòd non sit coloratum. Ex his ergo manifestum est, quòd deiectio aquosa fit, quotiens calor naturalis nihil agit in materiam peccãtem, præterea obstructionem, ut biliosa materia, nõ excernatur: quorum utrumq; pessimum est. animaduertendum tamen, quòd magnum discrimẽ est circa tempora: nam in principio morbi parum absurda est: in comparatione incrementi, & in ipso incremento etiam differentiæ sunt. in fine enim eius lethalis est admodum: sed in statu statim interficit, sicut in principio incrementi magnum periculum affert, & mortem, sed tardius. Ita in ætatibus, in pueritia, & iuuẽtute deterior, quàm in senectute: & in morbis in lienteria minus mala.

Alba uerò deiectio, ut ab ordine incipiam, describitur à Galeno perpulchrè primo Prorrhiticorum (Com. 13.) tribus modis: uno cum ingeruntur alba, uelut lac, ptisana, & quæ ex Saccharo constant, & amygdalis. Sed tamen dicit ibi Galenus, defluente ad fæces bile, fit pallida deiectio

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

deiectio, non simpliciter alba: non enim ex morbo regio adeò pallidæ fiunt deiectiones, ut sint albæ. sed dicit, quanquam egestio, seu deiectio sit similis cibo assumpto, aut parum ab eo differat, nihilominus non fit uerè alba, nisi cum bilis omnino in sanguinem tota defertur, nec quicquam permeat ad intestina, & hoc uel ex obstructione uehementi. unde impleto corpore bile cerebrum læditur in acutis morbis, persæpeque transeunt in Phrenitidem. Est & alius modus longè deterior, cum bilis tota superiùs defertur ob inflammationem in superioribus partibus iecinoris, scilicet gibba, uti septo transuerso iungitur: in hoc præter commune detrimentum cerebri & sanguinis adest peculiare, scilicet inflammatio ipsius iecoris. postmodum tangit pallidam, de qua dicebat Galenus secundo (Commen. 8.) in tertium de Morbis uulgaribus, pallida & flaua bilis communes sunt in excrementis sanis atque ægris, in uomitu etiam: nam Hippocrates loquitur de deiectione. Dicebat Galenus flaua & rufa naturalis esse potest: & propterea dixit Hippocrates, ualde rufa ac uirulenta, uel nigra, non potest esse naturalis. cũ ergo pallidam damnauit in morbo acuto, intelligendum est de pallida simpliciter: quoniam significat obstructionem, & periculum, ne bilis ob caliditatem febris deferatur ad caput. De uiridi non est, ut dubitemus: quia fit omnino præter naturam. est autem eadem cautio obseruanda, ne scilicet ob ingesta talis euaserit. Philosophus in secundo de Plantis uiridis (cap. 2.) causam refert: quoniam dicit, humidum mediocriter concoquitur. nam albæ sunt intus dicit, quia meliùs intus concoquuntur. Verũ ibi de naturali concoctione agitur. Sed in præternaturali duplex est ratio: quia, quod subijcitur, uel est pallidum, & ita per ulteriorem exustionem uiride redditur: fit etiam permista nigra bile cum crocea: tertium modum inuenere Arabes, cũ nigra bilis ulteriùs exuritur. & Auer. (3. coll. cap. 3.) credit, quòd fiat ex permistione bilis nigræ cũ flaua superueniente putredine, & quòd tales febres ob id sint insanabiles. & iam Galenus superiùs de hoc colore egit, & infrà etiam, dicẽs, uiridem colorem prauum significare humorẽ. idem tertio in sextum de Morbis uulgaribus (3. in prim. Epid. Comment. 34.) super illis uerbis: Qui subuirides, nigriq; sunt, aut subuirides, aut rubri, & uirides, dicit subuiride fieri, cũ albedini mistus est pallor, uiride autem, cum bili pallidæ nigrum admiscetur. Rursus tertio in sextũ de Morbis uulgaribus (Comment. 32.) cum haberet pulchram occasionem exponendi, non ausus est declarare: sed primo de Crisi (cap. 11. & 12.) dixit, uiride fieri ab æruginosa bile: & quòd est principium nigri. &, ut in uniuersum dicam, Galenus non attigit, neq; cognouit causam uiridis præter naturam. dico ergo, quòd flauum aliud est admistum nigro, aliud est purum. & cum exuritur, purum fit rubrum: cum uerò fuerit admistum nigro, fit uiride, quod experiri possumus in mistis: nam experimentum id docet. unde palàm est Galenum hoc ignorasse, qui, cum uiridis emplastri causas doceret secundo de Compositione medicamentorum (cap. 4.) secundum locos, nesciuit alium modum faciendi docere, quàm per uiam mistionis æruginis. Ex quo patet, quare istud signum sit peßimum: nam significat exustionem maximam & materiam prauã. ergo color hic deterior est nigro: quia niger potest fieri ex una tantum causa: harum & uiridis exigit ambas. Sed modò uidendũ est de colore uiridi, an poßit fieri à frigido, & quomodo. & dico, quòd Auerroes quarto Collectaneorum (cap. 22.) dicit, quòd omnis color uiridis fit à frigido præter æruginosum & praßinum, qui fiunt ex exustione: & colorem pistaceorum, qui etiam manifestè fit à calore. Et uidetur probare hoc: quia color uiridis est in uia ad nigrum. sed niger fit & à calido, & à frigido: ergo etiam uiridis. Quæro quomodo color niger fiat à frigido? nam carbones fiunt nigri à calido, succedente frigore, & non à frigido simpliciter. Secunda dubitatio est, quia præsupponit, quòd uiridis habeat alias species ultra illas tres: & operepretium fuisset, ut doceret, quæ nam sint illæ, & quomodo dignoscerẽtur. & tertia dubitatio est, quomodo color uiridis fiat ex nigro? & pro tertia dicamus cũ illo id, quod ipse ait in quinto Collect. (cap. 29.) & quinto Physicorũ quòd colores medij cõponuntur ex externis: licet oppositum dixerit decimo Methaphysicæ (Comment. 6. 19. & 52.) sed non est locus disputandi hic de quæstionibus philosophicis. Ad aliam quæstionem dico, primum quòd, ut habetur in primo de Generatione animalium ab eodem (Comment. 7.) quòd color fit per admistionem lucis, & aeris cum terreo, uel aqueo. & dat exemplum (suprà cap. 6.) de spuma, quæ est alba: & ideo cum lux pauca admiscetur terreo, fit nigrum. Alio modo exposuit quinto Collectaneorum quòd albitudo fit ex admistione partis igneæ claræ, cum corpore peruio: & nigrities ex igneo tenebroso cum corpore opaco. & tam nigrities, quàm uiriditas

fiunt à ſiccitate. ergo cum ſiccum, & terreum poßit fieri à calido, ſicut in Aethiopibus, & à frigido, ſicut in uino, & ſunt exempla Auerrois: igitur frigidum eſt cauſa nigritiei, terreum ſeparando ab humido, & ab igneo, & à ſubſtã tia tenui, & à calido per ſeparationem, quæ attrahit. Sed ſeparatio, quæ attrahit, poteſt fieri in breui tempore, & ſeparatis, quæ exprimit, non, niſi in longo tempore: propterea dicebat in primo Canticæ (Texto 326.) Princeps: Nigrities fit ex diuturno frigore. ergo apparet cauſa uiridis, & nigri à frigore, & à calore, quia fit per ſiccitatem, & priuationẽ lucis, & aquei, & tenuis ſubſtantiæ, ſed à calore in breui tempore, ſicut uidemus in oßibus poſitis in ignem: à frigore autem bifariam, uel à frigore extinguente calorem, ſicut cum ex pruna fit carbo, uel à frigore exprimente. & hoc fit in longo tempore. Sed omnes iſtæ cauſæ, ſcilicet ſiccitas, extinctio caloris, & materia terrea, & defectus humidi, & ſubſtantiæ tenuis & igneũ tenebroſum ſunt ſigna naturæ cõtraria & cauſæ maximè inimicæ illi. ergo nigrum & uiride ſunt lethalia ſigna in excrementis morborum, & prauæ diſpoſitionis in ſanis. Eſt etiam intelligendum quòd nigrities & uiriditas fiunt bifariam à calore, nõ tamen à frigore ſecundum rationẽ aduſtionis, quod rarò accidit ſicut in oßibus: & ſecundum exhalationem, & tunc ut in primo caſu adeſt materia. hic adeſt tinctura uelut in fumo olei de lino quo impreſſores librorum utuntur, & in caligine quæ fit ex fumo, in qua etiam deprehenditur manifeſtè terrea ſubſtantia. Ad ſecundam dubitationem dico quod intelligit per omnes colores uirides herbaceos, præter illos qui nigricant. nam ſi per porraceũ intelligas ex dictione græca ſplendidus eſt color & non niger: ſin autem colorem praßij, ideſt, marrubij (nam Græci habent πράσιον quod eſt marrubium, & πράσον quod eſt porrum) haud dubiè colorem braßicæ etiã excipiemus, & non uidetur neceſſe. & porraceum quidem colorem uidetur agnouiſſe Ariſtoteles ſeu Author libri de coloribus. ſic autem excipietur tantum unus color ſcilicet uiridis cum ſplendore & purè uiridis quem deſcribere difficile eſſet: melius imaginando deprehenditur. ſed & piſtaceus quadruplex eſt: corticis exterioris, et corticis duri: et præterea corticis interioris & ipſius piſtacei. & piſtacei color manifeſtè eſt uiridis nigricans, ſed exterior non eſt uiridis: imò conuenit, quia dicit Auerroes quod eſt miſtus ex flauo & uiridi, & talis corticis exterioris piſtacei: ergo uerè non excipitur niſi unus color ſcilicet æruginoſus qui eſt ſplendens & paulo nigrior eſt porraceus. & iſtud ueriſimile eſt, quia calor facit ſplendorem: ergo cum uterq; ſplendeat uterq; fit à calore. & etiam quia Galenus ſecundo de Temperamentis (capite ſexto) dicit quod homo cum ederit olera calida: ergo præſupponit uiridem colorem illum eſſe à calido. Præterea appellat bilem reliquæ: igitur ſpecies coloris & uiridis ſunt foliorum omnium plantarum. & propter hoc dixit Auerroes omnes alij colores uirides, quia innumeri ſunt. licet enim plantæ omnes habeant unida folia, tamen uiriditas illa ualde diuerſa eſt in eis.

Aut ſpumoſum) declarat Galenus, tum hic, tum in ſeptima Aphoriſmorum (Comment. trigeſimo) quod ſpuma fit, uel à uehementi motu, & agitatione aerem in materiam uiſcidam inducentem: & dat exemplum de mari. aut ex nimio calore: & dat exemplũ de bullis, quæ fiunt, dum ferculum coquitur, & iiſdem utitur exemplis utrobiq;. exponit autem unum ſingulare in tertio Prorrhitici (Comment. prim.) ſcilicet, quòd fit in febribus ualde urentibus: & ratio oſtendit, quòd in febribus acutis non poßit fieri ex flatu, & agitatione, quoniam à calore diſſolueretur flatus, qui fit ex agitatione. Narrabat Galenus ſexta Aphoriſmorum (Comment. ſext.) ex Diocle, quòd ſpumoſa deiectio ſolet ſequi leuitatem inteſtinorum: idem quoq; referebat ſecundo Prorrhiticorum (Comment. decimoquinto) quod deiectiones ſpumoſæ, ſi ſynceræ ſint, ſunt ualde malæ. deinde paulo pòſt (Cõment. decimooctauo) quòd ſpumoſa eſt mala omnibus naturis, & præſertim ſi fuerit alba. dicit idem ferme de ſpumoſa tertio de Victu in acutis (Comment. decimotertio) Spumoſas deiectiones in Prognoſtico damnauit: & dicit, quòd fiunt à mulſa meraciore, & quod ſi fuerint puræ, & bilioſæ, magnas habent offenſas. dictum eſt etiam ex ſeptima Aphoriſmorum, quòd ſpumoſa deiectio aliquando prouenit à capite.

Malum etiam eſt, quod exiguum eſt, & uiſcoſum ac album) Hæc eſt ſecunda pars: ubi agit de deiectione mala ualde, quod apparet ex ordine. primùm, quia ſuis ſubijcit magis lethalem, quaſi de lethali locutus ſit: & etiam, quia plura comprehendit ſimul ſigna ex antedictis. ſi ergo illa ſigna per ſe mala ſunt: igitur plura ſimul iuncta erunt longè deteriora. Non tamen uſus eſt alio uerbo, quam mala, quia nec per ſe poterant dici lethalia, cum in egeſtionibus maximum malum requiratur ad mortem ſignificandam:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

candam: quia solum per accidens significare possunt, quia non significant, nisi super intestina uentriculum, & uenas mesaræi, & cauam iecoris, & non multum: quibus debilitatis aut intemperiem patientibus mors etiam multùm abest. sed significant per accidens, ut potè ratione humorum permistorum, qui aliunde ueniũt: malæ nutritionis, unde æger debilitatur: uel incõmodi. unde ut dictum est, surgendo debilitantur: uel ratione morbi in compositione intelligendo & ulcus in membris naturalibus. Erat etiam per se notum ex ordine, ut dixi, scribendi, quod per malum ualde malum intelligebat. cum uerò pauca sit, & uiscosa significat consumptionem humidi pinguis, sed quatenus alba est, obstructionem, ut dictum est. Coniunxit autem paucitatem cum lentore, quoniam lentor fit etiam aliquando ab edulijs humorem talem generantibus. Sed tunc excernitur copiosus. ergo pauca deiectio, & lenta, non potest esse, nisi ob uehementiam caloris. Potest & quandoque pauca excerni, & lenta in febre non merito febris, sed ob moram, & sibi paucitatem: sed tunc non erit candida. igitur cum hæ tres conditiones simul iunctæ fuerint, necesse erit, ut fiat, & significet febrem exurentem. Et cum dixit:

Et quod subpallidum, & quod sub uiride est, ac leue) Galenus conatur reddere rationem uerbi ὑπόχλωρον, quod malè Cornarius uertit duobus uerbis, tanquam duo sint, subpallidum, & subuiride: idq; ut dixi, ei familiare est, uelut Theodoro Gazæ. Sed non expedit in hoc casu, cum dictio habet duo significata, debet exponi sub magis usitato tempore authoris, inde adijcere in margine reliquum. unde Galenus bene dubitat, Cornarius malè interpretatur. Galen. ergo exponit, subcroceum posse intelligi bifariam: uel consumpta pinguedine, uel putrefacta. quem colorem etiam uidemus in sepo uetusto putrefacto: et hic est color subpallidus, seu subcroceus. Habetis rem exemplo declaratã à Galeno, quod rarò facere solet: nõ curo de uerbis. Sed si ὑπόχλωρον interpretetur subuiride, dicit fit ex bile rubiginosa uehemẽtis consumptionis indicium est, scilicet quoniam colorem habet pistacei, ut antea dixi. deinde reuertitur ad declarationem leuis, etiam adducit causam, quia leuitas fit, quotiẽs uel natura æqualiter egerit: et tunc est optima. uel calor præternaturalis similiter in totã materiã egerit: & tũc pessimũ est signũ. ideo concludit, quòd talis deiectio, et urinæ, et quæcunq; alia signa mala, cum fuerint similia naturalibus, ut potè lenia, æqualia, bene corporata, mollia, eò erunt deteriora, quia significant actionem, & dominium causæ præter naturalis sub forma naturalis: atq; ideo perfectũ. Sed ista ratio, licet uideatur speciosa, tamen meo iudicio non est sufficiens, quia uellem scire à Galeno, quomodo calor præter naturam, qui separat, poßit facere æqualitatem, & lenitatem? nam naturalis hoc facit, quia miscet. Dicendum est ergo, quòd calor naturalis est ille, qui dat formam: & cum apparent excrementa permutata in substantia, & diluta, & inæqualia, significat, quod licet sint mali coloris, uel habeant aliam malam qualitatem, quòd illa contingit ob motum, & agitationem: & ideo calor præter naturam non perfectè ex hoc dignosci potest, an dominetur naturali, quæ istud cõtingit ei forsan ob agitationem. sed si fuerit æqualis, uel lenis, impoßibile est, quod sit cum agitatione: ergo significatur dominium perfectũ caloris præter naturam super naturalem: & ideo hoc est deterius longè. Et si quis dicat, quomodo potest calor naturalis uictus à calore præter naturam efficere illam æqualitatẽ? Dico, quòd in uentriculo uincit, & in iecore uincitur: ideo transmittuntur humores, aut uapor, qui tingit fæces illas. Et sic scire, est uerè scire, & ueram causam cognoscere. sed Galeno parcendum est, quia ignorauit philosophiam.

PROGNOSTICON XXII.

His uerò magis lethalia fuerint stercora nigra, aut pinguia, aut liuida, & malè olentia.

COMMENTARIVS.

Exponit peßimam deiectionem. Dictum est autem de nigra satis in præcedenti lectione: de liuida Galenus non rectè sentit. nam liuidum fit bifariam. uel quia parum bilis nigræ fæci admisceatur: & tunc sumus in casu Galeni. sed hæc non est adeò mala: fit & liuidum, quoties natura exurit humidum. uelut fumus est liuidus, quia est humidum ab igne dissolutum, & maximè cum refrigeratur: & ideo plumbum, cum liquescit, est album, sed in superficie est liuidum, & cum congelatur. ergo liuidum huiusmodi est ad unguem, sicut nigrum tertij mo-

di, nisi quod in nigro aduritur terreum, in liuido aqueum. uerum in utroq; fit exustio à calore præter naturam, & extinctio caloris naturalis: liuidum ergo huiusmodi minus malum est, quam nigrum sui generis. ergo nigrum est semper deterius. Sed quia liuidum nunquam potest esse secundum naturam, & nigrum propter fæcem sanguinis potest esse naturale: ideo liuidum aliquando dicimus esse deterius nigro. Palàm est ex dictis, nigram deiectionem non esse prorsus lethalem: Galenus tamen in libro de Atra bile (cap.3.) dicit neminem uidisse ex his, qui atram bilem deiecissent, seruatum. Et alibi iam qui exactam atram bilem deiecerunt, omnes mortui sunt. Quid, si concocta sit? Quorsum astrinxit Hippocrates dictum suum: Morbis qui„ buslibet incipientibus, si atra bilis uel suprà uel„ infrà exierit, lethale est: si generaliter, uerum„ esset? At ego in quibus uidi, id uerò rarò contingit, mortui sunt: sed à coctione minimè. Quare rarò id accidere existimandum est: ob id etiam pluribus inuisum. De optima, seu pingui causa est manifestissima, & declaratur à Galeno in Commento: & est dissolutio pinguedinis. Sed notandum, quod ipse dicebat in decimo Artis medendi (capite ultimo) triplex esse humidum pingue: pinguedinem scilicet externam, seu adipem, & hoc est minus malum: pinguedinem solidorum, & hoc est pessimum, & exitiale: & pinguedinem carnis, & hoc est medium. & similiter ratione temperaturæ corporis: in pinguibus enim parum absurdum est, in macilentis & siccis ualde timendum. Cum ergo pinguedo apparet, considerandus est color: & si sit albus longè, minus malum est. fit enim ex pinguedine dissoluta intestinorum, uel omenti: & est mirabile, quod possit penetrare. Et cauete etiam, ne uos decipiat species pituitæ liquefacta, uel abscessus disruptus: omnia enim hæc inter se quasi similia sunt. Inde considerare oportet, si confestim ueniat, aliquando signum est naturæ se exonerantis: sin perseueret, non nisi mala esse potest, nam pauca, signum est febris malignæ, & multa colliquantis. de febribus colliquantibus uidete Galenum duodecimo artis curandi (cap.5.) quartum signum. Generaliter pinguis egestio, aut pauca, nec fœtida, ut in hecticis, aut multa, nec fœtida, cum adeps solus dissoluitur, non malè olet, quia pinguedo parum putrescit: mala est & colliquationis, sed non uehementis signum: pinguis & fœtida rubens carnis dissolutionem significat. pessima pinguis multa malè olens, glutinosa, quæ pestifera est.

Malè olentia) Dictum est superiùs à Galeno (prim. Prognos. ultimo) quod exuperans graueolentia significat corruptionem. dicebat idem in libro de Differentijs symptomatum (capite quarto) corruptelam cōcoctionis sequitur graueolentia in deiectionibus alui. Aristoteles tertiadecima Problematum (Probl.5.) dicit, quod graueolentia augetur calore: & ideo quātò calidiora excrementa fuerint, & paulo antè deiecta, tantò deterius olent. ideo quandoq; accidit medicum decipi, & maximè in hyeme, quia non sentit grauitatem odoris, & interrogare debet astantes. secundò dicit (capite duodecimo) quòd quando mouentur, magis pedent: & ideo debent agitari. tertiò dicit (capite octauo) quòd causa fœtoris est, ut maneant loco conclusa: & ideo fæces aliquando amittunt malum odorem, quando fuerint in loco perflato, & contraria ratione acquirunt etiam, quod non haberent antea, maximè cum liquidæ fuerint, ex loci qualitate, scilicet si conclusus fuerit, & calidus. sed plerunq; euenit, ut magis fallamur, quòd amiserint odorem, quàm quòd ustio plus auxerint. Adiecit præterea Aristoteles (primo) quòd fæces quantò magis retinentur, tantò minus fœtent urinæ: aut contrario modo quantò magis retinetur, tantò magis fœtet. intelligitur istud de febribus siccis. nam humidæ, ut dixi priùs (octauo) quantò magis retinentur, tantò magis malè olent.

PROGNOSTICON XXIII.

Quæ uerò uaria diuturniora sunt his sunt, nihilominus autem perniciosa: sunt autem talia ramentosa, & biliosa, & cruenta, & prasina, & nigra, aliquando simul inter se exeuntia, aliquando particulatim.

COMMENTARIVS.

Multitudo humorum exeuntium, dicebat Galenus, & longitudinem morbi significat. necesse est enim, ut qui multos cogitur superare inimicos, multo etiam tempore indigeat: in longo autem tempore, & multiplicibus humoribus, uix fieri potest, ne ægro quicquā adueniat, quod mortis causam non afferat. primū quidem ex ratione humoris, seu sit niger, seu uiridis, seu liuidus: isti enim tres colores maximè le-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

ximè lethales sunt: accedunt & reliquæ conditiones, quæ recitantur in textu. sed & est ratio, quæ à Galeno (2. Prognos. Comment. 50.) recitatur, quoniam in longis morbis idem accidit, quod in itineribus, scilicet ut uix poßint euadere quin aliquod incōueniens superueniat, seu ex parte ægri, seu astātium, ne dicam etiam medici, seu casu aliquo superueniente. Connumerat autem prasina, & nigra, de quibus dictū est: nam prasina uiridia sunt. Neq; ergo intelligendum de omnibus his, cum nimis rarò contingeret: neq; de uno tantum. nam non paria sunt ramentosa, biliosa, cruēta nigris, aut uiridibus: sed ut ex tribus prioribus duo saltem, ex duobus posterioribus, unum saltem appareat. Quo modo autem ramentosa, & cruenta mala sint, Galenus exponere oblitus est: nam de biliosis abundè supra dictum est, rufis, pallidis, atq; huiusmodi. In ultimis tamen uerbis docet unum, quod erat dubium (scilicet quia poterat intelligi de uaria simul, & per succeßionem unius ad alteram) dicens se de utraq; intelligere, modò de ea, quæ succedit una alteri, ut potè modò biliosa, modò ramentosa: uel si uaria mista ex pluribus ex his adueniat. Cum uerò dixit ramentosa, ξυσματώδεα idem in Aphorismo (7. par. 54.) & quibus deiectiones οἷον ξύσματα, ueluti stirgmenta, ut appareat nullum fermè esse discrimen, nisi in conuersione. ergo talia humorē erodentem significant. At dices, nonne humor erodens sæpe apparet, & tamen euadit æger, uelut in dysenterijs dolorosis, in quibus talem humorem esse necesse est? Nota, quòd hæc regula est, quam nullus medicorum animaduertit, & tamen est generalis, & utilis. Omne symptoma in morbo non composito debet mensurari iuxta naturam morbi principalis. ideo erosio est per se morbus longus, & minimè lethalis: si tamen in morbo acuto eueniat, terminatur, & exacerbatur: & omnia consequitur, quæ sunt propria morbo acuto. & ideo augebitur de tertio in tertium diem, si acutus morbus talis sit, & in diebus iudicatorijs sæuiet (Et apparebūt excrementa nigra, uel liuida) At quia dixit, cruenta etiam (nam per biliosa intelligit mera: non enim meminit, nisi prauarum. biliosa autem, id est, bile mista laudabilis est, ut suprà (Tex. 35.) dixit) Galenus in primum Prorrhitici (Comment. 2. in fine) circa hæc duo pulchra dicit. Primum, quòd cruenta excrementa trium sunt generum: mera, & mista proluuiei ualde, rubræ & tenui in uentrem confluente ex iecore: interdum pauco sanguine acri, ac mordēte, ac uelut semicocto tenui, & aqueæ substantiæ permisto. liquet ergo, cum hæc per se praua admodum sint, & malum affectum in iecore ostendant, tum tamen cum morbus uiget acutus, ut dixi, deteriora non parum esse. Alterum, quòd quemadmodum uentriculus corrupta concoctione se exonerat, ita iecur. & in utroq; apparent excrementa tenuia, liquida, acria, sed ex iecore sapiunt cruenti naturam. sed quoniam in quarta Aphorismorum (cap. 47.) dicitur fermè oppositum: propterea qui commentaria nostra habent, illa consulant.

De hac autem uarietate fæcum, quomodo debeat intelligi, habetis quatuor exempla in tertio Epidemiorum. & primum dico, quòd non solum intelligitur de fæcum mutatione, sed etsi ex lubrica aluo fiat astricta: & rursus ex astricta lubrica. nam in Pario, inquit in septima (lang. prim. 2 ord.) ab aluo biliosa pinguia prodierunt: duodecima secessus biliosi tenues multi: & quadragesima aluus non multo tempore suppressa est. Et pòst inquit: In recidiuis aluus astricta erat, & rursus soluta. Demum concludit in hæc uerba: Huic aluus aßiduè à prima die lubrica fuit ex biliosis liquidis multis: aut astricta ex feruidis, & crudis: mortuus est centesima uigesima die. In puerpera uerò, quæ in Thaso (lang. 2. eiusdem) decumbit apud frigidam: In octaua aluus turbata ex multis tenuibus, & aquosis bile permistis: in uigesima alui secessus ijdem: in sexagesima aluus biliosa pauca egeßit: octuagesima obijt. Vbi nō solum uarietas egestorum, & suppreßionis, sed etiam multitudinis meminit. In Apollonio autem, qui in Abderis (lang. 13. eiusdem) A principio nihil memorabile de ingestis deiecit. sed in quartadecima aluus turbata est multis biliosis, meris, crudis. Secessus inde uariè habebant: aut enim nigri, & pauci, ac æruginosi, aut pingues, crudi, & mordaces: per tempora autem uidebatur etiam lactosa egerere. circa trigesimam secessus multi tenues. mortuus est trigesima quarta die. tandem concludit: Huic perpetuò. ex quo ego noui aluus turbata. Adolescens autem in Meliboea (lang 16. eiusdem) qui in uigesimaquarta obijt, ab aluo prima die stercora multa demisit, cum magna defluxione: sequentibus autem diebus multa deiecit aquosa, cum uirore pallida: & in decima secessus multi tenues, aut biliosi, & pingues. Ergo & quod uarietur, intelligatur in natura fæcum, & in astrictione, & in multitudine: & quòd obierint, & quòd seriùs, luce clarius est.

Fieri

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Fieri tamen potest, ut etiam cum uarietate illa, si fæces ualde malè sint, homo pereat breui. De quo tamen exemplum non habemus. Sed illud animaduertendum, multos ex his, qui stercora solùm deiecerunt, breuißimo tempore obijsse: uelut Erasinus Philistes & Phreniticus (primo Ep.lang.8.3.Epid.lang.4.1.ord.lang.4.2.rod.)

Sequitur difficultas magna, quæ ex textu præcedenti exoritur, scilicet cum dixit, ολίτγια δὲ ουδὲμ ἧσσον, id est, non minus lethalia, scilicet an plures seruari poßint cum his signis, quàm ex præcedētibus, ubi mors breui imminet? Estque hæc quæstio alia ab ea, quæ tractata est quarto Contradicentium (contrad.30.) nam in ea comparatur unū genus morbi alteri, in hac morbus morbo eiusdem speciei. Si ergo partes sint morbi, periculosior est longus, quoniam in eo est occasio maior peccandi. Præterea in longo morbo non adest motus: igitur certiùs iudicatur de morte. Sed est in longo morbo maior imbecillitas uirtutis: igitur maius periculum. Sed oppositum ostendit experimentum: etenim qui in longum producuntur morbi, minùs perimunt, & plerumq; euadunt. Accedit, quòd minùs mala est mista ex peßima, & non adeò mala. Præterea, quomodo poterit esse longior, si sit morbus acutus? Dico ad hæc, quòd Hippocrates censet, quòd prior sit periculosior secundum naturam propriam: omnibus tamen comparatis, sunt æquè periculosi hi morbi, quia ex diuturnitate fiunt periculosiores. cum uerò obijcitur, quòd esset morbus simul acutus, & diuturnus? dico, quòd Hippocrates hic tractat non solùm de acutis, sed etiam morbis, qui ex acutorū transmutatione accidunt, uelut aqua intercute, & tabe, quos constat esse diuturnos.

PROGNOSTICON XXIIII.

Flatum porrò sine strepitu, ac crepitu prodire, optimum est: melius est autem & cum strepitu exire quàm isthic reuolui. & qui sic progressus est flatus, aut dolore quid hominem significat, aut delirare, nisi sua sponte homo flatum emittat.

COMMENTARIVS.

Flatus, qui cum crepitu emittitur, aut ob licentiam emittitur: cum ille non curet astantes, uel quia amici sunt, uel quia illi subiecti: & tūc nihil absurdum significat. aliter ob delyrium fit, aut doloris uehementiam: primum, si non animaduertat, secūdum, si animaduertat. Verùm si etiam non curet æger uerecundiam, flatum sine crepitu melius est emitti, quod paucam materiam indicet, & uias latas contra: cum crepitu contraria, quæ deteriora sunt.

Intelligendum, quòd flatulentus spiritus fit ab humore crasso, dicebat Galenus primo Prorrhitici (Com.ult.) Vnde oportet scire, quòd flatus seu uapor quadruplex: aer scilicet, qui tenuißimus est, & per inspirationem hauritur: & flatus, qui est uapor ab humore crasso à calore educatus, qui dolores creare solet, nisi expellatur. Vnde Galenus quarta Aphorismorum (Comment.11.) propter flatuosum spiritum interceptum in instinis, qui exitum non habent, fiunt tormina. Et flatus, qui facit oscitationes, & pandiculationes, de quo Galenus septima Aphorismorum (Comment. 56.) quod oscitationes facit, & pandiculationes, est spiritus uaporosus: uel humidum flatuosum, quod in musculis (qui sunt instrumenta uoluntarij motus) continetur. Quartum genus est eius, qui tendit uirgam, ut Aristoteles quarta Problematum (24.) Differunt autem substantia, & loco. aer fermè purus in pectoris partibus continetur: uapor crassus in intestinis: uapor craßior, sed nō cum spiritu, in musculis, qui facit, ut dixi, oscitationes, & pandiculationes: & cum spiritu uitali, qui in uirgam permeat, unde temigo illa. Forsan dicet aliquis, spiritum uitalem solum contineri in semine: nō contendo. Verùm de spiritu, qui nobis inest, dabat exemplum Galenus appositum, secundo ad Glauconem (cap.6. in prin.) dicens, Spiritus secundum naturam est, qualis in Aquilonijs cōstitutionibus: morbosus autem in austrinis.

Aristoteles quarta particula Problematum (cap.5.) dicit, quòd homo maximè est flatuosus: unde nihil mirum, si emittat crepitus. Idem admonet nos, quòd non debemus emittere flatum, nisi urgente neceßitate, quoniam uel nimis emittitur, aut non totus flatus: unde portio exigua relicta, cum non poßit extrudi dolores, dicit commouet idem de eructatione. Et dicit idē accidit, quod in ramis arborum, qui auelluntur: nam uel aliquid relinquitur eius, quod auelli debet: alut aliquid auellitur ultra id, quod oportet. quorum utrunq; malum est.

Non est existimandum, quod ob tam leuē causam Hippocrates hoc proposuerit de crepitu uentris: sed intelligendum est primum, quod flatus magnus excitatur ab atra bile, ut Aristot. docet quar-

cet quarta & trigeſima Problematũ (31 & 1.) Vnde talis crepitus ſignificat atram bilem. Crepitus etiam ualidus fit ex materia ſicca ſicut uidemus in ſale: & ideo crepitus oſtendit ſi magnus ſit terreum prædominari. præterea flatus qui in uobis abundat, alius eſt craſſus, alius tenuis: qui craſſus eſt multum lædit & non reſoluitur, & difficilius propellitur.

PROGNOSTICON XXV.

CAEterum præcordiorum dolores ac tumores ſi fuerint recentes & non cum inflammatione ſoluit murmur in præcordio obortum & maximè quidẽ ſi pertranſierit cum ſtercore, & urina ac flatu: ſin minus etiam ipſum per ſe ſi tranſierit. Prodeſt item, ſi ſubdeſcenderit ad infernos locos.

COMMENTARIVS.

Cum ſermonem habuiſſet de crepitu uentris illumq́; damnaſſet generaliter, ſpecialiter commendat uentris crepitum, cum κυρτώματα, id eſt tumores, ut rectè uertit Cornarius, recentes ad fuerint citra inflammationem: ſuntq́; collectiones ex flatu cũ ſtercore uel urina aut aquoſa materia in inteſtinis contenta. Sed & ſi non tranſierit cum ſtercore, ſed ipſum ſolum: id eſt flatus ſolus: hoc enim nõ adeò bonum: ut etiam minus ſi ſolum deſcendat, non autem extra uentrem prodeat. Vt enim deſcenderit non prodit cauſa morbi ſcilicet tumoris ac doloris: ut uerò prodierit flatus ſolus, cauſa quidem morbi liberatur æger: non tamen ab his quæ retinent cauſam & generant illam. ſin autem omnia exeãt ab omnibus & perfectè liberatur. Duos ergo proponit Hippocrates morbos: tumorem recentem ſine inflammatione & dolorem. tresq́; modos ſolutionis: optimum, mediocrem &, minus bonum. qui omnes cũ murmure fiunt. Sed murmur aliud eſt à crepitu: uerum ſi prodeat cum crepitu & maximè fæcibus & urinis iũctus flatus indicat ſalutem non ſolum quia æger morbo liberatur ſed per uiam ſigni: cum natura uideatur robuſta & rectè operari. Murmur hoc quod Græcè borborygmon, de quo etiam Galenus egit unde proueniat aliàs docuimus in Cõmento quartæ ſectionis Aphoriſmorum (73.) Verum quæ ad hanc materiam attinent declarare hic oportunũ duco. Galenus tertio de ſymptomatum cauſis (cap. 3 pag. 6.) docet quinque differentias ſonorum: in uẽtre & in exitu, craſſi & tenuis, magni ac parui ſilentes & qui audiuntur iam qui craſsi ſunt bombi appellãtur, & in magnis fiunt, ac latis inteſtinis, ut contra tenues in arctis. Et qui non prodeũt murmura uocãtur. Quinta eſt obtuſi qui fit à flatu uaporoſo & clari qui à puriore aere cumq; borborygmon exauditur alui deiectionem ob motum & liquidorum ob ſoni naturam ſtrepentis nunciat. Cum ergo ſonus flatum & liquidam prædicat materiam: utrunq; autem ſcilicet flatus & liquida materia ab imbecilli calore naturalium membrorum proueniat, mẽbrorum naturaliũ, non leuem iacturam oſtendit. At uerò & hoc tertium quiddam declarat, ſcilicet multitudinẽ aquoſi illius humidi ſicut tenuis & exitij paucitatem. Fiunt autem talia aliquando natura expellente cum robore: ſed non perſeuerat. Fiunt & flatus ſine humida materia, uel ob ciborum copiam, uel ob melancholicum aut habitum extenuatum. Cum ergo cum ſtrepitu excretio mollis emittitur, præſertim multa atque perſeuerat inſpicere eam oportet: nam ſi ſanguinea uel minimum apparuerit uel cruda, magni mali indicium eſt: ut potè iam iecur aut uentriculus non leuiter debilitata ſunt. Et periculum eſt de hydrope altera dicta, ſenſim obrepente ſi perſeueret, uel inuadente grauiter cũ ceſſat. adeò ut languẽs ſit ut dici ſolet inter ſcyllã & charybdim. Atque raró euenit ut ſi excretio humida fiat ob iecoris imbecillitatem quin cũ ſonitu excernatur, quia inteſtina robuſtiora ſunt & materia pinguior, ut gignere flatum magis poſsit quam in uentriculi imbecillitate. Quandoq; etiam fit ſi non excernatur per aluum in huiuſmodi caſu indicatio per minas: quod ad uerbum docet Hippocrates ſexto Epidem. (Par. 2. Tex. 38.)

PROGNOSTICON XXVI.

OPtima uerò eſt urina, cũ fuerit alba, ſubſidẽtia, et leuis & æqualis per totum tempus, donec iudicatus fuerit morbus. Significat enim & ſecuritatem & morbũ fore breuem. Si intermiſerit, & aliquãdo quidem pura mingatur, aliquãdo uerò ſubſidet album ac leue, diuturnior fit morbus & minus ſecurus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

COMMENTARIVS.

Postquam egit de alui excrementis nunc incipit tractare de Vrinis, & compleat signa uniuersalia: nam de sudore prius egit & de statu totius corporis: at in hoc argumento ero breuissimus quoniam res infinita breui sermone concludi non potest: referam ergo simpliciter sensum Hippocratis ut uerba ipsa declarant. Proponit ergo duo circa urinas: bonarum siquidem & malarum simpliciter, & generaliter indicia, pòst specialiter, ibi (Nubecula quæ inuehitur) In hac autem parte de duabus agit: optima & ea quæ optimam sequitur: optimæ quatuor apponit conditiones quòd sedimentum sit album leue æquale & toto tempore morbi perseueret: cur igitur album leue & æquale esse debeat sedimentum in tractatione de pure & alui excrementis quæ & ipsa leuia & æqualia esse debent, tum etiam perseuerare, ut urina, ab initio ad finem usque dictum est. Sed quid sit hoc sedimentum plures dubitant. nos ergo dicimus non absurdam sequuti opinionem, sedimentum fieri in uentriculo, & subterfugere naturæ operationem in uenis: sicut etiam in febribus materiam esse, quæ subterfugit naturæ opus. aliam quæ concoquitur (prim. de Criti capite duodecimo) cum enim natura morbo intenta non potest illam partem ut ita dixerim pituitæ concoquere quàm concoctura esset sano homine tunc signum est illum distrahi: ergo hæc concoctio celebratur in uenis non in uentriculo neque in iecore. nam in uentriculo non impediretur cum morbus sit in uenis, neque pariter in iecore, cum sit eadem ratio iecoris & uentriculi, nisi morbus esset iecori peculiaris. cum ergo ratio una generalis est duobus oportet inuenire causam communem utrique, quæ uarietur iuxta diuersitatem temporum & cum hoc afferat diuersitatem in uarietate eius quod unum est. Exemplum: Vrina bona est communis sanis & ægris ratione unius & eiusdem sedimenti benè concocti: ergo oportet unum & idem esse fundamentum sedimenti, aliter cessaret sedimentum sani in morbo: aut tēpore morbi oporteret adesse duo sedimenta quorum neutrum accidit. hoc enim sensus ostendit: primum esse non potest & maximè in leui morbo ut cesset naturæ opus, & res naturalis. Et quia in ægris ab initio sedimentum est erudum in statu concoctum sicut in sanitate, in sanitate autem est semper concoctum: ergo oportet postquam sedimentum est unum, quòd in morborum initio natura impediatur, in statu autem relicta materia morbi iam superata & ipsa reuersa ad concoquendum sedimentum naturale concoctio appareat.

Tertium est, quòd hypostasis non est materia morbi in urina, quæ signi locum habet: dum autem natura iudicat hypostasis potest esse materia morbi. Ex quibus sequitur quòd in morbo lethali poterit esse urina optima sedimenti ratione, quoniam iam natura se absoluit ab opere concoctionis materiæ peccantis: quoniam uicta est, & tamen sufficiet ad concoctionem illius superflui primæ coctionis: uel quia morbus est pestilens, uel extra uenas, uel in uno priuato loco, sicut in abscessibus uiscerum. secundò sequitur, quòd materia sedimenti in morbis nō est pars materiæ peccantis (totū dico) & quandoque nec portio (prim. Prognos. ultim.) Tertiò, quod non fit mutatio substantiæ sedimenti propter morbum sed eadem materia manet. Quartò, quod sedimentum non fit in iecore, sed in omnibus uenis in unum consentientibus cū corde. ideo iecur etiam necessariò participatione saltem est affectum, quia uniuersum uenosum genus. Quintò, quod sedimentum potest dici fieri in tertia coctione & in secunda, in membris & in uenis: quia quatenus fit in uenis, & uenæ habent originem à iecore, eatenus dici potest fieri in secunda coctione: quatenus autem fit in uniuerso uenarum genere, & origo impedimenti ducit causam à loco materiæ, puta in morbo laterali quæ est in costis, uel in mesaræo adeò ut non fiat hoc propriè in iecore: ita dicimus, sedimentum fieri in tertia coctione, & in membris ipsis, non tamen ita ut fiat in materia, quæ iam uenas exierit, & in membra ipsa sparsa sit. Sequitur etiam ex hoc, quod cum materia sedimenti sit in uenis, & portio materiæ peccantis ibidem, ut leuissima & tenuissima portio uel saltem fuligo tingat sedimentum, & tamen non exeat materiæ peccantis ulla pars. Et hæc est causa, quòd urinæ in morbis habeant sedimenta crocea, rubra, liuida, nigra, in quo differunt ab urinis sanorum: & tamen non est materia morbi, quoniam in statu essent urinæ crassioris sedimēti, quàm in initio, cuius rei experimentum ostendit oppositum. Quòd uerò hoc sedimentum sit excrementum quoddā, seu in uentriculo genitum, seu resecatum à coctione, quæ fit in iecore, clarum est: nam sicut pus fit ex excremento agente in illud naturali calore, cum iam principium præter naturam contraxerit, eodem modo calor naturalis agens in

illud excrementum conuertit in materiam puri similem. nam si utilis esset illa materia conuerteretur in alimentum, & non expelleretur. Vnde liquet hanc materiam habere locum fæcis in secunda coctione in comporatione ad sanguinē, seu humores in eo cōtentos, sicut fæx in prima coctione comparata ad utilem partem quæ nutrire potest, quam chylum uocamus. Et ideo uerisimilius est sedimentum urinæ fieri in secunda, quam in tertia coctione (Vide 5. Contrad. 43.) Ex quo etiam patet quòd in febribus urentibus & in his maximè qui tenuissimè nutriuntur deest persæpe sedimentum in urina, quia absumitur à calore febris immodico. Ex quo sequitur, quod si talis hypostasis bona perseuerauerit ab initio usq; ad finem morbi, quod hoc non potest contingere, nisi morbus sit leuissimus, aut extra uenas, aut pestilens: sed non potest in morbo acuto hoc contingere nisi in primo casu, quia febris acuta impedit naturam à concoctione. igitur perseuerantia urinæ optimæ in acutis est signū salutis & breuitatis morbi. Vide sexto Contradicentium 39. Forsan dicet aliquis cur non meminit substantiæ? dico, quod præsupponit eam etiam esse optimā, quia cum contēta sunt optima, urinam necessarium est esse optimam, sed non conuertitur.

Si intermiserit & aliquando) Sermo demonstratiuus dicebat Auerroes (prim. Physic. 71.) soluit omnem difficultatem, quæ accidit in re. Quoniam ergo si intermiserit sedimentum, & modo bonum, modo malum fuerit, materia morbi occupabit naturam, & ita signum erit periculi & diuturnioris morbi. Sed dicetis hic uidetur sequi unum inconueniens & absurdum, scilicet quod quando morbus est periculosior sit etiam prolixior cū hoc sit falsum: imò morbi acuti omnium sunt periculosissimi. Primo de Victu in acutis (Tex. 8.) Dico quod morbus acutus simpliciter est periculosior lōgiore: tamē bifariā lōgior est periculosior, ut etiā dictū est: cū in lōgo tēpore plures errores cōtingere possint, & etiam si producatur uires debilitantur, & manet robur morbi. Nam in longis natura morbus etiam mitior esse solet. Quod uerò dicit (pura) intelligit sine sedimēto: hoc contingit bifariam uel propter obstructionem maximè in gibba iecoris: unde hoc etiam est argumentum illud generari in uentriculo, uel in renibus ut in habentibus calculum uel ob febrem exurentem: tunc enim significat morbum esse crudum. apposuit autem hoc pro extremo: licet enim sedimentum nigrum aut uiride sit deterius quam nullum, non tamen est extremum in cruditate, sicut sedimento omni carere. in hoc autem loco non est ei propositum tractare de malis (urinis inferius enim id agit) sed de crudis, ut opponuntur optimis. bona enim urina non debet esse cruda, neque peruersè affecta bonæ. ergo urinæ duo genera opponuntur. Dicit Galenus (secund. prim. Doctr. tert. summa secund. capite octauo) quod si fuerit optima & constans significabit salutem in die sequenti iudicatoria: ideo cum Princeps hoc transtulerit in suum librum (& cum urina apparuerit cum sedimento albo in acutis significat salutem in sequenti die) intelligendum est ut hic, id est, iudicatoria. Liquet autem ex hoc quod signum hecticarum & ephemerarum proprium secundo modo est urinam esse concoctam, quia materia carent. Huiusmodi urinarum quæ uariant exemplum habetur tertia sectione Galeni prim. Epidemiorum (Tex. & Comment. 23.) in Cleonactide ubi Galenus inquit: A quadragesima die scripsit uarias fuisse urinas interdum cum sedimento, interdum non id quod errantibus quidem accessionibus conuenit. nam illæ ex humorum morbos procreantium uarietate proficiscuntur: sicut urinæ coctæ & crudæ alterna uice si appareāt crudos humores partim coctos declarant. Atque hoc generaliter uerum: at illud in acutis uerum non est sed symptomatum uarietate decernunt cryses imperfectas aut malas & decubitus in membra.

Quod uerò adijcitur de nebula & enæoremate, scilicet cum est in medio pendens intelligendum est, quod pertinet ad causam primam substantiæ illius. nam reliqua, ut dixi, suo loco transtulimus: quoniam signum est, quod materia illa est minus attenuata à calore, aut admista flatui: & tunc est diuulsa, aut quod substantia urinæ est nimis crassa. Vnde dicebat Galenus quod ouum supernatat in aqua salsa. Et ob hoc inuenire expedit causam. Galenus multa circa hoc dicit, sed eam non reddit, ut cur ab initio pendeat inde subsidat. Si quis aspiciat ad uerba eius diceret biliosam supernatare, & coctione crassiorem factam postmodum descendere. sed hoc, ut dixi, pendet ex falso supposito: sed ab initio sursum fertur, quia magis attenuatur illa materia, sicut etiam in pluribus sanis, postmodum permiscetur, ut dixi, à calore per coctionem atque ita descendit. Et urina diuulsa non significat coctionem, quia coctio miscet, & ipsa habet partes separatas: & flatus etiam est causa separationis, & flatus fit à calore debili.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Demum nos admonet, quod istud intelligendum est de febribus: quia fieri potest in morbo unius particulæ, ut urina sit optima, & morbus sit longus. ut in laterali affectu, phrenitide, & alijs. sed de hoc in libris illis actum est. est enim grauis dubitatio.

PROGNOSTICON XXVII.

SI uerò urina fuerit subrubra & subsidentia eius similis, & leuis, diuturniorem quidem hæc morbum significat quam prior, sed ualde salutarem.

COMMENTARIVS.

Adiecta est coniunctio in initio in Cornarij conuersione, quæ sensum corrumpit, quoniam uidetur adnectere ad præcedentia hanc sententiam. Dictum est autẽ alias, & in Aphorismis. Sed uidete quantum referat bona dialectica. Galenus enim uidetur pulcherriam adducere expositionem, & causam reddere huius, dicens (4. part. 71.) Vrina huiusmodi significat sanguinem, quamuis serosum & crudum, peccare: hic autem humor inter omnes mitißimus est: ideo securißimus erit morbus licet diuturnior. hoc totum falsum est. Nam quæro à Galeno, si hæc urina bona est, quia sanguinem peccare ostendit, quis humor peccabit in urina cuius sedimentum est album cum illa? & uisum est, & ipse cõfessus est, sit melior hac & breuiorem significet morbũ. At forsan dices, in illa significatur morbi concoctio: igitur morbus ab initio concoctus dici poterit. Egimus de hoc in sexto Contradicentium (39.) sed pro nunc quantum satis est dicamus. fit ergo huiusmodi urina subrubra proculdubio, quoniam pingue ac tenue ipsius sanguinis miscetur urinæ, non tamen sanguis est, sicut in urinis hydropicorum: & quoniam solum liquatur tenuißima pars, ideo calor non est uehemens, & quia humor est benignus. ideo morbus benè terminabitur: non tamen adeò celeriter, quoniam naturam significat impeditam à morbi materia. Et ideo cum comparat Hippocrates hanc præcedenti, id est, ei quæ sedimentum habet album, leue, & æquale sed inconstanti, dixit hunc esse morbum diuturniorem. non ad hũc sensum, quod semper hic sit lõgior priore, sed quod hic semper longus sit, ille non semper, sicut suprà dixit de nigro, quòd est minùs, id est, non semper perniciosum, sicut liuidum. Dixi enim, quod urina quæ inconstans habet sedimentum significat materiam dißimilium partiũ, quarũdã facilis coctionis, quorũdã nõ adeò facilis, ideo morbus est periculosior, & persæpe longus, non tamẽ natura necessariò longus. at ubi urina, & contentum est subrubrum est necessariò longus: sicut qui habet uariã coctionem est periculosior, quia potest interficere, aliquando qui habet hãc subrubram seruabitur: non tamen id prohibet, quin aliquis morbus, in quo fit ista uarietas sedimentorum, non poßit esse multo longior, quã is, in quo totum est subrubrũ: quia materiæ pars poterit esse benigna pars autem melancholica. & hoc uidemus sæpius. Cum ergo dixit (diuturniorem) ad genus semper est referendum: ad quantitatem autem modo uerum erit, modo non uerum. Sicut neq; quod prior sit lethalior: poterit enim quantitate aliquis esse lethalior, sed & aluis salubrior: genere tamen omnis morbus habẽs coctionem uariam in sedimento lethalior est habente urinam subrubram. Nec dixit (rubram) quia licet fiat à sanguinis fuligine, tamen facilè potest mutari in nigram & mori. Vnde non est benignitas humoris sola causa securitatis, ut inquit Galenus, sed calor præter naturam mitis. Quomodo autem non sibijpsi contradicat alibi docuimus.

Animaduertendum tam in his quam alijs sedimentis urinarum coloribus, quod cum, ut dixi, fiant ex fuligine uel tenui materia mista cũ concoctionis tempus aduenerit separatur illa materia. hoc enim est necesse, antequam expellatur: quarta Aphorismorum. ideo tunc remanet sedimentum purum & in proprio colore. Et tunc natura agit tanquam in rebellem materiam expellendo aut absceßum faciendo aut resoluendo eam & ita sedimenta crocea, uiridia, rubra, uel nigra euadũt alba. et adest finis prioris morbi seu bonus seu malus aut transmutatio in alium. Et ideo istud est manifestum indicium, quod materia sedimenti non est materia morbi. nam si succedat crisis, nihilominus sequentibus diebus eadem remanet hypostasis. Oporteret ergo primum si secus esset subintrasse statim naturale sedimentũ loco materiæ morbi, & illi ad unguem simile. quod quisq; uidet merum esse somnium. Ergo mutatio coloris ad bonum propriè indicat separationem materiæ morbi ab excremento naturali. & quia illa separatio non potest fieri nisi concocta iam materia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

teria morbi,& ea præsuppoſita, igitur talis hypoſtaſis alba eſt etiam indicium concoctionis materiæ morbi.

Notandum eſt apud Hippocratẽ urinæ ſubſtantia in acutis morbis tendentibus ad ſalutem eſt bona,& ſolet eſſe bona,quo ad colorẽ et cõtenta:ſed non in contentis niſi cum proxima eſt iudicationi.Ideo ſi talis appareat ab initio morbi proximam indicat fore iudicationem. Quòd ſi ſubſtãtiæ color tincturam habeat malum eſt, non ſic in cõtentis aut in intermittentibus. nam in his cum ſint omnia ſex tempora, aut ſaltem quinq; in principio apparet cruda, & in augmento rubra eſſe ſolet: nec ob id magnum maliũ timẽdum eſt. Hoc autem plurimum facit ad intellectum naturæ urinarum. Dubitant etiã non nulli propter dictum Galeni tertio de Criſi (capite 3.) Neminem uidi, qui cum ſignis coctionis ex criſi obierit: dicuntq; poſſe abſq; criſi obire non cum illa: quia ſubiungit (cum ſignis coctionis) fieri non poteſt ut mala criſis ſequatur. Experimentum tamen, ſi intelligamus de urinæ coctione centies docet nos oppoſitum. nam, ut dixi, urina nunquam poteſt oſtendere coctionem materiæ morbi per ſe, cum ſedimentum non ſit illius pars, ſed ſequela quadam cum pura fuerit ſubſtantia,& ſedimentum indicatur, nec naturam eſſe occupatam circa materiam morbi, nec materiam inficere ſubſtantiam urinæ, quod ſit ſeperata: ex quibus duobus indicijs ſimul iũctis coniectamur materiam eſſe concoctam, & tamen ô quoties fallimur. At ſi poſſemus habere certa ſigna coctionis non falleremur, ſed non poſſunt haberi: ergo neceſſe eſt, ut ſæpius fallamur. ſed ſi materia ſit extra uenas perſæpe datur certa cognitio coctionis materiæ, ſed tunc fallimur propter aliam cauſam, quia neſcimus an habeat exitum, ut in pulmone & coſtis. at in cerebro,& iecore multo minùs, quia in his tria ſunt incerta: an materia ſit cocta: an habeat exitum ullum:& an dato, quod poſſit expelli. Sed hoc tertium uix unquã accidit modo duo priora non deſint, quia talis expulſio ſit à facultate naturali, à qua facta eſt coctio. Sed dices, cur ergo ſi urina non ſignificat coctionem materiæ in uenis tantam habet ſignificationem in febribus ad ſalutem, adeò exiguam in morbis, quorum materia eſt extra uenas: adeò ut Galenus dicat ſecundo in tertium Epidemiorum (Comm. 6.) declarans caſum mulieris, quæ apud Tiſamenũ laborabat uoluulo bona urina. tametſi exiguũ pro ſalute in morbis qui ſunt extra uenas indicium afferat, mala tamen ad exitium magnum momentum habet. Dico, quòd hoc ſecundum dictum uerum eſt, primum non ita: imo bona urina magnum habet momentum ad ſalutem. ut conſtituantur tres ordines: primus & firmiſsimus cum quod ſignificat eſt pars materiæ peccantis, ut ſputum in morbo laterali: ſecundus cum ſignificat naturam non incumbere materiæ coctioni, nec materiam tingere naturale excrementum, ut urina in morbis, quorum materia eſt in uenis: tertius cum ſignificat naturam eſſe liberam à coctione materiæ, ut in morbis, quorum materia eſt extra uenas. Præterea dico, quod hic probat urinam ſubrubram, ſed nõ omnino. Ea autem multo deterior eſt rubra referendo partes ad partes, ſubſtantiam ad ſubſtantiam, contenta ad contenta, utrunq; ad utrũque. Sed longè deterior eſt perrubra: nec oportet facere comparationem iuxta exceſſum. nam etſi ſuperrubra tantò ſit colore ſaturior rubra quantò rubra ſubrubra, tamen perrubra eſt lõgè deterior rubra quam rubra ſubrubra. Et has duas regulas comparandi ſigna ratione magnitudinis, licet ſint eiuſdem generis maximè in excrementis, & præcipuè in coloribus, & exceſſu ſignificati ſupra qualitatis exceſſum debes maximè obſeruare. De ſubrubra rurſus, quòd ſignificet morbi longitudinem cum ſalute exemplum habes primo Epidemiorum in Cleonactide (lang. 6.)

PROGNOSTICON XXVIII.

AT ſubſidentiæ in urinis craſſiores farinæ partes referentes prauæ ſunt. His autem peiores ſunt laminoſæ, albæ uerò et tenues ualde malæ ſunt: uerùm his deteriores ſunt furfuraceæ.

COMMENTARIVS.

Quatuor ſunt genera eorum, quæ per urinam eijciuntur. naturale ſedimentum,& naturaliter affectũ: ſcilicet album leue, æquale, perſeuerans: naturale ſed nõ naturaliter affectum, uelut diuulſum croceum rotundum in ſumma parte: non naturale naturaliter affectum, uelut quod expellitur à natura in criſi: ut arenæ & lapides. nõ naturale, nec naturaliter affectum, de quo eſt hic ſermo: quando ſcilicet natura nõ ut exoneret ſe, ſed quando calor præter naturã

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

corrumpit partes corporis: & fungitur uice ſigni, ut in primo & ſecundo modo: non ut in tertio, in quo talis expulſio eſt per modum naturæ ſe exonerãtis. nam urina uno modo, uelut & egeſtio fungitur uice ſigni alio modo eſt exoneratio naturæ pergrauatæ ſicut quotidie contingit in opere naturali. Proponit ergo quatuor, quæ omnia in his conueniunt, quod non ſunt ſedimenta, nec ad illa attinent cum facta ſint à calore præter naturam. Cuiuslibet enim ſedimenti, ſeu boni, ſeu mali, materia eſt ſecundum naturam, non hic. ſecundò, quòd omnia ſunt facta à colore præter naturam, ideo omnia ſunt mala per ſe. tertiò, quòd omniũ materia, ex qua facta ſunt, eſt pars noſtri corporis, nõ humor. primũ ergo proponit ſedimentum farinæ ſimile: id eſt, albius quam ſit pro natura membrorum terreũ & ficabile. Vnde primo Epidemiorum in Sileno (Sect. 3. Tex. 19.) Minxit multum, quod ſub „ craſſum in matella euadebat, quod ſubſidebat e„ rat ſimile farinæ craßionis, album. Hæc cum ap„ paruiſſent decima die ſubiungit undecima obijſſe, non tamen ſecũdum Galenum ob id, qui nec eius ſigni meminit quidem, ſed ob morbi uehementiam declarantibus alijs ſignis. Simile quid ei accidit hunc locũ exponenti: nam modò uult eſſe partem alimenti non diſtributi, neq; diuiſi modo aſſato ſanguine, aut carnibus, idem fieri contendit. ſed enim malã eſſe uult, ut etiã ſeptima Aphoriſmorum (Com. 30.) quoniam aut citò moriuntur, aut tardè ſanantur. Si enim uires ſunt imbecillæ citò perit æger, ſi ualidè, ut qui „ in Dealcis horto habitabat tardè ſanabitur. nã „ cum ſecunda die talia minxiſſet, ſiquiden, urinæ „ tenues uariæ in medio pendens quiddam haben„ tes minutim diſperſum: uelut farinæ craßioris, & genituræ ſimiles. At nõ animaduertit, quod illud non ſubſidebat, ſed erat humor pituitoſus ſpiritu plenus, qui ſolum morbum longũ declarauit: at hic ſermo eſt de his, quæ ſubſident ſolũ. talia enim, quæ illi ægro aderant, non naturaliter erant affecta, erant tamen naturalia: ideoq; ex ſecundo genere, non quarto contentorũ. Placet tamen non parũ diſtinctio illa Galeni, quod tres ſunt partes noſtri corporis ſolidæ, & unaquæq; biſariã diuiditur, pinguedo, caro, membrum. ſi pinguedo tenuis diſſoluatur apparent urinæ, in quibus pinguedo ſupernatat: ſin autẽ craſſa apparet materia ſimilis farinæ craßiori. quam uidemus ſæpe in iuribus refrigeratis modò candidior, modò ſubrufa, & quaſi ſubcitrina, ut iſti uocant. At ſi ſit carnis tenuius humidum ſit urina pinguis, & rubra: ſi uerò craſſum ſit ſquamoſa. aduritur enim priusquam exeat: licet ipſe non ſatis potuerit, quam propoſuit diuiſionem Hippocratis dictis accommodare. Cũ uerò ſolidorum pingue diſſoluitur ſit oleagina. de qua etiam ſermonem facturus eſt ſi craſſum erit furfuracea. Conſtat igitur eoſdem ordines ſeruari in prauitate: ſolum id ſupereſt, quod dicit, albæ uerò & tenues ualde malæ ſunt. ſi quis Galenum conſideret uidebit, aut non intellexiſſe Hiopocratem, aut Hippocratem in ordine, & re aberraſſe. nam hoc tertiũ addi non oportuit, aut ſaltem ultimo loco poni. Sed melius fuiſſet, quæ non uidit, & ob id quale ſit non intellexit prætermittere, quàm accuſare Hippocratẽ, & confundere ueritatẽ λιωταὶ καὶ λειναὶ κάρ τα φλάνγου. Galenus ſpumæ uult aßimilare, neſcio qua ratione. Quin melius foret, ut hæc uerba ad id πεταλώδεα referantur: ut ſit ſenſus (nam laminoſæ, ut ita dicam, rubræ eſſe ſolent, ut quæ de carnibus decidantur) quæ tenues ex his ſunt, & candidæ deteriores longè ſunt: nam ex membris ſolidis ueniunt. quomodo ergo nõ erũt deteriores his, quæ ex carnibus fiunt? ſicut furfurum inſtar ſunt terream ſubſtantiam oßiũ & ſolidorum exuri ac decidere ſignificant. quare ergo ſint albæ clarum eſt: cur autem tenues, nec id in dubium uertitur cum ex ſolidis hæ illæ ab exuſtis membris decidantur. Manifeſtum eſt ergo tres partes, ut ita dicam, eſſe in ſolidis pinguem teneriorem, & profundam. Genera autem febrium, ex quibus hæ urinæ proueniũt prauarum ſunt, quæ ſcilicet uel ex magna prauitate ciborũ fiunt, aut aere peſtilenti. talia quidem in elephantiaſi ſimiliter, & morbo indico, ſed praui moris (hi tamen diuturni ſunt) ſine admiratione ſæpiùs eueniunt. Vt noſtræ ætati nulla occaſio ad intelligentiam modo quis laboribus parcere nolit, deſit. In morbis ergo longis iſtiuſmodi difficilem ſignificãt curationem, ſed nõ imminere mortẽ ob id conijcere poſſumus, in acutis autẽ prorſus mortis periculum. Duas ergo recipit hæc ſententia expoſitiones experimento, & rationi conformes ſingulas: nec ſcio quid in mentem uenerit Galeno ſomnium illud depingere. Vna quidem, quæ uidetur ex his, quæ ſæpiùs contingunt, ut πεταλώδεα non laminoſæ, ſed ſoliatæ, id eſt, magnæ, & craſſæ dicantur, quales ex carnibus decidi ſolent: ſunt autem rubræ, fuſcæ. neq; enim de carnea locus eſt, niſi ſub hac intelligatur. & ita erunt ualde paruæ, ſed & illa (uerba tenues autẽ, & albæ) ad ſoliatas referentur, quaſi deteriores ſint, ut quæ ex ſolidis membris decidantur. hæ autem ſqua-

moſæ

mosæ sunt, ut sic legatur textus. His autem peiores sunt foliatæ, laminosæ uerò ualde malæ sunt. Et sic fient quatuor ordines cõtinui rem ipsam referentes, & ita ut secũda pars ad primam ita tertia ad secũdam, & rursus quarta ad tertiam referatur. πεταλὸν enim Græcè non laminam sed folium significat. Significat autem laminam impropriè cum adiũgitur metallo, ut πεταλὸν χρύσου, id est, folium, seu lamina aurea: sic etiã apud latinos nemo intelligit per folium laminã nec folium aureum: si tamen dicas folium aureũ tum intelligit bractea aurea: cum ergo hic simpliciter proferatur, melius erit exponere foliatæ, id est, latæ & crassæ, rubræq; quæ ex carne deciduntur: sequentes autem tenues, & albæ, scilicet squammis similes. Squammæ enim candidæ sunt & tenues. Alia expositio est, ut tertia pars non ad secundam referatur, scilicet ad πεταλώδεα seu laminosas referatur: sed cum dixisset in prima similes farinæ crassiori, hic intelligat farinæ tenuiori, quæ sunt ualde malæ, cum ex solidis membris decidantur, & ita non erit unus ordo continuus, sed duplex, ut scilicet secundus ordo sit solidorum, & ideo deterior primo, qui est pinguedinis & carnis. Et item in singulis ordinibus secunda est deterior. prima ut laminosa eaque est similis farinæ crassæ: furfuracea ea quæ est similis farinæ tenui non tamen ex hoc fit comparatio inter eam, quæ est similis farinæ tenui, & laminosam, & hæc uidetur magis conuenire uerbis Hippocratis, ut nec ungue dissedeat. De huiusmodi urinis, ut breuiter dicã, omissis ambagibus, tria sunt spectanda. si ex solitis corporis partibus excernantur: si sit humor pituitosus concretus: si ex uesica uel renibus decidatur. Neq; enim absurdum est, si ex alijs membris talia possint excidere quin multo magis ex his duobus. Et similiter cum ex materia pituitosa siccata nullum genus figuræ reliquum sit, quod non referatur: nil mirum si etiã in urina possint huiusmodi uideri. Et ideo de uesica & renibus, cũ sit proprius morbus cognoscitur, quia multo ante passus est huiusmodi: at de pituita crassa & humore crudo alia ratione distinguendum in acutis morbis. nam in alijs nõ est dubitandum, ut sint partes solidorum, nisi sint è genere morbi elephãtici, aut Gallici. Proprium ergo signum in humore assato est urinarum alioquin inculpata substantia, symptomata non mala, & constantia uirtutis: materia etiam crudis assata tota intus alba, & exterius non nisi fusca. ostendunt & in similium partiũ frustis tria illa, ex quibus componuntur, caro membranula, & fibræ, quorum causa euariãt. Quod ad rem attinet docuimus in libris de subtilitate densiora in partes tenuiores diuidi posse: ideo pinguedo in grumos abit dissoluta solida in partes tenuissimas, ut farinæ abeunt. Sed si calor & siccitas extrema sint frusta furfuracea cadunt. Cæterum quod ad genera eorum, quæ in urinis excernuntur infinita pene sunt maximè si ea, quæ uel in sanis apparẽt, uel quæ non propriè ui morbi excernuntur: qualia sunt, quæ particulæ fabaceæ assimilantur, ut in his, qui edaces sunt, & maximè si non exerceantur, libro de Multitudine capilli (cap. 11.) & ualde longi pili, & ut mihi uermes uiui, & frusta nigra similia lentibus maximo numero, quod potius prodigiosum fuit quam naturale. nam post magnam calamitatem cessarunt prorsus cum iam per multos annos perseuerassent. præterea sanguis arena lapides, & quæ sunt similia orobis sanguine concreta, quæ Galenus se uidisse testatur quarta Aphorismorum (Comment. 71.) & carunculæ carneæ: sunt autem ex carne aliæ, aliæ ex sanguine. Eruosa præterea, ut in libro quæsitorum ex Hippocrate significant carnes absumi pinguedine iam consumpta, sed & à toto & à renibus hoc coniungere possunt: uelut foliata sedimina, & erimnodea, id est, farinacea, & furfuracea à toto, uel à uesica. discrimen autem est concoctio, cum ex parte fuerit nõ à toto: nam à toto crudã esse necesse est. Erimnoidea crassa à pinguedine est tenuis à solidis rubra à sanguine exusto foliata, seu laminosa abrasionem solidorum furfuracea profundam eorum consumptionem.

PROGNOSTICON XXVIIII.

Nubeculæ, quæ feruntur in urinis, albæ quidẽ bonæ sunt, nigræ uerò malæ.

COMMENTARIUS.

Cum locutus sit de uarietate, sumpta ex colore, nunc agit de loco qui est triplex, & est supremus: in quo dum est contẽtum, uocatur νεφέλη nebula imum: & cum in eo est contentum, uocatur sedimẽtum, Græcè ὑπόστασις medium: & quod est in eo, uocatur ἐναιώρημα. Latina uoce cum careat enæorema, etiam latinè dicitur. Causa ascensus est leuitas. oportet ergo uel esse flatum, uel substantiæ tenuitatem, uel densitatem, qualis in pinguedine & oleo. Est enim uinum noua parte dũtaxat oleo grauius, mel autem dimidio: magis tamen supernatat oleum ui-

no, quòd diuidi nequeat, quã melli. At quod ob dẽsitatẽ hoc agit, non iam in summa parte ut nebula considet, sed planè in superficie, uelut spuma, quæ quartus locus est: cuius extremũ, quod ambit, uocatur circulus. Non ergo ob densitatẽ substantiæ nebulæ fiunt. nã supernatarent prorsus: neq; ob urinæ craßitiẽ, sed uel ob flatũ commixtũ, uel ob propriã tenuitatẽ. Dixit aũt malas, nõ lethales, esse nebulas, eò quòd Hypostasis ut alba, optima est, ita nigra peßima: & nebula minus bona atq; mala. Sed nõ meminit enæorematis: quoniam perspicuũ est, quemadmodũ est situ mediũ, ita etiã natura: albũ melius nebula, minus absolutũ sedimento: nigrũ peius nebula, minus malũ sedimẽto. Hic enim mos fuit Hippocratis (3. in 1. Ep. Tex. 8.) nominare extrema media, ut ex illis nota prӕterire. Sed dicetis, Philiscũ, cũ apparuissent nebulæ, in urina dispersæ et genituræ similes in quinta, mortuũ esse in sexta die. Respondeo, quod Hippocrates, quãdo unũ signũ ualidũ non sufficit, colligit omnia mala simul: nõ quòd illud fuerit signũ lethale, nisi quia cruditatis & flatus magni diuellentis, quo tẽpore quiescere debuit natura. Imo etiã Metõ (lãg. 7. 1. Ep.) cũ habuisset enæorema nigrũ in quarta, sanatus est in sexta. Sed si fuisset sedimẽtum, seruari non potuisset. At Erasino cũ habuisset innatãtia nigra, suspensa et rotũda, mortuus est in quinta die uesperi. At de hoc suo loco dictum est: sufficiat intellexisse ordinẽm illũ. nã rotũda figura eorũ, quæ coni acumen habere debẽt, bona non est: nisi quod in mulieribus eas utero gerere significat, & quãdo rotũdior & dẽsior cõstiterit colore aliquãto turbido naturali, sed citra febrẽ, imò morbũ. Galenus (ut satisfaciamus his, qui illius nugis delectãtur) pulchrè disputat primo in tertiũ de Morbis uulgarib. (Cõ. 4.) nõ unde fiant nebulæ in urinis, sed quis primus hoc nomine usus sit: cumq; putat fuisse Hippocratẽ, aut aliũ quẽpiã: qui ductus à similitudine uaporũ collectorũ nebulas facientiũ in aere, ita eorũ in urina coeuntiũ nebulas uocãrit. O miserã doctrinã, misera tẽpora, miseros homines, qui in tot serijs et utilibus tẽpus impendũt nugis, et delectãtur: & quod maius est omnib. laudãt quod uix sustinere deberẽt. Haliabbas septimo Theoricæ (ca. 15.) unã pulchrã doctrinã tradidit, quæ ex sedimẽtis ad reliqua trãsferri potest, dicens: Nigrum si fiat, præcedẽte rubro à calido, igneo fit, si liuido, à frigido. Addo peßimum ergo est, quod à liuido fit, quod ex rubro mutatũ est: fit enim ab extinctione caloris innati, per calorem præternaturã. Alterũ adijcit, adducẽs exẽplum ab Hippocrate, sed nõ est ex 42. ægris, quod sedimentũ rubrũ: sed æquale melius est, & magis seruat hominẽ, quã candidũ & diuulsum. Et ratio est manifesta. in uno enim est materia, quæ cingit, in alio defectus caloris naturalis Galen. quarta Aph. (Cõ. 69.) cõfundere solitus omnia, dicit, non esse bonũ sedimen, quod ab initio apparet ob materiæ craßitiẽ: sed si intelligit de sedimine naturalis, falsum est cõtra Hippocratẽ, & experimentũ. Si de præternaturali, nõ est sedimentũ, & est malũ semper, imò peius quã in principio, si nõ sit factum per modũ crisis, ut demirer de homine. Dicebat author libri de Vrinis (c. 21.) quod locus nõ significat neq; malũ in contẽtis, sed magnitudinẽ tã boni quã mali. breuiter dico, nemini fidendũ est in causis referẽdis cõtentorũ, postquã ratio cõtentorũ ad hæc usq; diem fuit ignota. Sed solũ per trãslationẽ dicã, quod scripsit Actuarius in secũdo de Causis urinarũ (cap. 4.) Duo sunt in cõtentorũ ascensu cõsideratione digna, Locus & Motus. cũ enim cõtentũ supra trãsfertur motũ à flatu in mẽbris significat, qui dolores affert: & materiã ad superiora trãferri proportione corporis in sublimi ad caput ipsum: alba aũt naturaliter fertur, quoniã usus ciborũ leuiũ etiã in sanis id efficere potest, cũ certũ sit, ex colore naturã operari. Author libri de Quæsitis urinarũ ex Hippocrate admonet nos de duobus salutaribus præceptis. Primũ, quòd ubi humor crassius peccet aliquando primum hypostasis. Videtur deinde enæorema demũ nebula natura cõcoquẽte morbũ: atq; id nõ absurdũ est ex nostra sententia. Alterũ est, quod in tertianis aliquãdo ab initio morbi usq; ad finẽ apparet nebula, aut enæorema. Et utrũque euenit: quia perfectio coctionis sæpe nõ exigit locũ, cũ ob materiæ tenuitatẽ ascenderit nebula: sed solum significat cruditatẽ, cum cõtigerit hoc ex flatu. Ergo nebulæ, uel enæorema fit in morbis, ubi materia non est adeò leuis: quia excrementum cibi ob febris calorem priùs attenuatur, aut flatu impletur, aut utroq; modo mutatur, quàm concoquatur.

PROGNOSTICON XXX. XXXI.

QVàm diu uerò fulua fuerit urina, et tenuis, morbũ incõctũ esse significat: si uerò & diuturna fuerit, talis existens, periculum est, ne sufficere homo posit, donec urina concocta fuerit.

COMMENTARIVS.

Maximã, quæ in hoc dicto latet, difficultatẽ prætermittit Galenus suo more. Cũ enim dicat Hippocrates, in morbo lõgo periculosiorẽ esse

urinam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

urinã crudã, quòd uires forsan nõ tãdiu perferre poterũt, dubiũ est, cũ in breui fieri nõ poßit, & ullo modo cõcoquatur morbus: & ita nõ solùm in acuto morbo citiùs indicabit mortẽ. sed etiã certius hũc modũ uolui explicare. Dico ergo, quòd præsupponit hoc, quod est etiã certũ, urinã crudã apparere per totum tẽpus initij, et etiã principium incremẽti. in morbo ergo lõgo secũdum naturã rei debet apparere per multos dies: in breui, per paucos: sed quàm diu apparet urina cruda, nõ cõcoquitur alimẽtũ: quia nec illius excrementũ. ergo in morbo lõgo uires faciliùs deficient, quã in breui. Et hoc est, quod uoluit Hipp. (1.4. trac. 2. c. 46.) supponẽs nõ quod uidetur, sed quod necessarium est ex rei natura. Nã per lõgũ morbum nõ intelligit naturã talẽ, cum loquatur de acutis, sed quòd urina perseueret per plures dies: adeò, ut sit propè tẽpus status ex natura morbi, ut pote in ardẽte febre. Dicit Hip. si urina sit cruda usq; ad undecimã diẽ. cũ tãtundẽ tẽporis exigatur ab initio coctionis ad finẽ, quantũ ab initio morbi ad initiũ coctionis, nõ poterit morbus cõcoqui ante decimam septimã adsummũ: et crisis ex natura morbi accidit in quartadecim. ergo fiet crisis mala. sed plerunq; coctionis tẽpus, ut dixi, est æquale tẽpori cruditatis. Si quis obijciat, quomodo poßet tandiu uiuere homo, ut in quotidiana, cuius principiũ est XVIII dierũ? dico, quòd nutritur ex potu, tũ etiam ex iã paratis partib. ut primo de Facultatib. naturalib. (c. 11.) tũ etiã demũ ex sãguine, et humorib. crudis, ac etiã tenuiore cibi parte. Animaduertẽdũ, quòd cũ tractaßet de cõtentis in urina, quæ sunt duorũ generum, naturale, & præternaturam: et naturale diuisit in quatuor simpliciter, et quod non est naturale: quia nõ perseuerat. & quod est præternaturã, ratione coloris, & quod ratione loci cũ tractaßet de omnib. his, hic incipit agere de substãtia urinæ. Oportet ergo primum scire drã inter substantiã, & cõtenta in urina. quãdoq; enim urina est boni coloris, et substãtiæ, cõtẽta nõ ita: quãdoq; cõtẽta, nõ substantia. et apparẽt omnia adeò diuersa, ut nõ obscurũ sit, quòd à duabus diuersis causis generãtur urinæ substãtia, atq; cõtẽta. De hoc aũt suo loco: nã lõgã est tractatio, et ideo ad libros de urinis relegata. Hic solũ dicemus, Vrinæ substãtiã fieri in iecore propriè, et ex aqueo alimento. i. potu: sedimentum autem ex cibo. & ob id color bonꝰ in urina faciliꝰ retinetur, quã in sedimento: tum quia facilius concoquitur: tũ quia, si moueatur in uenis, nõ adeò inficitur. cũ enim inficitur à coloribus malis, neceße est, moram, aut feruorem causam eße.

PROGNOSTICON XXXII. XXXIII

Ethaliores aũt sunt urinæ, & fœtide, & aquosæ, & nigræ, & crassæ. At tũ in uiris, tũ ĩ mulierib. nigræ urinæ pessimæ sunt: in pueris aũt aquosæ.

COMMENTARIVS.

Nõ aquosis crassas, sed nigras opponit, ut intelligeremus, doctrinã nos debere sequi recõditã potius, quã uulgarẽ. sed enim fœtidæ fiũt maximæ putredinis argumentũ cuius sciẽtia proculdubio nõ mea sed Cõpatr. mei Paul. Illyr. pharmacopolæ seruatus sũ in hãc diẽ. Cũ enim, quãdo nullus audiretur laborare peste, allata fuißet Mũdi Buzacharini urina ĩ Saccẽs. oppidũ ex Cauarzero uilla, ni fallor, quæ grauiter fœteret, et eßet conturbata, admonuit me taliũ inexpertẽ, ut qui eßẽ iuuenis, omnino suspectã eße pestis eam urinã: itaq; cũ eum inuisißẽ, caui, ne spiritum ægri haurirẽ, qui intra quinq; horas à tẽpore, quo illũ inuisi, obijt, cum secus & mẽte omnino cõstaret, & uis uitalis ualida uisa mihi eßet. simulq; deprehẽsum est ea in uilla ad quadraginta ægros peste obijße. Sed reuocãdũ est in mẽtẽ, quod diximus, quomodo scil. cõtingat urinas nigras eße lethales, uel fœtidas, si non morbi materia in illis est, sed naturale excremẽtũ. bifariã ergo fœtidæ fiũt urinæ: uno aũt tantũ modo nigræ. nigræ quidẽ ob fuliginẽ, aut tenuẽ partẽ humoris ei admistã: neq; enim excremẽtũ, aut aquea substãtia adeò exuri potest, ut euadat nigra. at fœtidæ nõ per fuliginẽ, sed substantiã tenuẽ humoris admistã, aut etiã aqueæ partis, uel cõtẽti exactam putredinẽ: quod lethalißimũ est signũ. Nigrarum aũt urinarũ Gal. primo Prorrh. (Cõ. 4.) duplicem affert generationẽ: & ob atræ bilis admixtionẽ, cum aquea substãtia, & ob melãcholici. peßimas aũt eße illas, in qua solũ, quod innatat, nigrum est. scil. quia nihil expurgetur, cũ sola fuligine tingatur enæorema, aut nebula si sit. Et si fiãt ex subnigris urinæ nigræ, dicebat in tertio Prorrh. (C. 3.) significãt febres ualde urẽtes, imò ut tales fiant, id exigũt. Peßimæ ex his, paucæ, et tenues cũ fuerint secũdo (Cõ. 75.) in primũ de Morbis uulgarib. sed in quinto (Cõ. 15. super sextũ de Morbis uulgarib. dicebat, quòd etiã ad intellectũ facit præcedẽtiũ: Vrinæ ob colliquationem lienis fiũt uelut hordei: aut erui frusta si habeat, à iecore, ut carnosiora à renibus, foliata à uesica, & unguinosa ab adipe. In uniuersum, urinæ nigræ, nisi sint ex proprio morbo, ut lienis in quartana, in puerperis sunt ualde lethales. & sic debet intelligi Galenus primo de Crisi (ca. 12.) dicẽs: Peßima est igitur omnis " urina denigrata, adeò ut neminem uiderim un- " quã seruatũ ex his, qui talẽ urinã minxerũt. mi- " nus uerò perniciosa, si solum id, quod subsidet, ni- "

grũ fuerit: atq; minus, si solũ, quod in medio: minus aũt adhuc, si sola nebula. Ergo exceptis his duobus casibus, in quibus oportet nec adesse febrẽ uehemẽtẽ, nec symptomata praua. Cũ enim illorũ alterũ adest, nec illico cessat, sed quasi ludit, actum est. Peßima uerò, ut dicit, pauca: & deterrima, cuius substantia tenuis est, & sedimentum crassum. hoc enim est, quod dixit (crassæ, ac tenues) sic enim utrunque habent. Crassæ autem admodum, dum paucæ in dies fiunt, corrumpunt sanguinem, aut ad suppreßionem urinæ perducunt hominem, & occidunt. Sed de craßis dicit Galenus in Commento, de ualde craßis esse solum intelligendum: easq; aut salutem statim, aut mortem prædicere. idq; uerum, per uiam crisis, quidem salutem, per uiã signi, mortem. Nam duplex cruditas in urina alba, & tenuis, & crassa: tertio (Comment. 5.) in primum de Morbis uulgaribus. crassa quidem turbulenta, quæ non subsidet, ea crudum morbum esse ostendit, uelut & tenuis clara. Adducit autem textum sequentem: nos autẽ scimus ex quarta Aphorismorum (Comment 69.) quòd concoctio alia procedit attenuando, in qua materia crassa apparet ab initio: alia contra. Verùm dicetis, Si materia crassa est in sedimento, & concoquitur: igitur cum materia morbi concoquatur, sedimentum erit pars materiæ morbi? Respondeo, quòd res ipsa se ostendit: nõnunquam enim materia illa naturalis, est ualde cruda: & hoc est, quia per multos antea dies natura non concoxit, & pariter aggregauit multa alia cruda, quæ facta sunt materia colicæ, aut morbi articularis. Aquea in initio non est præter naturã tẽporis morbi, natura deserente propriam functionem: imò etiam impedita. Sed Hippocrates supponit, quòd morbus processerit: unde aduentante tempore iudicij, tum quia cruda, tũ quia putrefacta, ut dicebat Galenus primo de Differentis febrium (cap. 6.) necesse est, malam fieri iudicationem. In pueris ergo tenuis, & aquosa multùm distat à naturali, cum soleat esse crasior: & ob id, quia illis plurimis inest calor (pri Aphor. 14.) qui ad concoquendum materiam. morbi, & urinæ sedimentum sufficere deberet: cum non id efficiat, magnam ad interitum mutationem ostendit: iuxta illud (2. Aphor 34.) In morbis minus periclitantur ægrotantes. Crassa autem turbulenta si sit, quoniam naturam non separare significat. & ideo lethalis iudicij tempore, si, ut micta est, peruertatur: si separetur, crassa non est (4. Aphor. 22.) crassa uerò substãtia, ut ualde crassa sit, & ob id etiam pauca, oportet: sic enim obstructionem multam indicat. Nigra autem in pueris, quorum humores facilè aduruntur, & magnus est calor, non adeò mala, ut in uiris.

PROGNOSTICON XXXIIII.

QVicunq; urinas tenues, & crudas mingunt multo tẽpore, si alia, ueluti superstitibus futuris signa fuerint, his abscessum expectare oportet, ad locos infrà septumtransuersum.

COMMENTARIVS.

Cum dixisset urinas aqueas esse, lethales, uoluit declarare, non esse per se lethales: sed si sine signis alijs malis fuerint, solùm significare abscessum infra septũtransuersum. atq; id non semper: nam quandoq; significant ad articulos, & alibi: ut colligitur quarta Aphorismorum (52. 33. 44.) Sed uel dolor præcedit, uel febris acuta non est. at id hîc non præsupponitur. In nonnullis etiam ad parotidas finitur: ut tertio Prorrh. (Tex. & Com. 71.) Dicebat ibi Galenus, ubi adsint signa abscessus, inspicere oportet loca, ad quæ natura inclinat. Cur ergo parotidarũ non meminit, quia fieri non potest, ut cruditas tãdiu perseueret, dũ materia est prope cerebrum, donec concoquatur, & expellatur. cõcoquitur enim aliter non expelleretur. Cur enim nõ magis ab initio expelleretur, si nõ concoqueretur, cũ tunc uires sint ualidiores? Præterea si non cõcoquitur materia alimenti, ut ex cruda urina apparet, in tanto tempore quid agitur? neq; enim natura unquã ceßare potest à suo munere, nisi impedita. Vnde liquidũ est, quod diximus, materiã sedimẽti, quæ nulla interim, aut cruda apparuit, non eße materiã morbi, quæ in eo tempore cõcocta est, & ad expulsionem parata. sed quia non potuit perfectè concoquere, ideo nõ expellitur extra corpus. Dicam aũt, nõ quæ Galenus (3. de Crisi ca. ult. & 1. & 7.) (qui optimã partẽ totius rei ignorauit) sed quod manifestè res ipsa docet, & quod cũ euẽtu, uel ipso teste cõcordat. Natura non fatigata (quod euenit in primis diebus morbi, & ante uigesimam, ut etiã superiùs Com. 15. uisum est: sed & clariùs infrà (tert. Prognos. uigesimoquinto) colligitur) solet materias expellere prorsus extra corpus: mediocriter autem fagitata usq; ad cutim propellit minore labore, facitq; abscessus in locis cuti subiectis: magis autem fatigata non expellit, sed circa im

motam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

motam agit. Circa utrunqueq; modum contingit error naturæ, & uictoria materiæ. Si in primo modo post inchoatam purgationem uirtus deficit, & æger à materia superatus, moritur. In secundo modo materia transmutatur ad locum nobiliorem, & interficit: aut si ad ignobiliorem non tota expellitur, sed retrogreditur, & occidit ægrum. atq; hi duo modi in pestilentibus maximè accidunt. In tertio etiam consumuntur uires à materia, & sensim æger perit. Cum ergo cor, & iecur robustissima sint membra, & sanguine plena, & materia fuerit expers malitiæ, sed solū frigida, uel lenta, uel crassa, neq; in loco malo, sed in uenis mesaræi, tunc natura impeditur diu à coctione alimenti: atq; ideo urina apparet cruda. & tunc fit abscessus natura mediocriter fatigata. Ideo si talis urina appareat non in febre, idem significat, id est, uētriculi, & iecoris imbecillitatem, & frustratam coctionem.

Quærat forsitan quis, quare ad uentrem pronunciauerit Hippocrates fieri decubitum? Dico, quòd ille locus est calidißimus, & propinquus, & natura, ut dixi, fatigata ex morbo diuturno: ideo propellit ad ipsum. Non potest enim materiam resoluere: nam si fuisset adeò tenuis, non tamdiu impedisset naturam à munere coctionis.

Dictum est autē à nobis, & à Galeno secundo in primum de Morbis uulgaribus (Cō. 44.) abscessum duplicem esse. cum effluxione, id est, cum materia ex loco abscedit, ut expellatur: & cum in certo loco congregatur ex alio transmissa, uel quia abscesserit ex priore loco, uel quia partem inuicem abscedant. uocantur hi per decubitum, de quibus est sermo. Quin etiam aliud ex his conspicuum est, quòd cum dicat Galenus (prim. in tert. de Morb. uulg. Comment. 5. in fine) abscessus, qui fiant citra coctionem, bonos esse non posse: horum autem, qui hic proponuntur ab Hippocrate, nullus lethalis sit natura, si medicum nacti fuerint præstanti opera. non esse hos abscessus citra coctionem dico manifestā, quamuis urina sit cruda. loquor de abscessibus qui febrem soluunt: nam de alijs non semper forsan id uerum erit. aut non necesse est concoctam esse materiā, ab Hippocrate (4. Aph. 5.) innuitur. Non ergo in his quærere oportet celeritatem ex coctione urinæ, sed ex natura morbi tempore anni, ætate patientis, ac temperaturæ. Ex his demum apparet, longè aliud esse, materiam esse coctam, & naturam non esse fatigatam: aut fatigatam, & crudam. nam fatigata natura potest fieri bona crisis: non autem, si materia cruda sit. optima cum natura non est fatigata, & materia concocta. Huiusmodi abscessus ergo fiunt circa uentrem: sed si urina melior, ut subtenuis etiam infrà, quemadmodum in Pythione (lib. 3. lang. 1. prim. ord.) Sed si cum tenuibus urinis alia signa mala fuerint, cum morbo tamen diuturno & uirium constantia, fient abscessus deteriores: ut in Hermocrate ibidem (lang. 2.) qui æruginosus euasit, alij phrenitici. Specialiter autem, unde erupturi sint abscessus, docebat Galenus tertio de Crisi (cap. 11. in fine) ibi: Vbi morbus non fuerit ualde diuturnus, si subita difficultas anhelitus laboranti superueniens mox quiescat, eamq; grauitas capitis, ac dolor, tum somnus grauis subsequatur, tum surditas: cruda uerò interim urina, & tenuis, nec multa. aut si multa citra multam subsidentiam, æger uerò salutis signa præferat, huic in carnibus glandosis post aures necessariò abscessus fient. sed si nihil horum affuerit, & morbus diuturnus existat, in partibus autem inferioribus tensio, aut dolor, aut grauitas, aut calor quidam uehemens, ibidem abscessus expectandus est.

Sed meritò posset aliquis dubitare, an taliū abscessuum generatio posit prohiberi uictus tenuitate præparantibus, atq; medicamentis purgantibus, non solum in hoc casu, sed ubi expectantur, ut in elephantiasi? Nam si sic, non erit uerum dictum Hippocratis: si non, cur cum uideamus alias materias concoqui? sed quod ad præsentem attinet dubitationem, facile est respondere: quoniam Hippocrates præsupponit, quòd æger omnibus utatur auxilijs, & tamen sic permaneat urina: si permutetur, non sumus in casu. Sed in tumoribus maleficis materia, quæ iam fluxa est, non potest educi citra auxilium loci: quæ autem fluit, & quæ generatur, in dies, & intemperies, quæ est in iecore, possunt, aut non possunt corrigi iuxta naturā morbi. Et cum materia est iam in motu, difficile est, nec tutum, auertere materiam à loco in tam breui tempore. Et si febris non adsit, ut in elephantiasi, hoc est facilius ob medicamēta ualida, quæ exhiberi possunt, & supplent uim præparantium, non concoquentium: quia concoctio est Naturæ opus.

PROGNOSTICON XXXV.

SEd & pinguetudines supernæ instantes, araneorum telis similes, dam-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

les, damnare oportet: ſunt enim colliquationis ſigna.

COMMENTARIVS.

Superiùs(Com.44.)*expoſuimus, has urinas fieri colliquata pinguedine, & ob id ſupernatant, quoniam permiſceri humidum humido ob tres cauſas præcipuè contingit: moram, agitationem, & naturam ſimilem.* Mora *efficitur, quod uocant balſamum, uino, atq; oleo miſtis, ſeu quod uериſimilius eſt, uino abſumpto.* Agi*tatione, eaq; duplici: alia quidem abſq; calore, ut cum oleum aquæ permiſcetur: & calore, ut uidemus in uiribus.* Illud *demiror, quomodo* Galenus, *quod ſupernatat urinæ telæ araneæ ſimile, ipſe comparauerit ei, quod iuri, & pinguiori, & refrigeſcenti, quod multò craßius eſt. ſed non curauit in exemplo exactam ſimilitudinẽ: naturæ familiaritate aqua & uinum permiſcẽtur.* Nil *mirum eſt ergo, ſupernatare pinguedinem, calore ſolutam urinæ ſubſtantiæ, cum multò tenuior ſit: nec agitata, nec poſtquam ſoluta eſt, dici cum ea manſerit. quæ enim ſimul conficitur, aut ex ſanguine reſecatur toti ſubſtantiæ urinæ permiſcetur: eſtq; cauſa, ut urinæ peruertantur, ut aliâs*(lib.17.de Subtilitate)*docuimus.* Vnde *accidit, ut multis, quibus urinæ in ſanitate claræ permanent, febre ſuperueniente conturbentur, poſtquam mictæ fuerint loco, & tẽpore frigido.* Ergo *huiuſmodi tela ex colliquatione, uel renũ pinguedinis, uel aliubi, cõtingit.*

Sed ſunt pinguis urinæ præter naturam non ſolum hoc, ſed quatuor alia genera, quæ nos omnia uidimus. primum, cum circulus apparet oleaginus: multosq; ex his ſeruari uidimus. ſecũdum genus multo rarius, ſupernatantis olei inſtar guttarum in urinæ medio: omnes hos periiſſe contingit, neſcio an ob paucitatem. tertiũ eſt, & rarum admodum (quod bis, aut ter à me uiſum eſt) cum oleum toti ſubſtantiæ miſtum uidetur: nec tunc in circulo deeſt. quartum in omnibus hecticis conſpicuum eſt. neq; enim nullus eſt hecticus, qui pinguem non habeat urinã: ſed oleum in ea non deprehenditur. Eſt *oleum ſanè pars & pinguedo propria piſcium, maximè cartilaginearum, præcipuè iecorum* (3.de Hiſt. Anim. c.17.) *Sed quomodo in ſanguineis, nondum liquet: uerùm experiẽtia edocti, quòd ſolida oleo conſtant, quod deſtillatione habetur.* Dubiũ *nõ eſt, oleum in urina oſtẽdere ſummam colliquationem, & febres eas, quæ ipſum oſtendunt, eſſe lethaliſsimas, ſeu in hecticis ſerius, ſeu in exurẽtibus, aut etiam peſtilẽtibus.*

Meminit urinarum oleaginarum Hippocrates *dicens:* Quinta *minxit leuè oleoſum multum: aliqui legunt non multum: febris acuta. idẽ in ſeptima, cũ dixit, urinæ ſimiles.* Dicit Galenus(3. in 1. Epid. Com.29.) *conſpicuum erat, illi inſtare mortem, cum præter alia ſymptomata reddiderit urinas oleaginas. &* Dromedai *uxori in quarta cum apparuiſſent urinæ oleaginæ, dicit* Galenus(1.in 3.Epid.Comm.8.)*meritò in ſexta die obijt. ut liqueas omnes urinas oleaginat nõ ſolum lethales eſſe, ſed imminentẽ mortẽ oſtendere.* At *uerò cum nimis multa ſatis* Galenus *de urina oleoſa dixerit tertio in tertiũ de* Morbis *uulgaribus in hiſtoria* Parij (Com.72.)*colligã, quæ ibi enarrauit, quã breuiter potero.* Die *ſexto oleoſa urina (mortuus eſt autem centeſima, & uigeſima die) urinam craſſamẽto, & colore ſæpe uidi, & cũ ægri ſalute, quinimo & in morbi concoctione: at pinguedine oleo ſimilis, nunquam uiſa eſt. neq; aliquis uidit unquã pinguedinem in medio urinæ pendere, ne dum ſubſidere: at fluitantem ſæpe uidimus. quapropter cum oleoſam appellat* Hippocrates *urinam, nõ pinguedine, ſed colore, & craßitie ſimilem intelligere decet.* Verũ *cum multa in hoc genere ſubijciat, concludit alias eſſe pingues urinas, & multò minùs prauas, quã quæ ex colliquatione funduntur, cum carnes ipſæ diſſoluũtur.* Sed *de his in quarto* Contradicentium: *nunc meliùs fuerit adieciſſe, quæ* Hippocrates *ſcripſit in ſecundo* Prædictionũ (58.)*hoc modo*(pag.4.) Cæterùm *urinam iuxta potionis copiã mingere oportet, & ſemper æqualem, et quã maximè aceruatim, & momẽto paulò craßiorem, quàm id, quod in potu acceptum fuit.* Si *uerò fuerit aquoſa, & copioſior, quàm pro eo, quòd bibi imperatũ eſt, ſignificat hominem non obedire, ſed copioſiore potu uti: aut non poſſe renutriri, quandiu talia urinam faciunt.* Si *uerò paulatim ſtridat urina, aut medicamentis hominem opus habere ſignificat, aut morbum aliquem circa ueſicã habere.* Itaq; *nos uidimus* Helenam *uirginẽ ex familia* Deſideriorum F. Philippi Patritij Bononienſis *annos* XVIII *notam, quæ per duos menſes ſupra* LX *uncias urinæ crudæ mingebat, cum cibis & potus* XL *in dies ſingulos nõ attigerat. tribus alijs menſibus urina, quod aſſumebat,* X *uncijs excedebat, ut tota ſumma* CLXXX *libras ſuperauerit, quicquid edendo bibendoque ingereretur: etiam præter alui fæces, quæ non paucæ fuerũt: & ſanata eſt.* Sed, *ut ad rẽ redeã, pinguedines illæ, ut telæ aranearũ ſplẽdidæ ſũt, & aliquãdo ualde: & tũc ſunt uariorũ colorũ.*

PROG-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

PROGNOSTICON XXXVI.

Considerare uerò cõuenit in urinis, in quibus nubeculæ sunt, an supernæ, aut infernæ sint: & quales habeant colores. Et quæ quidem deorsum feruntur cũ coloribus relatis, eas bonas esse putare, ac laudare: quæ uerò sursum feruntur, cum coloribus relatis, malas esse, & tales damnare.

COMMENTARIUS.

Causam nebularum & enæorematum superiùs diximus esse duplicem. Nam substantiæ ipsius, quæ secundum naturam est, leuitatem: uelut in sanis humorem tenuem, & qui perseuerat etiã in morbo, uelut in tertiana unde à principio in finẽ aliquando nubecula apparet, morbum quasi contemnente natura & ob id institutum suum prosequente: sed & si antea non esset nubecula, sed sedimentum, eleuatur à calore igneo materiam sedimenti attenuante. atque hic est primus modus. Secundus uerò est in morbis magnis, cum calor ab initio febrilis antè attenuat materiam, quæ est excrementum naturale, aut in flatum uertit, aut utrunq;: & hoc modo illam ad superiorem partem impellit. huc usq; omnia rectè se habent. Illud modò quis in dubium reuocare posset, quo nam pacto necesse sit, nebulam descendere, dum materia concoquitur eousq;, ut in fundo resideat, si illius materia morbi materia non est, sed naturale excrementum? nam iuxta hanc rationem uidetur nõ esse necessarium, quòd nebula descẽdat. Si enim naturaliter pendet, cur debet descendere, dum morbus concoquitur? nam si natura agit supernatabit, cum suaptè supernatare apta sit, quippe etiam sanitatis tempore: si non agit, non: ergo erit concocta materia, nec morbus finietur, aut iudicabitur. Propterea difficultas hæc maxima est, non in his, quibus per morbum incæpit nebula: nam in his palàm est, quòd, dum concoquitur, oportet eam restitui ad naturalem statum. Sed nunc loquor, ubi leuis sit naturaliter, & supernatet. Dico ergo ad hoc, quod per sanitatem hypostasis nocturna semper esse solet, rarò nebula: in plurimis ergo, in quibus nebula apparet, causa non est leuitas materiæ, sed potius cruditas. nam si in plerisq; nebula apparet in die, non manè: ergo causa nebulæ est mala coctio plerunque potius, quàm leuitas materiæ. In his ergo cum coctio procedit, etiam quod tempore sanitatis haberent nebulam, uel enæorema, in tempore morbi necesse est, aucto calore, tum propter præternaturalem additum, tum ob nixum naturalis, dissolui flatum: & ita descendat hypostasis. In his autem, in quibus nebula naturalis est, aut enæorema, uel ob materiæ leuitatem, uel ob ciborum paucitatem, & tenuitatem, in illis fiet iudiciũ absq; sedimẽto: sufficietq; nebula, aut enæorema, ut tẽpore sanitatis. sicut in Metone (1. Ep. lang. 7.) & in Pythione (3. Ep. lang. 1.) & muliere (lang. 11. 2. ord.) in Taso morosa & Virgine Larissea (lãg. 12. ibid.) Vbi nõ prætermittendũ est, plerosq; ex his, qui sic seruati sunt, per sanguinis effluxionẽ seruatos esse: & non solũ è naribus, sed etiã per menses, ut in Muliere Thasensi: in Virgine autẽ per utrunq; locum fluxit. Pythioni tamen non fluxit sanguis: sed iuxta sedem abscessus factus est.

At dicetis, nulli materia concocta est, quoniam non fuerunt iudicationes, quæ per coctionem fiunt? Dico, quòd necesse fuit præcedere coctionem, quia separationem: quamuis in Pythione non eiecta fuerit è corpore, ob imbecillitatem uirium. Galenus hoc in loco nihil dicit: nam neq; quid sit ferri sursum, uel deorsum explanat: nec quid intelligat per colores sursum relatos. nam si omnes: ergo omnes idem iudiciũ habebunt. si malos tantum, ut potè nigrum, & liuidum: igitur niger, & liuidus descendentes significabunt salutem. si bonos tantum, ut album & subrubrum: igitur hi ascendentes mali erũt. Dij boni, quæ pertinacia est quorundam, cum hic disputet tantum, quid intersit inter νεφέλας & ἐναιωρήματα, quæ quidam uocant sublimamenta. Forsan uidetur existimasse sententiam esse eiusmodi, & facilem. quæ deorsum fertur, id est, sublimamentum, seu enæorema, si bonis coloribus prædita est, laudabilis est: quæ autem sursum deterior, & quæ cum malis coloribus. Vt ea, quæ de sedimento & urinæ substantia dicta sunt, de nebula & enæoremate intelligantur: & ut sursum ferri, non motum indicet, sed locum solum. Quòd si ita est, etiam motus ex hoc manifestus erit. nam mutatio ad meliorem colorem, & descensus contentorum, bonus erit: mutatio ad malos colores, & ascensus, erit prauus. hoc modo uidetur Galenus Hippocratem intellexisse. Sed adhuc relinquebatur difficultas in his uerbis, an deterior sit nebula nigra (gratia exempli) enæoremate? & secundũ hãc interpretationem uidetur, quod sic: tamen Meton seruatus cum enæoremate nigro: & in dies

uidentur

uidentur seruari ex huiusmodi, sed ex sedimento nigro non ita. Et Galenus, ut supra dictum est, urinam nigram, quanto craßior est, tanto deteriorem esse obseruauimus. quæ ergo subsidentia nigra est craßior, cum sit nebula, experimento etiam comprobante, deterior habenda est. sedimentum tamen nigrum peccat in uno, sicut dictum est ante: nebula & enœorema in ambobus, in incendio, & in cruditate. Forsan dicendum esset, nebulam nigram significare minus malum, quam sedimentum, ut minus malum est, ardere paleam, quã trabem. & hoc est manifestißimum. Ad Hippocratem dicendũ comparare illum simpliciter locum loco, ut colorem colori, non tamen, cum coniunguntur, idem efficiunt: uelut iniuriam pati, malum est, exulare malum iterum: & quanto magis procul à patria, eo deterius: at iniuriam pati in exilio procul à patria, non est deterius, quam domi, & in patria. Nebula primum est tenuioris materiæ sedimento: & ob id leuius signum est, eam inflammari, quam sedimentum. In nebula etiam, ut dicebam de excrementis, est signum motus materiæ: sed tunc non est adeo malum signum cum materia est in motu (dico materiam excrementi, non morbi) sicut cum est quieta, qualis per sedimentum significatur. Accedit, quòd si sedimentum sit nigrum, uel est ab initio, uel iuxta statum. si iuxta statum, est signum perniciosum ualde, cum non sit spes amplius de cõcoctione materiæ: ideo æger peribit: si ab initio, & si sit tunc natura robusta, tamen non poterit resistere, quia tempus est breue in suspensis longius: igitur deterior est hypostasis suspensis, cum nigra, uel uiridis, aut liuida fuerit. Ad experimentum tamen Galeni aliquis posset dicere, quod intelligitur de substantia urinæ, non de contentis.

Specialiter autem de urinæ enœoremate uerba facit Galenus tertio de Præsagio (cap. 4.) ex pulsibus in febribus pestilẽtibus (ne quid, quod ad rem faciat, uos lateat) dicens: Vrina, quæ naturali undequaq; similis est colore, & craßitudine, hæc ad secũdam etiam spem certißima est: quæ si sublimamento probo sit prædita, multo etiam est certior: siquidem sedimentum sit candidum, leue, & æquabile. Præcipuè uerò sublimamentis animus est adhibẽdus. Nam quædam, quæ subliuida quodam modo sunt, latent: & item alia, quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congestæ. At siquid tale animaduertas, aut nullum planè sublimamentum innatare urinis, in peiorem partem hæc interpretare. si contraria uideas, quæ retuli modò, non potest fieri, ut malè affect9 homo sit. Ex his igitur discernas, utrum inæqualitate quapiam affectus sit, an pestilens morbus, & exitialis, qui hæcticam febrem habeat, eum prehendat.

Forsan aliquis dicet, nos non seruare uerba Hippocratis, quæ significant, illas esse malas urinas, quæ supernè feruntur, & malos habẽt colores: igitur uult, quòd coniungantur. nam de his, quæ per se sunt, iam locutus est antea seorsum: ergo aberrabit, aut nugabitur. Dico, quod Hippocrates loquitur simpliciter, & non comparatiuè, docens solum in his bonas à malis secernere: ut sit sensus earum quæ suspensæ sunt. Malas dicimus, quæ altiores sunt, & cum coloribus malis: quæ uerò in medio uersus imum cũ bonis coloribus, hæ sunt optimæ. non tamen sequitur, quod contrariæ sint peßimæ. Nam præter cætera urina, quæ habet nebulam in supremo suspensam, & quasi per se stantem, in acuto morbo indicat delyrium proximum, ut in Virgine, quæ in Larissa tertio Epidemiorum (lang. 12. 2. ord.) Porrò de Galeni uerbis, quot, & quãtas dubitationes habeant, cuilibet relinquo considerandum. nam ego nunc Hippocratem explicandum suscepi, non Galenũ: Galenici suo more eum exponent. Quot enim uerba, tot difficultates: nam ei, quæ hypostasim habet, uidetur præferri, quæ sublimamentum habet. Et cum dicat, urinam similem naturali esse certißimã spẽ salutis, quatuor lineis antè dixi, &c. ea urina, quæ naturali similis est, nullam posse cõcipi certam spem: sed de hoc in Contradictionibus (lib. 4. contradict. 59.) Sẽtentia autem talis est, quod facile est falli, si quid aranearũ telis simile, quod lanam congestam referat, seu liuidum, quod innatat, latens, est mortis indicium. ergo hoc trãsfer ad propositum præsens.

PROGNOSTICON XXXVII.

NEc uerò decipiat te, si uesica morbum aliquem habens, eiusmodi urinas reddiderit. Non enim totius corporis signum est, sed ipsius per se uesicæ.

COMMENTARIVS.

Quatuor diximus esse superiùs (Cõ. 44.) quæ in urina, ut ad totũ corpus comparatur, sunt digna consideratione: quibus si addatur quintum, quod proprium est, & ut ad instrumentũ suum refertur,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

referitur, perfecta erit illius generalis historia. nam propria, ut dixi, longiore indiget enarratione, quæ quatuor libris tradita est. Nunc non piget repetere, ut totam ideam urinam, & perfectam, uelut quandam picturam totius cuiusdam corporis poßis contemplari: & ut non decipiaris ob ea, quæ in præcedentibus enarrationibus desunt: tum etiam, ut ea ipsa in methodum redigam. Dico ergo urinæ duas esse partes (nam frustillatim tradita ab Hippocrate iam nunc colligere tempus est) substantiam scilicet, atq; contenta. Et contentorum quidem aliquà pro nũc prætermittit Hippocrates, uelut spumam, quod in acutis non sit magnum indicium, sed diuturnis morbis propria.

At harum partium prima comparatio est, ut res naturalis ad causam suam naturalem: & substantia quidem ipsa bifariam comparatur, colore, & substantia. colore quidem, ut sit bonus (nam aliter Hippocrates nesciuit, aut noluit nominare) neq; enim rufa est, aut subrufa, sed potius, ut paleæ tritici cum splendore magno, & maximè prope, procul enim obscuratur cõtraria ratione: alijs liquoribus contingit, ut procul, quàm prope sint clariores: & ut substantia sit media inter crassam & tenuem, & mediocris etiam quantitatis. contrà cruda est subrufa, aquei coloris, ualde tenuis, aut crassa, pauca nimis, aut copiosa, & præter reliqua minus splendida. Contentorum autem ratione si naturaliter sit affecta, erit in imo alba, id est, prope nõ propriè, leuis & æqualis. Si autem defectus sit in coctione, loco sedimenti erit suspensum, aut nebula: loco albæ aureæ erit alba ualdè, ut lana, uel goßipium, & iacebit in fundo, aut liuida, aut subrufa: loco æqualis crassa uel inæqualis: loco lenis diuulsa intùs, aut exteriùs. & tũc erit aspera, uel diuisa, cum fuerit non lenis neque intus, neq; extrà. Et tot modis potest esse cruda. Secunda comparatio est, ut rei naturalis ad rem præter naturam, id est, causam morbi morbum, & etiam symptomata: sed hoc rarius. Et ita, quo ad substantiam, & contenta, nigra, fusca, liuida ualde, rubra, uiridis, crocea, turbulenta, fœtida, & similia. Tertia est, ut rei præter naturam. hoc autem solum contingit in contentis: uelut sanguinea, purulenta, pinguis, oleosa, farina, crassa, aut tenui conspersa furfure, squammis, si, ut tela araneæ supernatet. Quarta consideratio est, ut est euacuatio cretica: & tunc non habet locum pro signo, sed ut significatur ab alijs: utpotè quòd sit cum alleuiatione ægri præcedentibus signis coctionis: quòd tempore status, ut una die absoluatur: quòd sit multa, uel pauca: quòd præcesserit febris cum rigore: quòd sit crassa uel tenuis: & contentorũ color. quæ etiam considerantur in deiectionibus, ac uomitibus creticis, & in sudore, prout in eo talia poßunt considerari: non ut signum, sed ut communis excretio, declarans etiam materiam peccantem. hunc modum, ut aliàs dixi, cũ Galenus ignorauerit (cum toties esset ab Hippocrate expressus, & diligenter) et prætermiserit, confudit totam doctrinam urinarum. Quinta consideratio est urinarum, ut significant, & ut pendent à proprijs instrumentis, scilicet renibus, ureteridibus, uesica, & penè. Atq; in hoc quædã sunt propria, quædam communia. Propria sunt, arena, lapis, pilus, capillus, uermis, sanguis, & caruncula carnea, de quibus hic non agit, cum non pertineant ad urinam, ut supra totum corpus significat: neq; supra morbum, aut morbi causam: neq; supra functionem liberam, aut impeditam, aut deficientem, quod peßimum est. nam tunc significatur facultatis læsio, & uirium lapsus, si aliquid tale appareat. Sunt postmodum signa communia toti, & instrumentis, quæ hic animaduertere docet: & sunt, sanies fluxus, squammæ, farina, furfur, fœtor, urina turbulenta, & urina cruda, & quod innatat telæ araneæ simile, cuius causa, ut reor, in hunc incidit sermonem. Operepretium ergo erit, hoc solum distinguere, si quod tale signum appareat, an sit proprij instrumenti, an à ui morbi uiolenta. Vnde, quod sæpe dixi, non pigebit repetere, quod etiam inclyti Arabes animaduerterunt, Galenũ principia Medicinæ non tenuisse, sed omnia inuoluisse. nam plus doctrinæ ex hac diuisione habetur, quàm ex toto Galeno, quod ad morborum cognitionem, & præcognitionem pertinet. Omnia corrupit, præcipuè dissectionem ab alijs bene traditam: nec uenia dignus est, ut Aristoteles, si quid errauit, qui suo marte cuncta inuenit. his enim non solum uenia danda est, sed laudandi multo magis, ut etiam phrynis: sed non fures alienorum laborum. reliqua inuoluit, cõfudit. Hippocratis gloriæ, quem adeò uidetur extollere, maximè inuidit. Commentarijs adeò exilibus in illum editis, illius autem sententijs omnibus in suos libros translatis, ut pro suis legerentur: illum ubiq; calumniatus, modò defectus, modò peruersi ordinis, modò impropriæ locutionis, modò repetitionis, sæpe erroris,

roris, & adhuc in tanta iniuria conniuetis. Dioscoridem euertere, si animus non defuisset, quòd in re herbaria minimè esset exercitatus, ne quid cumulo flagitij deesset. non sic nos, qui uerã laudem ne labefactare quidem in animo unquam fuit. Nam præstitit in Medendi Methodo, ut nihil nos, cum tot inuentis addere tentauerimus. Et in examinandis uiribus, atq; ratione tam simplicium quàm compositorum medicamẽtorum. nam hoc in genere maximè excelluit singulos mortales. Vna duntaxat parte quam puto non animaduertens omisit, de qua in secundo de dentibus diffusè egi. Tertiò laudandus est, quòd fuerit uir uerax admodum: qua illius præcipua uirtute, quod & aliâs retuli, seruati sumus, & adhuc uiuimus, & quæcunq; bene scripta sunt, illi debentur. Cum enim scripsisset, seruatos sectione uenæ à palpitatione cordis omnes, sed neminem quinquagesimum annum attigisse, auxilium id amplecti noluimus: sed distulimus morbum patientes, donec ratione edocti, experimentum iuuit, ac liberati sine iactura à tanto tædio, & periculo sumus. Liquet ergo, nos hominem non odisse, sed mores & nimiam uiri ambitionem, iniuriamq́;, stomachari in ueteres, qui suis laboribus artem iuuerunt. simul etiam utilitatẽ mortalium amplexũ, plus debere me ueritati, quàm illi, tametsi (absque dubio) uiro egregio. Sed ad rem redeo. Exponere oportet, si quid tale eueniat, uelut tela illa araneæ similis, aut farina, aut pus, aut furfur, uel squammæ, aut urina cruda (nam quomodo cruda urina fieri poßit, renum aut uesicæ uitio, disputare nunc locus non est, ne capitulum in capitulo, ut dici solet, intrudatur, sed pro nunc supponatur) quomodo dignosci poßit, an morbi, uel uirium causa fiat, an omnino propriorum instrumẽtorum uitio. Atq; ideo magis, quod Galenus suo more nugatur; id solum utile docens, quòd eadem ratio est in excrementis alui: nam quæ continentur in deiectionibus, quandoq; sunt morbi uniuersalis indicia, et materiæ illius partis: quandoq; uentriculi, uel intestinorum, aut uenarum mesaræi, aut iecoris patientis indicia, & effectus. Vt ergo unum ab alio distinguamus, tribus potißimũ signis opus est, seu potius obseruationibus. prima, an dolitent loca illa renes, scilicet lumbi ad pubis os, & sub illo: aut si urigo, uel dolor, uel retentio sentiatur in meiendo, aut ante, uel post. nam talia sunt certa signa locorum affectorum. sed etsi antea dolor ille affuerit. Secunda, si antea simile quid passus est æger. O' quoties ego dum admirarer urinam, aduenit domesticorum aliquis, me monens, quòd iamdiu ipse conquestus est de urina, aut quod urinam turbulentam meiebat, uel quod alij medici hoc dixerant. Tertium est ex mistione: atq; id modo sensus, uisus uigeat, signũ est ualde certum in utranq; partem, seu mistum sit ualde, quod excernitur, et significat uim morbi, in causa esse. sicut si citò secernatur, factam esse mistionem in renibus: aut in uia, quæ ab illis ducit ad uirgam. Et sanè certius hoc est ad declarandum, quòd ui morbi sit, quàm quòd non sit: nam cum mistum est ualde, nec separatur, qui fieri potest, ut in membris urinæ mistio facta sit, ubi neq; calor magnus comparatione iecoris, & præcordiorum esse non potest, neq; motus uehemens, qui ista confuderit? At si etiam impermistum sit, quod crassum, tamẽ ui morbi secerni potuit, nec misceri aliqua ratione ob craßitiem eius: ut furfures, & squammæ, ac talia. Ergo pinguedo, ut tela araneæ innatans, ut frequentius est à renibus, ita permista urinæ à renibus nunquam esse potest. Sunt etiam colores quidam proprij, & substantiarum qualitates, quæ familiares sunt membris his: & præter reliqua considerare oportet mutationem. nam in his, quæ à membris urinarijs contingunt, neq; febres incenduntur, neq; molestia augetur, nec exitu morbus alleuiatur. Sunt præterea, quæ ex ui morbi accidunt minùs perpetua, quàm quæ ex membris illis. Squammæ etiam & laminæ à uesica latiores sunt, quòd liberiorem exitum habeant, & membrum natura amplum, ac totum eidem materiæ generandæ aptum. Liquet autem, quòd per uesicam, ut dixi, omnia illa membra, quæ ad urinam pertinent, complexus est. Inter quæ præcipuum est uterus, & maximè à partu in fœmella quidem quadraginta duobus diebus, in masculo triginta, ut in libro de Natura pueri (pag. 5.) quo tempore aliquando terribiles apparent urinæ, nigræ, liuidæ, fœtidæ, turbulentæ, diceres exitiosißimas, & tamen euadunt, cũ tamẽ periculum sit, ne uersa uice confisus in renum morbo, aut puerperio, dum nimium his tribuis, æger breui, & inexpetatò intereat. ideo in huiusmodi conuenit suspendere iudicium, & præter reliquà pensitare febris uehementiam, & symptomatum magnitudinem, & naturam prauam.

PROGNO=

PROGNOSTICON XXXVIII.

Vomitus commodissimus est ex pituita, & bile quàm maxime permistus, & non crassus ualde, neque multus. nam meraciores deteriores sunt.

COMMENTARIVS.

Poteram hic tertium librum iure merito inchoare, quandoquidē absoluta essent signa sumpta à trium coctionū excremētis: sed quia etiam uomitus ad primam coctionem attinet, quod per ipsum expurgetur uentriculus, ideo uolui, ut hæc tractatio esset potius secundi libri finis, quàm tertij initium. Incipit autem, ut è re est, ab optimo: nam iudex est obliqui rectum, ut Philosophus (1. de Ani. tex.) author est: inde trāsit ad reliquas species, ut tota tractatio in quinque ordines diuidatur: optimus, non optimus, malus, lethalis, lethalissimus. & malum quidem diuisit, ut uidebimus: optimum autem non optimo comparat. Galenus suo more uersatur circa uerba: cum autem plurimæ essent difficultates declarandæ, prima scilicet, an uomitus absolutè dici possit bonus in morbo acuto? ad hunc sensum, scilicet an utilis sit, an non? an bonum signum, an non? Siquidem si centum ægri laborent morbis acutis paribus, ut non sit discrimen, nisi quòd quadraginta euomant, quinquaginta non, quorum pars maior seruabitur. est autē pulchrum scire hoc admodum. deinde, cur ex pituita, & bile? tertiò, cur non crassus. quartò, cur non ualde multus. Et sanè quod ad primum attinet, uomitus in morbo acuto, est signum febris pestilentis. Vnde dicebat Rasis (lib. Diuis. cap. 158.) cum in febre tepida nauseam frequentem, tunc scias, quod est pestilentialis. & Paulus in secundo lib. (cap. 36.) ponit uomitum bilis pro signo febris pestilentis. Multa possum hac in causa dicere, sed esset canere neniam surdis Galenicis, qui nihil sapiunt, nisi Galenum: nec ipsum habēt integrum: nec partem, quam habent, intelligunt.

Dico, quòd pestis nostri temporis, quæ etiam fuit uisa à Rasi, nullum habet magis præcipuum signum, ac proprium, quàm nauseā perpetuam, & uomitum. quomodo ergo poterit esse bonum signum, nisi cupientibus mori? Videamus modo in alijs morbis acutis: nam intermittētibus præcipuè tertianæ & quartanæ est signum, quasi pathognomicum in accessione, adeò familiare his febribus. sed in pituitosa febre adest nausea perpetua plerisque. at ego loquor de acutis. Consideremus ergo primùm uerba Hippocratis: ipse non collaudat absolutè ullum genus uomitus, sed si uomat æger, docet, qui nam sit commodissimus. neque talē habent, qui laborant febre pestilenti: sed plerique uomunt cibum, aut materias corruptas colore, substantia, & odore, ut infrà dicemus. Ideo uomitus eorum non est damnandus, quia uomitus: sed quia prauus. Etenim in tres species diuiditur. quidam enim uomunt materias corruptas, & ille est minus malus, quoniam significat uirium robur, & materiam à uentriculo separatam: & ista actione alleuiantur. et quod est per se exitiale, in his est minimum malum, quod possit accidere. Alij uomunt cibum, hoc est deterius. nam corrupta materia non cedit naturæ, nec alleuiantur ex tali actione, est tamen signum saltem facultatis non intermortuæ ipsius uentriculi: sed qui solùm nausea perpetua laborant, in his est signum mortis. Cæterùm in alijs acutis, experiamur exemplis quadraginta duorum ægrorum, quot sanati sint, aut perierint ex his, qui uomuerunt, aut non uomuerunt. Inde ratione agetur: melius est enim experimento duce præcedente rem tentare. inde rationem inuenire, quàm contrario modo agere, quanquam nobilior sit illa uia honorabilior. Ergo ex quadraginta duobus ægris undecim cum uomuerint, (excipio nunc eos, qui sic iudicati sunt) periere quinque: Dromeadæ uxor cum sequente, Philistes, & Mulier, quæ habitabat in Mendacium foro, cum Pario quodam: reliqui sex seruati sunt, Epicratis uxor, & Cleanactis, & Cherion, & qui in Dealcis horto habitabat, Eropythus præterea, & Nicodemus Abderitani: at reliquorum unius quidem supra triginta mortui sunt unus de uiginti. Liquet plures uomitu seruatos, quàm mortuos fuisse. Verùm forsam constitutio huiusmodi fuit, cum essent morbi populares. In huiusmodi enim accidit, ut signa quædam sint lethalia in alijs salutifera, in quibusdam media, & neutra: fieri potuit, ut hæc fuerint neutra, quamobrem cum rationes hicinde pugnent, illis fidere oportet. Nunc uerò sermo non est de his, qui ob imbecillitatem uentriculi uomunt (palàm enim est, quod deterius sit, duobus morbis, quàm uno

morbo laborare) sed de illis tantum, in quibus uomitus ui morbi sit: & est signum quòd quasi morbum à morbo distinguit. Nam etiam si fiat ob abscessum uentriculi, aut iecoris, non solum malus est, sed admodum malus. Propter hæc Hippocrates *cum uideret tot difficultates, non à causa, sed à signo, & materia, quæ euomitur, iudicium sumere præcipit. Simul illud docens, quòd per se res est mala, et signum malum: propterea non dixit, aut pronunciauit, esse bonum uomitum, qui sit e genere malorum,* ὠφελιμώτατος, *id est, utilissimus, & magis propriè uertit commodissimus. nam utile de bono simpliciter dicitur: commodum autem etiam de mediocribus & parum malis. Dico ergo simpliciter cum illo, non esse uomitum rem bonam: neque multominus bonum signum. potest autem potius esse causa bona, quàm signum.* Galenus *tertio de* Præsagio *ex pulsibus in febribus pestilentibus (cap. 7.) declarat uomitũ indicare defluxionem malorum succorum ad uentriculum: neque tamen semper alterutrum uerum est. sed primum sæpe accidit, quod ille etiam ibi docet, ut sola fuit compreßio, cum graues fuerint, & non mali: uel ut sola fiat nausea, cum humores adhærent: uel solus morsus, cum acres fuerint, & non abominabiles, neq; multi, nec supernata uerint. hæ enim sunt tres causæ, cur, quæ in uentriculo sunt, uomitum cieant: & quarta, est motus. Cum ego pulsando chelim deuorassem muscam uiuam à prandio, cuncta statim ob motum euomui: accidit enim ut in titillatione motus, etiam præter uoluntatem. Similiter neque uomitus fit à solis humoribus, uel medicamento, uerumetiam dum imaginamur: ideoq; rectè comparatur à Galeno in libro de Motibus manifestis motui* Virgæ. *& ideo etiam aspectu rerum horribilium, & corruptarum ad uomitum incitamur.*

Quatuor enim præcipuè sunt motus, qui non parent uoluntati. sed dum imaginamur uirgæ erectio, uomitus, fletus, & risus alij minus, & oscitatio. tertiò ex titillatione: unde duobus digitis longioribus in os usque ad gulam facillimè uomitus, & commodus excitatur. quartò ex motu: ut in nauigantibus, & equitantibus elephantos, & in agitationibus pensilibus. Fit ergo uomitus frequẽter in his, qui inbecillem habent uentriculum, ut recipiat excrementa ex membris ualidioribus, ut Galenus *secundo in primum* Epidemiorum *(cõment. 7.) cum sit cauitas in eo magna.* Oportet *autem adesse in illo uim expultricem ualidam.* Visus *est etiam (tertio de sympt. causis cap. 2. pag. 6.) etsi non clarè admodum, sed ita se habet, ut non solum uentriculus, sed & iecur, cum trahit, sed non concoquit: quod attractum est, remittit ad mesaræi uenas, atque ex his ad uertriculum. ita in tertianis ex felis uesica, & iecori: in quartanis ex liue: in quotidianis uel ex se ipso, uel ex uenis propinquis propellitur in illum, quod cum ad uomitum incitat, sed præcipuè bilis. ueluti tertia* Aphorismorum *(com. 21.)*

Nec te moueat, quòd dixerit, oportere esse bilem pituitæ mistam: in Historia *illorum, qui seruati sunt, superiùs adducta, pituitæ non meminerit, sed solius bilis: addidit enim crassam bilem in plerisque, aut saltem multam præterque in* Epicratis *uxore. Idem est autem crassa bilis permistæ pituitæ, imò nõ idem prorsus. Sed adiecisse hoc uolui, ut intelligeres, ita interpretanda esse uerba* Hippocratis. *Cum enim dixit (ex pituita & bile quàm maximè permistus) ita uult intelligi, ut alterum ab altero secernere poßis. Est autem duplex hæc permistio, crassæ, & tenuis: quanquam in utraque est, quod fluat, ut liquor. Ergo hæc dignotio à colore flauo, aut subuiridi, tum pallido permisto, & substantia habetur, quæ partim fluit, ut bilis: partim lenta est, ac uiscida, ut pituita. sed ad rem redeo. Proprium est uentriculi, inquit* Galenus *secundo de* Alimentis *(capite uigesimo) dum de præcocibus loquitur, seu armeniacis pomis, cum mali succi in uentris partem superiorem profluunt, uomitu illos expellere, cum ad imum per diarrhœam. Ego uerò non hoc tantum, ut dixi, sed morsum, abominationem, & motum in causa ad uomendum esse reor. nam cum multum uinum ieiunus euomit, aut frigidum piscem, quis sanus mente dicat euomuisse, quia fluctuaret: quoniam odiosa per uomitum reijcit, grata, aut non odiosa ualde, per secessum. non enim potest exprimere, quæ continentur in illo perpylorum, cum sit in superiore, ac dextra parte, nisi iecur, & uenæ mesaræi trahant. at si odiosa sint, tantum reluctantur intestina, quantum uentriculus nititur expellere: ideoque non potest per aluum demittere, sed uomitus concitatur. Ideo* Galenus *hac in parte neque ueras causas uomitus docet, neque eorum, quæ euomuntur: neque quomodo fiat, nouit. An uerò sit naturalis, dixit in libro de* Symptomatum *differentijs (capite 6.)*

posse

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

posse dici naturalem, quoties ex abundantia nimia acciderit. attamen non fit, nisi cum læsione, cætera sine: ideo non uidetur adeo naturalis, ut reliqua. Nam uomitum præcedit molestia magna, & cum eo etiam perseuerat: at eiectionem eorum, quæ sunt in uentriculo per pylorum, non sentimus prorsus. ergo fit sensim: si enim simul fieret, sentiretur omnino. Hæc ergo est secunda, cur multa per secessum non poßint eijci, quia eiectio illa fit sensim: & quod eijcere necesse est, moram non dat.

De signis autem futuræ talis uomitionis biliosæ dicet infrà (libro tertio Tex. 30.) Galenus uult esse illam opus facultatis naturalis, secundo de Symptomatum causis (capite quarto) Sed ut dixi, cum pareat uoluntariæ facultati, dum imaginamur, difficile est eam ad illam facultatem reducere: non uidetur nihilo secius fieri per musculos. Sed libet adijcere uerba ex Vesalio (libro quinto capite tertio) hæc. „Exterior uentriculi tunica craßior, mollior, propemodumq; musculorum natura particip̄ans, carnosior uisitur: & transuersis tantum, circularibusúe abundat fibris, quæ si quando uomentibus uentriculus quippiam protrudit, ad eius quoque eiectionem summoperè auxiliantur. Ipse tamen legit eductionem pro eiectionem, improprio sensu uerbi. Itaque uomitus fit, quoties materia mala ad illum protruditur: magis autem hoc fit ex propinquis ipsi uentriculo locis. quocirca multum necesse est, alleuiari morbum, si pars materiæ propellatur. Habent autem tales febres imaginem quandam intermittentium: cum ergo sint quasi mediæ inter intermittentes & continuas, minus periculosæ sunt, effectus ratione, non signi. indicant enim materiam leuem, aut multo calore impulsam ascendere ex mesaræo ad uentriculum. Sunt & aliæ causæ uomitus per consensum, ut in renum doloribus, ubi primum pituitam euomunt: inde, si dolor uehemens accedat, dicit Hippocrates (sexto Epidem. par. p. Tex. 6.) æruginosa uomunt. Dicit Galenus, quòd exuritur materia: de hoc aliàs. Magis etiam in ileo, interclusa uia ad anum: sed maximè & per se uiolenter tamen pyloro obsæpto. Nos autem instituimus sermonem, ut intelligamus, quæ nam sint causæ, quòd in aliqua acuta febre sine abscessu uomitus fiant, in alia non. nam de febre cum abscessu iecoris, uentriculi & cerebri, nil mirum est. Vnde in Phreniticis uirulenti solent accidere uomitus: ex quibus aliqui statim, aliam post unam diem, uel tres, aut ad summum quinque, moriuntur, ut docet Galenus secundo in primum Epidemiorum (comment. 54.) at de his non loquor, sed in febribus.

Dico ergo, quòd uidentur quatuor esse præcipuæ causæ. Imbecillitas uentriculi: sub qua continetur etiam usus uomendi facilis. Propinquitas loci materiæ: sub qua etiam continentur eidem motus, ut in intermittentibus. Natura humoris: præcipuè enim bilis, & tempus anni calidum, & gracilitas corporis facit ad hoc, & fastidium, seu noxa supra septumtransuersum. & hæc sunt nota omnia ex Hippocrate, qui illa pluribus prosequitur quarta Aphorismorum (4. 6. 17. & 18.) Verùm quarta causa magis propria est: & uidetur esse materia cruda, nondum putrefacta, biliosa, & flatui permista, naturam uellicans.

Cum ergo ita sit, cuncta colligendo apparet, quòd uomitus semper est malum signum, scilicet, aut febris pestilentis, aut abscessus membri consentientis cum uentriculo: aut magnæ imbecillitatis ipsius uentriculi, aut compatientis magnæ noxæ alicuius membri, aut interclusæ uiæ ad loca euacuationis. Vnde etiam in doloribus renum propter hoc fit, cum lapis impedit aquam, & bilem, ne expurgentur per uesicam uel multitudinis materiæ mordacis, mistæ cum flatu, uel cruditatis, uel ueneni: & cum non fuerit signum ualde malum, melius est, ut adsit, quàm quòd non, quia est causa ualde bona. uix enim fieri potest, natura se sic exonerante, non nimis irritata aliena causa, ut dixi, ut æger pereat.

Itaque his intellectis, deuenio ad textus expositionem. Quòd si aliquis me de prolixitate reprehendat, iniquus est iudex, cum ferat Galenum tot, & tanta scribentem, in quibus uerborum satis, supérque est sensus, ac sententiæ penè nullæ. hic habes totam, ut ita dicam, materiam de uomitu declaratam à me, non leui labore partim collectam, partim inuentam, sanè totam digestam, & distributam, cum

antea esset firmè ignota, & per nubem comprehensa. Sed sunt quidam, quos delectat, ueluti ocij causa in amplo flumine unum piscari piscem, quàm multos in piscina capere: ita placet his, cum duos absumpserint dies in legendo Galenum, unam aut duas inuenisse sententias, & satis obscuras, & perplexas tum ob prolixitatem sermonis, tum quia non cohærentes. Quod autem sæpe dixi, in memoriam reuoca: fieri scilicet non posse, ut intelligas partem, nisi totum intellexeris: & neque imperfectè quicquam, nisi perfectè. Eos uerò, qui nihili ducunt hanc tantam temporis iacturam, relego ad Senecam, ut legant illius librum de Breuitate uitæ: nam iuxta finis, quem intendebat, rationem, ea in parte summus Philosophus fuit.

Ergo, ut ad rem redeam, Hippocratis sententia est, ut uomitus commodißimus censeatur, qui est mistus bene ex bile, & pituita: quoniam atra bilis omnino inimica naturæ animalium est, ne dum hominum. Cur autem mistus, reddit duas causas Galenus. Vnam, quòd si solus humor unus ex his fuerit, erit immodicè calidus, aut frigidus, atque id, ut causa. Altera causa dicti, quæ ad signum pertinet, cum ad rem comparatur, est, quòd si syncerus sit humor erit crassus necessariò. quia si bilis, excoctus, aut concretus à calore: si pituita congelata, à frigore: atque ob id illi parti repugnabit, in qua dicit (non crassus) Ex quo apparet quartum, scilicet cur non debeat esse crassus, siquidem immoderatum calorem, aut frigus ostendit? Reliquum ergo solum est, ut doceamus, cur non multus esse debeat, qui eijcitur humor.

Consentaneum enim uideretur, quòd multus esse deberet: ut qui corpus exoneraret, & naturæ robur indicaret. aut enim non præstat expellere: & sic, nec si parum expellat, bonum erit. aut præstat: & tunc quantò plus, tantò utilius, & melius signum. Videmus nihilominus uerum esse, quod dicit Hippocrates: faciliorémque esse morbum, in quo parum eijcitur per uomitum, modo post nauseam cesset, etiam in intermittentibus. nam si nausea non cessaret, non esset pauca materia, quæ per uomitum deberet expelli, sed multa potius, & natura impedita, adeò ut duplici malo afficeretur. Sed & sanguis paucus effluens damnatur: copiosus salubris est. laudatur & multa urina, non pauca, & egestio similiter, & sudor, & abscessus magni potius, quàm parui. Causa est, quoniam paruum indicat morbum pauca uomitio: & ideo est bonum signum. Præterea eiectiones ante maturitatem morbi, aut fiunt ob naturæ uim, aut materiæ prægrauantis molestiam. cum ergo materia pauca fuerit, indicat non potuisse molestiam esse in causa: igitur facta est ob naturæ robur.

Illud enim obseruandum, quod forsan solum ab Hippocrate prætermissum est, ac quasi pro miraculo, cum fuerit in omnibus oculatißimus (nam de Galeno non est mirandum, qui solùm dicta dixit, neque de alijs, qui pariter cuncta ab eo acceperunt) scilicet quòd pauci, qui sint natura robustißimi, & magnorum laborum, qui ab initio morbi non emittant quantitatem materiæ, natura se exonerante. cum ergo natura ualida est, conatur aliquid excernere.

Sed si dicas, Iuuarentur tamen magis, si plurimum excerneretur? Dico primùm, quòd Hippocrates non dicit esse hoc melius, quàm si multum, sed commodißimum: scilicet quia hoc semper bonum, illud non tutum omnino, etsi esset aliquando melius. Præterea multa materia non potest esse, nisi cum magno morbo: nam cruda non eijcitur, nisi proportione peccantis: ergo præstat non esse adeò multam. nam uel mortem significat, uel morbum longum, aut robustas uires exigit.

PROGNO-

PROGNOSTICON XXXIX.

SI uerò id, quod uomitu reiectum est, prasini fuerit coloris, aut liuidum, aut nigrum, quicunque horum fuerit colorum, malum esse putandum est.

COMMENTARIVS.

Proposuit duos ordines uomituum commodissimum, ut sit bene permistus ex bile, scilicet flaua (hæc enim significatur, cum sine adiectione pronunciatur) & est caloris non adeò flaui, sed potius cinij, mali, ut lutei, oui, sed clarioris, & ad uiridem declinantis: adeò, ut cum diluta fuerit, uiridis potius, quàm flaua uideatur. atque hunc colorem meritò Arabes citrinum uocant: & est minus mala, quia tenuior, quàm uitellina, in qua nil uiridis est admistum. Et ea, quam pallidam Galenus uocat, est citrina uerè: adeò, ut flaua illa sit res malè intellecta à Galeno, qui omnia confudit: citrinum enim colorem seu pallida sit, seu flaua, quotidie in uomitibus tertianarum uidemus, & luteum colorem, flauum, si pro luteo accipiamus, rarò uidemus. Sed utcunque sit, non contendam, in uerbis fieri potest, ut rectè Galenus exposuerit, sed non adeò facile sit exprimere rem hanc colorum: ob quam ego in libris de Subtilitate, historiam, ac nomina à rebus ipsis sumpsi, non reformidans grammaticulos, ubi de salute hominum agitur, & pituita. Secundo loco est deterior commodissimo, potius malus, quàm bonus: & est meracus, seu bilis, seu pituitæ. Tertius ordo est mali simpliciter, quem hic interpretandum suscepimus. Quartus est ualde perniciosi. Quintus perniciosissimi. Sextus est mali, ut ad omnia genera commune est.

Sed ut ad expositionem ueniam, quia multi ægrè ferunt, quòd in Galenum adeò acriter irruebar, hæc nolui ex Commento illius
» *subijcere. De liuido ac nigro colore suprà de-*
» *finitum iam est. Porracei uerò nunc primùm*
» *habuit mentionem, non habentis quidem pro-*
prium nomen, sed utentis porri appellatio- «
ne: nisi aliquis uelit econtrariò à colore por- «
raceo dictum esse porrum, non à porro por- «
raceum. «

In quibusdam enim clara est deductio uo- «
cabulorum, ut cognoscatur id, quod à gram- «
maticis prototypum nominatur, & quod ab «
eo deductum est, quemadmodum de lacteo co- «
lore: in alijs uerò haudquaquam clara est. «

Dicas enim, licebit non à phœnice (talis est «
fructus palmæ arboris) phœniceum, sed esse à «
phœniceo phœnica dictum: quemadmodum «
cyanon (talis est aqua maris) non à cœruleo «
magis, quàm cœruleum ab illo. Itidem ochra, «
& ochron, id est, croceus color in eandem se- «
riem reponuntur. Ochram uerò dixi, non ul- «
tima acuta, quo pacto aliquis dicet ochrum, «
id est croceum adolescentem, & ochram, id «
est, croceam, seu pallidam mulierem: sed pe- «
nultima acuta. Ochra enim genus quoddam ter «
ræ est, cuius potissimum Attica probatissima «
est. hæc igitur nunc semel sint à me perscri- «
pta. Assiduè enim in animo habeas oportet, «
studendum esse nominibus tantum, quantum «
ad illustriorem significationem eorum, quæ «
dicimus, ex illis iuuari possit: reliquum uerò «
tempus superuacuum existimabis, ad studium «
rerum meliorum reponens. Hæc ille. quæ quis «
non uidet primùm quàm præter propositum adducat contentionem illam, an porraceum à porro, an à porraceo porrum dicatur. Quid, si ego talem disputationem inueherem, non exsibilarer? deinde idipsum damnat, quod fecerat. nam de ochron, quòd ultima non acuatur, id ipsum plurimùm interest, sed principium deriuationis, unde oriatur, ut quis persuadeat ad medicum pertinere, ne Demosthenes quidem, aut, ut probet, uel Chrysippus obtinere possit. huiusmodi nugis refersit libros hic inclytus Expositor.

Sed postmodum quid dicit, de bile prasina loquens (61.) Sed hæc reieci in quarto Contradicentiũ, dicamusq; hos colores prauos esse, & naturam: licet ad eum locum se exoneret, plerunq; ob redundantiam potius, q̃ illius uires id fieri. Sicut uidimus in Iacobo Vrso Senatore Bononiensi, in quo spatium totum inter omentum & peritoneum, tum iecur atra bile repletum erat:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

ipsa uerò perforato uentriculo (sed cum doloribus uehementißimis) in illum se effuderat. Quia ergo est ex natura bilis ascendit, effusa ex iecore ab intestinis gracilibus, ad uentriculum. Sed cur Galenus non declarat, cum in alui excrementis Hippocrates dixerit, (Tex. 38. & 39.) hos colores esse exitiales, hic solum pronunciauerit, esse malos? quasi deterius signum in excrementis, quàm in uomitu. Quid de Vrinis, ut suprà (Tex. 47.) uisum est? Sed & de sputo eadem dicet suo loco. (Tex. 48 ex Gal. sectione.) Dico ergo hos colores quandoq; effici ob ingestorum naturam: & tunc non adeò praui sunt. Non ergo intelligit, quòd si uitio uenarum & morbi fiant, ut simpliciter sint mali, sed quoniam possunt esse simpliciter mali, cum fuerint ob naturam ingestorum: ideo malos dixit hos colores, qui sunt peßimi. Superius (com. 31.) eiusmodi exemplum etiam docui dum de extremitatum colore ageretur. Mali tamen sunt, quoniam etsi uitio ingestorum essent, plurimum obessent, ut causa. ab omni autem causa signum sumitur. Aeruginosi non meminit, quoniam, Galeno teste, secundo in primum Epidemiorum (com. 54.) fit ex bile flaua exusta.

PROGNOSTICON XXXX.

SI uerò omnes colores idem homo uomit, ualde perniciosum hoc est.

COMMENTARIVS.

Galenus agit strenuum agonistam: inuenit duos sensus, ubi unus tantum est. Quis enim homo unquam uomuit omnes colores, aut quis obseruauit? Sed neque sensum uerborum Hippocratis intellexit. neque enim soli hi mali sunt. sed sensus est: Si plures colores prauos uomat, hoc ualde perniciosum est. cum enim assumpsisset tres pro exemplo, ita etiam poterat, & duos, & quatuor. at uerbum πάντα, id est, omnia ad supradicta refertur, ideoque & de duobus, & de pluribus intelligi uoluit. Quòd si quis dicat, Cur ergo non est usus uerbo πλείω? dico Hippocratem meliùs hoc significasse: nam

indifferens est πάντα, seu omnia. ac si diceret, qualiacunque ex his plura, ualde perniciosum est. diuisim enim, & collectim omnes intelligi possunt. Sed in plurali apud latinos, non pro singulis, sed coniunctis. Sed non solùm, si plures colores malos, sed etiam si plures, in quibus aliqui mali sint, ut in Philiste (30. Epid. languen. 4. 1. ord.) & si in pluribus uicibus, uelut Mulier in Mendacium foro, tertio Epidemiorum (lang. 12 ord. p.) non tamen semper. Consideranda est enim mutatio, qualis sit, ex generali praecepto: Ex prauis ad bona, semper bona: ex bonis ad mala, non confestim mala: siquidem increscente morbo, si uirtus ferat, non mala, sed ad cruda, & olida, aut liuida, semper peßima est: propterea subiecit:

PROGNOSTICON XLI. & XLII.

CElerrimam autem mortem significat liuidus uomitus, si graue olens fuerit. Omnes uerò subputridi odores, ac foetidi, in omnibus uomitibus mali sunt.

COMMENTARIVS.

Non idem significat οἱ ὄζει δυσώδες, & καὶ δυσώδες, id est, si malè olens fuerit, et malè olens. nullatenus enim adeò lethalem esse uult liuidum uomitum, sed liuidum, si malè oleat. Vnde subiungit in hoc sensu, quòd omnes malè olentes uomitus, qui subputridum, aut foetidum referant, mali sunt, id est, ualde: uoluit enim hoc nos intelligere. Sed cur non dixit, ualde mali, si hoc intelligelat? superuacuum enim est hoc credere, ut propter unius uerbi additionem existimauerit, se non breuem futurum uideri. Ratio potius est, quòd Hippocrates nobis significat, nihil deterius esse, quàm cum imbecilles uires magnae morbi causae subijciuntur. Sed si modò uires ualidae fuerint, nihil uerendum esse: quoniam putredo in uentriculo faciliùs fieri potest ob innati caloris paruitatem, & perpetuam cibi assumptionem.

Sed

Sed non est omittendum discrimen, quod innuit Hippocrates in illis uerbis, subputridi odores, ac foetidi: quasi alius sit odor foetidus à putredine. Vnde intelligendum, quod omne mistum est, aut animatum, aut anima caret: & in utroque genere est frigidum, quod condensat humidum: & quandiu humidum coactum est, manet mistum: & illud, si sit animatum, uiget in eo calor coelesti proportione respondēs: secundo de Generatione animaliū (cap. 3.) at in animatis humidum aliàs concoctum à calore, adeò ut humidum illud, quod facit mistum, perfectum est necessariò concoctum, & pingue, sed sui generis: utpotè in carne, oßibus, ligno, lapide & metallo. Et ideo Auerroes quarto Metheororum (Com. magno sec. 30) dum posuit duas utilitates frigoris, ambas frustra commemorauit. Nam quòd frigus temperet calorem, absurdum est: primùm, quia calor innatus quantò maior, tantò melior: deinde, quòd calor frigore non indiget, ut temperetur, sed à se ipso temperatus est, & à generante, ut lumen Solis. nam frigiditas nō est, nisi uerè priuatio caloris. Quòd uerò frigus confirmet calorem, non est uerum: sed ipsum corrumpit, ut contrarium suum contrarium. Et ideo Auerroes ignorauit magistri sui mentem: is. n. dum quærit (2. de Generat. Animal. cap. 4.) cur cornua sint dura: dicit, quòd à calido fiunt, inde à frigore coguntur. Atq; utinam ossa & neruos non excepisset: sed non existimauit ea emolliri à calore humidum ergo, quod partes continet, & calorem à frigore condensatum continet mistum, seu uiuat, seu non. Ergo cum calor externus aduenit, dissoluit quod condensatum est, & semper corrumpit mistum. & istam corruptionem uocat Aristoteles in quarto Metheororum putredinem, quia ibi considerat duas actiones caloris oppositas: quæ putrefacit, & quæ concoquit. Et concoctio fit condensando, ob id quòd frigus sibi copulat: igitur putredo fit rarefaciendo, & colliquando. Iam ergo habemus rationem caloris, quomodo putrefaciat dissoluendo humidum, ex quo exhalat calor naturalis, unde refrigeratur ex proprio calore, & incalescit externo. Propterea Philosophus tertiadecima Problematum (4. & 8.) ponit tres causas putredinis: calorem, & humidum non concoctum, et quietem. Et de humido probat hoc ab exemplis. nam ligna minùs putrescunt, quàm caro animalium: & minùs etiam ossa, pili, & pinguedo. nam concocta huiusmodi sunt: cuius rationem inferiùs ostendam. Sed & à regionibus: nam Syria & Arabia bonos odores mittunt, quia calor uehemens aeris concoquit humidum. Sed cum miscet cum terreo, quia animal, cum generatur, ideò bene olet. Cum. n. calor prorsus peruicerit humidum, & exhalauerit pars craßior, & quæ superari non potest, generatur planta, & res odorata: cum retinetur, nec prorsus separatur, putrescit, et foetet, & animal generatur. Igitur discrimen totum constat in differentia generationis: ex semine, & à solo calore, & modo. In animalibus ergo hoc, si non perueniat ad dissolutionem caloris, nihilominus debilitat. Auerroes tamen ueritus est dicere, quòd frigus confirmet calorem naturalem: quoniam uidit senes eße frigidos, & tamen imbecilles. Sed hoc accidit eis, quoniam calor suus est exiguus. Sunt ergo duo, quibus constant corpora mista: calor coelesti similis qui concoquit, & frigiditas terræ, quæ astringit, & soliditatem mistis addit. His ergo uisis, cum dissoluitur humidum, uel celeriùs resoluitur, quàm colliquescat: & tunc fit tabes in animalibus, & marcor in plantis. uel parum absumitur humidi, & multum dissoluitur, et tūc separatur: ut in pinguibus. aut æqualiter fermè, et tunc generatur caries: ut in lignis. Cum ergo humidum manet aut mediocriter, aut fermè totum, quia calor est instrumentum animæ, ideo necesse est, ut generetur animal. Frigus autem externum ut prohibet colliquationem humidi, ita etiam generationem animalis. Animalium autem generatio, ut altiùs rem repetam, fit octo modis.

Primus est, cum animal ex animali generatur, ut homo, equus, balena, delphin: & hic est in perfectis, & sanguineis tantum animalibus.

Secundus modus est, cum generatur ouum, & ex ouo animal: sicut in cartilagineis animalibus, & uiperarum genere.

Tertius est, cum gignitur ouum intùs, & animal extrà: ut in auibus, et crocodilis, & lacertis, & piscibus plerisque, tum cancris, & astacis.

Quartus est, dum uermis generatur ex alio: ut à muscis magnis, quod ego uidi.

Quintus est, dum uermis transmutatur: ut in muribus, qui ex putredine generantur, & ranis. primùm enim generatur uermis: deinde formatur sensim in animal.

Sextus

Sextus est, cum uermis gignitur ex ouo, inde mutat formam: ut in erutis, locustis, & bombicibus. Septimus est, cum uermis generatur ex illuuie e iusdem generis, in quod transmutatur: ut in anguillis, mustellis & apibus. Octauus, cum gignitur ex pura putredine, ut in hominibus, in cadaueribus, in fructibus, et folijs singulis plantarum diuersæ speciei: qui tamen in alia animalia non mutantur. Nam qui mutantur, ut in absynthio, ad quintum genus pertinent. Ergo omne, quod putrescit, introducto nouo calore, & resoluto frigore elementi, quo continebatur humidum, & exhalante alio calore innato, putrescit: statim ergo ab anima mundi animæ pars introducitur medio caloris solis. Vnde quæ ab igne corrumpuntur, uel ab igneo calore, animal nunquam generare possunt: quæcunque uerò generantur, ex terra, & aqua constant. Cum ergo nimium humidum dissoluitur, generari animal non potest. generatur ergo cum humidum est pinguißimum: siquidem quæ aliqua ratione generantur, maximè generãtur, cum illa eiusmodi maximè fuerint: à pinguißima ergo parte generantur, quæ ab humido secreto generantur. talia sunt uermes in fimo equino, & muscæ paruæ in uino: nam terreum tenuißimum, admodumq; paucum, & exiguum ad cogendum sufficit. ob id uermes huiusmodi ad dolores sunt efficacisśimi: muscæ autē illæ simili ratione, iuxta proportionem. Ob id ergo in imo aquæ uermes generantur, quoniam ibi terrea pars non deest, & quiescit: in supremo uerò non, nisi in labijs, & nisi foliculus tueretur, neq; ibi, nec in infantium corporibus, dum uiuunt. Cum ergo quod putrescit, ad formam contrariam formæ nostræ tendat, necesse est, ut sapore, odore ac uisu maximè nobis aduersetur: sapore tetrũ, odore fœtidum, uisu horrendum, & abominabile. Causa autem est, quoniam ea, quæ ex putredine generantur, primùm non separant coctum à crudo: quoniam calor illi est instrumentum animæ mundi in his, quæ à semine generantur: est instrumentum animæ propriæ. sed in plãtis humidum exiguum est, quia non adeò tot instrumentis indigent: ideò à calore superatur magis, & ob id multæ plantæ bene olent: nullum animal, ex putri materia genitũ. Deinde, quod quæ à semine fiunt, sensim augentur, unde calor dominari plenè potest, quæ à putredine tota simul, licet post perfectionem augeantur alimento, ut reliqua. Cum uerò odoris causæ duæ sint generalis, calor, quo odor, & aer in tenuissima dißoluitur, et penetrat, tum quia calor mouet, motus autem actionem auget, & sursum fertur, quod leue est, ubi & odoratus instrumentum, suntq; hæc communia bonis ac malis pariter odoribus: & modus putredinis, æqualiter fermè putrent frigida, modò humida sint, & calida: ueruntamen longè magis calida frigidis malè olent. Ob id aqua putrida parùm fœtet: caro autem multùm. Pingue autem non putrescit perfectè, sed rancidum efficitur, quoniam cum incalescat, non exiccetur ulterius: & iam si sit concoctum, non potest retrocedere, sed exuritur quasi, fieretq; quasi exustum, nisi exigua portio humidi secum corrumperetur. quo fit, ut rãcidum putrescat humidi crudi ratione, & amarum efficiatur concocti exustione. Vnde quantò amarius, tantò minùs obolet: quantò deteriùs olet, eò minùs est amarum. Iam uerò anima inducta, necesse est densari humidum, atq; ideo refrigescere: quare etiam minùs longè malè olere. Constat igitur, cur quædam, quæ generantur animalia, non ualde malè oleant, non quòd ualde non putreant, sed quòd calor odorem non explicat, ut ita dixerim. nam quod malè olet, ua de moue tur: tertia decima Problematum (12) quod uerò animal generat, quiescit: igitur magis fœtent, quæ animal nondum generarunt. Et si ualde fœteant, iam genitis animalibus, non ob illa, sed ob nouam aliorum generationem, aut omnino pestilens est, ut in sepulchris. Quædam uerò cũ putreant, mirum in modum animal non generant: uel quia immodico humido obruuntur: uel quoniam aßiduè mouentur: uel quoniam refrigerantur multùm: uel quia exuruntur: autē quoniam percolantur. neq;.n. generatio sine denso humido: nec densum absq; frigido: nec frigidum genitale absq; terra. Terra ergo & Sol generant medio humidi. Ob id, qui dixere, Ignē generationis authorē, calidum sempiternum intellexere: qui aquam frigidam in humido, terrã scilicet, & aquam, qui aerem calidum in humidum agens, uaporem generat, & motum, per quam cauitates fiunt, inducit. Putrescunt igitur multa, quæ animal non generant, sed nuo per se. Fit ergo magnus fœtor ex multa putredine, & calore, nec tamen animal generatur obnitente casu. unde fiunt fœtores grauisśimi, & animal generatur. Tertia causa fœtoris, quæ est ratione putredinis, etiã (nam magnitudo putredinis & caloris sunt duæ causæ) est ob id, quod putrescit

putrescit, qua parte putrescit scilicet humidum, aqueum, aëreumúe, aut excoctum cum tota substantia terrea. nam ab aqueo leuis putredo fit, & solùm uermes generantur à pingui magna, tum quia pingue densius est, & minùs euaporat, ut oleum, aqua: ideo magis generatur animal certi generis, & uehementiùs obolet. Sed iam uideamus, cur allia fœteant, & scarabei, uermes autem non? Id contingit, quòd uermes, dum latent, fœtent. unde in anhelitu puerorum, qui eis laborant, deprehenduntur: refrigerantur autem extrà, & ob id non fœtent. allium autem fœtet, quia calidum uehementer est humidum habet crudum plurimum: unde ut putrescat, paratum est. Ob id comestum fœtet, non autem perse: imò illius odore omnes fermè delectantur, ad eò ut quærant odore uti, non substãtia, in aceto terrendo illud: inde ab iecta substantia aceto pro intinctu fruuntur. Ergo allium, aut animal generabit, aut nimio calore generationem animalis prohibebit. oportet. n. in animalis generatione refrigerari, ut densetur humidum, & contineatur calor, & membra poßint indurari: & ut quiescat, donec foliculus perficiatur. Scarabei autem fœtent, quia calidi sunt & propterea in aëre uiuunt, tum ob alimentum etiam putre. Quæ ergo fœtent, omnia subputrida sunt. Sed Hippocrates subputrida uocat solùm, quæ ad animalium generationem tendunt: quæ uerò ab immodico calore malè olida redduntur, ut allium, porrum, cœpa, ea sub nomine subputridi non comprehendit, cum certã speciem rei oboleant. Necesse est. n. contraria ad cõtrarias causas reduci: ut bene, & malè olere ad putre, & nõ putre. Sed allium nõ olet putrè ob colorẽ uehemẽtẽ, qui propriæ substãtiæ odrẽ retinet. ergo odor comesti est mistus ex proprio ita non olet malè, sed allium, & putrido: & ita non est sensile, ut nec dolor apud tactum, sed sensus inimicum. Sunt ergo odores putridi à calore, & putredine geniti: subputridi à putredine sine calore: ut aquæ putrescentis & fœtidi certæ rei à calore multo, & imperfecta putredine, cum sentitur odor rei marcidæ adeò uehemens, ut putredinis sensus lateat; nec cognoscatur, nisi ut leuis dolor in erysipelate. nã odor malus est & mistus ex putrido, & odore proprio: nihilominus putridi imago latet sub odore rei. Et quia uidetur Aristoteles (2 de Anima tex. 76. & 97) sentire, quòd odor non fiat ex resolutione partis corporeæ, sed quòd sit, sicut color. Dico, quod odor non est corpus: neq;. n. esset obiectum sensus. corpus. n. in animam recipi potest, nec illius specie: nil tamen prohibet, quin solum cum corporeis uaporibus deferatur, aut saltem maximè, ut calor, & frigus.

DIGRESSIO.

SEd anteq̃ uomitus historiam prætergrediamur, uidendum est, cur motuum, qui uolũtati parent, nullus imaginando fiat: eorum, qui imaginando fiunt, nullus pareat uoluntati. non uomitus, non fletus, aut risus uerus, non uirgæ erectio, non oscitatio uel titillatio, aut pandiculatio, aut rigor: omnes. n. hi imaginando fiunt, non arbitrio uoluntatis. in quo consultum est, in hoc uno duntaxat, quod ad uirgæ erectionem attinet, ne uoluntati pareat. adolescentes n. omnes fermè, & iuuenum pleriq; à re uenerea absumerentur. In causa ergo est, quòd tres sunt facultates, quæ in nostro corpore arbitrio trium principalium membrorum reguntur. naturalis à iecore, nec alij obsequitur: intellectus & mens: ac uoluntas à corde, cuius tamen instrumentum est cerebrum. anima. n. ut aliâs dixi nullibi est, sed extra nos: Cerebri autem proprium, non ut cordi paret (in quo est primum uoluntatis, & mentis instrumentum, quo mouet, sicut lux Solis, non quo mouetur: esset. n. uis in materia) est imaginari: eaq; repræsentatione ad cor, & à corde (non ut imaginatur, sed ut illud recipit. imaginari enim commune est: audere autem, aut timere, non idem in omnibus) contrahuntur, aut expãdutur spiritus (unde non idem etiam timentibus accidit. metus. n. lachrymas exprimit: immodicus cohibet, ut de Hecuba fingunt. sed rcctè Poetæ) et ad determinatum locum mittuntur, ut lachrymas risumq; excitent, & uomitum, & oscitationem, & uirgæ erectionem: neq; parent uoluntati, cuius initium manifestum fit in corde. unde illud: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua. Imaginandi autem est in cerebro initium, licet, ut dixi, cor sit auctor, sed per se: non autem, ut illius instrumentum est cerebrum. et ideo initium motus uoluntarij est à corde per neruos, qui ab illo oriuntur: sed harum operationum à corde, ut est principium spirituum. ergo per regulam logicam iam aliâs declaratam, cum principale sit unum, & instrumenta duo, nunquam poterit confundi actio una cum alia, sed erunt prorsus distinctæ. Ideo opinio Galeni de princi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

de principatu membrorum, & ortu neruorum, præter id, quod repugnat rationi, etiam experimentum habet contrarium.

Nunc redeo ad expositionem. Liuidus color fit ex extinctione caloris naturalis: sed ea, si fiat uel à calore, uel à frigore, ut in uerberatis, mala est, sed non lethalis. at si à putredine, perfectam significat putredinem, & penitus extinctum calorem ostendit: ideo mortem. quæ. n. perfectè putrent, omnia liuida euadunt: putant autem perfectè solùm carnea, ut liquet. ideo in canibus, & suibus hoc uidere licet: sed non adeò facilè, ob fœtoris magnitudinem.

HIERONYMI CARDANI MEDIOLANENSIS CIVISQ. BONONIEN. MEDICI, IN LIBRVM Prænotionum Hippocratis, Commentarius Tertius.

PROGNOSTICON XLIII. XLIIII.

SPVTVM uerò in omnibus doloribus, qui circa costas fiũt & pulmonem, citò ac facilè expui conuenit: & flauum sputo ualde permistum apparere.

COMMENTARIVS.

Cum tractasset de signis sumptis ab excrementis generalibus, hic incipit tractare de signis sumptis & ab excrementis, & ab alijs generibus, prout sunt propria unicuique morbo. Nam uomitus, etsi poßit considerari, ut symptoma uentriculi, & fæces intestinorum, non tamen sic ab Hippocrate *hic consideratur: de quo superius* (Tex. 51.) *nos* Hippocrates *admonuit, cum dixit:* Nec uerò decipiat te, si *uesica, morbum aliquem habens &c. ut intelligeremus, non tractare illum de his signis, ut proprijs, sed ut communibus tantum, & omni morbo acuto, & toti corpori. Demiror autem de* Galeno, *qui nodum in scirpo quæsierit, textum hunc, qui palàm unus est, diuidendo. Quamobrem his relictis, exponamus sensum literæ, qui est, quòd sputum debet habere tres conditiones, ut facilè celeriterq; expuatur, & sit in eo flauũ ualde permistum. Nam cum sputum est purum, significat materiam esse crudam. Demiror autem* Galenum, *qui censuerit, cum nihil expuitur indicari summã cruditatem: pòst, si nihil de materia expuatur. nam crudum maximè est, cum expuitur sputum: nihil autem, quod ad materiam attinet: nam non uitio doloris materia sistitur tum, cum aliquid expuitur, sed quia materia prorsus cruda est. Ergo quòd sputũ debeat esse facile, id est breui expui, dicebat* Hippocrates *primo de Victu in acutis* (à 36. Tex. ad 39.) *his uerbis. Causa uerò huius est, quod priusq̃ dolor soluatur, moriuntur: citò enim anhelosi fiũt. Præ multo autẽ, ac denso spiritu, uelut iam dictũ est, ualde uiscosum citra cõcoctionem fit sputum, & egressum fieri prohibet. Imò stertorem induit, chartilaginosis pulmonis, arteriarũ partibus, bronchijs appellatis, impactum: & ubi ad hoc deuenerit, lethale iam plerunq; existit. Nam & ipsum sputum impactum prohibet quidem spiritum introferri, cogit autem citò extra ferri. Atq; sic mutuam opem ad malum inter se conferunt, dum & sputum impactum, densum spiritum facit: & hic cum densus sit, sputum insuper uiscosum facit, & lubricum fieri, ac elabi impedit. Non auderem clariùs hoc ipsum eadem uiam docere uelle. Verùm quod declarare uolo, aliud est, scilicet* Hippocratem *tria proponere. Vt facilè prodeat. 1. breui, & sine labore: nam neq; uirtus sic defecta esse potest, neq; materia, quæ expuitur, mala. 1. glutinosa, aut crassa, aut tenuis: nec aliquid esse, quod impediat, uelut dolorem uehementem. Secunda conditio est, ut citò. 1. ab initio morbi appareat: tunc. n. inchoantem morbum abbreuiat, ut prima Aphorismorum (12) & est aßidens signum, seu Symptoma potius. Tertium est, ut sit flauum admistum sputo. idq; ualde, scilicet permistum: non autem flauum. Declaratur autem ex hoc, cur in Aphorismis dixerit, quòd sputum, si primum appareat, breuẽ significet morbum: ubi non est definitum, quid sit sputũ, aliquando enim sanguineũ, aliquando flauum uidetur, atque in his duobus permistionem considerare oportet: nam uterq; horum colorum bonus esse potest. quomodo autem sit ualde permistum,* Galenus *omnino (confidenter. n. hoc dico, quia non solùm non animaduertit,*

maduertit, sed cum paucos, ut puto, huiusmodi ægros curauerit, ignorauit prorsus) non attigit. Est autem quod non potest esse bene permistum, nisi paucum fuerit, quod admiscetur. unde si plurimum fuerit, seu quod flauum est, seu rubrum, periculosum est: & mistum bene seu ualde esse non potest. Quod autem sputum difficile est, multis modis, ut dixi, contingit: seu ex uirium imbecillitate: seu dolore nimio: seu cum exustum est, & ob id lentum, ut cum fabri lignarij farinam cum aqua coquunt, ut colla fiat. quod accidit in febribus exurentibus: atq; id multò deterius est lento sputo ob uiscidam pituitam facto. aut quia crassum, quod eleuari non potest: aut cum fuerit tenue, & liquidum, ut nequeat, quoniam spargitur, attolli: quod inditium est cruditatis. Ergo uidebis, cum beneper mistum est sputum, & paucum, etiam si nigrum sit, plures sanari, quam si flauum, aut sanguineum, sed ob multitudinem, parum mistum. Reliquum est, ut dicamus, quod maximè necessarium erat, scilicet cur sputum benè permistum optimum sit? Cur Galenus hoc tacuit, quia dicit, quòd non est necessarium expositori, reddere causas. Cur ergo reddit huius, quod facilè expuatur? sanè in claris nugatur, ad tœdium difficilia quæq; præterit. Neque enim quæ in sequenti Commento affert, satis faciunt. Etenim prima fronte sputum permistum ualde malum uideri deberet: quòd permistio magna, ut superiùs (Tex. 52.) declaratum est, uel ab agitatione, uel à calore fit uehementi. Occasionem ille etiã superiùs uitauit, dum exponeret prima uerba de uomitione. causas docuit spumæ, in quo inferior est permistio, ut de illa sermonem habere non dignetur. sed neq; mora, nec similitudo substantiæ in causa esse possunt: dictum est enim de his aliâs. Vna quidem non conuenit: quæ enim similitudo sputo, seu pituitæ cum flauo? Alterum utile esse non potest, mora. Quid etiam dicemus, cum natura separet, non misceat, morbo ad salutem tendente, ut commodè expellere possit. quarta Aphorismorum (com. 22.)

DIGRESSIO.

Iam ergo clarum est, quòd oportet materiæ morbi indicia esse permista, & non parti utili: igitur excrementis. & quantò magis permista fuerint, tantò id esse melius. Verùm primi causa manifesta est, alterius non ita. Galenus secũdo Prorrhiticorũ (Cõ. 15.) deiectiones synceras per crisim factas haud uituperat: sed ante illã morbũ exacerbandũ dicit eas significare: non tamen aperit. non contendam cum illo: quanquam Hippocrates syncera ubiq; damnet, etiam in exemplis, cum dicat in his, qui seruati sunt (biliosa multa euomuit) non bilem: & (pituitosa) nõ pituitam. Sed non sunt ubiq; omnia miscenda: satis sit, eandem, esse rationem sputi, uomitus, et deiectionis, ut syncerum semper sit formidabile, mistum excrementis laudabilius. & ubi opposita sic distinguuntur, quod maximè ab altero extremo remouetur, optimum est: uelut syncerum malum, mistum laudabile, ualde mistum erit admodum etiam laudabile. itidem inuenta ratione, qua syncerum malũ dicitur, seu per uiam causæ, seu signi perspicuum erit, cur mistum sit laudabile. eadem enim est ratio oppositorum.

Quod habetur septima Aphorismorum (Tex. 6. com. eodem) dicam. Inquit enim super uerbis illis: In morbo diuturno fastidium cibi, & deiectiones syncere, malum. Nam deiectiones huiusmodi, exustum esse omne humidum innatum à calore febrili demonstrant. At hoc, quòd ualde mista sit, eô non uidetur pertinere: nam secretos humores nonnunquam, & tamen plures, uidemus excerni. Aliam ergo quærere causam oportet huius dicti. Causa mistionis bonæ est, quod sensim instilletur. nam & in his, quæ manibus miscemus: si sensim farinæ aqua superfundatur, mistio bona fit: si confertim, nequaquam. Cum ergo in peripneumonia bene permiscetur humor sputo, necesse est, ut sensim transfundatur pus, aut humor in excrementum: quod & indicium est paucitatis materiæ, & naturæ, non coactæ operantis, sed ratione. & si etiam ad causam referre uelis, ut non timendum sit ab huiusmodi materia, quæ destillauit in locum ob paucitatem eius: & quia mista, ob coniunctam sibi pituitam. Eadem tenuis necessariò erit. nam crassum non potest ualde permisceri: tenuis autem materia faciliùs superatur, & indicat naturam prædominari. ergo sputum bene permistum, est saluberrimum.

PROGNOSTICON XLV. XLVI.

SI enim longè postea post principium doloris expuerit, quod flauum est, aut fuluum, aut quod multam tussim inducit, & non ualde permistum est, deterius est. nam & flauum, & meracum periculosum

 est:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

est: & album ac tenax, rotundûmque inutile est.

COMMENTARIVS.

Insinuat, quòd in specialibus tradendis debemus esse longiores & diligentiores: neque enim obscurum est, quòd hoc ex contrario manifestum est. Post principium longè opponitur ei, quod citò: & quod multam tussim inducit ei quod facilè, & non ualde permistum, ei quod ualde permistum. Et quoniam opposita uersantur circa idem, ideo adijcit flauum, ut intelligeremus parum interesse inter hos duos colores, flauum, seu fuluum. Deinde subijcit causam utrorunq; posteriorum, cum primum per se notum, scilicet quòd tandem expuere est malum: longiorem enim morbum significat. quo circa sicut suffocari diutius in aquis, periculosum est magis, quàm breui tempore: ita & diutius extendi morbum lateralem, aut pulmoniam, periculosum est. & tantò deterius in pulmonia, quàm laterali morbo, quantò magis homo præfocatur in pulmonia, quàm morbo laterali. Ei ergo, quod est ualde permistum, opponuntur duo, meracum scilicet flauum, et album. at flauum meracum periculosum, inquit, est, album autem inutile: in quo scilicet nihil de materia peccante expuitur. de meraco autem dictum est suprà. Sed antea, quàm expositionem Galeni prosequamur, explicandum erit, quid intelligat per cõmentationes de Iudicationibus, id est Crisibus, & in libro sententiarum, id est Aphorismorum, parte scilicet sexta, & septima: nã hunc unum esse librum, non septem, uoluerunt. Et cur dixerit, rotunda: nam glutinosa cum fuerit uehementer talis, in rotũdam transit formã, quoniam undiq; latera à calore febrili æqualiter torrentur, ut quicquid promineat, consumatur. at cum ualde glutinosa fuerit, ubi semel rotundam formam acceperit, eam retinet: at ubi non talis est, etiam quòd consumptis partibus extremis in rotundam figuram transeat, in ea consistere nequit. quòd autem omne, quod sensim circumcirca consumitur, rotundum euadat, non solùm ab aere, & ab arte, sed etiam ab aquis, docuit Aristoteles in Mechamicis de Crocis (Quest. 15.) loquens: Rotunda autem sputa peculiariter delirium portendunt teste Hippocrate sexto Epidemiorum (part. 3.) causam ibidem explicuimus, omnibus alijs expositorib. ignotã.

DIGRESSIO.

Galenus igitur partem hanc de synceris sputis sic in commento interpretatur, ut syncera alba minùs mala sit, flaua tantò deterior, quantò bilis pituita deterior est. Est autem, scilicet longè: quoniam flaua bilis acutas accendat febres, atra solum difficiles: sanguis & pituita sint humores moderati, ac benigni: idq; totum uerum est. sed non docet quomodò sputum permistum sit bonum, aut malum. Verùm hoc facile est, si quis mentem adhibeat, scilicet quod debet esse materia coniuncta, cum debet expelli, prorsus separata ab utili: nam utile natura cupit retinere, ideo non expellit, donec fuerit, quod uitiosum est, ab utili. separatum. contrà debet esse excrementis naturalibus bene permistum, quod uitiosum est: tunc enim commodissimè expellitur, tum ob naturæ consuetudinem, tum quia membra, super quæ transit materia, quæ expellitur, prorsus non læduntur. Si acris sit maeria mista fæcibus, non parit difficultates intestinorum. at materias noxias esse, unam, aut plures, multum refert. Galenus (comment. 23. & 40.) multitudinem earum reformidat, quoniam plures difficilius superantur, quam ego opinionem non animaduertens, errorem frustrà secutus sum. nam plures. si singulæ sint æqualis molis, ac ponderis, certè maius facessunt negotium, quàm una, quæ uni earum multitudine, ac pondere tamen æqualis sit, sed si tanta sit moles, ac pondus unius, quanta omnium illarum simul acceptarum. Tametsi ergo plerunq;, accidat, ut maior sit quantitas humorũm diuersorum, quàm unius solius, nihilominus etiamsi æqualis sit, deterius est, ut materia sit uariarum partium, quàm unius naturæ. nam si uarij sint colores, uariæ etiam erunt substantiæ: & ideo etiam diuersis in tẽporibus concoquentur. quæ ergo celerius concocta fuerit, non poterit expelli, cum crudæ coniuncta sit: nam cruda expelli non potest, nondũ calefacta, & emollita: necesse est igitur retineri. quod autem concoctum, retinetur, non solum à febrili calore, cuius proprium est, omnia corrumpere, & deteriora facere, sed etiam à naturali ipso superassabitur: quamobrem cum reliquus humor concoctus fuerit, non poterit huic cõiunctus, quoniã hic ipse non amplius cõcoctus est, expelli: igitur & ipse denuò corrũpetur, ut

ipsemet

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

ipsemet Galenus in tertio huius (com. 27.) fatetur. Vnicum ergo praesidium est, ut separetur: quamobrem febres duplices tertianae facilè curantur, quia singulorum humorum sunt loci distincti. Et etiam in Hemitritaeo idem fatetur Galenus, dum illius solutionem narrauit in secundo de Differentijs febrium (cap. 7. in fine.) cum di
xit in enarratione undecimae diei: Deinde sex
„ ta noctis hora aluus biliosum excreuit, ac qui
„ dem per uniuersum corpus, ueluti sudores, exha
„ larant: post quos tota declinatio ferè ad insebri
„ citationem peruenit: neq; iam in ambiguo erat,
„ quia tota febris tertiana omnino desijsset. At cũ
mistae fuerint materiae ualde, aut non separabuntur, aut difficillimè: quocirca febris ex huiusmodi materieb. cõmistis semper difficilis redditur, & quicunq; alius morbus, seu fuerit tumor, uel abscessus, uel diarrhoea, aut tale aliquid. Confudit ergo Galenus tria mistionum genera: materiae uitiosae cum utili, quod semper malum est: cum excrementis, quod bonum: earum inter se, ut cùm rubrae, & fuscae simul miscentur: & hoc longitudinem, & difficultatem morbi significat. Est & quartus quidam modus (ne quid intentatum relinquamus) quem Galenus tangit, scilicet mistio materiae prauae cum quodam humido natiuo: quòd si uult expelli, quomodo uult, ut separet. quare? sed haec relinquamus. aperta enim sunt, & clara in excrementis alui & sputis. Solùm restat difficultas de uomitibus: nam ibi uidetur etiam humidum admistum materiae noxiae, & tamen non est excrementum naturale. Et mihi uidetur illud compositum ex ichore proprio humoris, & crudis excrementis, quae nondum à natura euicta sunt: separatio autem fit ab utili. Quo circa si per merum intelligamus etiam quod proprijs ichoribus spoliatum est, etiam illud deterius erit. Sed Hippocrates ad excrementa respexit: in uomitu autem, quia deerat, pituitam excrementi loco subiecit: quae certè & ipsa excrementi rationem habet. In sputo ergo pituita muccilaginosa: in uomitu cruda: in deiectione excrementa sunt illa, cum quibus misceri debent, quae eijciuntur, materiae morbificae.

PROGNOSTICON XLVII.

Malum est, & quod uiride est ualde, & quod spumosum.

COMMENTARIVS.

Quãuis similis locutio duplicẽ semper recipiat sensum, scilicet gratia exempli, uiridẽ, malũ est, & spumosum, et uiridẽ spumosum nihilominus relatiuũ, quod efficit, ut in primo sensu intelligenda litera sit. Sed graeca lectio nõ habet, nisi κακὸν δὲ καὶ χλωρὸν ἐὸν κάρτα καὶ ἀφρῶδες, Idest malum est, etiam uiride, si ualde. sit, & spumosum. At Laurentianus tertium addit sensum, sic interpretatus: Si uiridis admodum, & spumans est, mala est: ut scilicet una tantum sit, sed coniuncta ex duobus screatio mala.

Sed omissa uarietate lectionum, quando codices ambo Graeci idem habeant, ad expositionem eius, quod in re est, accedamus. Quandoquidem non dixit, nisi, malum esse sputum, non ualde, possumus singillatim exponere uiride malum, & spumosum, nec relinquitur ulla difficultas, nisi in aduerbio ualde, seu κάρτα: reliqua enim nota sunt.

Omissa ambiguitate, quam Cornarius inuexit, & Laurentiani sensu incondito. esset enim piscari (ut aiunt) aureo hamo, ut malum esset sputum, quod uiride esset, & ualde, & cum hoc etiam spumans. Propterea dicamus, quod & sputum ualde uiride, seu, ut Galenus ait, rubiginosum, malum est. parùm interesse putat Galenus, qualiscunq; sit coloris, modò syncerum sit: semper enim malum est: quamuis non dicat Hippocrates, meracum esse, sed ualde tinctum. constituit autem eiusmodi ordinem Galenus: serosum humorem, quem constat pallidum esse: qui cum assatur, flauus fit, cum permiscetur (sed cui, non dicit) euadit croceus: is rursum superassatus, euadit niger.

Quis non uidet, quàm incõpositè haec dixerit. primum neq; explicat, cuius coloris sit serosus humor: neq; quomodo posit aßari (uix enim fieri potest) deinde cui admisceri debeat: croceus etiam assatus fit primùm fuscus, aut coeruleus, si lucem habeat admistam, inde niger, nonnunquã etiam uiridis, antequam niger. Haec est doctrina illius uiri, quam tanti faciunt, qui admirantur ea, quae non intelligunt confusa, incerta, sine ratione, falsa. Verùm ne longior sim, explicabo
Hippocratis sentẽtiam dilucidam, quae est: Ma= „
lum esse sputum, quod ualde citrinum est, id est „
ex uiridi, & ferrugineo mistum. nam cum Grae= „
ci uiride simpliciter intelligi uolunt, praßinum „
uocãt, πράσιος uiridis, & ἰώδεες, ab ἰώδης „

eruginosus lib. de Veteri medicina, (pa. 6.) cū ergo mistum colorē laudasset, et hic eiusmodi esset, ostendit, si ualde talis sit, attamen malus erit: id est quod sæpe uidimus, quanquam plures sint, si tamen splendeant, & uiuaces sint, praui sunt: sin ita misti, ut alter alterum obtūdat, meliores.

Quis non uidet Galenum nugas agere: nam norunt omnes, me non deceptum in iudicando ob hæc huiusmodi: non ergo de synceris, sed uiridis coloribus sermonem habet. χλωρὸν *præterea à Galeno uiride exponitur: sed difficultatem non facio, quandoquidem, & flammeus in hoc ordine sit, & quilibet color syncerus. dico syncerum non immistum hic, sed, ut color purus sit, uiridis, cœruleus, croceus, ruber, flammeus. ueniamus ad spumosum.*

Bullas gigni, & ob calorem, & ob agitationem, docet exemplo, ducto à spuma, quæ in mari, & in lebetibus gignitur. Seruantur, et manēt, uel ob aeris contenti crassitiem, qui non superius fertur, & erumpit: & lentorem humoris, qui ui continet spiritum. Si alterum horum desit, non diu perseuerat: si perseuerat, utrunq; adesse necesse est. In humano corpore hoc ipsum accidere ob uehementem adeò agitationem, cū haud sit uerisimile, relinquitur ut spuma, seu sit in sputo, seu urinis seu fæcibus: hæc tria ipsa indicent calorem feruentem, acrem, humidum, ac crassum, humorem lentum. Et quanquam de his superiùs (lib. 2. com. 37.) actum sit, nihilominus duo hæc adijcere decreui. Primum, quòd spuma fit in ore: unde homines sani sine incommodo sputum emittunt spumosum, non tamen in pectore fit absq; magna ui, & causa præter naturam: ideo ne te fallat sputum spumosum, quod ex oris causa, non pectoris, prouenit. alterum est, quòd prudenter Galenus omisit uomitum spumosum, dum enumerat, quæ cum spuma eueniunt: nam nisi saliua misceatur, tantus calor in uentriculo ob magnitudinem adesse non potest, ut in eo spuma creetur. præterea spuma fit, uel ob uehementiam agitationis, aut caloris, aut loci angustiam, ut in mucco: ut uerius dici possint tres causæ, quàm duæ. Nam quæ spuma strāgulatis ad os uenit, & ob calorem, & ob loci angustiam generatur. Hic rursus animaduertere decet Hippocratis excellentem artem, & ingenij acrem uim: nam non per malum malum simpliciter significat, sed uehementer malum. cum enim coniungit malum periculoso, & lethali, ut cum dixit, deterius est, quàm illa, tum ex ordine, tum ex coniunctis, intelligere oportet, pessimum esse, adeò ut hæc uerba (bonum, malum) iuxta ea, quæ coniunguntur, sint intelligenda. uelut si dicat: Lethale est, torqueri oculum, malum est, etiam si promineat. sensus est, oculum prominere, est etiam malum ex eo genere mali, quod dictum est, id est lethale. Sed tamen, cum dicit (malum est) non est perinde, ac si dixisset, lethale est: sed ac si diceret, lethale est hoc, sed non adeò, ut primum. hoc ex coniunctis. Ex ordine cum malum ponitur, gratia exempli, inter ualde malum, et lethale, intelligendum est malum, id est deterius, & lethali proximum. hæcq; diligenter sunt obseruanda, quæ ad rerum faciunt scientiam, non quæ discrimē non in sententijs, sed uerbis tantum afferunt.

PROGNOSTICON XLVIII.

SI uerò ita fuerit meracum, & etiam nigrum appareat, hoc ipsum deterius est, quàm illa.

COMMENTARIVS.

Poterat uideri ob formam sermonis locutus esse de syncero sputo in priore parte, non autem de permisto. Verum supponit, sputum esse malum, aut quia syncerū, aut quia praui coloris. cum ergo priorem damnasset ob naturam coloris, hunc damnat ob utrunq;, adeò ut optimum statuat bene permistum, & ex bonis, ac laudabilibus coloribus in etxremo nil spuere, ut in sequenti textu docebit: proximum optimo tenax album, ac rotundum, quod tamen inutile est, & syncerum longè peius: sed proximum pessimæ conditioni nigrum, syncerum, in medio mistum sed cum coloribus ualde saturis, ut in hoc ordine apparet. Citò, facile, benemistū, remissum.

Hic est ordo Hippocratis, nec non et rei ipsius. Noluit absolutè pronunciari Hippocrates de sputis, quod significarent mortem, sicut in uomitibus, & urinis, atq; alijs excrementis, ob tres causas, quas Galenus animaduertit, cum ex sputis etiam ualde nigris multi euadant, ut his diebus senex septuaginta quatuor annorum, & iuuenis triginta annorum,

Album, glutinosum, rotundum.	
Viridem, ualde saturum, mistum	
Fuluū, seu flauū, saturū, syncerū.	
Nigrum, syncerum.	
Nihil expuere.	

rum, qui ambo sputum nigrum habebant. Sed seni ab initio usq; in finem perseuerant cum urinis turbulentis, pulsuq; ualde inæquali: sed neq; dolor in pectore aderat, nec febris acuta. in iuuene utrunq; horum cum adesset, eratq; dolor in sinistro latere, & in eo etiam urinæ conturbatæ: sed sputum desijt esse nigrum circa septimam: in sene non fuit mistus sanguis: in iuuene fuit. curati ambo cum socio Laurentio Melara. Si adfuisset inclytus aliquis Galenicus parum bene animaduertens Hippocratis dicta, interitum utriusq; pronunciasset. Ergo primum contingit, sputum malum non significare mortem, quoniam significat solùm supra unum mēbrum, & non principale: igitur, nisi intercipiatur non poterit per se significare mortem. secūdò, quia potest esse uel à fumo, & maximè lucernæ, & præcipuè olei è semine lini, uel defluxione à capite: & sic non significabit mortem, imò forsan neq; aliquid penitus maioris mali. tertiò, quia tale sputum sæpe fit ex humore melancholico in corde, cuius fumi denigrant sputum, & tamen, si non sit ab incendio, non significat mortem. Quomodo non pituita potest in pectore denigrari ob abscessum? hoc arbitrari stulticia est.

Idem cum precedente.

Malum etiam est, si nihil repurgetur, neq; emittat pulmo, sed plenus ferueat in gutture.

COMMENTARIVS.

Hæc pars à Galeno, nescio qua ratione, omissa est, cum tamen esset in textu: qui uertit, maiorem admisit errorem, cum in utroq; textu esset: Cornarius rectè adiecit. Hic malum, ut sæpe dixi, dictum puta, non quòd pessimum non sit, cum in statu fuerit, sed quoniam sputum uiride, nigrum, syncerum, liuidum, rotundum, quocunque tempore fuerit, semper malum est, si uitio affectionis in pectore fiat: at retineri sputum non ita, sed ab initio est, quasi pathognomicum. ideo Hippocrates uoluit, cum in extremo collocarit, nos intelligere pessimum esse, si in statu accidat, sed in principio non esse absurdum, neq; uerendum, licet malum semper. diximus suprà (com. p.) causam huius. perueniunt enim facilè ad strangulationem, maximè si frigiditas extremitatum adsit: soletq; præcedere animi deliquium, ut in septima Aphorismorum à Galeno (com. 8.) habetur: tumq; mors propinqua est. quod etiam in magnis hæmorrhosagijs pulmonis accidere solet.

PROGNOSTICON XLVIIII.

Grauedines, et sternutationes in omnibus circa pulmonem morbis, & antecessisse, & succedere, malū est: at in alijs morbis lethalissimis sternutationes utiles sunt.

COMMENTARIVS.

Duobus modis largiter, & commodè cerebrum exonerari solet per nares: uel cum impetu, uocaturq; sternutatio: uel sine impetu, uocaturq; grauedo. Græci clarius κορύζαν appellant, nomen narium in eo includentes. Quo fit, ut detestabilis Galeni insectatio, qua Hippocratem subsannat, quòd defluxionis non meminerit, cesset: nam defluxio, quæ per palatum fit, nō est signum, sed morbus.

Quærendum est ergo, cur, cum sternutatio, & grauedo per se bona sint trifariam, tū quia materiam concoctam esse ostendunt, tum quia uim cerebri declarant expultricem esse ualidam, tum quia cerebrum absq; incommodo exoneratur, ob eaq; omnia hæc subiunxerit, in lethalissimis morbis utilem esse, præsertim sternutationem, in morbis, qui attinent ad pulmonem, uelit esse malū? Hic sanè mihi uidetur modus esse doctrinæ ueræ, ut clara ordinatè explicemus, quæ supersunt dubia, breuiter proponamus.

Ita Galenus difficultatem non aperit, totam expositionem obscuram facit, & Hippocratem accusando illum non intellexisse apertè testatur. et de his, quæ succedunt, satis probabilem reddit rationem, cum significent cerebrum ex affectu pulmonis excalefactum talia progignere symptomata: hoc autem malum dubio procul. At si hæc ipsa antecedant pulmonis, aut pectoris inflammationem, repletum esse caput ostendunt. unde succedente inflammatione partium pectoris, quæ illi directè supponuntur, periculum est, ne materia ad locum iam laborantem descendat, & suffocet: neq; enim correpto ab inflammatione pulmone spes est, eam amplius cō-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

coqui posse. Nocet præterea sternutatio, cum, ut aliàs docui, ubi de cerebri actum est respiratione, motu uiolento pulmonis, ut membrum in flammatione laborans, magno & uiolento motu distendi, magnam ostendat necessitatem, quæ cogit magnum in actione detrimentum, ingésq; periculum, ne ad ipsum pulmonem materia multa confluat.

Quod uerò adijcit, in alijs morbis sternutamentum antecedere non posse, ostendere debuit: sed quomodo ostensurus erat, quod uerum non est? si ergo antecedat alios morbos ex defluxione ortos, uerisimile est: at alio, si defluxerit materia, cum cerebrum ex sternutamento ualidum esse intelligamus, metuendum non est. membrum enim uerè robustum non ad periculosa loca transmittit, sed cum caliditate sola facultas expultrix alioqui debilis adiuuatur. Ob hoc non grauedinem etiam adiunxit, sed de sola sternutatione locutus est. uide, quæ scripsimus in Primo (Com. 24.)

PROGNOSTICON L.

SPutum autem flauum sanguine permistũ nõ multo, si in pulmonis inflãmatione, in morbi principio reijciatur, salutare est, et ualde prodest: si uerò septimo die, aut posterius minùs securum est.

COMMENTARIVS.

Præstat prius rei ueritatem, & quod experimento quotidiano deprehensum est, simulq; ab Hippocrate declaratum, edocere: inde rationem eorum, quæ dicuntur afferre: demum, quæ falsa sunt, reijcere: imò ipso facto reiecta intelliguntur. Ergo tria sunt sputorum genera, quod ad colorem attinet (com. p. & 2.) syncerum, de quo suprà actum est, & est semper malum, seu album, seu rubrum, seu flauum: multò deterius uiride, liuidum, nigrum. permistum ex multis coloribus humorum, ut flauum, & cœruleum flauum, & liuidum, quod etiam pessimum est exemplo ?o nitus, quod etiam declaratum est in superiore libro (com. 54.) permistum cum excrementis, seu sanguine, quod optimum est. at horum rationem ostendere omnium, frustrà fuerit. De permisto cum sanguine solum sermo habendus est. Inflammationes omnes ex sanguine fiunt, ut ipse Galenus in libro de Inæquali intemperie (cap. 3.) testatur. In sanguine sani humores quatuor continentur, potestate, non actu: hoc enim declaratum est à nobis (7 cõtra. 6 & 12. eiusdem 17.) Dum sanguis in abscessu est, putrescit, cuius quod tenue est in flauã, quod crassum in nigram bilem, uertitur, ut secundo de Febrium differentijs (capite nono.) Galenus dicit. igitur necesse est, ut sanguis sit putrescens ab initio in bilem transeat: si ergo transeat in flauam, optimum est, exibitq; sputum flauum modico sanguini permistum. Nam si ab initio flauum cum pituita solum exeat, non sanguine, necesse est calorem putridum totum sanguinem statim transmutasse, & corrupisse, quod adeò malum est, ut nil peius: sin autem solus sauguis, inditium est, retineri quod corruptum est, atq; crassum, aut factam anastomosin quãdã, aut nõ fieri permutationẽ à calore præter naturam ob loci frigiditatem. quodcunq; horum in causa sit, ualde malum signum oportet esse. Ex hoc patet, lõgè melius esse sputum mistum hoc modo, quàm purum sanguineum: adeò ut Hippocrates nolit etiam esse multum sanguinis mistum. at Galenus è regione pugnat: uult enim sanguineum esse optimum, quod euenit, quia artem non exercuit. Quid enim uerba illa: Sanguine permistum non multo? cum non solum purum, sed etiam multum permistum sanguinem reformidet.

In uniuersum duæ sunt materiæ benignæ in humoribus, teste Galeno, scilicet humidæ ambæ pituita & sanguis: duæ malignæ ambæ siccæ, flaua & nigra bilis, sputorum color attestatur supra humorum qualitatem, Tertio in primum Epidemiorum (com. 42.) ac rarò fit phlegmon in partibus pectoris ex pituita. minùs autem mala est bilis flaua, quàm nigra, & melior est sanguis, quàm pituita: igitur ex omnibus his colligit, quòd sputum flauum sanguini permistum optimum est in pulmonia. Quod uerò ita dixerit Galenus, ad rupturam uasis refert, tanquam Hippocrates de hac intelligat, sed frustra. nam plurimus sanguis si extat, caloris copiam febrilis ostendit: neq; uisum est in peripneumonia, aut laterali morbo contingere has uenarum rupturas.

Causa ergo talis sputi est multiplex (neq; enim una est) primum sanguinis tenuitas, & in ipso tenui quod uiscosum est, id efficit. Secunda est calor uehemens, qui attenuat, & impellit. Tertia est multitudo, quæ exprimit, ut cum per linteum mel colatur. Quarta est raritas membranæ, quæ tegit costas interiùs, aut pulmones

cum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

cum ipsa carnis pulmonis substantia. Quinta demum est motus, qui fit per tussim excitatam. Atq; ob harum præcipuas, aut plurimas, talia celeriter, aut tardius excernuntur. Ob quæ adijcit ›› (in morbi principio salutare est) id est signum ›› sanationis, & ualde prodest, ut causa eiusdem. ›› Vt contrà cum ait: Si uerò septimo die, aut po›› sterius, minus securum est. Signa bona cum defecerint in aliquo, minus bona fiunt, non prorsus mala. hæc autem declarata sunt prima Aphorismorum (12.) & ut, dixi alias indicatiua signa significant dimidiam coctionem, & conduplicare solent tempus, ut in illo Aphorismo quartæ particulæ (71.) Quibus septima iudicatur. cum uerò hi morbi suffocent, non tam ex uirium imbecillitate, quod uitiū est morbis omnibus longis, quam ne strangulentur, peculiare periculum est. Diffinit autem Hippocrates septimam diem, quia si antè, ut in sanandis signa decretoria decretorijs diebus, ita indicantia indicatiuis apparent: quare in quarta, & ex consequenti, in septima morbus terminabitur. Sed si indicat iuum signum in septima apparuerit, nō, nisi in quartadecima finietur. at morbum acutum protendi septem diebus non est res contēnenda: propterea dixit non adeo esse securum ob tarditatem signum, quod per se optimum est. Admonet autem nos Galenus de periculo etiam in huiusmodi morbis fortuito, quod utinam non frequentissimè accideret, quod uerissimum est: scilicet, ut uel ægri culpa, uel astantium, uel casu aliquo, uel etiam medici culpa id contingat, in quo illud est præcipuum, & maximum, ac perniciosissimum, quòd tamen astantes insurgunt quærentes de nimia inedia ægri, medicusq; timore infamiæ tum auget alimentum, cum maximè tempus sit subtrahendi: unde æger periclitatur: casus autem sunt innumerabiles: sed præcipui, ira, timor, & tristitia, incommodus motus, somnus interruptus, aer malus. atq; ob hanc causam præcipue dāda est opera, ut quam celerrimè æger sanetur.

PROGNOSTICON LI.

OMnia sputa mala sunt, quæ dolorem non sedant: pessima uerò sunt nigra, uelut descriptum est. quæ uerò dolorem sedant, omnium optima existunt.

COMMENTARIVS.

Quæ excernūtur, si ritè excernātur, conferre sæpe nos, ut in prima, & quarta Aphorismorū (25. & 3.) ut nil iritius. At hic meminit de dolore: sed non simpliciter, ut Galenus, interpretanda est uox ὀδύνη, sed est λύπη, ἢ πόνος, labor etiam & tristitia, atq; anxietas. estq; ac si diceret: Principale signum in sputo est, quod alleuet, aut non alleuet, quæ contristant, cuiusmodi sunt in laterali morbo, dolor difficultas spirandi, et spuendi, uigilia, & febris: hæc omnia nomine ὀδύνης intelligenda erunt. Hoc discrimen non animaduertit Galenus, quod in morbis proprijs, uni parti non oportet confidere magis in signis communibus, quā proprijs, sed propria symptomata sunt præferenda. Et causa est, quoniam in illis est, quod sentit, & sentitur. quod sentit, est æger: quod sentitur, est morbus. quod sentit, est totum: quod sentitur, est noxa in illa parte. ideo in talibus possumus habere iudicium, imò debemus sumere à sensu ægri magis, quàm à qualitate excrementorū. At nō ita in febribus, quia idem est, quod laborat, & quod laborem percipere debet: ideoq; æger ad mortem tendit, & ipse moderatè se habere existimat. Idemq; contingit, ubi princeps particula afficitur, ut cor aut cerebrū: nam in huiusmodi nō ab ægrotante discere oportet, quomodo se habeat, sed faciē inspicere oportet, & urinas: similiter et in iecoris morbo. atq; id est principale, quod docuit. Vbi hoc inspexeris, admonet, ut ad causam respicias. lethale est, si sputum non modò hæc alleuat, sed grauiora facit: nam si, ualde alleuari debebat, non alleuatur, ex quo spem sumere possumus: tūc ergo iubet, ut ad causam respiciamus, quæ si sit atrabilis, tum dicit, perniciosum maximè erit: quia etiam niger color inter colores pessimus est. Vnde liquet, quòd si ex nigro sputo æger alleuetur, tum signum non erit malū. sed solū simpliciter malum, seu ex se. talia Galenus non uidit, quæ tamen lucidissima sunt. sicut neq; hoc secundum, quod etsi sputū, quod non alleuat, tametsi omnibus in alijs conditionibus sit salutare, tamen malum sit: non tamen consestim sequitur, quòd id, quod alleuat, sit bonum sicut non sequitur, quod non est bibes, non est rationis compos: igitur quod bipes est, etiam rationis particeps, sic enim omnes aues, et ranarū plurimæ, anteq; perficiātur, rationē haberēt. Voluit etiam ut aliud per hoc intelligeremus, scilicet, quod melius est longè sputū, quo symptomata alle-

ta alleuiantur, quàm malũ id, quod nõ alleuiat. fieri enim potest, ut æger non alleuietur, quia morbus sit in incremento: ideo tunc colorem & reliqua inspicere debemus: & ita posuit colorem inter causas pro exemplo: & nigrum inter cæteros pro exemplo inter colores: nec sine illo adiecit peßimum, sed solum malum. at cum dixit (quod alleuiet) adiecit (optimum) quia utilißimum causæ instar, & commodißimum uice signi quocunq; appareat modo, & quouis cum colore. Ideo coloris speciem non adiecit, nisi quis ad flauum sanguini mistum ipsum referat: quam expositionem non uitupero. sed prior melior uidetur forsan, non mihi. Hoc autem in loco demirari non mihi Hippocratis artem non licet, qui duo extrema, bonum & malum, inuicem comparans facilitate, cum nigritiæ primas partes tolerantiæ tribuit, ut intelligamus idem in alijs statuendum esse.

PROGNOSTICON LI.

QVicunq; dolores ex his locis non sedantur, neq; ad sputorum purgationes, neq; ad stercorũ alui subductionem, neq; aduenæ sectiones, & uictus rationem, ac medicamenta, eos ad suppurationem uerti scire conuenit.

COMMENTARIVS.

Cum declarasset doloris solutionem, etiam morbi exitum bonum significare, incipit declarare, quid significet dolor cõtumax: ex quo duo statim emergunt animaduersione circa prioris textus expositionem, cum dixit signum esse malum, non solui dolorem ex sputo, non autem peßimum. primum quia posset contingere, ut dolor ex sputo non solueretur, sed alia uia, & ita æger perfectè sanaretur, licet non adeò commodè: alterum ut non tollatur dolor, nec tamen moriatur æger, sed morbus ad suppurationem transeat. Vnde manifestum est, cur non dixerit illud sputum esse peßimum si æger non alleuietur, sicut dixit optimum, si alleuietur. ostendit autem modos plures, quibus æger poßit alleuiari in his morbis, etiam quòd à sputo non alleuietur. Et primùm inquit: Neq; ad stercorum alui subductionem. In hoc uidetur dubitatio, quomodo ea, quæ in pectore continentur, per aluũ purgari poßint? Diximus autem de hoc in Decimo contradicentium (Contrad. 54.) Videtur autem

alludere ad ea, quæ scripsit in secundo de Victu in acutis (Tex. 10. et 11.) cum in morbo laterali, sed tamen inferiorum partium, purgat patientem peplio, uel ueratro nigro. An uerò censuerit, conferre purgationes tales in doloribus ex inflammatione, ibi docuimus.

Neq; aduenæ sectiones) quemadmodũ in Anax. tertio in tertium Epid (Tex. 79.) Octauo cubitum secui, multum, ut debebat, effluebat: leniores ibi euaserunt dolores. In eodem genere sunt cucurbitulæ incisæ, quarum meminit Celsus (li. 2. cap. 7.) dum hunc locum citat. In eodem genere sunt fomenta, quæ hic medicamenta appellat, adeò laudat primo & secundo de Victus ratione in acutis (Tex. cõ. 33 & d à. Tex ad 7.) ut etiam præferat illa sectione uenæ. Quintum est ratio uictus, seu inedia, de qua Primo de ratione uictus. Terminus antem huiusmodi mutationis est dies quartus decimus, ut quinta Aphorismorum dixit. Verùm destillationes tardius maturantur absceßibus: septima eiusdem. Præsupponit hic, alia signa esse salutaria, & uires robustas. Vnde sensus est, si dolor non leuatur sputo, nec aliter, adhuc spes est in quibusdam, ut ad suppurationem perueniãt: nam hic modus est medius inter sanationem integram, & mortem. Ex hoc patet quinq; modis abscessus pectoris posse discuti: quorum quatuor sunt generales absceßibus omnibus cuiuscunq; partis, scilicet omnes, præter sputum.

PROGNOSTICON LII. LIII. LIIII. LV.

EX suppurationibus, quę pus effundunt, dum adhuc biliosum existit, ualde lethales sunt, seu uicissim, seu simul pus, & bilis eijciatur. Et hoc potissimum, si morbo ad septimum usq; diem progresso suppuratio ab huiusmodi sputo incipiat. Metuendũ enim est, ne is, qui talia expuit, quartadecima die intereat, si bonum aliquod ei signum non superuenerit.

COMMENTARIVS.

Ostendit Galenus infrà, Hippocratem non de sputo quocunq; saniei, sed ubi ruptus sit abscessus, loquinã & hoc ipsũ experimẽtũ docet, quanquam Celsus generaliter exposuerit. Triaq; primo aspectu se offerunt explicanda. Primum, quòd cum sputũ edocet ruptã esse suppurationem,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

purationem, estq́; cum hoc biliosum: id autem fit, quoties suffocatur æger, & parum spuit, sentiens occupatum pectus, id autem peius: aut cum à principio plurimum expuit, quod minus malum est, quanquā exhaustis uiribus, simul & sputum retineri incipit, & uires deficiunt, id lethale esse. Secundum, cur lethale sit, quoniam indicat uires non suffecisse ad concoquendum materiā, quod contumax sit, ideoq́; nec poterunt eam expellere: quia nihil crudum uinci potest à natura, nisi concoquatur. Est autem prima operatio, cōuersio, ut dixi, sanguinis in humorem, secunda concoctio eiusdem. prima est opus caloris præter naturam, secūda autem utriusq;. ideo prima nunquam frustratur, hæc semper, ubi periturus sit æger: & sæpe etiam in his, qui difficulter sunt euasuri. Tertium est, cur, cum materia non plenè concocta sit, erumpat tamē abscessus? hoc Galenus non docuit, quod maximè scitu necessarium est. nam ubi hoc sciuerimus, sciamus etiam cur lethalis sit morbus. Dico ergo in huiusmodi ab initio apparere sputum flauum, syncerum, esseq́; bilem non permistam sanguini, ideoq; non concoqui: concoctio enim mistione fit. rumpitur ergo uel propter bilis acumen, uel ob suppuratæ materiei multitudinē. quodcūq; horum accidat, lethale est signum: sed plerunq; ob utramq; causam, quod etiam est lethalius. Galenus autē hoc periculum ad ulceris difficultatem traduxit, quæ non lenis est: sed tamen longè maior, quæ accidit ob materiā effusam: ideo utranq; causam uigere simul decet, scilicet materiæ prauitatē, ac multitudinē, & ulcus fistulosum. Sed quòd hoc principale non sit, ostendunt tabifici reliqui ex pectoris ulceribus multis annis superstites, cum hi, de quibus hîc loquitur Hippocrates, intereant in quartadecima die, aut ait uel saltem ante paucos menses, multi etiam paucos post dies. Verùm omnino extra, inquit Hippocrates sexto Epidemiorum (Par. p.) Phymata non æqualiter maturescentia mala. Et hoc pessimū, ostendit quodam deterius circa prædicta signum, scilicet ut à septima die initium hoc sputum ducat. Firmiora enim quæ apparent in diebus iudicatorijs seu ad bonum, seu ad malū decernāt, ac quasi finē imponāt, quod infrà (lib. 4. Tex. p. ex nostra diuis.) apertè docet. Est aūt dubiū, an si tardiùs incipiat, deterius sit, an si citiùs uidetur, aut quod tardiùs incipiendo, id est post septimā, quòd melius sit, ut infrà (Tex. 57.) docet: tum etiam quia causas eruptionis leuiores ostendit. At è diuerso æger magis fatigatus est, cruditasq́; maior & Hippocratis modus loquendi est. Multum autem tribuisse diebus decretorijs Hippocratem, etiam infrà docebimus (lib. 3. Tex. 22.)

Metuendum enim est) Præfinit tēpus mortis quartumdecimū diem. ea scilicet ratio, qua dixi, quòd tēpus indicij conduplicatū sit tempori iudicij. Galenus autem docet, quòd hoc intelligendū, ubi reliqua omnia sint mediocria. scilicet color sputi, quantitas, ætas, uires, temperamentum, tempus anni, regio: si uerò hæc in unam partem declinauerint bonam multò tardiùs interibit, sin malam, multò celerius. fit autē mediocre ex mediocribus, aut æqualiter ad opposita à medio declinantibus: uelut in regione calida, in hyeme, in iuuētute imbecillibus cum uiribus, in corpore multis malis, atq; bonis simul humoribus referto, aut ab utrisq; uacuo. Perinde uerò metieris magnitudinem horum signorum ad mediocritatem facientiū, uelut etiam bonorū. Vnde dicit:

Si bonū ei aliquod signū non superuenerit.) Dignoscuntur autem signa bona à contrarijs, in quibus ordo est manifestior. Cum enim malū maius sit bono, erit & spacium, quo malum à peßimo distinguitur longè maius, quàm id, quo bonum ab optimo. Ideo recensere oportet signa peßima per ordinem, quæ à nobis in margine, uelut in tabella aliqua, describetur.

In plerisq; autem horum cōparatione etiam utitur, ut magis, aut minus: adeò ut deterius, cū ad lethale refertur, quasi admodum significat, non tamen perfectè. habemus ergo quatuordecim hæc signorum genera, neq; possunt, quæ ex opposito pugnant, & plurimum à medio distāt, simul apparere, uelut securitatis cum exitiosißimo: sunt enim penè contraria. ita quæ quasi subcontraria sunt, simul apparere, nec rarò, sed frequentißimè, solent. Medio modo se habent, quæ quasi opposita sunt transuersim, ut bona cum exitiosißimis, mala cum securitatis. plura autem ex inferioribus uix uni ex superioribus aduersari possunt: uelut uigiliæ, dolores, inquies, inappetentia cum concoctionis signo. At superiora sibi solent inferiora adiungere aliqua, aut plura, quæ si non adsint, periculum est, ne fallaris: quamobrem suspendere prædictionem oportet.

Securitas, et breuitas.	Mors proxima:
Securitas,	exitiosißimum.
Salutare admodū,	exitiosum admodū.
Salutare,	exitiosum.
Bonum ualde,	malum ualde.
Bonum,	malum.
Non bonum,	
Melius, cū simpliciter profertur.	

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Cæterùm neq; ob hoc soluit Galenus dubitationem, cum dicat Hippocrates: Si non aliquod bonum. etenim potest referri ad totũ, & ad partem. ad totũ, inquã, scilicet ad id (ualde lethales sunt) cui rei indicio est, quod si nemo ex his seruari posset, non iam ὀλέθρια κάρτα, sed θανατώδης. nã ὀλέθριος nõ propriè lethale est, sed quod perniciosum dicimus: ut etiam ciuem. Non habent propriè Græci lethalissimum, ut neq; Latini mortalissimum. Qui ergo seruãtur, ob hoc seruari contingit, quod bona habeant signa quædam. Vnde ab optimis signis seruari posse confidimus: quæ licet non cum ualde exitialibus, seu lethalibus simul esse possint, cũ ualde tamen perniciosis quandoq; conueniunt. Interest ergo hoc, ut cum dico perniciosum, intelligo, quod sui natura inferre mortem potest: at lethale ualde causam mortis includit, siquidẽ cum morbi magnitudine uirium imbecillitatem. at si solum bona signa cum perniciosis adsint, non differetur mors, nec auferetur. cum omnia signa comprehendet, dicit quòd tunc seruabuntur.

PROGNOSTICON LVI.

SVnt autem bona hæc, facilè ferre morbum.

COMMENTARIVS.

Enumerat Hippocrates bona signa, quæ si superuenerint omnia, æger seruabitur, quanquã cum illo sputo tam absurdo: si plurima, poterit differri: si quædam sic, quædam non, quartodecimo die peribit: si contraria his, celeriùs etiam quàm in quartodecimo die. Sunt autẽ ex sex rebus, quanquam Galenus, ut cætera, non animaduertat: ex uirium robore: ex materiæ benignitate: ex essentiæ morborum proprijs, & communibus signis: ex functionibus uitæ necessarijs, & ex excrementis communibus: ut cum signis excrementorum propriorum sint septem. hoc autẽ ultimum genus est potens ualde, & quod opposuit omnibus alijs, scilicet sputum flauũ cum suppuratione, seu sanie, sed non mistum. In primo ergo signo duo comprehenduntur: robur uirium, & benignitas materiæ. Dicebat enim Galenus (10. Ar. Cur. c. 4.) Virtus ualida omnia cõtemnit, et sustinet, imbecillis ab omnibus offenditur. Similiter materia praua difficile est ut feratur: ut in li. de Constitutione artis medicæ (cap. 16.) Omnisq; huiusmodi materia fermè ad atræ bilis genus refertur. Cum ergo aliquis facilè morbum fert, indicium est roboris totius, ac etiam partis affectæ: similiter et benignitatis materiæ, et eius, quæ in ambitu ob febrem peccat, & in proprio loco, scilicet pectoris partibus. Videtur autẽ materia prauior, aut benignior præcipuè quinque ob causas. unde etiam postmodum, ut dixi, morbus mali moris, aut mitis, excepta tamen multitudine, aut loco, habetur. Prima est genere quidem qualitatis, ut ibidem dicebat Galenus. nam sanguis optimus est, & calidus, et humidus, & melancholia mala, frigida, et sicca: qualitates enim hæ uitæ animãtium aduersantur. Secunda est ex earum magnitudine. Tertia est ex proprietate acquisita: uelut enim ferrũ, quod diutiùs in igne fuit, calidius est, et diutiùs calidum manet, quàm si paruo tempore in illo fuerit, ita etiam materia iamdiu exusta, inde excalefacta, & si sub eodem ordine sit caliditatis, attamẽ plus exurit, corrumpitq; uicinas partes. Sed & maiorem molestiam affert. Quarta, quoniam crassa deterior est: inde accidit, ut sæui morbi nonnunquam citò euanescant, qui mites habebãtur, occîdant. Quinta ex proprietate mistionis. Cunei enim acutissimi in acie, atq; durissimi, ijdemq; in imo ualde lati, corrumpunt ligna illa statim diuidẽtes, ita materiæ quædam densæ, ac tenues, & acres acribus alijs iunctæ crassis & densis, penetrant etiam ossa. Vnde duas mulieres uidi, quæ obierunt ex dolore ossis mandibulæ, admirabili exemplo, cũ ego etiam ad curam aduocatus fuissem. Contraria ergo his faciunt, ut facilè ferant morbum ægri.

Prog. cum præcedente idem.

BEne respirare, uacare dolore, & sputum facilè screare.

COMMENTARIVS.

Hoc est tertium signum, quod à symptomatibus propriæ particulæ sumitur. Declarataq; sunt omnia in superioribus. Sed non leuis relinquitur dubitatio, quomodo stante obsessa in pectore possit esse bona respiratio, similiter quomodo possit uacare dolore? illud etiam uidetur deterius signum, cum sit proprium peripneumoniæ, quæ est deterior morbo laterali. Sed ad hoc tertium dubium facile est respondere: nã præsuponit Hippocrates, quòd ab initio fuit dolor:

inde

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

inde cessauerit, seu mitior factus sit. Verùm ad hoc dubium est, quia tunc posset esse transmutatus morbus lateralis in peripneumoniam, & ita in deteriorẽ morbum, ut libro de subfiguratione Empirica (cap. 6.) docetur, quia peripneumonici semper strangulantur & coguntur erecti spirare: & etiam in Quarto de causis Pulsuum (cap. 8.) ubi inquit: Cum pulsus morbum lateralem patientis fit crebrior, aut syncopam aut peripneumoniam nunciat: & paulò pòst (cap. 12.) Pulsus peripneumonicorum sunt magni, & languidi. cuius causam docet uicinitatem cordis. Sed ad hæc dico, quod tunc non aderunt alia bona signa. Vnde doloris cessatio non est bonum signum perse, sed cum alijs coniunctum. At dicetis, Lateris dolor non in peripneumoniam transit, sed in phrenitidem, ut febris ardens in Peripneumoniam, primo de Morbis (Pag. 2.) Respondeo, quòd hoc non pertinet ad hunc locum: neq; enim dicit id Hippocrates, sed quod morbus mitiget recta ratione, scilicet lenito dolore. Dico tamen, quòd authoritas illa Hippocratis intelligitur de his, quæ frequenter accidunt: nam transmutatur, ut in libro De Affectionibus (Pag. 3.) Ad secundum dico, quod potest à dolore liberari duabus causis coniunctis simul, scilicet cõcoctione (2. Aphor.
„ 47.) nam dum pus conficitur, dolores ac febres
„ fiunt magis, quàm iam confecto. & eiecto etiam
„ sputo, ut primo de Victu in Acutis (Tex. 17.)
„ Dolores quidem pleuriticorum confestim spon-
„ te desinunt, ubi aliquid effatu dignum, tum ex-
„ putum expurgari cœperit. Causa autem est, quoniam locus ille parum neruosus est, & ualde calidus: ideo facilè, & leui ex causa dolor soluitur. Sed neq; ἐπιλλάχθαι in hoc significato accipi debet, ut uacare, uel liberũ esse significet.

De bona autem spiratione, ubi dolor non adsit, uel admodum exiguus, densam non efficiet respirationem, sed ob materiam fieri impeditam, aliquantulum est necessarium, ut comparatiuè intelligendum sit. Videtur autem intellexisse Hippocrates, cũ dixit de Anaxione, quòd dolores leniores euaserunt: nec de difficultate spirãdi locutus est, (3 in 3. Epid. 779.) quòd pariter fuerit imminuta. Sed rursus est dubitatio, quia si est facta eruptio abscessus, quomodo poterit esse spiratio facilis? Propterea dico, quòd intelligit non absolutè in his: hæc autem signa non sunt empirorum, sed simpliciter laborantium pectoris morbis.

Idem cum præcedente.

CORpus æqualiter calidum ac molle apparere, non sitire.

COMMENTARIVS.

Hoc est quartum signum ex cõmunibus morbi essentia. Siquidem superiùs (lib. 2. Tex. 29.) hoc uisum est uerbis penè ijsdem, & expositum. Optimum est corpus totum æqualiter calidum esse, ac molle. Addit hic (non sitire). Hoc etiam pertinet ad rationem febris. Siquidem sitis præcipuè fit ob tres causas: corruptum, humidum & putrescens, uelut etiam in hydropicis, ut habetur de febribus dum loquitur tertio in tertium Epidemiorum (com. 14.) uel ob salsum humorem, ut his, qui salsa ederunt, meminit Primo de symptomatum causis (cap. 7.) ubi etiam de carnibus Viperarum, quæ intolerabilem excitant sitim, dicit de humore salso in uenis uentriculi contento. Et in primo de simplicibus medicamentis (cap. 30.) uult, quòd satis fiat uel ab humoris inopia, uel caloris copia: sed & ibi uidetur alia genera commemorare, quæ sitim non naturalem generant, ut salsa, & aqua in Ascite. Idem in sexto de Locis affecti (cap. 3. in fine) reducit hoc symptoma in caliditatem, aut siccitatem uentriculi, aut utrunq;: post ponit iecur, post intestina propinqua uentriculo, & mæsaræũ: inde pulmones quarto loco. & ex uẽtriculo os eius: ex iecore imam partem. Non abs re dictum fuerit sitim, quæ modò ingens est, modò nulla, in morbis malignis delyrium significare: secundo prorrhitici (com. 8.) iuxta illud, Qui plurimum dolorem non sentiunt, his mens ægrotat. neque enim breui magna sitis abscedere iure naturæ potest. Sed si accidat, ut nõ sentiatur, ob sensus defectum accidit. ergo intemperiem calidam & siccam generat, cum materia propriè bilis in uentriculo, sed alia symptomata secum accersit, ut uomitum, deiectionem, appetitus: quarta Aphorismorum Galenus. (com. 2.)

Est etiã sitis superficialis ex labore uẽtriculi in cõcoquendo: sexto Epidemiorum (Par. 4. cõ. 23.) & dicitur talis, quia leuis dicit Galenus de qua in Ahporismis (li. 5. cõ 23.) à nobis actum est. Sed nõ est leuis, uerum potius causam firmã non habet. Ibi autẽ edocuimus causas sitis. Non sitire aũt, ut ostẽsum est in Epidemijs (li. 3. sect. 3. cõ. 14.) cũ sit signũ neutrũ, quod quãdoq; significat nullã adesse causam sitis malã: quãdoq; faculta-

facultatem, aut functionem gustus, seu appetitus abolitam. ideo hic bonum est, cum uix uerisimile sit, ob extinctam uim appetendi id accidere posse. Vt ergo uideamus, cuius rei causa bonum signum sit non sitire, denuo uideamus ueras, & exactas sitis causas alia uia, quam Galenus inuenire adortus sit. Dico ergo (quod experientia docet) nos sitire secundum naturam, præter naturam, & contra naturam. Contra naturam ex febribus uenenis: præter naturam ex salsis acribus, etiam exercitatione: secundum naturam à cibo propriè. Ergo cibus sitim generat, quòd cum siccus sit, exsiccat: generaliter autem detergit, & tempore ipso humidum absumitur, ut etiam reliqua. Est autem causa propria sitis non cibus, aut salsum, sed corruptio humidi, & frigidi, quod est in partibus sensui propinquis. cumq́; , ut dicebat Philosophus secundo de Anima (Tex. 28.) sitis sit appetitus frigidi & humidi, ideo talis appetitus non est corruptio, sed sensus, & materia caret. indigentia autem est corruptio, & dolor: ergo in fame & siti est sensus, qui est cum uoluptate, & indigentia, quæ est cum dolore: & ita simul in sensu est dolor, ac uoluptas, actio propria, & corruptio, operatio absq; materia, quæ est perfectio animæ, & operatio cum materia, & est corruptio sensus. & cum quis bibit, sentitur uoluptas ex præsentia sensilis, ut opponitur indigentiæ, & cessat uoluptas, quæ consequitur sitim: ideo est operatio mista. cumq́; sensus sit indiuiduus, quia anima est incorporea, ideo homo nō potest sentire famem, & sitim simul: sed quia potest indigere cibo, & potu simul, ideo potest sentire indigentiam famis, idest cibi, & sitis, id est potus simul, & est appetitus naturalis. unde assumpto cibo, ut statim paulisper interquiescit sensus famis, statim exurgit sensus sitis: quoniam iam manet fundamentum, idest naturalis appetitus utriusq; consequens ad indigentiam. nō oportet ergo confundere unum appetitum cum alio, naturalem scilicet, cum animali. Sed Galenus, quamuis distinxerit in primo de Symptomatum causis, hos duos appetitus, non tamen animaduertit, quòd ut sunt in sensu, sunt contrarij, fames, & sitis. Et similiter non animaduertit, quod sitis fit per corruptionem quancunq; humidi roridi in uentriculo factam, ad quam sequitur appetitus naturalis in uentriculo, & sensus in neruis, qui sunt detecti in ore eius. ista autem corruptio fit trifariam: resoluendo, detrahendo, & corrumpendo. resoluendo à sicco, tanq̃ suo contrario: à calido quadrifariam humidum frigidum attrahendo ex imo: resoluendo illud, corrumpendo, & inducendo calorem in particula, ut cogatur desyderare frigus. & ita habes duos modos in hac causa, excepto modo coniuncto, ex ambobus, qui est per se manifestus. At ex euacuatione, uel à mendicamento. Vnde illud (4 Aphor. 19.) Qui in medicamētis purgati non sitiunt, non quiescant, donec sitiant. Alter modus est à cibo, qui detergit humidum: & ita post comestionem sitimus. Tertius modus fit à salsis ab aqua hydropicorum, & à carnibus serpentum: & est, quoniam salsum est aqueum, ut habetur à Galeno Quarto de Simplicibus medicamentis (cap. 20. & 21.) terreo immixtum: & in hoc differt ab amaro sic etiam amarum est magis terreum aeri, ut ibidem habetur. Vna ergo ratione sal mouet sitim: quod cum aqueum sit, trahitur à uentriculo, & quia est siccius aere, ut docet Galenus Quarto de Victu in acutis (com. 8.) licet minùs calida: ideo multum irritant sitim. Amara non ita, quia cum careant humido coniuncto, ideo non trahuntur: tum etiam quia horribilia, ideo non possunt, etiamsi aquæ misceātur, adeò generare sitim, & minùs, quàm aeria, ut dixi: tum quia nil habeāt aquei humoris: tū quia crassiora: tū q̄a horribiliora. Distinguūtur autē quatuor generibus salis substantiæ: sal inde nitrū, post aphrolitrū, inde aphronitrum, id est flos nitri, quod tenuissimæ est substantiæ, minùs tamen salsum cæteris. Species innumeræ: sicut sal Hispanum, quod loco nitri rubri, aut aphronitri ponitur, ut sexto de Medicamentis (cap. 14.) secundū genera sub hoc genere continetur sitis hydropicorum: ideo quantò magis bibunt, tantò magis sitiunt, quia augetur humidum corruptum. ideo ab aceto mitigatur sitis, ut dictum est à Galeno primo de Simplicibus medicamentis, licet ille assignet causam absurdam. Ideò admistum aqua tollit corruptionem humidi hydropicorum, et restaurat bonum humidum. Sed mirum est, quod dicat uinum semper augere sitim, quod etiam dicit Hippocrates in tertio de Victu in acutis (cap. 29.) de dulci tamen in pichrocolis febrientibus, (Tex. 2.) Sed non est mirum, quoniam corrumpitur illud humidum. Cum ergo siti uacet æger, signum est, non corrumpi humidum uentriculi nec à putredine, nec à nimio calore, nec à siccitate: ideoq; salutare signum.

Idem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D

Idem cum præcedente.

VRinas, deiectiones, sudores, somnos singula intelligere bona superuenire: sic enim omnibus superuenientibus non utique peribit homo. Quòd si quædam ex his superueniant, quædam uerò non, morietur utiq; homo, non pertransiens quartumdecimum diem.

COMMENTARIVS.

Hoc est quintum, et sextum signorum genus, ab excrementis egestiones, urinæ, & sudores: de his tribus abundè dictum est in secundo libro. Per hæc intelligitur idem de uomitu: sed apposuit, quia uomitus non solet accidere in affectionibus pectoris. Quod uerò dicit de somno, habetur secunda Aphorismorum: *In quo morbo somnus laborem facit mortale: si uerò inuertit, non mortale. Et ita intelligendum est de alijs actionibus necessarijs uitæ: uelut appetentia. Et circa somnos requiritur debitum tempus, ut suprà uisum est: & quòd sit tranquillus, & absq; imaginibus: demum, quòd iuuet. Si enim omnia ista cõcurrant, seruabitur æger. Vnde notãdum, quòd, ut habetur in libro de Medico (cap. 8.) συνδρομή est concursus symptomatum in unam affectionem, & faciendam, & declarandam: & pariter inuenitur hæc in significando salutem, & mortem. Et cum medicus hãc inuenerit, tutò poterit pronunciare de salute, aut morte. Et in declarandis morbis absq; nomine Galenus hoc modo utitur, primo de Febrium differentijs (cap. 7.) dum docet cognoscere ephemeram, & putridam.*

Quòd si quædam ex his. Dicebat Galenus in *primo de Crisi (cap. 13. non oportet in his numerum signorum obseruare, sed robur. quãdoq; enim unum signum bonum præualet multis malis: & quandoq; unum malum pluribus bonis. & ideo* Hippocrates *intelligit, quòd si sint totidem signa bona, quot mala, non numero, sed robore, tunc non pertransibit diem quartumdecimum. Ideo dico, quod innuit quòd poterit morbus perdurare minùs aut plus. Et circa hoc notandum, quòd* Hippocrates *uult, omnia signa esse necessaria ad salutem, & solum quædam ad mortem, cum morbus est magnus. Et hoc, quia cum fuerit magnus excessus facultatis uitalis supra morbum, & causam morbi, omnia signa erunt bona: sed cum aliqua signa non sunt bona, excessus non est magnus. ideo quædam functiones uitiantur: & cum morbus sit magnus, æger morietur. & si quis dicat, nónne poterit facultas uitalis esse multum ualida aliqua imbecilli, & ita morietur æger? dico, quòd non.* Neque enim *poterit deficere una trium facultatum, &, ut aliæ ualidæ sint, aut una saltem: neque una ualidißima, & aliæ, uel una imbecillis.* Et ob hoc *uerum est, quod dicit* Hippocrates, *& qui non intelligit hoc, non potest reddere rationem, cur sit necessariũ, omnia signa in talibus ægris bona esse, si euadere debeant.*

Idem cum præcedente.

PEr contraria tamẽ horum: difficile ferre morbũ, spiratio magna & frequens, dolorem non cessare, uix spuere, ualde sitire, corpus à febre inæqualiter affici, uentremq; ac costas uehementer incalescere: fronte, manibus, ac pedibus frigidis: urinæ uerò, & deiectiones, & somnos, & sudores, mala singula intelligere, ut descripta sunt.

COMMENTARIVS.

Nisi Hippocrates, *quod ex contrario notum esse poterat, adeò diffusè explicasset, mihi sufficeret generaliter hæc uerba exposuisse: sed postquam non uisum est ei silentio hæc præterire, decreui breuiter singula declarare.* Igitur *malum primum signum declarat, aut uires esse imbecilles, aut materiam malam, aut utrumq;: ideo in hoc non, ut in suo contrario, qui ambas conditiones complectitur, distinguere oportet. cum igitur differant, necesse est rationem discriminis explicare. Qui enim ob morbi magnitudinem difficulter ferunt, magno sunt in periculo, inquieti perpetuò, se iactant, dolent, uoce aperta queruntur, irascuntur astantibus. Qui uerò ob uirium imbecillitatem iacent languidi, caput attollere non possunt: lamentãtur, sed uoce submissa: cum cibare oportet, queruntur: non edũt: cum surgunt, ut deijciant, caput reclinant, brachia proijciunt, tãquam sua non sint: cum etiam quidam animo linquantur, atq; maiore in periculo sunt cõstituti. At qui utroq; modo morbum difficulter ferunt: hi neq; se iactant, ut primi, nec quiescunt, ut secundi, sed in perpetua sunt reuolutione:*

lutione: & propterea ad pedes caput reclinant: sæpe supini iacent: & semper incomposito sunt corpore. hi peßimè habent, nec procul est mors, sed à spe uitæ tantundem sunt alieni.

Spiratio magna & frequens) Galenus uix habet, quod dicat. nam densa fit à dolore: ille autē paruam facit. Magna sanè delirium ostendit, si sit ex longis interuallis: magna ergo, & frequēs, dicebat Galenus in primo de Difficultate respirationis (cap. 22. & 23.) indicat utilitatis neceßitatem. quæ est utilitas? nempe refrigeratio: sed hic ob calorem præter naturam. Sed cum dicit dolorem non cessare, uix expuere: hoc, inquam, secundum Galenū (cap. 11.) nō magnam, sed paruam necessariò facit respirationem. Ipse enim declarat, quòd seu occupentur loca spiritus, ut in hoc casu, seu aliunde coartetur, ut in hydropis ambabus speciebus, in quibus tenditur uenter, aut duris absceßibus, uel etiam calidis iecoris, lienis, ac septi transuersi: cum comprimitur septum, aut inferiùs trahitur, & in pectoris doloribus, in omnibus his tribus casibus dicit parua fit spiratio, creber, & crebra. quomodo ergo poterit esse magna? istud fatigat Galenum, qui uult, ut superiùs dixi, spirationem magnam solā esse, in qua spiritus multus attrahitur. Hippocrates autem (com. 23 1. lib.) magnā appellat omnem spirationem, in qua pectus plurimū attollitur. Eius autem duæ species sunt, ut à Galeno (primo de Diff. spir. cap. 13.) declaratur. una, in qua in dilatatione multus attrahitur aer, quam, ut dixi, solam magnam Galenus appellat: alia, in qua parum aeris attrahitur: quam si cognoscere docuisset, forsan excusatione, aut etiā laude dignus foret. certè respirationem magnam Hippocratis omnes norunt, cum sufficiat pectus inspicere, an plurimùm attollatur: & maximè omoplatæ.

Quòd si quis Galenum excusare nitatur, quòd magnam respirationem ab aeris quantitate definiat, quoniam illam, in qua parum aeris attrahitur, necessariò ob id postmodum consequitur frequentia (frequentiæ enim nomine celeritatem & crebritatē intelligo) is siccat omnem: similiter quæ magna sit, ob causam externā consequi naturaliter frequentiam, nisi à delirio impediatur. nam & si dolor faciat respirationem paruam, illa sanè est uerè parua, cum pectus nō attollatur: quare nil mirum est, consequi celeritatem. Quòd si aliquam uult esse magnam spirationem ratione pectoris: angustum autem ratione uiarum, ut in peripneumonijs, cum adhuc uires ualidæ sunt, nihilominus crebra erit: affectus enim calidos præter naturam, nisi quid impediat, frequētia spiritus comitatur. Melius igitur erat uoces, ut ab Hippocrate accipiuntur, interpretari, & res ipsas diuidere. Velut, si dicamus, spiritum paruum in febribus frequentia semper comitatur, & magnum etiam, in quo uia spiritus tamen præclusa est, atque hos delirium non peruertere potest ad raritatem (siquidē ita existimauit esse, quod nihil dubium est ualde) spiritum autem magnum, in quo multus attrahitur aer, delirium efficere potest rarum, cum natura febrilis spiritus frequens esse debeat. similiter & in compreßione, dicebat Galenus, illa quandoq; fit, sine ullis, scilicet musculis, cum neq; neceßitas urget, nec instrumentum est impeditum: & hæc est naturalis. sed cum duorum alterum defuerit, aut ambo, necessarius est usus musculorum intercostalium, qui pectus inferiùs trahant: quam etiam Hippocrates magnam appellat respirationem. De dolore cum non cessat, nec ob sputum, cum uix expuat, nec ob coctionem, causa aperta est.

Quæ uerò ad sitim, & corpus inæqualiter calidum dicuntur, superiùs, & in primo libro, (com. 15.) sunt explicata. De excremētis etiam suo loco actum est, per totum secundum librum. Reliquum est, ut agamus de somno scilicet. quoniam dupliciter aliquis malè affectus dici potest circa illum: aut quia uigilet nimis: aut quia malè se habeat dormiens. Quòd etsi hoc accidat, bifariam contingere poterit: uel quia in ipso somno per uisa affligatur: uel quoniā à somno deterius se habeat. Primùm ergo de his, qui deteriùs se habent, sermonem faciamus: hi à somno laßi, sitibundi, delirantes, dolentes, suffocatiq; tum maiore cum febre, cum capitis grauitate, cum cordis palpitatione: &, quod magnum est, stupidi expergiscuntur. At uerò, quod ad somnum attinet, suspirant, iactant s , somnus est interruptus. oculorum alba apparent, clamant, exurgunt, somnïa terribilia uident. Vigiliæ uerò significāt & generant mala. Generant enim desipientiam & conuulsionem: septima Aphorismorum (18) Febres quoq; accendunt: ut in primo de Tuenda sanitate (cap. 8.) ubi adijcit, quòd grauißimis morbis initia præbent. efficiunt etiam corpus biliosum: ut primo in sextum de Morbis uulgaribus (com. 10. & fluxiones augent (cap. 2.) quod mirum est. Dixit tamen hoc Galenus septi

mo de

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
1309/D